

Demokratia ja tulevaisuudet

ISBN 951-53-2918-3 (nid.)
ISBN 951-53-2919-1 (PDF)

Demokratia ja tulevaisuudet

Toim.
Mika Mannermaa
Jim Dator
Paula Tiihonen

Kuva: Wäinö Aaltonen, Tulevaisuus, 1932/1969
Pronssia. Eduskunta, istuntosali

Tulevaisuusvaliokunta
Eduskunta
puhelin (09) 4321
faksi (09) 432 2140
tuv@eduskunta.fi
www.eduskunta.fi

Demokratia ja tulevaisuudet

Toim.
Mika Mannermaa
Jim Dator
Paula Tiihonen

ISBN 951-53-2918-3 (nid.)
ISBN 951-53-2919-1 (PDF)

Toimittajien esipuhe suomenkieliseen painokseen

Käsillä oleva artikkelikokoelma on osa tulevaisuusvaliokunnan eduskunnan 100-vuotisjuhlien kunniaksi käynnistämää *Demokratia ja tulevaisuus* -hanketta. Artikkeleiden kirjoittajiksi kutsuttiin joukko tulevaisuudentutkimuksen asiantuntijoita eri puolilta maailmaa. Tunnettujen nimien joukossa on myös muutama nuorempi tutkija.

Artikkelikokoelman perusideana oli pyytää tulevaisuudentutkimuksen johtavia asiantuntijoita kirjoittamaan näkemyksensä samasta teemasta, demokratiasta ja tulevaisuudesta. Kirjoittajat edustavat erilaisia kulttuureita ja he tulevat eri puolelta maapalloa, heidän tutkimukselliset taustansa poikkeavat toisistaan, samoin näkemyksensä. Kukin kirjoittaja on tarkentanut yleistemaa omaan suuntautumiseensa ja kokemukseensa sopivaksi. Kirjoittajilta toivottiin persoonallisia näkemyksiä, ja niitä myös saatiin.

Tämän kirjan englanninkielinen versio *Democracy and Futures* julkistettiin eduskunnan ja MTV3:n yhteisessä ja myös television kautta suurelle yleisölle tarkoitettussa *SuomiAreena*-tilaisuudessa Porissa heinäkuussa 2006. Sen jälkeen sitä on jaettu eri yhteyksissä Suomessa ja ulkomailla mm. kansainvälisissä konferensseissa. Kirja on herättänyt suurta kiinnostusta kaikkialla, missä siitä on tultu tietoisiksi. Demokratian tulevaisuuden pohdinnalle oli kysyntää.

Toivomme, että kirjan julkistaminen myös suomeksi edistää demokratian tulevaisuudesta käytävää tärkeää kansalaiskeskustelua.

Mika Mannerman

Jim Dator

Paula Tiihonen

Esipuhe

Suomen eduskunta juhlii tänä vuonna monin tavoin 100-vuotista yhtäläiseen ja yleiseen äänioikeuteen perustuvaa taivaltaan. Tulevaisuusvaliokunta päätti osallistua omalta osaltaan tähän demokratian juhlaan tulevaisuustyön merkeissä – tekemällä tämän kirjan demokratian tulevaisuudesta.

On luonnollisesti vaikeaa tai lähes mahdotonta ennakoida demokratiaa useiden vuosikymmenten päähän, mutta yhteinen pohdinta tulevasta on tästä huolimatta myös politiikassa arvokasta. Koska valiokunta on alun alkaen pitänyt globaalia tarkastelua työssään tärkeänä, päätettiin tulevaisuuden demokratiaa luotaava kirja rakentaa kansainvälisten kirjoittajien varaan. Parhaat kiitokset kaikille kirjoittajille, sekä erityisesti professori Jim Datorille ja tohtori Mika Mannermaalle asiantuntevasta ohjauksesta!

Kiitokset kuuluvat myös ohjausryhmän jäsenille edustaja Kyösti Karjulalle, edustaja Päivi Räsäselle, edustaja Esko-Juhani Tennilälle, edustaja Anne Huotarille ja edustaja Jyrki Kasville, jotka neuvoivat ja arvioivat monin tavoin työn tekemistä. Lämmin kiitos sihteeristön tohtori Paula Tiïhoselle, tohtori Osmo Kuuselle ja tutkija Ulrica Gabrielssonille.

Kirja ilmestyy sopivasti Suomessa ja kansainvälisestikin arvostettuun Porin Jazz 2006 -tapahtumaan, jossa eduskunnan suuri valiokunta (ns. EU-valiokunta) ja tulevaisuusvaliokunta ovat omalla istunnoillaan ja seminaarillaan mukana, jalkautuneena kansan pariin.

Toivon tämän kirjan virittävän vilkkaan keskustelun demokratian monista tulevaisuuksista.

Kalevi Olin

Demokratia-ohjausryhmän puheenjohtaja
Tulevaisuusvaliokunnan varapuheenjohtaja

Sisällys

Johdanto.....	9
MIKA MANNERMAA	
Venäjän menneet, nykyiset ja tulevat strategiset haasteet ja demokratia.....	24
ALEXANDER I. AGEJEV	
Maaillmankansalaisuus ja uudet kosmopoliitit.....	37
WALTER TRUETT ANDERSON	
Katsaus ennakoivaan demokratiaan.....	50
CLEMENT BEZOLD	
Ihmisten yhdistäminen pikseleihin, EU:n demokratian ja voiman seuraavat vaiheet.....	66
RICCARDO CINQUEGRANI	
Muuttuuko Amerikka koskaan demokratiaksi?.....	76
JIM DATOR	
Demokratian tulevia uhkia.....	85
JEROME C. GLENN	
Demokratiahaaveiden tuolla puolen.....	94
FABIENNE GOUX-BAUDIMENT	
Yhdysvaltain demokratiaa uhkaavat nykykriisit ja vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita.....	107
LINDA GROFF	
Demokratia globalisaation valossa.....	119
BERND HAMM	
Haastetun demokratian vaihtoehtoisia tulevaisuuksia.....	134
SOHAIL INAYATULLAH	
Naisten panos demokratian tulevaisuuteen.....	152
ELEONORA BARBIERI MASINI	
Mitä ”Olen yhteisen maapallon (eurooppalainen) kansalainen” tulevaisuudessa tarkoittaa?..	162
PETER H. METTLER	
Intia, Kiina ja demokratian tulevaisuus.....	174
TAKUYA MURATA	
Mihin demokratia? Ajatuksia demokratian näkymistä 21. vuosisadalla.....	187
RUBEN NELSON	
Tulevaisuudentutkijat edelläkävijöinä – osallistavuus ja aggressio jälkisosialistisessa demokratiassa.....	198
ERZSÉBET NOVÁKY ja ISTVÁN KAPPÉTER	
Ikäkohortin vaihdos ja arvojen muutos: Korean demokratian tulevaisuuksia.....	209
YOUNGSOOK PARK HARMSSEN ja YONGSEOK SEO	
Demokratia on instituutioiden puutarhanhoitoa: sata vuotta on lyhyt aika.....	221
PAULA TIIHONEN	
Kirjoittajat.....	236

Johdanto

Mika Mannermaa

Kauppatieteiden tohtori, tulevaisuudentutkimuksen dosentti

Suomen eduskunta viettää vuosina 2006 ja 2007 satavuotisjuhliaan teemalla ”Oikeus ääneen – luottamus lakiin. Sata vuotta suomalaista kansanvaltaa”. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta käynnisti juhluvuoden johdosta Demokratian tulevaisuudet (Futures of democracy) -projektin. Valiokunta päätti tuottaa osana projektia artikkelikokoelman, jonka kirjoittajat ovat ansioituneita kansainvälisiä tulevaisuudentutkijoita. Kirjoittajat kutsuttiin mukaan tulevaisuudentutkimuskompetenssinsa perusteella. Ajatuksena oli antaa tulevaisuutta ammatikseen pohtivien ihmisten lähestyä demokratian ja tulevaisuuden teemaa eri kulttuurisista, tieteellisistä, teknologisista, maantieteellisistä ja muista näkökulmista. Uusia ajatuksia ja henkilökohtaisia, hyvin perusteltuja näkökantoja pidettiin erityisen tervetulleina. Lienee itsestään selvää, että seuraavissa artikkeleissa esitetyt mielipiteet edustavat yksinomaan kirjoittajien kantoja eivätkä tulevaisuusvaliokunnan näkemyksiä.

Demokratia-käsite on latinan käännös Aristoteleen *demoksesta* (*demos*) ja *kraitenista* (*kratein*). *Demos* tarkoittaa aluetta tai ihmisiä ryhmänä, ja *kritein* tarkoittaa valtaa tai hallinnointia. Esimerkiksi Patrick Love tulkitsee modernin demokratia-käsitteen valistusajan tuotteeksi. Hänen mukaansa se pohjautuu Immanuel Kantin *autonomian* käsitteeseen, jonka juuret taas ovat antiikin Kreikassa. Autonomia on laki (*nomos*), jonka joku asettaa itselleen itseään varten (kreikan *autos* = itse). Lyhyesti demokratia siis on ihmisten hallitsemista, ihmisten toimesta ja ihmisiä varten.

Tulevaisuuden *demos* on luultavasti jotain aivan muuta, kuin mitä se oli ennen tai on nyt. Perinteisesti *demos* on yhdistetty *kansalaisuuteen* tai *kansakuntaan* (esim. suomalaiset), joka käyttää autonomista valtaa tietyllä alueella (kuten Suomellakin on tietty maantieteellinen alueensa) ja toteuttavat *demokratiaa*. Vaikka tämä käsitys luultavasti säilyy vallitsevana pitkään, tulevaisuuden *demos* on melko varmasti vaihtelevampi, kuin miten sana nykyisin ymmärretään.

Autonomisesti toimiva ryhmä, *demos*, voi tulevaisuudessa olla pieni tietoyhteiskunnan *heimo*, joka koostuu vain vähemmistöistä, toisin kuin enemmistöpainotteinen teollinen yhteiskunta. Heimon jäseniä voi liittää toisiinsa eri tekijät kuten ammatti, elämäntapa, kulttuuri tai harrastus.

Heimot voivat olla kokonaan tai osittain *virtuaalisia*, ja niistä voi muodostua moninkertainen systeeminen kokonaisuus – yksi ihminen voi esimerkiksi kuulua moneen heimoon.

Heimot todennäköisesti hankkivat autonomisen aseman ja arvostavat sitä. Tätä varten kehitetään uusia demokratian muotoja, ”vähemmistöjen demokratiaa”.

Toisaalta on mahdollista, että aikaa myöten tulevaisuuden *demos* kehittyy suuremaksi ihmisryhmäksi kuin aiemmin ymmärrettiin: saattaa kehittyä todellinen *eurooppalainen identiteetti* tai jopa *globaali identiteetti*, mistä kasvaa uusi tapa ymmärtää *demos*. Vaikka *demoksen* ymmärtäminen globaalista näkökulmasta voikin tuntua vaikeasti hyväksyttävältä sekä poliittiselta, kulttuuriselta että taloudelliselta kannalta katsottuna tai jopa naiivilta vuosituhannen alun tapahtumat huomioon ottaen, se saattaa silti ajan mittaan osoittautua entistä todennäköisemmäksi, ellei jopa välttämättömäksi.

Tämäkin kehitys tuottaa omat *demokratian mallinsa*, esimerkiksi demokraattisen *Euroopan yhteisön* ja demokraattisen *maailmanhallinnan*. Globaalit, strategiset kysymykset – ihmisten luomien järjestelmien suhde ympäristöön, globaalit talouden ym. pelisäännöt jne. – kaipaavat demokraattista, globaalia hallintaa, joka vuonna 2107 voi olla aivan yhtä luonnollista, kuin on Suomen eduskunta nyt. On oikeutettua toivoa, että tämänsuuntainen kehitys tapahtuisi paljon nopeammin. Olisi hälyttävää sekä ihmiskunnan että maapallon kannalta, jos demokraattista maailmanhallintaa jouduttaisiin odottelemaan vielä vuosisata lisää.

Kun *demosta* ajatellaan sekä *pieninä heimoina* että *suurina ylikansallisina yhteisöinä*, ei kyseessä ole ristiriitaiset tulevaisuudet, vaan molemmat voivat olla olemassa yhtäaikaan ja täydentää toisiaan. Globalisaatio- ja lokalisaatiosuuntaukset saattavat tuottaa *globalisaatiota*. Näiden kehitysaskelien seurauksena yhteiskunnallisten järjestelmien moninaisuus ja kompleksisuus kasvavat.

On vastaavasti mahdollista arvioida, että *yhteen paikkaan sitoutuneet yhteisöt*, jotka edustavat perinteistä paikallisuutta, ja uudet *paikkasidonnaisuutta vailla olevat virtuaaliheimot* voivat periaatteessa elää tulevaisuudessa rinnan sulassa sovussa. Uusia vallankäytön ja hallinnan muotoja syntyy niiden välille ja niiden sisään.

Hyvin pitkällä aikavälillä ajateltuna on mahdollista, että useimmat ihmisten toimet, mitattuna taloudellisilla mittareilla, muuttuvat virtuaalisiksi ja *melkein kaikki yhteiskunnalliset aktiviteetit ja päätöksenteko siirtyvät virtuaalisiksi*. Tulemme näkemään enemmän virtuaalista päätöksentekoa ja politiikkaa kuin perinteisiä fyysisiä kokouksia.

Vaikka demokraattisia hallintomalleja soveltavien maiden määrä ja kyseisissä maissa asuvien ihmisten määrä on ollut tähän asti jatkuvassa kasvussa, olisi naiivia kuvitella, että tulevaisuudessa saisimme todistaa jonkinlaista determinististä maailmanlaajuista demokratian voittokulkua. On hyvin vahvoja kulttuurisia ja yhteiskunnallisia suuntauksia, jotka edistävät aivan muita hallintomalleja kuin demokratiaa.

Lisäksi demokratian mallit tulevat kohtaamaan merkittäviä haasteita perinteisesti demokraattisissa länsimaissa. Suurin syy tähän löytyy yhteiskunnan yleisestä kehityksestä teollistuneista kansallisvaltioista globaaleiksi tietoyhteiskunniksi. Tekniset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset ilmiöt ovat mutkikkaampia kuin ennen, ja muutosnopeus kiihtyy kaikkialla. Voidaan puhua jopa *paradigmamuutoksesta teollisen ajan demokratian ja tietoyhteiskunnan demokratian välillä*.

Tulevaisuudentutkijan näkökulmasta katsoen nykyisin länsimaissa vallitsevissa demokratian ja poliittisen kulttuurin malleissa on monia piirteitä, jotka ovat kaukana tulevaisuushakuisen ajattelun lähtökohdista. Erot – jopa paradoksit – näkyvät seuraavasta taulukosta:

Tulevaisuussuuntautunut ajattelu	Vallitseva (edustuksellinen) demokratia
Pitkä aikaväli, vuosikymmeniä tai yli	Lyhyt aikaväli, parlamentin istuntokausi (usein neljä vuotta)
Monitahoinen järjestelmäajattelu	Sektoraalinen, ”ei kuulu minulle” -ajattelu
Uusia ajattelun ja yhteiskunnallisten aktiviteettien organisoitumisen malleja syntyy tietoyhteiskunnan ja sen seuraajien olosuhteista	Ajattelumallit ja yhteiskunnallisten aktiviteettien organisoitumismallit (esimerkiksi puoluerakenne) tulevat agraari- ja teolliselta ajalta.
Kompleksinen yhteiskunnallinen todellisuus, vaikea hahmottaa kokonaisuutta	Asioiden yksinkertaistaminen, poliittisilla toimijoilla kiusaus tarjota kansalaisille yksinkertaistettuja, helppoja ratkaisuja
Pitkäjänteisyys – joskus on tarpeen pidättäytyä, jotta myöhemmin saisi korjata kypsemät hedelmät	Lyhytjänteisyys – palkkiot ja tyydytyksentunteet nyt heti
Muutos – kiihtyvä muutosnopeus, ennakoimattomat yllätykset	Status quo, ”pidä kiinni asemistasi”, ennustettavissa olevat trendit
Visiot ja päämäärät sekä arvokeskustelu niiden perustaksi	Nykyinen tietoyhteiskunta on hämärtänyt vanhat ideologiat eikä uusia ole vielä syntynyt
Proaktiivisuus – ”teemme tulevaisuuden”; tulevaisuusorientoitunut toimintaympäristön avaintekijöiden analysointi ja omat inspiroivat visiomme muodostavat perustan strategioillemme hallita tulevaisuutta	Opportunismi tai passiivisuus – ”ajaudumme tulevaisuuteen”; inspiroivia ideologioita yhteiskuntiemme tulevaisuutta koskevia visioita ei ole

Ilman päättäväisiä ponnistuksia demokratiakäsitystemme ja -malliemme kehittämiseksi tilanne tulee entistäkin ongelmallisemmaksi. Esimerkiksi yhteiskuntien eri osien väliset riippuvuudet vahvistuvat jatkuvasti, ja yhteiskuntajärjestelmien kompleksisuus kasvaa. Ei riitä, että jokainen ministeriö hoitaa vain oman sektorinsa, koska yhden sektorin tapahtumilla on välittömät vaikutuksensa yhteiskunnan moniin eri osa-alueisiin. Lisäksi yhteiskunnan osa-alueiden väliset rajat ovat usein epäselvät ja muuttuvat jatkuvasti. Yhteiskunnalliset, taloudelliset, teknologiset ja muut järjestelmät tulevat yhä mutkikkaammiksi, ja käy yhä mahdottomammaksi löytää yksinkertaisia ja helppoja ratkaisuja, jotka korjaisivat kaiken kerralla kuntoon. Ei näy merkkejä siitä, että yhteiskuntiemme muutokset olisivat ohi tai hidastumaan päin, päinvastoin. Vanhoihin malleihin, status quoon ja entisiin etuisuuksiin tarrautuminen tulee toimimaan entistä huonommin, ja se on koko yhteiskunnan kannalta tarkasteltuna vastuutontakin.

Ilman tulevaisuushakuista arvoja, päämääriä ja visioita koskevaa keskustelua ei ole mahdollista ”hallita” tulevaisuutta. Tällä hetkellä meillä on esimerkiksi Euroopassa aivan liian vähän päämäärärationaalista yhteiskunnallista keskustelua. Sen sijaan, että keskusteltaisiin toivottavista tulevaisuudenvisioista, järkeillään paljon menetelmistä, kuten Euroopan unionin kilpailukyvystä. Todellinen tulevaisuusajattelu kuitenkin vaatisi, että ensin olisi selkiytettävä päämäärät. Vasta sitten voitaisiin keskustella kunnolla menetelmistä (kilpailusta).

Voisi sanoa, että läntiset demokratiat kärsivät tietynlaisesta kroonisesta lyhytnäköisyydestä. Toisaalta on muistettava, että vielä lyhytnäköisempiä saatetaan olla eräissä muissa kulttuureissa.

Näin ei tarvitse olla tulevaisuudessa. Meidän olisi ilmiselvästi kehitettävä demokratiakäsityksiämme, -mallejamme ja -käytäntöjamme sekä teknologioita tavalla, joka tekisi tulevaisuuden demokraattisesta päätöksenteosta tulevaisuussuuntautuneempaa ja

nykyistä kykenevämpää hallitsemaan yhteiskunnallisessa reaali maailmassa esiintyvien ilmiöiden nopeita muutoksia.

Tämä kirjan artikkeleista löytyy useita erilaisia yrityksiä edistää demokratiaa. Niille on yhteistä, etteivät niiden kirjoittajat ole pelkästään tulevaisuudentutkijoita vaan myös todellisia demokratian kannattajia. He näyttävät ajattelevan, että huolimatta kaikista puutteistaan ja ongelmistaan demokratia on selvästi toivottavin ihmisten yhteiskunnilleen tähän mennessä keksimistä hallintajärjestelmistä. Mitä kuitenkin vielä tarvitaan, on avoin demokratian tulevaisuutta koskeva keskustelu. Siinä keskustelussa ei pitäisi olla kiellettyjä kysymyksiä tai muita tabuja.

ALEXANDER AGEJEVIN (Venäjä) mukaan historian suuntausten puutteellinen tuntemus hämmentää poliitikkoja, asiantuntijoita ja liikemiehiä heidän katsoessaan tulevaisuuteen. Koko maailmaa ja nykyistä Venäjää odottavien haasteiden vakavuuden tähden tämä johtaa siihen, että niin Venäjällä kuin koko maailmanlaajuisessa yhteisössäkin näinä aikoina tehtävät strategiset päätökset ovat varsin horjuvalla pohjalla. Artikkelissaan Agejev kuvaa kollegoittensa kanssa suorittamansa monifaktorianalyysin tuloksia. Sen avulla he kykenivät paljastamaan varsin selkeitä rytmejä siinä, miten strategisten ongelmien sarjat ilmenevät, toteutuvat ja vaihtuvat Venäjällä. Ne näkyvät yhteiskunnan suurten osajärjestelmien dynamiikassa, kuten esimerkiksi sen taloudessa, tieteessä ja kulttuurissa, sen asemassa muuhun maailmaan nähden, poliittisissa järjestelmissä jne. Menneisyyden kuvan rekonstruointi sellaisten pitkäaikaisten strategisten ongelmien vaihteluiden tarkastelun avulla, jotka ovat kaivanneet ratkaisuaan sekä sisäisiä että ulkoisia strategioita, kirjoittaa Agejev, antaa meille erittäin tärkeää tietoa paitsi järjestelmän kyvyistä myös sen mahdollisuuksista kehittää demokratiaa. Sen avulla voidaan myös tehdä arvioita sosiaalisen järjestelmän kaikkien komponenttien tulevaisuudenmahdollisuuksista.

Analysoituaan kaikkien tekijöiden keskinäiset suhteet ja häiriöt sekä niiden relevanssin ja täydellisyyden Agejev ym. löysivät yhdeksän merkittävintä riippumatonta tekijää valtion kehityksen dynamiikasta. Ne ovat hallinto, maa-alue, luonnonvarat, väestö, talous, kulttuuri ja uskonto, tiede ja kasvatusta, armeija (aseistetut joukot) ja ulkopolitiikka (geopoliittinen ympäristö). Agejevin mukaan Venäjän strategisen evoluution kaikkien aiempien syklien dynaaminen rakenne mahdollistaa tulevaisuutta koskevien yleisten oletusten teon. Kaiken kaikkiaan voimme odottaa, että vuosiin 2015–20 mennessä Venäjän sisäinen elämänmeno vakautuu ja naapurimaiden kanssa muodostetaan vakaat suhteet ja että Venäjä vuosina 2020–40 kokee teknologisen vallankumouksen, joka määrätty yhteiskunnallisen elämän muutosten vaatimusten mukaisesti. Valtion ja yhteiskunnan kehitys on melko todennäköisesti demokraattista, kirjoittaa Agejev.

WALTER TRUETT ANDERSONIN (Yhdysvallat) artikkelin nimi on *Maailmankansalaisuus ja uudet kosmopoliitit*. Andersonin mukaan globalisoituvassa, hyper-yhdistyneessä jälkimodernissa maailmassa on ikivanha maailmankansalaisuus – kosmopoliittisuus – omaksumassa uutta merkitystä ja elinvoimaa. Suuntauksella on monia ulottuvuuksia: psykologinen, kulttuurinen, eettinen, poliittinen ja oikeudellinen. Suhteessa politiikkaan ja hallintoon on pääkysymys psykologisesti katsoen identiteettiä. Sitä koskeva ajattelu muuttuu nopeaa vauhtia ja kyseenalaistaa nykypsykologian käsittämän yhtäläisyyden psyykkisen terveyden ja vakaan identiteetin välillä. Tutkitaan sellaisten ihmisten kokemuksia, jotka ovat oppineet osallistumaan moniin eri todellisuuksiin, esittämään moninaisia rooleja, muuttamaan monesti elämänsä mitta. Uusi henki ilmenee myös

siinä, miten kulttuurien muodot sekaantuvat toisiinsa kosmopoliittisissa kirjoituksissa, joissa ylistetään sekoituksia ja tartuntoja puhtauden sijasta. Eettinen keskustelu nostaa esiin rasmin ja etnosentrisyyden, joita löytyy niin kovin monesta perinteisestä etnisestä ja kansallisesta identiteetistä, ja pyrkii määrittelemään itsevalinnan ja itsemäärittelyn etiikan. Nämä muodonmuutokset liittyvät ”post-westfaliaanisiin” kansallisen suvereniiteetin ja erillisyyden käsitteisiin sekä kuvaan maailmanlaajuisesta järjestyksestä, joka ei ole valtiokeskeinen eikä maailmakeskeinen vaan monenkeskinen. Anderson ottaa esiin Václav Havelin esimerkkinä niistä monista oppineista, aktivisteista ja poliittisista johtajista, jotka etsivät toimivaa näkemystä post-westfaliaanisesta maailmanjärjestyksestä: sellaista, joka nimenomaan *ei* pohjautu näkemykselle, jonka mukaan maailma on nyt ja tulee aina olemaan ja sen tulisiikin aina olla kartalla siististi jaettu erillisiin kansallisvaltioihin, joiden rajat ovat niin läpitunkemattomat kuin niiden johtajat päättävät ja joiden hallituksilla on suvereeni valta noiden rajojen sisäpuolella, eivätkä valtaa vesitä mitkään ulkopuoliset tekijät. Globaali, ihmisoikeudet takaava järjestelmä nähdään esiin nousevan ”kosmopoliittisen lain” sisältönä, mikä tekee maailmankansalaisuudesta todellisuutta, vaikkakin vain rajoitettua todellisuutta.

Lopuksi Anderson käsittelee avointen järjestelmien maailmaa. Lähitulevaisuus pitää sisällään jatkuvan jännitteen kosmopoliittisuuden ja heimokantaisuuden eri muotojen välillä. Kosmopoliittinen työntö, joka on niin ilmeistä kulttuurien sekoittumisessa, näyttää liikkeen kyllä suuntautuvan ajan mittaan kohti Havelin visiota ”vähemmän tunnepitoisista ja kultinomaisista” kansakunnista, minkä Anderson tulkitsee siten, että kansakuntia eivät niinkään ohjaa intohimoinen kansallismielisyys ja kulttuurisen homogeneisuuden kaipuu vaan että ne ovat taipuvaisempia suomaan täydet kansalaisoikeudet erilaisille ihmisille.

CLEMENT BEZOLD (Yhdysvallat) tekee artikkelissaan katsauksen ennakoivaan demokratiaan. Termiä käytti ensimmäisenä Alvin Toffler antaessaan sen reseptiksi ”tulevaisuusshokkiin” 1970-luvun alussa ilmestyneessä kirjassaan Hätkähdyttävä tulevaisuus. Bezold itse toimitti 1970-luvun puolivälissä kirjan *Anticipatory Democracy, People in the Politics of the Future* (Ennakoiva demokratia, ihmiset tulevaisuuden politiikassa), joka muodostaa hyvän luettelon 1970-luvun aktiviteeteista kyseisellä alueella. Artikkelissaan Bezold tarkastelee eräitä kirjan pääkohtia ja tutkii ennakoivaa demokratiaa niiden tulosten valossa, joita kollegoittensa kanssa sai kartoittaessaan ”kyberdemokratiaa” globaalisti vuosina 2000 ja 2001 Institute for Alternative Futures -instituutissa. He tutkivat myös Yhdysvalloissa osavaltiotasolla esiintyviä ”hallintojen uudelleenmuotoutumista” koskevia nykysuuntauksia.

Bezoldin mukaan ennakoivaan demokratiaan liittyy monenlaista tulevaisuuksien ja ennakkoinnin kehitystä sekä hallintoon osallistumista, etenkin yleisön osallistumista siihen. Kyberdemokratiaa globaalisti kartoitettaessa tunnistettiin eräitä trendejä, jotka tukivat jo 1970-luvulla tehtyjä päätelmiä etenkin tietoliikenteen ja internetin tuomista parannuksista äänestämiseen, muuhun yleisten asioiden hoitoon osallistumiseen sekä siihen, mitä hallinto tekee. Katsauksessaan nykyisten tulevaisuuskomiteoiden työhön Bezold mainitsee niiden olleen keskeisiä jo vuonna 1978 hahmotellussa ennakoivassa demokratiassa. Nämä katsaukset keskittyvät Yhdysvaltain osavaltioiden aktiviteetteihin ja osavaltioissa toimiviin yhteisöihin, yleensä mukaan lukien niiden oikeuslaitosten tulevaisuuskomiteat.

Bezold päättää toteamalla, että ennakoiva demokratia on trendien kooste ja pyrkimys itsessäänkin – se on aitoa, valistunutta, ennakoivaa osallistumista. Sen työkalut ja sovellukset nousevat esiin ja laskevat taas, tässä tapauksessa kuten hitaasti nouseva vuorovesi. Meillä on edessämme valtavia haasteita – luonnosta, omista yhteiskunnallisista ja taloudellisista järjestelmistämme, ja toinen toiseltamme. Kykymme ennakoida tiettyjä tapahtumia joutuu koetukselle, mutta kykymme käyttää ennakointityökaluja ymmärtääksemme meitä odottavien mahdollisuuksien kirjon paremmin ja valitaksemme ja luodaksemme haluamamme tulevaisuuden on paranemassa. Informaation määrän kasvu ja kybervallankumous lisäävät oppimis- ja osallistumismahdollisuuksiamme, vaikka ne samalla uhkaavat yksityisyyttämme ja turvallisuuttamme. Ennakoivaan demokratiin siirtyminen pysyy kansojen ja maailman hallinnon kannalta tarpeellisenä kehitysaskeleena, kirjoittaa Bezold.

RICCARDO CINQUEGRANI (Italia) analysoi demokratian käsitteen eri aspekteja Euroopan unionin puitteissa. Hänen artikkelinsa käsittelee tarvetta kohdata muutokset ja ymmärtää tähän prosessiin liittyvien seikkojen monimutkaisuustaso. Esiin nousee useita kysymyksiä: Montako vuotta vaatii, että ymmärretään ja ehkä hallitaan kaikkien uusien ja erilaisten sosiaalisten, taloudellisten ja EU:n sisäisten poliittisten positioiden väliset yhteydet? Onko mahdollista pitää EU:n institutionaalista arkkitehtuuria uusien hallintomuotojen mallina? Mitkä ovat Euroopan demokratiaa koskevat konkreettiset kysymykset? Mitkä ovat Euroopan kansan luonteenpiirteet – kansan, jota todellisuudessa ei ole olemassakaan? Mikä on teknologian rooli tässä epätyypillisessä demokratian muodossa?

Amanda Sloatia lainaten Cinquegrani väittää, että monet nykyisen yhteiskunnan tärkeimmistä muutoksista ovat tapahtumassa sellaisten mekanismien avulla, jotka ovat parlamentarismin soveltamisalan ulkopuolella. Yksi tämän muutoksen syistä liittyy politiikan tieteellistämiseen, etenkin asiantuntijoiden käyttöön. Tietämystä ja teknologista ymmärrystä vaativissa asioissa tieteelliset ja tekniset asiantuntijat neuvovat poliitikkoja. Mutta asiantuntijat eivät puhu yhdellä äänellä tai auktoriteetilla. Siitä seuraa, että tehokas monitorointi, harkinta ja päätöksenteko enimmillään, ellei jopa kaikilla, politiikan alueilla on kaukana tyypillisen parlamentin ulottumattomissa. Asiantuntijoiden suvereniteetti täydentää parlamentin suvereniteettiä samalla, kun kilpailee sen kanssa. Jos asiantuntijoiden käyttö on mahdollista ja jo tarpeellista ja kaivattua teknisissä, taloudellisissa ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä, miksi asia olisi toisin puhuttaessa läheisesti tulevaisuuteen liittyvistä päätöksistä? Cinquegranin mukaan parlamenttien täytyy harkita tulevia kehityskulkuja ja valmistautua niihin. Proaktiiviset analysointi- ja tutkimustyökalut olisivat hyödyllisiä, esimerkiksi skenaarioanalyysi ja impaktiarviointi. Parlamentti voisi näin omaksua *meta sovereign* -roolin määrittellen ja toimeenpannan hallinnon yleisiä standardeja.

Cinquegrani väittää, että todistamme nyt paradigman muutosta: modernissa demokratiassa painotus on arvoilla, säännöillä, parlamentaarisella edustuksella ja vallan muotojen rakenteella (poliittiset puolueet, ammattiyhdistykset jne.). Tulevaisuudessa taas huomio suuntautuu saatavissa oleviin resursseihin ja tapaan, jolla ne yhdistyvät, sekä niiden alkemistiseen vaikutukseen. Käytännön esimerkkejä siitä, mitä *resurssit* merkitsevät *tulevissa demokratioissa*, ovat tutkimus, yhteiskunnallisen tietämyksen hallinta ja osallistuminen. Cinquegranin mukaan poliittinen rakenteemme taistelee muutoksia vastaan ja olemme häviämässä nykyisille haasteille. Läntisen demokratian nykymuodot ei-

vät turvaa tulevien sukupolvien tarpeita, ja tämä antaa ymmärtää, että olemme joutumassa harhaan haluamaltamme kehityspolulta. Tulevaisuudentutkimuksen menetelmät ja kyky ajatella, osallistua ja toimia paikallisesti saattaisivat edustaa uutta tapaa lähestyä uusien demokratian muotojen kehittämistä.

JIM DATOR (Yhdysvallat) toteaa, että Yhdysvallat ei ole demokratia, ei ole koskaan ollut, sitä ei demokratiaksi luotu, eikä siitä demokratiaa tule ilman, että hallinnon rakenteisiin tehdään perustavanlaatuisia muutoksia ja amerikkalaisten ymmärrys ja tahto oleellisesti muuttuvat. Tämä on toisaalta täysin arkinen ja banaali väittäminen, Dator sanoo. Se tosiaan, ettei Yhdysvallat ole demokratia ja etteivät sen perustuslain laatijat sitä sellaiseksi aikoneetkaan, on ollut hyvin tiedossa ja siitä on keskusteltu laajalti jo monet vuodet. Tämä on myös hätkähdyttävä ja vapauttava väite, jonka pitäisi tehdä mahdolliseksi sekä amerikkalaisille että kaikille muillekin pyrkiä sellaisen hallintomuodon luontiin, mitä ei vielä ole olemassa missään päin niin täydellisenä, kuin se voisi ja sen pitäisi olla.

Dator antaa demokratian käsitteelle hyvin spesifin merkityksen: Demokratia on hallintomuoto ja prosessi, joka sallii jokaiselle henkilölle, johon kokonaisuuden toimet vaikuttavat, jatkuvan ja tasa-arvoisen mahdollisuuden vaikuttaa kyseisen kokonaisuuden toimiin. Tähän määritelmään nojautuen Dator toteaa, ettei Yhdysvaltain hallinto ole demokraattinen eikä ole minkään muunkaan maan hallinto, vaikka jotkut maat kallistuvatkin sinne päin enemmän kuin muut – esimerkkeinä Skandinavia ja Hollanti.

Tämän demokratiakäsityksen implikaatioihin kuuluu demokratia-termin merkityksen ulottaminen laajemmalle kuin muodolliseen hallintoon. Jotta valtiomuoto voisi olla demokraattinen, demokratian pitää yltää kaikkiin niihin muotoihin ja prosesseihin, jotka ihmisiin vaikuttavat, ennen kaikkea talouden rakenteisiin, joista useimmat ovat läpikotaisen autoritaarisia ja epädemokraattisia. Samalla lailla – ja ehkä tämä onkin tärkeämpää – demokratian pitäisi painaa leimansa perheiden ja uskonnollisten ryhmien päätöksentekoprosesseihin, ja myös nämä ryhmät ovat molemmat yleensä patriarkaalisia ja autoritaarisia.

Vaikka Dator ei odota Amerikan muuttuvan demokraattiseksi kovin pian, hän pitää sitä kuitenkin ajan mittaan mahdollisena: ”Vaikka perinteinen yhteiskuntatiede Yhdysvalloissa ja muualla jättääkin täysin huomiotta uuden hallintomuodon keksimisen, suunnittelun ja kokeilemisen ongelmat, tavalliset ihmiset sekä Yhdysvalloissa että ympäri maailmaa (internetin käytöllä, elektronisilla peleillä ja monilla paikallisyhteisöissä ja maailmalla kasvokkain tapahtuvilla aktiviteeteilla) tosiasiasa jo opettelevat, miten luoda postmoderneja hallintotapoja, jotka ovat julkishallintoonkin siirrettävissä, kunhan aika on siihen kypsä. Ja jonain päivänä aika sitten vihdoinkin on kypsä, ensin jossain ja sitten kaikkialla. Ja kun maailmasta tulee demokraattinen, tulee Amerikastakin.”

Lopuksi Dator esittää kiehtovan ja ajatuksia herättävän näkemyksensä robottien oikeuksista tulevaisuuden demokratioissa. Hän huomauttaa, että useimmat pitävät sitä absurdina asiana. Niinhän useimmat pitivät absurdina sitäkin, että aiottiin antaa poliittiset oikeudet köyhille tai mustille tai naisille, joita pidettiin kyllä mukavina mutta ihan liian huikentelevaisina, että niille olisi voinut antaa äänioikeuden. Mutta nyt on yhä enemmän koneita, jotka ajattelevat puolestamme, ja monet niistä ovat oppimassa myös tunteiden ja empatian näyttämistä. Niinpä todellinen demokratia ei ehkä synnykään, kun koneet oppivat tekemään puolestamme kaiken työn, kirjoittaa Dator, vaan silloin, kun ne myös hoitavat kaiken oleellisen ajattelun puolestamme.

JEROME C. GLENN (Yhdysvallat) käsittelee eräitä demokratian tulevaisuuden suurimmista globaaleista uhkista, nimittäin järjestäytyntä rikollisuutta, informaatio-sotaa, taloudellista ja ympäristöstä johtuvaa muuttoliikettä sekä yhden ainoan ihmisen äärimmäistä tuhoavuutta (Single Individual being Massively Destructive, SIMAD). Hän toteaa, että järjestäytyneen rikollisuuden vuositulot ovat kasvaneet yli sen, mitä kaikki sotilasbudjetit ovat yhteensä, joten sillä on valta ostaa ja myydä hallitusten päätöksiä. Informaatio-sota tarkoittaa tässä sitä, miten vastustajan käyttämiä informaatiovirtoja manipuloidaan, niin että tämä tulee tehneeksi hyökkääjän etujen mukaisia päätöksiä edes huomaamatta hyökkäystä. Kun ilmastonmuutos on tulevaisuudessa suuri globaali uhka, ympäristöongelmista kokonaisuutena tulee entistä vakavampia, ja kun esimerkiksi pohjaveden pinta laskee kaikilla mantereilla ja 40 % ihmiskunnasta on riippuvainen vesivaroista, joita kontrolloi kaksi maata tai enemmän, tällöin konfliktit ja muuttoliikkeet vaikuttavat väistämättömiltä. Ihmiskunnan köyhimmän miljardin tulevaisuudennäkymät tuskin kehittyvät riittävän nopeasti estämään väestön muuttoa vauraammille alueille. Talous- ja ympäristötekijöiden yhdessä aikaansaama muuttoliike saattaa musertaa monet hallintojärjestelmät. SIMAD tarkoittaa, että kun kaikkea miniaturisoidaan kemiantarvikkeista ja lääkkeidenvalmistuksesta geeniteknologiaan ja nanotekniikkaan saakka tulevaisuudessa voi olla mahdollista, että yksin toimiva ihminen valmistaa ja ottaa käyttöön joukkotuhoaseen.

Glenn toteaa, että näihin globaaleihin uhkiin ei suhtauduta nykyisin riittävän vakavasti, jotta voitaisiin turvata demokratian tulevaisuus, saati että uhkien välisiä synergioita ajateltaisiin. Hän lopettaa sanomalla, että olisi valtava työ koota ja organisoida näiden uhkien torjunnan vaatimat vastatoimet ja toteuttaa soveltuvuustutkimukset niiden mahdollisista vaikutuksista, mutta mitä pikemmin työ alkaa, sitä parempi demokratialle ja sivilisaation tulevaisuudentoiveille.

Artikkelissaan *Demokratiahaaveiden tuolla puolen...* FABIENNE GOUX-BAUDIMENT (Ranska) toteaa, että demokratia on kasvanut edeten alkuperäisestä kreikkalaisesta mallistaan jatkuvan demoksen käsitteen laajenemisen sekä oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa kohti vievän taistelun kannattelemana. Nykyisten ”valtion” ja sitä tukevan ”kansakunnan” synty on vienyt sen evoluutiossa uudelle askelmalle. Kun demokratiaa tänä päivänä tarkastellaan parin viime vuosisadan aikana esiintyneen ihmiskunnan edistysajattelun ja totalitarismin pelon pohjalta, se epäilemättä näyttää parhaalta poliittiselta järjestelmältä. Goux-Baudiment’n mukaan edessä on demokratiaa vaarantavia haasteita, esimerkiksi millaisia seuraavat sukupolvet ovat, yhä kasvavat vaatimukset toisenlaisesta maailmasta, globalisaation seuraukset ja noosfäärin kehitys. Meidän pitäisi kysyä, olemmeko varmoja, että demokratia edes on paras malli 21. vuosisadan kohtaamiseen, kirjoittaa Goux-Baudiment.

Artikkelissaan Goux-Baudiment kuvaa kehitystä antiikista nykyaikaan – edistyksen idean kehitystä ja sitä tilaa, missä olemme nyt, ja edelleen tulevaisuudenhaaveita mitä ”demokratiahaaveiden tuolla puolen” voisi olla. Lopuksi hän sanoo, että nyt näyttää olevan vastatusten kaksi voimaa. Toisaalla on perinteinen maailma, joka rakentuu 1800- ja 1900-lukujen arvojen varaan. Näitä ovat esimerkiksi varallisuuden keruu, villi kulutus, anarkististen vapauksien kokeilu, tapahtumiin koettu etäisyyden puute. Toisaalla on seuraava maailma: merkityksen etsintä varallisuuden keruun sijasta, kestäväälle kehitykselle pohjautuva kulutus, globaali huoli ihmiskunnan kehityksestä, kriittinen mieli ja maail-

man mielipide. Tämä paradigmanmuutos seuraa samaa mallia kuin murrosikäisen kehitys: ristiriitaiset voimat repivät murrosikäisiä kahtaalle, yksi voima puskee heitä pysyttelemään suojeltuina ja vastuuttomina lapsina ja toinen kiskoo heitä kohti aikuisuutta sen kaikkine seurauksineen. Kasvamiseen liittyy aina väkivaltaisuutta, sanoo Goux-Baudiment, onpa se sitten koteloitunutta tai hillitsemättömästi ilmaistua, ja sitä nähdään nykyisin joka puolella. Sitä esiintyy tavallisen, arkielämää heikentävän ja siedettävän, tylsän väkivallan muodossa, ja sitä näkyy myös etnisten joukkomurhien uskomattomissa raakuuksissa. Hän painottaa, ettei meidän tarvitse vain katsella tilannetta ja kaivata aikuisuutta. Voimme toimia itse vastuussa omasta tulevaisuudestamme, tukien, mukana ollen ja kasvattaen tätä kapinallista lasta sen matkatessa kohti kesyä vapautta, korkeinta ihmisyyttä ja ehkä parempaa tapaa hallita sitä.

LINDA GROFF (Yhdysvallat) kirjoittaa, että hänen artikkelinsa sisältää vapaata ajattelua Yhdysvaltain demokratian nykytilasta, sitä kohtaavista haasteista, tärkeimmistä eteen tulevista demokratiaan vaikuttavista päätöksistä ja erilaisista Yhdysvaltain demokratialle mahdollisista tulevaisuuksista. Demokratia on Groffin mukaan epätäydellinen poliittinen järjestelmä, mutta se on (monissa muodoissaan) ehkä silti poliittisista järjestelmistä paras, mitä me ihmiset olemme onnistuneet luomaan. Se on joskus kaoottista, ja joskus yleisiä toimintatapoja koskevien päätösten teko kestää, koska valitut kansanedustajat, yhteiskunnan eri sektoreiden edustajat, yleinen mielipide ja erilaiset sidosryhmät kaikki saattavat hamuta itselleen roolia päätöksenteossa. Joskus demokratiat (kuten kaikki muutkin poliittiset järjestelmät tai millä hyvänsä elämänalueella toimivat instituutiot) saattavat kohdata kriisejä toiminnassaan – ehkä sotien tähden tai sisäisten tai ulkoisten uhkien tai muiden sellaisten syiden takia, jotka kykenevät uhkaamaan kyseisen poliittisen järjestelmän kykyä elää omien demokraattisten periaatteittensa mukaan käytännössäkin.

Groff väittää, että Yhdysvaltain demokratia on tällä hetkellä mainitun kaltaisessa kriisissä, jossa eräiden sen itse hellimien demokraattisten periaatteiden säilyminen on useastakin syystä vaarassa. Tämän selittämiseksi artikkelissa tutkitaan ensin Yhdysvaltain demokratian periaatteita ja sen jälkeen tarkastellaan luetteloa tärkeimmistä poliittisista päätöksistä ja kysymyksistä, joita Yhdysvaltain demokratian on kohdattava. Niiden ratkaisut yhdessä määräävät Yhdysvaltain demokratian tulevan suunnan. Artikkelin lopuksi esitetään kaksi vaihtoehtoista skenaariota Yhdysvaltain demokratialle, parhaimman ja huonoimman tapauksen skenaario, ja huomautetaan, että Yhdysvallat on meneillään oleva demokratiakokeilu, jonka todennäköisin tulevaisuus on luultavasti jossain kahden esitetyn vaihtoehdon välillä. Groff toteaa, että maailma on monimutkainen ja muuttuva paikka. Myös Yhdysvaltain demokratian kehitys on monimutkaista ja kokeilevaa. Nämä kaksi asiaa ovat läheisessä yhteydessä ja vaikuttavat toisiinsa.

Groff lainaa Winston Churchilliä – ”Amerikkalaisten voi aina luottaa toimivan oikein... kunhan he ovat ensin kuluttaneet loppuun kaikki muut vaihtoehdot” – ja esittää sitten toiveen, että Churchill olisi tällä kertaa oikeassa. Yhdysvaltain hallituksen menetettyvät ovat kuitenkin luoneet monia kriisejä ja niillä on ollut seurauksia – sekä kotimaassa että kansainvälisesti – joihin on puututtava, jotta tämä voisi tapahtua, kirjoittaa Groff.

BERND HAMM (Saksa) tutkii artikkelissaan tapoja, joilla demokratiaa tulee uudistaa, jotta kyetään vastaamaan globalisaation tuomiin uusiin vaatimuksiin. Ne eivät Hammin mukaan ole erityisesti suosineet demokratiaa vaan pikemminkin vesittäneet ja kammenneet demokraattisia toimintatapoja uriltaan. Hamm väittää, ettei ole pääongelma, miten luoda globaalin demokraattisen hallinnon rakenteesta luonnos ja määritellä sen tehtävät. Pääongelma on ennemminkin tien löytäminen täältä sinne. Hamm analysoi, kuka tai mikä tukkii globaalia demokratiaa kohti johtavan tien ja miksi. Hän mainitsee myös eräitä uusia kehityskulkuja, joista ehkä avautuu uusia mahdollisuuksia, ja painottaa, että Euroopan hallituksilla ja kansalaisyhteiskunnilla tulee olemaan erityisen tärkeä rooli.

Hamm antaa useita kriteereitä demokratialle, kuten että kaikilla, joita tietty päätös koskee, tulisi olla mahdollisuus osallistua sen tekemiseen; että enemmistö päättää, mutta samalla suojelee vähemmistöjen laillisia oikeuksia ja etuja; että suvaitsevaisuus ja väkivallattomuus ovat kaikkien sosiaalisten suhteiden perusta; että hallinnosta päätetään yleisissä, vapaissa, tasa-arvoisissa ja salaisissa vaaleissa, ja sitä voidaan muuttaa; ja että kaikilla kansalaisilla on vapaus kokoontua ja organisoitua ilman hallinnon kontrollia.

Hammin mukaan demokratia ei ole paratiisinomainen staattinen tila, johon kerran päästään ja jossa sitten pysytään. Se on pikemminkin loppumaton sosiaalinen prosessi. Sitä pitää aina harkita uudestaan, siihen pitää sitoutua, ja sen hyveiden turvaamiseen tarvitaan kaikkien kansalaisten aktiivista osallistumista.

Hamm painottaa tavallisten ihmisten roolia demokratian edistämisessä: ”Me tavalliset ihmiset tunnemme usein tulevamme kaltoin kohdelluiksi uskonservatiivien isossa pelissä. Mutta on olemassa mahdollisuuksia konkreettisiin toimiin. Niitä voidaan luonnehtia kolmella laajalla käsitteellä: paikallisuus, itseohjautuminen, luonnonvarojen säästö. Meidän ei ole pakko alistua ylikansallisten yritysten käskyihin, niiden tarjontaan ja niiden kiusauksiin, vaan meidän pitäisi vahvistaa paikallista ja alueellista autonomiaamme. Kansallisvaltion heikkous saattaa tarjota kansalaisyhteiskunnalle mahdollisuuden organisoitumiseen ja omien ajatusten, projektien, infrastruktuurin ja työkalujen kehittämiseen. Meidän ei tulisi unohtaa myöskään maapallon ekosysteemin suojelemisen ehdotonta tärkeyttä. Tietenkin on olemassa jo tuhansia pikku projekteja kaikkialla ympäri yhteiskuntiamme – tuotteliaita, demokraattisia ja mielikuvituksekkaita ratkaisuja katastrofaaliseen maailmantilanteeseen. Yhä useampia tulisi rohkaista liittymään mukaan rakentamaan demokraattisessa ympäristössä ruohonjuuritasolta alkaen todellista markkina- ja yhteistyötaloutta.”

SOHAIL INAYATULLAH (Pakistan-Yhdysvallat-Australia) kysyy, onko demokratia hajoamisillaan ja kohtaamisillaan perimmäiset haasteensa? Onko hajoaminen johtamassa sen syvenemiseen, laajenemiseen ja uusiutumiseen? Inayatullah tutkii demokratian eteen tulevia perustavanlaatuisia haasteita. Ensin kehitetään neljä eri skenaariota turvallisuusuhkien tuomaan haasteeseen vastaamiseksi: *globaali imperiumivaltio*, *globaali mies ja ääni -periaate*, *globaali institutionaalinen demokratia* ja *alueellinen demokratia*. Toiseksi tarkastellaan paikallisuuden kohtaamia uhkia – sekä lännen kunnanvaltuutettujen kohtaamia että islamilaisten alueiden mullahien eteen tulevia. Kolmanneksi tutkitaan demokratian sisäisiä ulottuvuuksia pyrittäessä vastaamaan kysymykseen, onko mahdollista olla julkista demokratiaa, jos meidän monet sisäiset itsemme, joista minämme muodostuu, ovat autoritaarisen egon hallinnassa? Neljänneksi tarkastellaan perinteisen johtamisen ja organisaatioiden kohtaamia haasteita, etenkin fasilitoivan johtajan mahdollisuuksia ohjata oppivaa, parantavaa organisaatiota.

Inayatullah painottaa loppupäätelmissään, että aidompi demokratia merkitsee sen kyseenalaistamista, mikä on kansallisvaltion sisäistä ja ulkoista suhteessa kansainväliin suhteisiin ja hallintoon, ja siten ideaalitapauksessa siirtymistä maailmanhallintaan. Se tarkoittaa myös työskentelemistä yhdessä paikallisedustajien kanssa ja heidän auttamistaan löytämään oma merkityksensä esiin kasvavissa uusissa hallintojärjestelmissä ja kulttuureissa. Lisäksi demokratian tulevaisuuksien pohdintaan liittyy kysymys arkkityyppisistä tulevaisuuksista – kulutammeko luontoa (jatkuva kasvu), elämmekö luonnossa (paluu menneisyyteen), hajoammeko vai muutummeko. Muutos vaikuttaa Inayatullahista haluttavalta ja tulevaisuudessa toivottavalta, kun otetaan huomioon maailman nykyinen yhä lisääntyvä kriisiytyminen – koko maapalloa koskeva haaste. Muutos ei kuitenkaan ole vain ulkoinen vaan myös sisäinen. Jos aiomme kehittää aidommin demokraattisia tulevaisuuksia, meidän tulee kartoittaa monet itsemme ja analysoida, miten projisoidumme ulospäin niin ihmisinä kuin sivilisaatioinakin. Lopuksi Inayatullah kirjoittaa, että erilaisten demokraattisten tulevaisuuksien luomiseen tarvitsemme uudenlaisia johtajuutta ja uudenlaisia organisaatioita – sellaisia, jotka ovat orgaanisesti fasiloitavia, oppivia ja parantamiseen orientoituneita.

ELEONORA BARBIERI MASINI (Italia) kirjoittaa naisten panoksesta demokratian tulevaisuuteen. Hän toteaa, että äänioikeus on hyvin tärkeä, mutta se ei riitä. Hän kuvaa naisten saavutuksia eri aloilla, niin taloudellisilla, poliittisilla kuin akateemisillakin, keskittyen maihin, joita ei kovin hyvin tunneta. Barbieri Masini painottaa käsitystä, että naiset ovat yleensäkin sosiaalisia toimijoita eivätkä vain uhreja ja toimijoina rakentavat vaihtoehtoyhteiskuntia ja vaihtoehtoisia tapoja edetä kohti demokratiaa. Myös niiden naisten, jotka ovat jo saavuttaneet menestystä, tulisi panna tämä käsitys merkille ja tukea sitä. Barbieri Masini väittää, että naisilla on erityisiä taitoja elää jatkuvassa muutoksessa olevassa yhteisössä ja itse edistää muutosta, ja hän tukee väitettään esimerkeillä, jotka ovat peräisin eri puolilla maailmaa tehdystä empiirisestä tutkimuksesta. Barbieri Masini antaa esimerkkejä naisliikkeistä eri puolilta maailmaa. Hänen loppupäätelmänsä on, että naisilla on kyky muodostaa visioita, koska heidän ajattelunsa ja toimintansa on tulevaisuuteen suuntautunutta. Naisten demokratian tulevaisuudessa esittämä rooli ei löydy yksinomaan niistä naisista, jotka ovat saavuttaneet menestystä eri aloilla, mikä tietenkin osoittaa naisten suuret kyvyt, vaan myös pienyrityksistä, solidaarisuusryhmistä tai sosiaalisen tarpeen perusteella muodostuneista ryhmistä. Niitä tulisi pitää ”heikkoina signaaleina”, joilla on suuri potentiaali sosiaalisen muutoksen aiheuttamiseen. Jotta signaalit kuitenkin tulisivat näkyviksi, naisten täytyy ensin itse tulla näkyviksi itselleen samoin kuin muillekin samankaltaisissa tilanteissa työskenteleville.

Voimme sanoa, että naisilla on ja heidän tulisi säilyttääkin kykynsä luoda vaihtoehtoyhteiskuntia, jotka usein pohjautuvat demokraattiseen käyttäytymiseen eri tilanteissa. Nämä ovat Barbieri Masinin mukaan panoksia, joita naiset voivat antaa demokratian tulevaisuudelle niin kukin omassa maassaan kuin koko maailman tasollakin.

PETER METTLER (Saksa) korostaa, että demokratian tulevaisuuden näkeminen on niin tavattoman vaikeaa, koska sekä kansalaiset että yhteiskunnat muuttuvat valtavaa vauhtia jo nyt, ja tulevaisuudessa ne muuttuvat vielä nopeammin. Mettler aloittaa huomauttamalla, että hänen näkemyksensä saattaa olla länsimainen, ja tästä näkökulmasta käsin hän luettelee maailman ongelmia sellaisina kuin hän ne tällä hetkellä näkee: köyhyyttä ja alikehittyneisyyttä esiintyvä yhtäaikaan ylenmääräisen ja nopeasti kasvavan rikkauden

ja tuhlaavaisuuden kanssa, samalla kun näemme ennenkuulumattoman valtavia voittoja, sokeaa markkinafetisismia (taloudellista uusliberalismia), yleistä rikollisuutta ja erityisesti talousrikollisuutta, hyveiden rappeutumista, ekologisia katastrofeja ja ilmastomuutoksia, terrorismia, salauskontoja, läntisten rikkaiden hyvinvointiyhteiskuntien päämäärättömyyttä ja tavoitteettomuutta jne.

Mettler käsittelee demokratiaa todeten, että demokratian ajatus syntyi historiallisesti vasta-ajatuksena: papistoa, feodalismia, sotilas- ja puoluevaltoja ja totalitaarisia ideologioita vastaan. Hänen mukaansa niin historiallinen kuin nykyinenkin kansallisvaltio on ”abstrakti” siinä mielessä, että keskivertokansalainen ei pysty hahmottamaan suurinta osaa sen toimintalogiikasta, esimerkiksi talous- tai rahoitusasioista, tieteestä, teknologiasta ja ulkopolitiikasta. Nykyinen demokratia, nykyisen demokratian mahdolliset tulevat muodot tai versiot tai kokonaan uudet variantit joutuvat kohtaamaan monet Mettlerin mainitsevat haasteet, ennen kaikkea globaalin talouden haasteet sekä ne, jotka liittyvät miltei kaikkien elämänalojen globalisoitumiseen. – Demokratiaa on pidetty parhaana politiikan muotona ja silti siinä on esiintynyt ja esiintyy vakavia puutteita. Siksi demokratia on epävarmemmalla pohjalla kuin koskaan ennen, ja siksi sen tulevat rakenteet ovat todennäköisesti täysin erilaisia. Tai jopa: nykyisen demokratian eri versioiden eloonjäämismahdollisuudet heikkenevät, koska niitä tosiasioita, joille se aikanaan pohjautui, ei enää ole olemassa, kirjoittaa Mettler.

Hän käsittelee globaalin demokratian mahdollisuuksia ja esittää sille yhden mallin, joka pohjautuu YK:n rakenteille. Jälkikirjoituksessaan Mettler lainaa Jeremy Rifkinin analyysia, jonka mukaan EU:n lupaavuus parempana (maailman) ongelmien ratkaisijana juontuu siitä, että EU edustaa rauhanomaista konfliktinhallintaa, että se yrittää vähentää ympäristötuhoja voimakkaammin kuin useimmat muut ja että sen alueella ihmisten yleinen hyvinvointi arvostetaan korkeammalle kuin muutamien harvojen voitot.

TAKUYA MURATA (Japani) kirjoittaa Intian ja Kiinan demokratian tulevaisuudesta. Ne ovat tällä hetkellä tärkeimpiä kehittyviä valtoja. Muratan mukaan ne voivat pehmeällä voimallaan tarjota inspiraatiota ja tulevaisuudenkuvia kehittyville maille. Ne myös sopivat yhteen näiden kanssa, sillä ongelmat ovat kehittyvillä maille yhteiset. Murata tutkii kummankin maan mahdollisuuksia ja niiden yksilöllisiä piirteitä: Intialla on kirjava jälkikoloniaalinen edustuksellinen hallinto, ja Kiina on johtava ehdokas astumaan aivan uudenlaiseen tulevaisuuteen edustuksellisen hallinnon tuolle puolen. Murata käsittelee Intiassa käytettyjen elektronisten äänestyslaitteiden merkitystä. Intiassa pidettiin vuonna 2004 maailman ensimmäiset elektroniset valtakunnalliset vaalit, jotta saataisiin vähennettyksi suunnattomia vaalitoimituskuluja. Äänestyslaitteita oli 1 075 000, joista kukin pystyi tallentamaan 3 840 ääntä. Kokeilu onnistui hyvin. Intia kehittää myös tuomioistuinten elektronista toimintaa.

Muratan mukaan Intia ja Kiina mitä todennäköisimmin inspiroivat hallituksia kehityksessa, koska niiden innovaatiot ovat ratkaisuja niihin ongelmiin, jotka ovat yhteisiä kehittyvässä, jälkikoloniaalisessa nousevien demokratioiden maailmassa. Intia näyttää todennäköisimmin jatkavan nykyisellä liberaalin edustuksellisen demokratian tiellään. Trendit osoittavat mahdollista innovointia kirjavien, suurten yhteiskuntien hallinnon alueella, joissa on lukuisia etnisiä, rodullisia, uskonnollisia ja kielellisiä identiteettejä. Toisaalta Kiinan kansantasavallalla on Muratan mukaan mahdollisuus loikata yhdellä kertaa uuteen poliittiseen tulevaisuuteen, koska siellä vallitsee yleisen osallistumistahdon ja liberaalin edustuksellisen hallinnon puuttumisen yhdistelmä.

Mihin demokratia, kysyy RUBEN NELSON (Kanada) artikkelissaan. Hänen mukaansa demokratialla menee monestakin näkökulmasta katsoen hyvin. Kun yhä useammat maat valitsevat hallintonsa yleisillä vaaleilla ja niin monet kommentaattorit tihkuvat varmuutta, mikä mahdollisesti voisi mennä vikaan? Sitä artikkelissa tutkitaan seuraavan pääsäännön pohjalta: *”Asiayhteys määrää – historian ehdot määräävät säännöt!”*

Artikkelin ensimmäisessä osassa kysytään: ”Pystyvätkö demokratiat sellaisina kuin ne nyt tunnemme sopeutumaan 21. vuosisadan mukanaan tuomiin perustavanlaatuisiin muutoksiin?” Nelsonin ”vastahakoinen päätelmä” on, että eivät pysty. Toisessa osassa Nelson kuitenkin tarjoaa toivoa, että demokratian ymmärtäminen uudella lailla ihmiskunnan kehityshankkeena pystyisi aukomaan uusia uria.

Esiintyy yhä enemmän merkkejä, että kuluva vuosisadasta tulee meille vaativampi kuin mikään aiempi suhteessa kehitysasteeseemme ihmisinä ja kokonaisina kulttuurina. Nelson huomauttaa, että vaikka asiaa ei ole laajalti ymmärrettykään, olemme jo muuntautuneet ja viettäneet 200 vuotta matkallamme oh ”teollisen tietoisuuden ja kulttuurin”. Uutta herkkyyttä näkyy monin paikoin, niin tieteenfilosofiassa, post-newtonilaisessa tieteessä, nykyisissä suvaitsevaisuustaisteluissa, hermeneutiikassa, humanistisessa psykologiassa, kirjallisuuskritiikissä ja henkilökohtaisissa ihmissuhteissa. Kymmenet miljoonat ihmiset pyristelevät jo perimiensä maailmankuvien ulkopuolelle valmiina sitoutumaan elämään oman ruumiinsa, olemisensa, perheensä, yhteisönsä ja kulttuurinsa yhtenä luojana.

Nelson toteaa, että voidaksemme ylläpitää toivoa on vastattava huomispäivän säätöön (Creating Tomorrow Foundation) haasteeseen – ainakin yhden maan, esimerkiksi Kanadan tai Suomen, pitää vuoteen 2020 mennessä sitoutua avoimesti, tietoisesti ja vastuuntuntoisesti matkaan kohti aidompaa demokratiaa. Tätä sitoumusta tullaan pitämään yhtenä tulevaisuuden tiennäyttäjän pääulottuvuutena.

ERZSÉBET NOVÁKY JA ISTVÁN KAPPÉTER (Unkari) kuvaavat artikkelissaan Itä-Euroopan maiden yhteiskunnallista historiaa sekä niiden tulevaisuudentutkimuksen syntyä ja kehitystä. Heidän mukaansa demokraattisen kehityksen suurin kysymys 1900-luvulla oli miesten ja naisten tasa-arvoinen osallistuminen. Tällä vuosisadalla demokratian päätehtävänä on maallikkojen ja asiantuntijoiden yhteisen osallistumisen lisääminen ja aggression tasapainoinen käsittely. Itä-Euroopan, erityisesti Unkarin, kokemus osoittaa, että maissa, joissa valtaenemmistö kadotti kansallisen sosialistisen ja kommunistisen diktatuurin aikana kansalaismoraalinsa, ei riitä pelkkä mahdollisuus järjestää parlamentaarinen demokratia uudelleen. Demokratian jälleenrakentamiseen tarvitaan uusia menetelmiä.

Kappéter ja Nováky huomauttavat, että 1990-luvun jälkeen ”elämme demokratioissa, mutta useimmat ovat pettyneitä”. Tuhoutunut kansalaismoraali estää parlamentaarisen demokratian tehokkaan käytön. Toisaalta osallistuvuuden ansiosta tulevaisuuden muotoutumisesta tuli demokraattisempaa, ja voidaan tehdä käyttökelpoisempia ennusteita.

Uusien menetelmien etsinnässä voidaan käyttää hyväksi tulevaisuudentutkijoiden ja psykiatrien kokemuksia, kirjoittavat Kappéter ja Nováky. Tulevaisuudentutkijat voivat auttaa lisäämään maallikoiden tulevaisuushakuisuutta ja tukea demokraattisten periaatteitten yleistymistä kehittämällä ja käyttämällä tulevaisuuden vaihtoehtojen linjauksessa ja luomisessa osallistavia menetelmiä. Tulevaisuudentutkijat voivat antaa panoksensa myös yhteiskunnassamme esiintyvän aggression inhimillisen ja tehokkaan käsittelyta-

van puolesta soveltaen samoja menetelmiä, joihin psykiatrit turvautuvat ”vaikeita” ihmisiä kohdatessaan.

YONGSEOK SEO ja YOUNGSOOK PARK HARMSSEN (Etelä-Korea) ottavat artikkelissaan esiin ”aasialaisille arvoille perustuvan” demokratian ajatuksen, joka on saanut viime aikoina paljon älymystön huomiota, sillä se on käsitetty sekä läntisen liberaalin demokratian vaihtoehdoksi että sen kanssa kilpailevaksi tulevaisuudenkuvaksi. Heidän mukaansa aasialaisille arvoille perustuvasta demokratiasta väiteltäessä nojaututaan kuitenkin rasakaasti kulttuurisen autonomian käsitykseen. Meille paljastuu tämän käsitystavan rajoitukset, miten se kykenee kuvaamaan nykyisiä aasialaisia poliittisia järjestelmiä ja niiden tulevaisuuksia. Kirjoittajien teoreettinen lähtöoletus on, että kulttuuri ei ole staattista, se on pikemminkin jatkuvassa muutostilassa kulttuurivaihdon ja etenkin teknologian kehityksen takia. Yksittäistapauksena he tutkivat, miten uusien teknologioiden kehitys ja niiden leviäminen vaikuttavat arvojen muutokseen, etenkin Etelä-Korean nuoremman sukupolven demokraattisiin arvoihin. Analysoituaan Etelä-Korean ikäkohortteja kullakin ominaisine uusine sosiaalisine ja poliittisine kokeiluineen he esittävät Korean demokratialle neljä erilaista vaihtoehtoa tulevaisuutta: edustuksellisen demokratian, kurinalaisen demokratian, autokratian paluun ja virkistysdemokratian.

Etelä-Korean ikäkohorttien analyysi osoitti, että nuoremmat kohortit eroavat vanhemmista merkittävästi uskomuksiltaan, arvoiltaan ja normeiltaan. Kohorteista nuoremmat kallistuvat kohti poliittista edistysellisyyttä ja kulttuuriliberalismia, kun taas vanhemmat ovat poliittisesti konservatiivisempia. Nuorten tärkeiksi arvoiksi on tulossa yksilön vapauden vaaliminen ja monipuolisuus. Etelä-Korean nuoriso kyseenalaistaa aasialaiset yhdenmukaisuuden, auktoriteetin, vakauden ja solidaarisuuden arvot ja on hyvin epäluuloista kollektivismiin suhteen.

Seo ja Park Harmsen huomasivat myös, että teknologian kehityksellä on oleellinen rooli näissä arvomuutoksissa. Erityisesti nouseva C-sukupolvi todennäköisesti muuttaa Etelä-Korean tulevaisuudenmaisemia melko erilaiseksi. Se on tottuneempi kuviin ja ääniin kuin teksteihin ja on alkanut kommunikoida keskenään kaikkien viiden aistin kautta. On epävarmaa, minkä vaikutuksen he tekevät demokratian ja poliittisten järjestelmien tulevaisuuteen, mutta on varmaa, että maailmasta tulee hyvin erilainen, kun he ovat astuneet politiikkaan kahden tai kolmen vuosikymmenen kuluttua. Kirjoittajat toteavat, että Etelä-Korea on nyt muotoutumassa informaatioyhteiskunnasta unelmayhteiskunnaksi, ja kysyvät, voiko Etelä-Korean kokemuksesta muodostua Aasian demokratialle tulevaisuuden malli.

PAULA TIIHONEN (Suomi) käyttää artikkelissaan vertausta, jonka mukaan demokratia on kuin instituutioiden puutarhan hoitoa, jossa sata vuotta on lyhyt aika. Hän huomauttaa, että demokratialle on lukemattomia teoreettisia määritelmiä ja yhtä monta käytännön sovellusta, koska ihmisten osallistuminen yhteiseen päätöksentekoon voidaan hoitaa niin monella eri tasolla ja niin monilla eri aloilla. Sitä voidaan toteuttaa perheissä, ihmisten välittömissä pienissä lähiyhteisöissä, paikallishallinnossa, aluehallinnossa, valtakunnallisesti, laajemmalla alueella ja jopa kansainvälisissä organisaatioissa. Tiuhonen esittää demokratian tulevaisuuksista kolmetoista teesiä, muun muassa seuraavat: *Demokratia vaatii aikaa ja huolenpitoa, Luku- ja kirjoitustaito ovat demokratian edellytys, Demokratia ei toimi keinotekoisissa valtioissa, Demokratian pitää globalisoitua ja globalisaation demokratisoitua, Kokonaiset maanosat voivat hylätä demokratian kansallisella*

tai globaalilla tasolla, Tuloerot nakertavat demokratiaa sisältä käsin, ja Euroopan demokratian kohtalonkysymys on väestörakenteeseen kytkeytyvä hyvän jakaminen.

Kirjoittaessaan globalisaatiosta ja demokratiasta Tiihonen toteaa, että vaikka maailmaa voi hallita ilman demokratiaa, hyvä taloudenhoito ja hyvä hallintotapa edellyttävät vastuullisia ja tilivelvollisia instituutioita. Se taas puolestaan vaatii demokraattista kontrollia. Viime kädessä on kyseessä hallitsevien ja hallittujen välinen luottamus. Globaalin demokratian näyttämöllä on kolme mahdollista esiintyjää: valtiot, jotka edustavat äänioikeutettuja kansalaisiaan, poliittiset kokonaisuudet, jotka ovat järjestäytyneet toimiansa mukaisesti ja ovat osa globaalia kansalaisyhteiskuntaa, ja ihmiset, siis oletetut maailmankansalaiset. Tiihosen mukaan politiikassa tapahtui peruuttamaton muutos kansallisen politiikan ajasta kohti jälkikansallista näyttämöä 1990-luvun lopulla. Kansallisten markkina-alueiden avautuminen ja globaalien markkina-alueiden luominen edellyttävät politiikanteon globalisoitumista. On oleellista rakentaa globaali etiikka, missä ihmiset tiedostavat kuuluvansa yhteen ihmiskuntaan, jossa heillä on yhteinen määränpää. Hierarkkisessa ja epätasa-arvoisessa maailmassa on vastuu erityisesti niillä, jotka johtavat suurimpia ja vauraimpia valtioita ja yrityksiä, tai niillä, joilla on tiedollisesti parhaat mahdollisuudet johtamiseen. Se ei kuitenkaan riitä. Globaali etiikka koskee myös vauraiden maiden tavallisia kansalaisia.

Tiihonen toteaa, että yksi Euroopan demokratiaa odottava suuri haaste liittyy sen väestökehitykseen ja siihen, miten sen taloudellinen vauraus kehittyy suhteessa sitä ympäröiviin alueisiin. Euroopan tulevan väestörakenteen skenaario on selvä. Jos nykyiset väestöennusteet osoittautuvat oikeiksi eikä Euroopan unioni avaa rajojaan maahanmuutolle, Eurooppa menettää uudistumisvoimansa. Laskevan elintason ongelma voidaan ratkaista kolmella tavalla: 1) kohottamalla syntyvyyttä ja palauttamalla luonnollinen väestönlisäys aiemmalle tasolle 2) avaamalla rajat maahanmuuttajille tai 3) molemmilla tavoilla yhdessä.

Lopuksi Tiihonen kirjoittaa, että demokratiassa on viime kädessä kyse ihmisten mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämäänsä. Heillä pitää olla mahdollisuus oman maansa hallintaan osallistumisen lisäksi osallistua myös suoraan joihinkin niistä paikallisista tai globaaleista prosesseista, jotka heidän elämäänsä vaikuttavat. Tämä edellyttää demokratian perusinstituutioiden lisäksi myös henkilökohtaista autonomiaa.

Venäjän menneet, nykyiset ja tulevat strategiset haasteet ja demokratia

Alexander I. Agejev

Taloustieteen tohtori, professori, pääjohtaja

Taloudellisten strategioiden instituutti, Venäjän tiedeakatemia

Abstrakti

Historian suuntausten puutteellinen tuntemus hämmentää poliitikkoja, asiantuntijoita ja liikemiehiä heidän katsoessaan tulevaisuuteen. Koko maailmaa ja nykyistä Venäjää odottavien haasteiden vakavuuden tähden tämä johtaa siihen, että sekä Venäjällä että koko maailmanlaajuisessa yhteisössä näinä aikoina tehtävät strategiset päätökset ovat varsin horjuvalla pohjalla.

Suoritimme monifaktorianalyysin, jonka avulla saatoimme paljastaa varsin selkeitä rytmejä, miten strategisten ongelmien sarjat ilmenevät, toteutuvat ja vaihtuvat Venäjällä. Ne näkyvät yhteiskunnan suurten osajärjestelmien dynamiikassa, kuten esimerkiksi sen taloudessa, tieteessä ja kulttuurissa, sen asemassa muuhun maailmaan nähden, poliittisissa järjestelmissä jne. Menneisyyden kuvan rekonstruointi sellaisten pitkäaikaisten strategisten ongelmien vaihteluiden tarkastelun avulla, jotka ovat kaivanneet ratkaisuunsa sekä sisäisiä että ulkoisia strategioita, antaa meille erittäin tärkeää tietoa järjestelmän kyvyistä, myös sen mahdollisuuksista kehittää demokratiaa. Se myös mahdollistaa eräiden arvioiden teon sosiaalisen järjestelmän kaikkien komponenttien tulevaisuuden mahdollisuuksista.

“Kirkollinen” argumentti

Historian suuntausten puutteellinen tuntemus hämmentää poliitikkoja, asiantuntijoita ja liikemiehiä tai saa heidät pöyhkeilemään, kun he katsovat kohti tulevaisuutta. Koko maailmaa ja nykyistä Venäjää odottavien haasteiden vakavuuden tähden tämä johtaa siihen, että niin Venäjällä kuin koko maailmanlaajuisessa yhteisössäkin näinä aikoina tehtävät strategiset päätökset ovat varsin horjuvalla pohjalla. Demokraattisten instituutioiden kehityksen monien epäonnistumisten ja heilahtelujen selittäminen huonon historian perimän, poliittisen tahdon puutteen tai autoritaarisuustaipumuksen kaltaisilla väittämillä ei ole osoittautunut vakuuttavaksi. Kaikissa tapauksissa on syvempiä syitä. Syiden, vaikuttavien tekijöiden ja keskinäisten suhteiden tulkinta on johtanut askel askelelta kohti tunnettua, kirkolliseksi nimitettyä kokemusta: kaikki aikanaan. Elinkaari-teoriat ja erilaiset pitkät aallot ovat hyvin tunnettuja, mutta meidän tapauksessamme on kyse jostain monimutkaisemmasta kuin suurten teollistuneiden järjestelmien syklit tai Kondratieffin konjunktuurisyklit. Tämä ”jokin” on hämärästi yhteydessä sellaisten voimien vaikutukseen, joiden vaikutuspiirissä erottamamme toimijat ja näiden yhteenliittymät ovat kuin hauraat rakennelmat Floridan osavaltiossa tai Thaimaassa hirmumyrskyn aikana. Aikakauden tuulenpyörteet, eräänlainen hollywoodmainen ”ylihuominen”

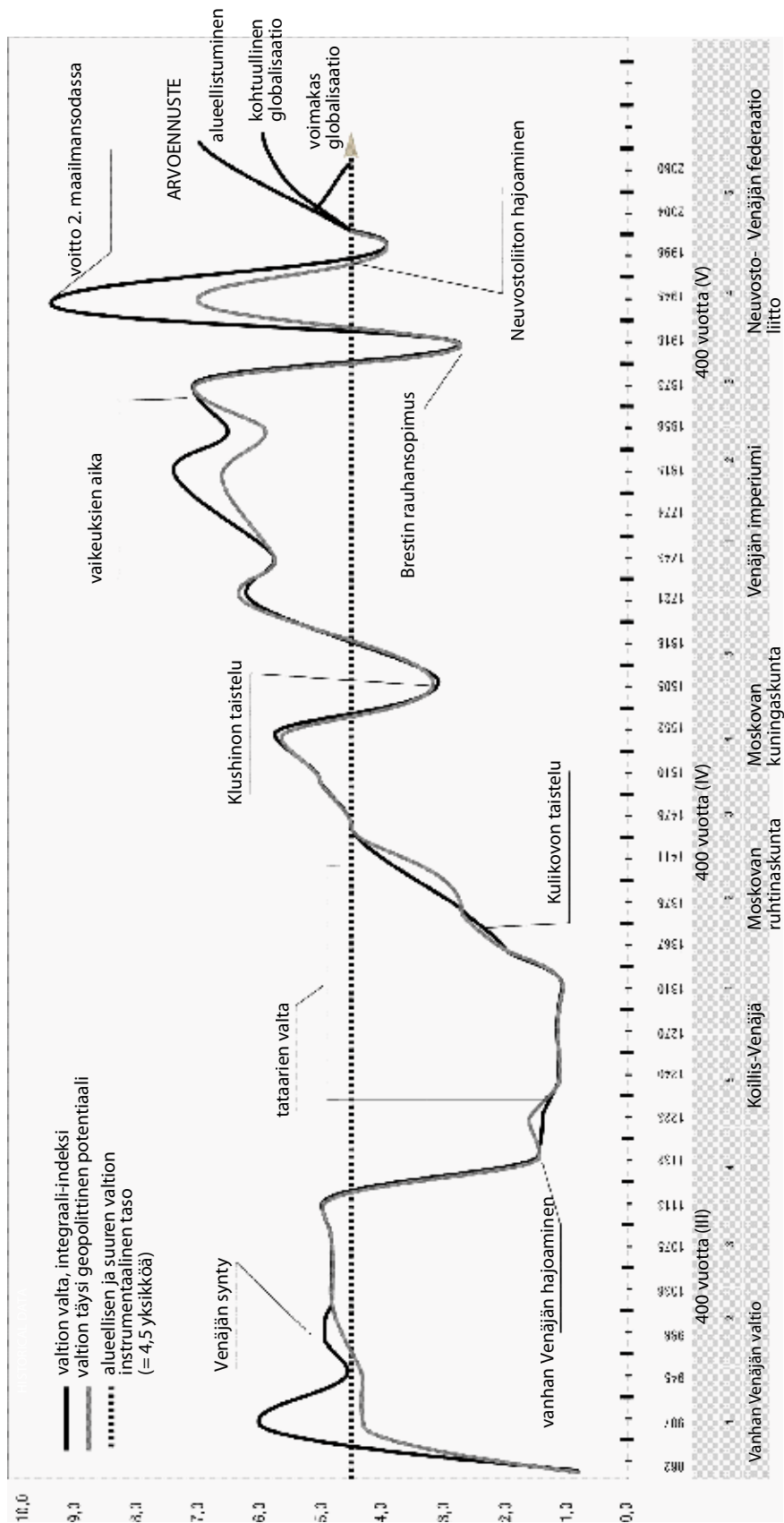
tai ”kohtalokkaat minuutit”, toimivat voimakkaammin kuin konjunktuurisyklit.

Kokonaisten vuosisadan mittaisen tulevaisuudenjakson skenaarioiden analysoimisen logiikan pitäisi ennemmin tai myöhemmin johtaa meidät tutkimaan menneisyyttä, sillä onhan välttämättä valittava skenaarioiden lähtökohdat ja edettävä menneisyydessä valitun tien avainparametrien paljastamisen tarpeesta lähtien. Lisäksi on vaikea pysähtyä: ensin menemme takaisin päin vuosikymmenten verran, sitten vuosisatojen, kun kurkotamme kohti kaikkia niitä lähteitä, jotka ovat vaikuttaneet Venäjän sivilisaatioon, jatkaen aina ajanlaskun alkuun. Tällaisen havainnoinnin tulokset vaikuttavat varsin kiinnostavilta: satojen vuosien mittaisesta Venäjän historiasta löytyi hämmästyttävää toistuvuutta niistä strategisista haasteista, joita maa ja sen hallitseva eliitti sekä myös demokratia ovat kohdanneet. Tämän toistuvuuden ymmärtäminen, sen rytmisen ilmaantumisen, vahvistumisen ja vaimentumisen tajuaminen, on kriittistä sovellettujen, teknologian perusteita, elämäntyyliä, sosiaalista kontrollia jne. koskevien kysymysten ymmärtämiselle.

Venäjän valtiosta ja yhteiskunnasta erottuvat historian mittaan tapahtuneet integraalisten valtatekijöiden sykliset vaihtelut Ilmenevät seuraavalla sivulla olevasta kuvasta 1.

Ajanlaskun alusta lukien Venäjä on eri historiallisissa muodoissaan käynyt läpi melkein viisi erityispitkää strategista sykliä, jokainen niistä 400 vuotta. Kaikissa tällaisissa kausissa on 5 pitkän ajanjakson sykliä, jokainen niistä 80 vuotta. Maan kehityksessä on ollut ylämäkensä ja alamäkensä. On tärkeää painottaa, että todellisuudessa historian dynamiikan rakenne on hyvin monimutkainen, eikä kaikkien eri komponenttien evoluutio kulje tasatahtia. Maa joutuu ajoittain maksamaan hallinneiden eliittien laskut sukupolvien ajoilta, kun ne eivät ole onnistuneet hallitsemaan maata tehokkaasti, ja kääntämään suuntauksen kohti yhteiskunnan itsesäätelyyn liittyvien instituutioiden edistämistä. Eliitit ylpistyvät ajoittain suuruudestaan ja laiminlyövät ahkeran työn järjestelmän päämäärien vaivalloiseksi säätämiseksi tarkoituksenmukaiseen harmoniaan sen omien mahdollisuuksien kanssa, ja näin ne tulevat sallineeksi vakavan poikkeaman tapahtumien luonnollisesta kulusta.

Kuva 1. Venäjän valtion integraalin valtafaktorin muutokset

Venäjän historian strateginen matriisi

Gerodot on esittänyt, että nykyisen Venäjän alueella asuvien heimojen elämäntyylin on niille sanellut maan luonto. Nykyisin pystymme käsittelemään ”luonnonoloja” sillä täydellisyydellä, minkä luonnontieteet tarjoavat, emmekä joudu rajoittautumaan vain maiseman ja ilmaston käsitteisiin. Tässä suhteessa tekivät suuria läpimurtoja D.I. Mendeleev, A.L. Chizhevsky, N.D. Kondratyev, V.I. Vernadsky, I. Prigozhin, L.N. Gumilev, jne. Kaikissa historian tapahtumien versioissa esiintyvät subjektiivisten tilanteiden lisäksi myös ne olosuhteet, joilla on perustavanlaatuinen vaikutus kyseiseen ajanjaksoon. Niihin kuuluvat ennen kaikkea maantieteellinen alue, ilmasto, väestö, energiankulutus ja asemoituminen muuhun maailmaan nähden. Monet teoriat ottavat huomioon (joko eksplisiitisti tai piilomuodossa) vain muutamia määrittelyistä tekijöistä.

Systeeminen lähestymistapa historiasta puhuttaessa vaatii, että harmonisoidaan historialliseen aikaan ja paikkaan liittyvät tekijät sekä perusagenttien strategiat yhdeksi kokonaisuudeksi. Tällainen yhdistelmä on tarpeen luoda tapahtumien lisäksi myös systeemin avaruudellisista ja ajallisista koordinaateista, joita voidaan kuvata myös matriisimuuttujista käytetyllä kielellä.

Matriisin täytyy sisältää sekä melko vakaita että dynaamisempia muuttujia. On tärkeää, että matriisin määrällisten piirteiden muutosten lisäksi myös suuret laadulliset siirtymät tapahtuvat sen kehityksessä tietyllä jaksottaisuudella. Matriisin perustan muodostavien tärkeimpien muuttujien määrittelyllä on merkittävä arvo. Toisin sanoen on kyse historiassa esiintyvän käyttäytymisen arkkityypeistä. Arkkityyppi on kollektiivisen tiedostamattoman rakenneperiaate, a priori, aiemmin koettu käyttäytymismuoto. Se edustaa sosiaalista materiaa syvästi luonnehtivia piirteitä ja ilmenee ihmisten käyttäytymisessä, heidän ajattelussaan, päätöksissään, heidän todellisuutta kohtaan omaksumissaan asenteissa jne.

Seuraava looginen askel järjestyksessämme suuntautuu strategiseen matriisiin (strategisten tekijöiden muodostamaan matriisiin). Koska strategia on taipumus muuttaa järjestelmää laadullisesti uudeksi niiden mahdollisuuksien ja päämäärien mukaisesti, joita sen jäsenillä on, strategian primaariarvo saadaan niillä toisen kertaluvun infinitesimaalien muuttujilla, jotka antavat kyseiseen muutokseen vaadittavat ehdot.

Kun on kyseessä sosiaalisen tai luonnollisen järjestelmän onnistunut muutos uuteen tilaan (siis täydellisesti toteutunut strategia), olemme tekemisissä järjestelmän harmonisoitumisen tai laajenemisen kanssa. Kun taas on kyseessä epäonnistunut muutos, olemme tekemisissä kaaokseen joutumisen, yksinkertaistumisen ja arkaaisiin tai barbaariin tapoihin luisumisen kanssa. Vaikkakin itseorganisoiduvien instituutioiden voiman ja heikkouden kaudet vaihtelevat, on havaittavissa selvä korrelaatio 80-vuotiskausjaksojen vaiheiden ja demokratiasuuntausten välillä.

Tiettyjen muuttujien ilmaantumisen syklisyyden tähden voimme tarkastella historiaa sarjana jo saavutettuja pysyviä tiloja, joissa vain erilliset määrälliset muuttujat ja laadulliset piirteet ajan mittaan muuttuvat. Siten niiden erityiset fyysiset piirteet, kuten elinkaaren pituus, säilyvät.

Jos määritettäisiin tämä arvo, ei olisi vaikeaa laskea aluetta, jolle muutokset ulottuvat edetessään sillä hitaudella, jolla historian tapahtumat liikkuvat ”kirkollista imperatiivia” totellessaan ja yksinkertaisesti pusertaessaan meitä kohti varsin selvästi tietynlaista tulevaisuutta. Kun on arvioitu kyseisen puserruksen voima, on mahdollista ymmärtää

myös sen suunta ja liikkua tarkoituksellisesti, ei enää pakon takia, ja itse vaikuttaa kyseiseen pusertavaan voimaan.

Strategisen johdon samoin kuin demokratian avainongelma on järjestelmän evoluutiovektorin sosiaalinen valinta. Käytännön politiikan tasolla valinta näkyy joko vallankumouksellisina tapahtumina tai muutoksina, joita edelliseen hallintomuotoon tehdään, tai ulkoisten impulssien kautta, kun ne tehokkaasti vaikuttavat sisäiseen politiikkaan.

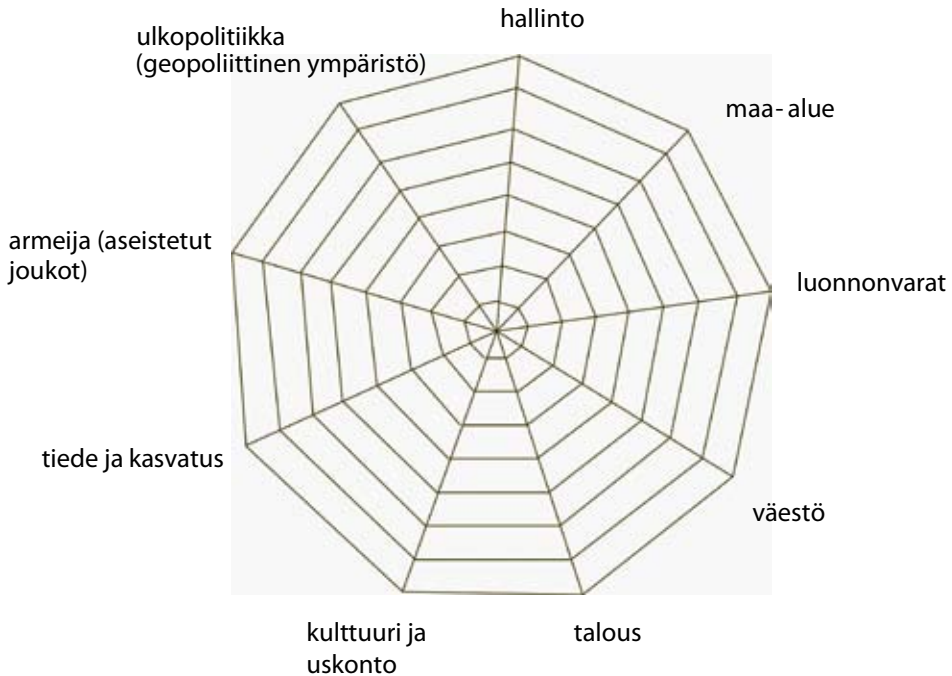
Suunnan valinta tapahtuu usein arvaamalla, mikä on evoluutioprosessien orientoitumissuunta, ja vasta myöhemmin pyritään järjeistämään ne ja tekemään valintaa. Ongelma on, mihin asti toteutunut suunnanvalinta vastaa järjestelmän sisäisiä taipumuksia, mitä ponnistuksia vaaditaan, jotta se kulkisi päämäärän mukaiseen suuntaan kohti päämäärän mukaista tilaa, ja ovatko ympäristön rytmi ja nopeus yhteensopivat tutkimamme järjestelmän rytmin ja nopeuden kanssa. Historia tuntee lukuisia yrityksiä, joissa on pyritty ohjaamaan yhteiskunnan evoluutiota väkivaltaisesti vastoin luonnonlakeja, mutta kaikki poikkeamat luonnonlaeista ovat tulleet rangaistuiksi eri lailla ilmenneillä mullistuksilla.

On tietenkin niin, että strategian onnistuminen riippuu strategisten päätösten validiteetin lisäksi myös johtamistavasta, intuitiosta, prosessiin osallistuvien toimijoiden motivaatioiden välisestä sopusoinnusta ja monista muista seikoista. Siksi tiettyjen strategioiden historian tutkiminen on epäilyksettä hyvin kiinnostavaa. Itse asiassa maiden ja kansakuntien strategisten kehityskulkujen juuret voivat juontua keksintöihin, jotka joko tehtiin tai joita ainakin odotettiin, valtataisteluihin, uskonnollisiin impulsseihin tai vaatimuksiin, teknologioiden muutoksiin, kysynnän ja tuotannon mahdollisuuksiin, kilpailijoiden aiheuttamiin paineisiin ja luonnonkatastrofeihin. Samoin juuret voivat juontua utooppisiin ajatusrakennelmiin, illuusioihin, haaveisiin, ahneuteen, hallitsijoiden tyranniaan ja voluntarismiin. Jälkimmäisessä tapauksessa poiketaan kehityksen luonnollisesta kulusta ja tuhlataan resursseja perusteettomasti, mikä saattaa johtaa koko järjestelmän tuhoon.

Saadaksemme elävämmän kuvauksen strategioiden luonteesta ja toteutumisesta vuosisatojen mittaan generoimme monifaktorimallin (enniagrammin) strategisten päätösten tärkeimmistä kohteista. Valitsimme yhdeksän tärkeintä tekijää siitä olosuhteiden moninaisuudesta, joka vaikuttaa historian prosessien dynamiikkaan. Itse asiassa kyseisissä tekijöissä ei ole mitään uutta, sillä kaikki historioitsijat mainitsevat nämä tekijät joka tapauksessa.

Analysoimme huolellisesti kaikkien tekijöiden molemmansuuntaiset suhteet ja häiriöt sekä niiden asiaankuuluvuuden ja täydellisyyden. Tutkimuksen tuloksena valitsimme valtion kehityksen dynamiikan riippumattomiksi tekijöiksi yhdeksän merkittävintä eli hallinto, maa-alue, luonnonvarat, väestö, talous, kulttuuri ja uskonto, tiede ja kasvatust, armeija (aseistetut joukot) ja ulkopolitiikka (geopoliittinen ympäristö) (ks. kuva 2 seuraavalla sivulla).

Kuva 2. Historian suuntausten strateginen matriisi

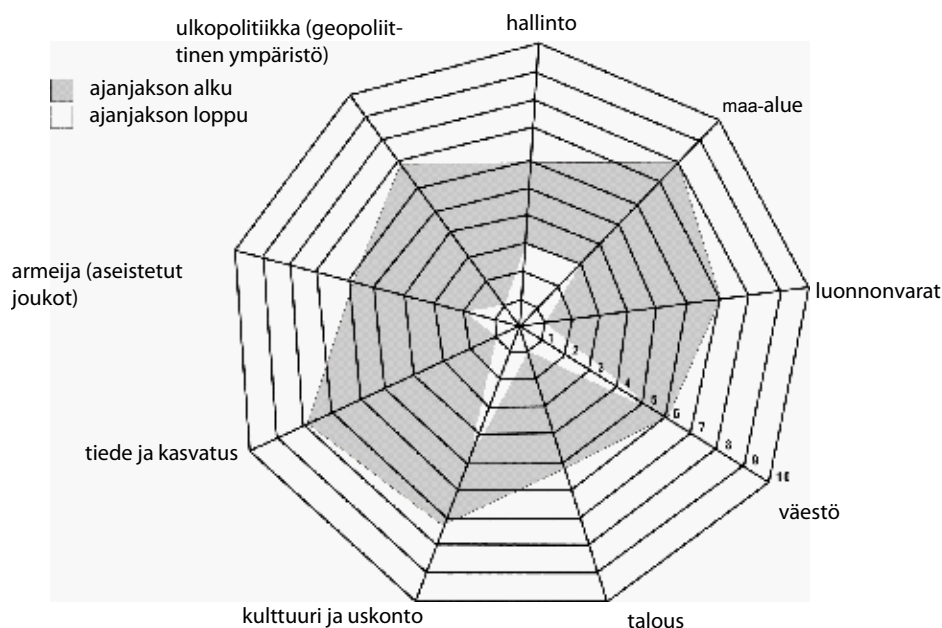

Näiden tekijöiden Venäjän historian eri kausien mittaan saamien täsmällisten arvojen paljastamiseksi käytettiin asiantuntija-arvioita ja progressiivista likiarvomenetelmää.

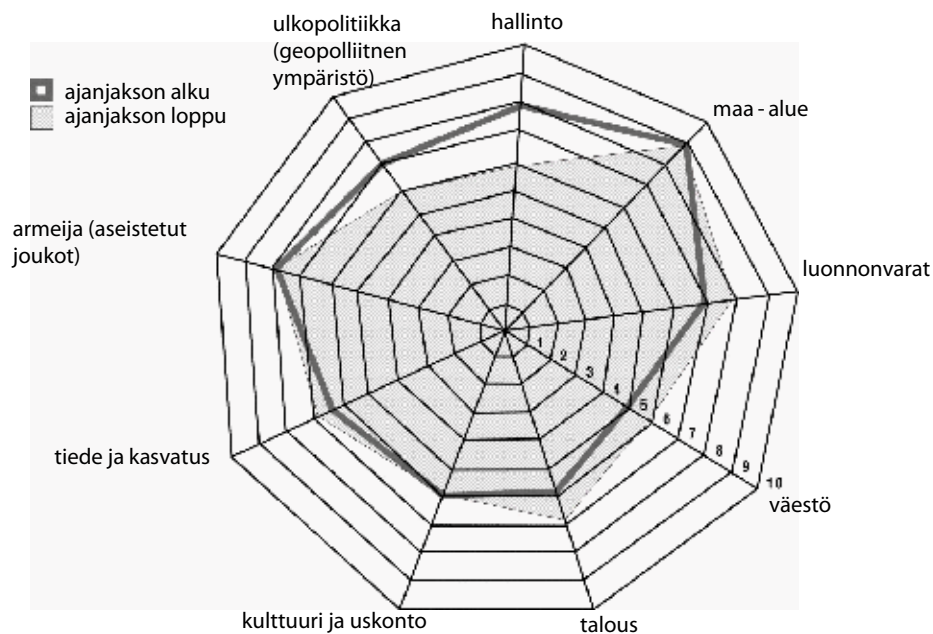
Enniagrammissa, joka kuvaa graafisesti kehitystä edistäviä potentiaalisia ja kineettisiä sosiaalisen energian faktoreita, on erotettu potentiaali ja toteutus. Ensimmäiseen ryhmään siis kuuluvat maa-alue, luonnonvarat, väestö, kulttuuri ja uskonto. Toiseen ryhmään kuuluvat talous, tiede ja kasvatus, armeija ja ulkopoliittikka. Hallintoa, joka käsittää demokratian kehityksen analysoinnille tarpeelliset asteikot, pidetään kaikkien näiden elementtien synteisiä muodostavana tekijänä.

Matriisin profilissa näkyvä nousu tai lasku merkitsee yhdistetyn evoluutiovektorin orientaatiota kohti joko järjestelmän luomista tai tuhoutumista. Tämä on ilmeistä, kun tarkastellaan täydestä matriisista esimerkiksi Venäjän imperiumin alku- ja loppuvolyymia ajanjaksona 1837–1917 (kuva 3) ja matriisin alkuosasta Neuvostoliittoa ajanjaksona 1945–1973 (kuva 4).

Kuva 3. Venäjän imperiumin strateginen matriisi (1837–1917)

Kuva 4. Neuvostoliiton strateginen matriisi 2. maailmansodan lopusta pysähtyneisyyden aikaan saakka (1945–1973)

Meneillään olevaa sykliä koskevia odotuksia vuoteen 2080 asti

Kun koko 80 vuoden mittainen sykli 1917–1998 nyt on lopussa, Venäjä on tullut selvästi uuteen, vaikkakaan ei mitenkään lopullisesti määräytyneeseen tilaan. Sen dynamiikan pääpiirre on, että evoluutiolle on yhtäaikaan olemassa monia mahdollisia päämääriä, joista yksi varmastikin kehittyä tulevien vuosien mittaan dominoivaksi. Nämä päämäärät eroavat toisistaan sosiaaliselta käyttövoimaltaan, tavoiltaan yhdistyä ympäristöön ja potentiaailtaan. Näillä kehityskuluilla on myös eri seuraukset. Tapahtumien pintatasolla nähdään päämäärien moninaisuutta, ja puhuttaessa muutosten pääominaisuuksien määräämän vaikutusalueen puitteissa tämä ilmenee aktiivisena kansallisen idean etsintänä, poliittisten mieltymysten haparoivuutena, talouden eri sektorien kilpailuhenkisenä kamppailuna, alueellisina eroina sekä ulkopoliitiikan uinailevuutena, koska siitä puuttuu vahva kehys, jonka sisällä elintärkeät edut tulkittaisiin, jne.

Mainitut seikat ovat pitkien syklien alkuvaiheiden tyypillisiä avainpiirteitä. Tämän vaiheen ajan rajoitus, eräänlainen vaeltelu tai sijainninpäivitys evoluutiomallien moninaisuudessa on ollut tyypillistä myös menneisyydessä.

Lähtien koko laskemamme sosiaalisen ja taloudellisen kehityssyklin kokonaismittasta (noin 80 vuotta) ja viitaten syklin nykykauden alkuun vuoteen 1998, voimme odottaa, että sen sosiaalisen aktiviteetin kehityksen huippu tulee noin vuosina 2020–2040, ja tämän muutosajan laskuvaihe osuu vuosille 2060–2070. Sen lisäksi osuu nykyisen erityispitkän 400-vuotisen aallon asteikolle sosiaalisia, teknologisia, tieteellisiä ja kulttuurisia muutoksia. Tulevan sosiaalisen energian nousun historiallinen analogia löytyy esimerkiksi Ryurikovichin dynastian kriisiajasta ja Romanovien uuden dynastian perustamisesta, hallinnon vakauttamisesta, uskonnon vahvistamisesta ja Venäjän kehityksen yleisestä harmonisuudesta vuosina 1620–1640.

Kaiken kaikkiaan voimme odottaa, että vuosiin 2015–20 mennessä Venäjän sisäinen elämänmeno vakautuu ja naapurimaiden kanssa muodostetaan vakaat suhteet. Siitä huolimatta maa jää vielä heikoksi ja sen status vaihtelee, omaksumaamme typologiaa käyttäen, ”alueellisen” ja ”suuren valtion” välillä.

Kun arvioimme erityisesti hallinnollisen funktion muutosnäkömiä vuoteen 2080 kestäväksi jaksoksi, lähdemme siitä, että Venäjällä, sen nykytilan mukaisesti, demokraattista itseorganisointumista ohjaava hallinnon funktio positioituu paikallisen vallan tasolle ja että sen lisäksi valtion valtakelijöiden tasapaino on kaukana ihanteellisesta.

On kuitenkin merkittävää, että hallinnollinen funktio on noussut huomattavasti suhteellisen lyhyenä aikana, koska vuosina 1991–1998 sen arvot olivat alueella 1–2. Pinnallisesti katsoen tuota aikaa pidettiin niin sanottuna markkinatalouteen siirtymiskautena, mutta demokratian evoluutiokehitys osoittautui oleellisen kiistanalaiseksi. Todellisuudessa 1990-lukua luonnehti miltei täysi valtiovallan järjestyksen katoaminen Venäjältä. Demokratian tilaa ajatellen Neuvostoliiton entisissä jäsenmaissa vallitsi pikemminkin anarkia kuin demokratia. Vasta vuoden 2000 jälkeen väestö on alkanut ajatella politiikkaa suuntautumisena kohti demokratiaa ja korruptiota sen pahimpana esteenä.

Näissä oloissa hallinnollisen funktion nousu tasolle 4 heijastaa hallinnon vakiintumista Venäjällä (ts. se saavutti meidän käyttämällemme asteikolla lisää vakautta) samalla, kun säilytetään varsin korkea riippuvuus ulkomaisesta vaikutuksesta.

Näistä lähtökohdista edeten mallinsimme kuvan 5 esittämät hallinnollisen funktion muutoskennat vuoteen 2080 asti harkiten laajalla asiantuntijapohjalla mahdollisia

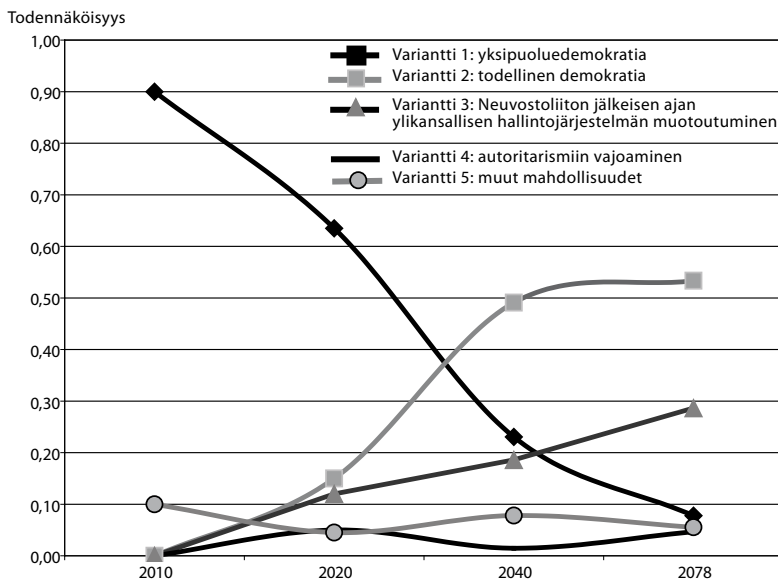
muita Venäjän vuoteen 2080 mennessä tehtäväksi tulevia strategisia valintoja.

Realistinen katsaus hallinnollisen funktion kehityksen mahdolliseen dynamiikkaan todistaa, että poliittisen hallinnon mallin muutos on epätodennäköinen sekä vuonna 2010 että erityisesti vuoteen 2010 mennessä.

Kokonaisuutena ottaen, viiden epäyhteensopivan hallinnollisen funktion toteutusta koskevan hypoteesivariantin formulointi mahdollisti sellaisten mahdollisten tapahtumien ryhmän muodostamisen, joiden esiintymistodennäköisyyden Taloudellisten strategioiden instituutin ”Strategisen matriisin” asiantuntijat arvioivat.

Asiantuntijoiden mielipiteiden prosessointiin pohjautuvat tulokset osoittavat, että vuoteen 2020 saakka todennäköisin tulos on nykyisen järjestelmän säilyminen, eli on yksi vallitseva vaikuttava poliittinen voima.

Kuva 5. Hallintoa ja itseorganisoitumista kuvaavat skenaariot vuoteen 2080

Samaan aikaan Venäjän väestön suurimmat sosiaaliset odotukset kohdistuvat ennen kaikkea kolmanteen varianttiin, neuvostoliiton jälkeisen ajan uudelleenintegroitumiseen. Neljännen ja viidennen variantin (kaaokseen tai autoritarismiin vajoaminen) toteutumistodennäköisyydet koko ennusteaikana määriteltiin häviävän pieniksi. Todennäköisempää on, että yksipuoluejärjestelmästä siirrytään todelliseen demokratiaan 2020-luvulla.

Akateemikko A. G. Aganbegyanin optimistisen skenaarion mukaan Venäjän bruttokansantuotteen arvo kipuaa vuoteen 2030 mennessä 4,5–5 biljoonaan Yhdysvaltain dollariin nykyhinnoissa, mikä merkitsee puolta nykyisestä Yhdysvaltain bruttokansantuotteesta. Taloudellisen potentiaalin, bruttokansantuotteen arvon, teollisen tuotannon määrän, tärkeimpien kilpailuvalttien ja investointien suhteen Venäjä nousee kymmeneneltä sijalta neljännelle tai viidennelle ja ohittaa Brasilian, Italian, Ranskan, Ison-Britannian, Saksan ja todennäköisesti myös Intian. Vain Yhdysvallat, Kiina ja Japani jäävät sen edelle. Talouden rakenne muuttuu perusteellisesti ja saa jälkiteollisia piirteitä. Venäjästä voi tulla yksi maailman johtavia valtioita jopa kahdeksalla makroteknologian alueella vii-

destäkymmenestä. Palvelusektori muodostaa 75 – 80 % koko bruttokansantuotteesta, ja tehokkaimmat ovat kasvatukseen liittyvät palvelut (jopa 10 % koko BKT:stä), samoin tieteelliset (5 %), ja myös terveydenhuolto (15 %). Akateemikko A. G. Aganbegyanin johtopäätökset osuvat yksiin sekä akateemikko L.I. Abalkinin optimistisen skenaarion kanssa. Samoin ne sopivat akateemikko N.P. Fedorenkon mielipiteeseen, jonka mukaan Venäjältä tulee ennen vuosia 2025–2030 yhtä merkittävä kuin se oli 1900-luvulla. Myös akateemikoiden N. P. Laverov ja A. Y. Kontorovich tekemien, Venäjällä esiintyviä voimakkaita kehityssuuntauksia koskevien ennusteiden tulokset tukevat tätä näkemystä.

Valinnanvapaus ja sivilisaation immuniteetti

Mikään sosiaalista dynamiikkaa kuvaava mallinnus ei sulje pois vapautta sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen valintaan. Perusteellinen liberalisoitumien saattaa lisätä sosiaalista vastuuttomuutta. Se taas on olemukseltaan kuin sivilisaatiotamme koetteleva henkinen AIDS. On tarve parantaa yhteiskuntamme moraalista pohjaa, jotta kehitys saataisiin parhaalle mahdolliselle myönteiselle tielle.

Sivilisaation kehitys ei ole muuta kuin luottamuspotentialin realisoitumista. Sivilisaation erottaa barbarismista yhteiskunnallisten suhteiden perustana olevan luottamuksen kehittyneisyys, yksilön oikeuksien ja vapauksien toteutuminen, yhteisiä arvoja ja ihanteita ympäröivä solidaarisuus. Luottamus on sivilisaation immuniteetti, yksityisen ja sosiaalisen vastuun perusta. Olemme vastuussa vanhempien ja lasten, ystävien, työtovereiden, kumppaneiden, menneisyyden sankareiden ja tulevaisuuden ihanteiden meille osoittamasta luottamuksesta. Joko olemme tämän luottamuksen arvoisia tai emme.

Nykyisten yhteiskuntien luottamuspotentiali on kehittynyt uskon kulttiperustalta. Sitä ovat edustaneet maailman eri uskonnolliset arvojärjestelmät, joista on ammennettu luottamuksen tuomaa voimaa täyttämään niin sosiaalisia, liike-elämään liittyviä, poliittisia, tieteellisiä kuin kasvatuksellisiakin tarpeita. Tämän luottamuksen toteuttaminen - riippumatta sosiaalistamisjärjestelmissä esiintyvien uskomuskulttien täsmällisiä muotoja koskevasta historian tulkinnasta – on ollut tapa, jolla ihmiset ovat kehittäneet sivilisaatioitaan. Tälle ajatukselle on useita teoreettisia oikeutuksia mm. Platonin, Hegelin, Kantin, Weberin, Toynbeen ja Jungin kirjoituksissa.

Sosiaalisen vastuuttomuuden viruksesta on monia muunnoksia. Sen geneettinen kaava on ”itseks menestys keinolla millä hyvänsä” ilman, että otetaan huomioon velvollisuuden kutsua, vastuuta ja yleistä solidaarisuutta. Jos kaikki maailman uskonnot voitaisiin todella pelkistää kaavaksi ”Jumala on Rakkaus” ja jos tämä kaava on erilaisen sosiaalisen vastuun ilmaisujen alkulähde, silloin ”keinolla millä hyvänsä” on kaava ylemmyydelle ja itsekkyydelle, ja sillä rakennetaan yksilön absolutisointia sekä absoluuttista väheksyntää ylempiä uskonnollisia totuuksia samoin kuin sosiaalisen elämän lakejakin kohtaan.

Periaate, jonka mukaan tulee saavuttaa menestys hinnalla millä hyvänsä, on iskenyt nyky-yhteiskuntien elintärkeisiin rakenteisiin liike-elämässä ja politiikassa. Aiemmista tavoitteista on tullut maalitauluja. Ja kuten jo Hamlet huomasi, onhan sievintä kun kaksi kohtaa yhdellä linjalla: «O, ’tis most sweet When in one line two crafts directly meet.»

On aikoja, jolloin voitto on tarpeen ja maksamme sen vaatiman hinnan. On tilanteita, jolloin on pakko ja tarpeellista puolustautua, ja silloin ”sodassa on kaikki sallittua, ja

voin sallia sen itselleni”, kuten Maria Stuart lausui. Mutta on myös ”ilkeitä” aikoja, jolloin esiintyy vastuuttomuutta ja laittomuutta, aikoja, jolloin pelataan epärehellistä peliä.

Asian ydin ei ole, että elämä on kuin peliä. Ydin on, että pelit, joissa ei ole sääntöjä ja jotka keskittyvät dramatiikkaan ja kilpailijan lyömiseen, alkavat määrätä koko elämämme ilmapiiriä. Tällaiset pelit syöksevät elämän jatkuvaan, epävarmaan kaaoksen tilaan kuin ukkosmyrskyn edellä, totaaliseen force majeure -tilaan.

Liike-elämän ja politiikan johtajat eivät toimi ja tee päätöksiä vain tehokkuuden vuoksi, vaan toimiin liittyy myös eettinen ulottuvuus: kyse on oikeudenmukaisuudesta, rehellisyydestä, kohtuullisen riittävydestä ja suvaitsevaisuudesta. Vastuullinen auktoriteetti ja liike-elämä perustuvat aina päämäärälle, sisällölle ja arvoille. Ilman niitä auktoriteetit ja liike-elämä taantuvat manipuloidaan omien taktisten ja suppeiden intressiensä mukaisesti.

Ongelma ei ole pelkästään ihmisen ja luonnon aiheuttamien uhkien määrän ja mitataavan kasvussa eikä myöskään siinä tasossa, jolla eliitimme ymmärtävät maata ja maailmaa kokonaisuudessaan odottavat haasteet (se taso on kaukana tarpeellisesta, puhumattakaan kyvystä tai tahdosta toimia). Ongelma on, että joillekin on erittäin kannattavaa liiketoimintaa sahata sitä murtunutta oksaa, jolla yhteiskunta jotenkin pysyttelee. He pystyvät hyödyntämään suuren enemmistön välinpitämättömyyttä, tietämättömyyttä tai sortoa. Itsekästä menestystä voidaan hakea monilla motoilla, kuten ”Vaikka tulva, mutta meidän jälkeemme”, ”Joka ei ole ajoissa, on myöhässä” tai ”Hävinnyt itkeköön”. Kaikkien näiden ydinajatus on sama.

Yhteiskunnan sosiaalisia sairauksia vastaan kehittämän immuniteetin määrittelee kansalaisten tunteman sosiaalisen ja moraalisen vastuun määrä: heidän toisiaan ja valtiota kohtaan tuntemansa luottamus sekä pelin puhtaus ja rehellisyys. Jos yhteiskunnassa ei vastusteta egoistisia pyrkimyksiä, syntyy kriisejä, jotka johtavat yhteiskunnan syvään taantumiseen: vaihdetaan jokin uskon ja vastuun perustalla lepäävä sellaiseen, joka pohjautuu epäuskoon, vastuuttomuuteen ja massiiviseen muutamien tahojen enemmistöjä kohtaan harjoittamaan terroriin. Menestys hinnalla millä hyvänsä -viruksen kantajia tavataan nykyisin kaikkialla. Tämän epimian jälkiä voidaan helposti erottaa terroristien lisäksi myös kunnioitetuissa liike-elämän johtohenkilöissä. Venäjä ja muu maailma ovat täynnään esimerkkejä: Enron ja MMM, Arthur Andersen ja Venäjän hallitus elokuussa 1998, MacDonnell Douglas ja MD-11 ja ydinkokeet. Machiavellilaisia liikemiehiä edustavat D. Trump, I. Boesky tai J. R. Ewing TV:ssä. Johtajien pyrkimyksiä omien voittojen maksimointiin omistajien kustannuksella ovat kritisoineet esimerkiksi useat Harvard Business Review’n numerot.

Venäjä on esimerkki Venäjän yhteiskunnan ja maailman yhteisön Venäjän valtajärjestelmää ja liike-elämää kohtaan tunteman luottamuksen horjuttamisesta. Investoijat eivät luota venäläisiin osapuoliin eivätkä sääntöjen pysyvyyteen vaan pelkäävät joutuvansa monimutkaisten improvisoitujen juonittelujen armoille. Jo Nikolai Gogol kuvasi henkilöahmon, joka ajatteli, että todellinen tehtävä ja päämäärä on elää hienovaraisen ovelasti, hankkia taito pettää kaikkia tulematta itse petetyksi. Tämä ongelma ei tietenkään esiinny pelkästään Venäjällä. Vastuun puute on globaali sosiaalisen ja henkisen AIDSin epidemia, josta koituu paljon vahinkoa demokratialle.

Menestyksen saavuttamisessa käytettäviä keinoja kohtaan tunnettu välinpitämättömyys johtaa laittomuuteen ja ”kaikki käy” -asenteen omaksumiseen. Näiden viruksen kantajien toimet ovat johtaneet nykyiseen uskottavuuden ja vastuuntunnon puutteeseen.

Sosiaalisesti vastuuntuntoiset demokraattiset järjestelmät vai muinaisten käskyjen muodollinen oikeaksi todistaminen

Nykyisillä poliittisilla, yhteiskunnallisilla ja talouselämän johtajilla on suuri vastuu siitä, ettei näitä tauteja aiheuttavia viruksia levitetä.

Kaikenlaisen yhteistyön menestys riippuu kaikkien osallistujien kyvystä kohdistaa ponnistuksensa yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Voittoa ei tuo menestyksen tavoittelu millä hinnalla hyvänsä tai egoismin ylistys, vaan sopusointu, kaikkien toimijoiden hyvien ja huonojen puolten taitava yhdistely, vapaaehtoinen toisten osallistujien mieltymysten ja kiinnostusten huomioon ottaminen sekä koordinoitu yhteisten strategioiden seuraaminen. Tämän totuuden ymmärtämisestä on myönnetty taloustieteen Nobel-palkinto John Nashille – hän on tehnyt keksinnön, joka vetää vertoja Newtonin, Kopernikuksen ja Einsteinin annille luonnontieteiden puolella.

John Nash kumosi Adam Smithin klassisen postulaatin I. oletuksen siitä, että markkinoita ohjaava ”näkymätön käsi”, jolla herätetään yksilöiden itsekkiä pyrkimykset, lisäisi koko yhteiskunnan hyvinvointia. Siihen, että tämä väite todellisuudessa oli virheellinen, löydettiin teoreettinen selitys joko eklektisistisestä praktisismista tai yhä abstrakteimmista kaavioista, jotka olivat (elävästä) elämästä irrallaan ja nojasivat lukuisiin ehdollisiin oletuksiin (esim. oletuksiin markkinoiden täydellisyydestä ja käyttäytymisen rationaalisuudesta). 250 vuoden ajan Adam Smithin jälkeen on paljastunut johtamisen ”ylivuotoa”, on kehitetty muunkinlaisia sosiaalisesti hyviksi katsottujen asioiden konsepteja, löydetty yhä laajempia motivaatioita taloudelliselle käyttäytymiselle, on ymmärretty näkymättömän käden muutoksia näkyvässä ja näkymättömässä nyrkissä. Mutta pääasia on, että maailma on useammin kuin kerran joutunut todistamaan, miten alkukantaisiin itsekkeisiin pyrkimyksiin pohjautuva vihanpito ja liiketoimintamenestyksen nälkä ovat tuhonneet ihmisten kohtaloita, särkeneet ihmisiä ja organisaatioita, kuluttaneet loppuun resursseja, häpäisseet ekologiaa ja hävittäneet sosiaalisia järjestelmiä. 1990-luvulla maailmalla maailmassa noussut kapea ja itsekäs liberalismi on nyttemmin korvautumassa kokonaan muilla suunnitelmilla ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvillä motivaatioilla, jotka pohjautuvat ”sosiaaliseen markkinatalouteen”.

John Nash todisti formaalisen matematiikan menetelmien avulla oikeaksi erittäin yksinkertaisen ja vanhan moraalisäännön, jota voidaan soveltaa päivittäiseen liike-elämään ja jopa kansainvälisen tason neuvotteluprosesseihin. Jotta monimutkaiset järjestelmät, joiksi katsotaan mitkä tahansa sosiaaliset ryhmät, voivat saavuttaa pysyvyyden (tasapainon?), tulee järjestelmän jokaisen yksilön, jokaisen pelaajan pyrkiä omiin tavoitteisiinsa niin, että hän ottaa huomioon toimimisen muiden pelaajien kanssa sekä koko järjestelmän hyvinvoinnin vaatimukset. Vain jos yksilö korjaa toimintaansa toisten etujen mukaisesti, on mahdollista saada palkinto jaetuksi optimaalisella tavalla kaikkien osapuolten kesken, eikä pelkästään tiimin sisällä vaan myös haastajien keskuuteen. Kilpailevuus voi siis tehokkaasti merkitä kumppanuutta.

Löydämme tämän kaikkein tärkeimmän säännön rikkomisen seuraukset Vanhasta Testamentista, Baabelin tornin rakentamisesta kertovasta tarinasta. Haamin suunnittelemana oli rakentaa kaupunki ja torni, joka ulottuisi taivaaseen asti. Tämän yleishyödyttömän hankkeen tulokset ovat tunnetut: Rakentajat alkoivat puhua eri kieliä, lakkasivat ymmärtämästä toisiaan, heittivät rakennustyön sikseen ja lähtivät kuka mihinkin päin maailmaa. Vähitellen ihmiset unohtivat ikivanhat sukulaisuussuhteensa. – Joukkuepeli ei sujunut, sanoisivat nykytarkkailijat.

”Jokainen valtakunta, joka jakautuu ja taistelee itseään vastaan, tuhoutuu, eikä myöskään kaupunki tai perhe kestä, jos sitä repivät riidat.” (Matteuksen evankeliumi, 12:25)

Jokaisella järjestelmällä on oma sosiaalisen vastuun tasonsa, oma solidaarisuustasonsa. Se merkitsee kaikkea sitä hyvää ja kaikkia niitä etuja, joita liike-elämän rakenteet tuottavat, ja kaikkea sitä haittaa ja pahaa, joita ne elinkaarensa aikana synnyttävät. Niitä järjestelmiä, joissa tämä taso on matalammalla kuin yksi yksikkö, pidetään hyvää tuottamattomina ja vastuuttomina.

Sosiaalisesti vastuulliset järjestelmät keskittyvät ihmiseen, ne ovat kestäviä, yksinkertaisia ja edullisia, ne aiheuttavat luonnolle vain vähäisiä haittoja sekä suojelevat sitä vahingolliselta käytöltä, ne lisäävät luottamusta ja neutraloivat pahan vaikutusta.

Johtopäätelmä

Venäjän tulevaisuudesta voidaan tehdä yleisiä oletuksia, kun tunnetaan strategisen kehityksen aiempien syklien dynaaminen rakenne. Venäjä kokee vuosina 2020–2040 teknologisen vallankumouksen, joka määräytyy sosiaalisen elämän muutosten vaatimusten mukaisesti. Valtion ja yhteiskunnan kehitys on melko todennäköisesti demokraattista.

Lähteet

MATTHEWS R., AGEEV A.I., BOLSHAKOV Z.A. *New Matrix, or Logic of Strategic Superiority*. Olma-Press, 2003

Russia in Space and Time (History of Future) / KUZYSK B.N. (kirjoittajakollektiivin vetäjä), AGEEV A.I., DOBROCHEEV O.V., KUROEDOV B.V., MYASOEDOV B.A. Institute of economic strategies, 2004. s. 336: kartta

Rhythms of Russian History / KUZYSK B.N., AGEEV A.I., DOBROCHEEV O.V., KUROEDOV B.V., MYASOEDOV B.A. INES, 2003, s. 130

AGEEV A.I., KUROEDOV B.V. *Strategic Matrix*. INES, 2004

YAKOVETS Y.V. *Law of Generations Change and Prospects of Social and Economic Development of Russia*. RAGS, 2003

YAKOVETS Y.V. *Prospects of Russian Economy Dynamics. Long-term Forecast to year 2020*. MFK, 1996

KONDRATYEV N.D. *Large Conjunction Cycles and Foresight Theory*. Economy, 2002, s. 381

GUMILEV L.N. *End and new Beginning*. St-P.: SZKO «Kristall». Oniks, 2003, s. 19

AGANBEGYAN A. G. *Social and Economic Development of Russia*. Delo, 2003, s. 93–94

Maailmankansalaisuus ja uudet kosmopoliitit

Walter Truett Anderson

Valtio-opin ja sosiaalipsykologian tohtori

World Academy of Art and Science

Abstrakti

Globalisoituvassa, hyper-yhdistyneessä jälkimodernissa maailmassa on ikivanha maailmankansalaisuus – kosmopoliittisuus – omaksumassa uutta merkitystä ja elinvoimaa. Suuntauksella on monia ulottuvuuksia: psykologinen, kulttuurinen, eettinen, poliittinen ja oikeudellinen.

Suhteessa politiikkaan ja hallintoon on pääkysymys psykologisesti katsoen identiteetti. Sitä koskeva ajattelu muuttuu nopeaa vahtia ja kyseenalaistaa nykypsykologian käsittämän yhtäläisyyden psyykkisen terveyden ja vakaan identiteetin välillä. Tutkitaan sellaisten ihmisten kokemuksia, jotka ovat oppineet osallistumaan moniin eri todellisuuksiin, esittämään moninaisia rooleja, muuttumaan monesti elämänsä mittaan. Uusi henki ilmenee myös siinä, miten kulttuurien muodot sekaantuvat toisiinsa kosmopolittisissa kirjoituksissa, joissa ylistetään sekoituksia ja tartuntoja puhtauden sijasta. Eettinen keskustelu nostaa esiin rasmin ja etnosentrisyyden, joita löytyy niin kovin monesta perinteisestä etnisestä ja kansallisesta identiteetistä, ja pyrkii määrittelemään itsevalinnan ja itsemäärittelyn etiikan. Nämä muodonmuutokset liittyvät ”post-westfaliaanisiin” kansallisen suvereeniteetin ja erillisyyden käsitteisiin sekä kuvaan maailmanlaajuisesta järjestyksestä, joka ei ole valtiokeskeinen eikä maailmakeskeinen vaan monenkeskinen. Globaali, ihmisoikeudet takaava järjestelmä nähdään esiinnousevan ”kosmopoliittisen lain” sisältönä, mikä tekee maailmankansalaisuudesta todellisuutta, vaikkakin vain rajoitettua todellisuutta.

Lopuksi tässä artikkelissa tutkiskellaan ”avointen järjestelmien aikaa” ja lähitulevaisuudessa ilmaantuvia jännitteitä kosmopoliittisten monikulttuurista demokratiaa havittelevien yllkkeiden ja monin eri tavoin ilmenevän heimokantaisuuden välillä.

Johdanto: kosmopoliittisuus vuosisatojen mittaan

Kun maailma yhdistyy elektronisesti ja sanonta etäisyyksien katoamisesta tulee entistä konkreettisemmaksi, tuskin yllättää, että ikivanha maailmankansalaisuuden käsite elää uutta heräämistään. Yhtenä merkinä sen elinvoimaisuudesta näemme jotain, mikä näyttää pieneltä kirjalliselta liikkeeltä, kirjoilta ja artikkeleilta, jotka järjestäytyvät kosmopolittisuuden teeman ympärille – esimerkkeinä Jason Hillin kirja *Becoming a Cosmopolitan*, Kwame Anthony Appiahin monet kirjoitukset aiheesta, jota hän nimitää uudeksi kosmopoliittisuudeksi, Martha Nussbaumin paljon siteerattu essee *Patriotism and Cosmopolitanism*, ja Pheng Cheahin ja Bruce Robbinin toimittama *Cosmopolitics*-antologia.

Jotain vanhaa, jotain uutta: ydinajatus kulkeutuu meille antiikin Kreikasta, erityisesti Diogenes-nimiseltä filosofilta, joka parhaiten tunnetaan tarinasta, jossa hän vaeltelee ympäriinsä lamppu kädessä etsimässä rehellistä ihmistä. Diogenes oli kyynikko, mutta ei sanan nykyisessä vaan sen alkuperäisessä merkityksessä. Kyynikko oli henkilö, joka oli valinnut yhtä yksinkertaisen elämän kuin koira (cynus) eikä omistanut mitään. Diogeneesta kerrotun tarinan mukaan häneltä kysyttiin kerran, mistä hän tuli, jolloin hän vastasi olevansa kosmopoliitti, maailmankansalainen, yhtä kotonaan yhdessä paikassa kuin toisessakin. Myöhemmin kosmopoliittisuudesta tuli stoalaisuuden keskeisiä käsitteitä. Stoalaisuus oli filosofinen ja eettinen järjestelmä, joka ensin yhdistettiin kreikkalaiseen Zeno-nimiseen filosofiaan, myöhemmin Rooman keisariin Markus Aureliukseen. Ajattelu perustui vahvasti rationalismin käsitteeseen, joka nähtiin yleismaailmallisena ihmiskuntaa yhdistävänä piirteenä. Zeno kirjoitti: ”Ajattelematon ihminen pitää itseään maailmassa olevana itsenäisenä yksikkönä, itsessään täydellisenä. Hänen yksityinen hyvänsä on kriteeri, jota hän käyttää kaikissa valinnoissa, joita joutuu tekemään. Mutta todellinen viisaus alkaa, kun yksilö katsoo olevansa sirunen, osa täydellisestä kokonaisuudesta, maailmankaikkeudesta. Hänellä on viime kädessä velvollisuus tehdä järjestä oman käytöksensä mittapuu.”

Kosmopoliittisia ajatuksia ja ihanteita on ilmaistu monella lailla. 1700-luvulla ne alkoivat ilmetä todella maailmanlaajuisissa puitteissa, ja ne identifioitiin demokratian kanssa. Vuonna 1789 antoi Ranskan vallankumouksellinen kansalliskokous sävähdyttävän ihmisoikeusjulistuksen, jossa totesi yleismaailmallisen oikeuden vapauteen, omaisuuteen, turvallisuuteen ja sorron vastustamiseen. Muutamaa vuotta myöhemmin Immanuel Kant esitti esseessään Ainaiseen rauhaan, että yksilöitä ja valtioita voidaan pitää universaalin ihmiskunnan kansalaisina, jotka elävät rinta rinnan ulkoisessa, molempiin suuntiin vaikuttavassa suhteessa. Oppineet ovat usein huomauttaneet, että Kant kirjoitti esseen heti sen jälkeen, kun Euroopan monarkiat ja tasavaltainen Ranska olivat allekirjoittaneet Baselin sopimuksen, joten se merkitsisi, että Kant olisi suuntautunut kohti Ranskaa mallina tuleville kosmopoliittisille demokratioille.¹

Kaupunkivaltioiden aikana esiin noussut kosmopoliittinen filosofia kypsyi Kreikan ja Rooman imperiumin aikana, koki muutoksen kansallisvaltioiden muodostuttua ja on läpikäymässä vielä uutta metamorfoosia globalisaation kaudella. Konteksti muuttuu, mutta yllyke suuntautuu aina kohti laajempaa, jopa rajatonta yhteisyyden tunnetta. Viimeaikaisimmissa muodoissaan kosmopoliittisuus ilmaisee yhä monimutkaisempaa ihmisenä olemisen identiteetin ja itseyden tunnetta, joka sallii mahdollisuuden – ja toivottavuuden sekä psyykkisen terveyden että sosiaalisen edistyksen kannalta katsottuna – monikulttuuristen persoonallisuuksien ja jaettujen lojaliteettien olemassaololle.

Käsite, joka perustuu rajojen ylittämiseksi, vaatii monitieteistä lähestymistapaa, joten aion tutkia sitä useista eri näkökulmista aloittaen psykologisesta näkökannasta.

Kosmopoliittisen mielen synty

Psykologisesti katsoen suhteessa politiikkaan ja hallintoon pääkysymys on identiteetti. Oman itsen määrittely on keskeistä yksilön kehitykselle, samoin yhteisöjen kehitykselle.

¹ Cheah 1998, 24

Jaksotamme ihmisen historian kulun itseyden siirroksien kautta, kuten esimerkiksi sen, mikä tapahtui Euroopassa 1700-luvun lopulla, jolloin ranskalaiset suuren mullistuksen käydessä lakkasivat näkemästä itsensä kuninkaansa alamaisina ja alkoivat sen sijaan pitää itseään *la Patrie*:n kansalaisina. Huomaamme, miten vallitsevaa ”identiteettipolitiikka” on nyky-yhteiskunnissakin, missä ideologia luuraa takapenkillä ohjaten identiteettiin perustuvia liikkeitä, joita määrittelee rotu, sukupuoli tai sukupuolinen suuntautuminen. Ja joudumme toistuvasti käsittelemään identiteettipolitiikan rumimpia muotoja: rasismia, kansanmurhia, etnisiä puhdistuksia, sunnien ja shiiojen katkeria riitoja.

Psykologialla on lännessä ollut tapana keskittyä tarkastelemaan indentiteetin tärkeyttä mielenterveyden kannalta. Se on nähty yksilölle oleellisena tarpeena, jonka avulla yksilö kehittyy integroituneeksi ja rajansa havaitsevaksi itseksi. Tässä mielessä Erik Eriksonin työ on ollut erityisen vaikutusvoimaista. Se on muotoillut ajattelumallia, jonka mukaan ihminen ihannetapauksessa kasvaa, käy läpi identiteettikriisinsä, välttää identiteetin hajautumisen vaarat ja tulee vakaaksi aikuiseksi, jolla on varma tunne sisäisestä jatkuvuudestaan ja sosiaalisesta samuudestaan. Näillä hän rakentaa siltaa sen välille, mitä hän oli lapsena ja mitä hänestä tulee, ja näillä hän sovittaa toisiinsa sitä, millaisena hän itse itsensä näkee ja mitä hänen yhteisönsä hänessä tunnistaa. Psykologia on loppujen lopuksi sosiaalisen järjestyksen ylläpitäjä, ja yhteiskunnat ovat sivistämispyrkimyksillään aina pyrkineet kehittämään vastuullisia ihmisiä, jotka pystyvät pitämään uskomattoman moninaiset erilaiset yllykkeensä, mielipiteensä ja voimansa kurissa ja ottamaan oman paikkansa yhteisöjensä taloudellisessa, sosiaalisessa ja poliittisessä kentässä. Vakaat yhteiskunnat tarvitsevat vakaita ihmisiä.

Mutta 1900-luvun viimeisiä vuosikymmeniä eletessä – maailmassa, jota luonnehtivat ihmisten yhä lisääntyvä liikkuvuus ja yhä rikkaampi ja helpommin hyödynnettävä mediaympäristö – alkoivat ”postmodernit” psykologit esittää itseydestä uusia ja radikaalisti erilaisia käsityksiä. Niissä asetettiin vastakkain ne ehdot, joiden alaisina nykyisin eletään, ja ne, joiden alaisina elivät kulttuurisesti homogeenisemmissä yhteisöissä asuvat ihmiset. Useimmat meistä, sanovat postmodernit psykologit, elävät käytännöllisesti katsoen katkeamattomassa yhteydessä toiseuteen. Matkustaessamme – tai vaikka kun vain avaamme silmät ja korvat tiedotusvälineille – meitä pommittavat päivittäin eri arvot, eri uskomukset, erilaiset todellisuudet.

Kenneth Gergen kehitti termin ”multifrenia” kuvaamaan tätä itsen kansoittamista, sitä, että omaksutaan monia ja vertailukelvottomia olemisen potentiaaleja, kuten meidän aikamme ihmisten kohtalona on. Multiphrenia on meidän tietoisuutemme, jotka olemme, kuten Gergen sen ilmaisee, mieleemme vastaanottamien viestien kyllästämiä, kun ne virtaavat sisäämme liikkuvan, monikulttuurisen, tiedotusvälineitä tulvivan yhteisön arkikokemuksesta. Meidän tunteemme henkilökohtaisesta identiteetistämme saattaa olla yhtä hetkellinen kuin kaleidoskoopin kuva. Gergen sanoo, että nousevat teknologiat kylästävät meidät ihmiskunnan äänillä – sekä sopusointuisilla että vieraililla. Kun imemme sisäämme niiden eri riimit ja järkisyyt, niistä tulee osa meitä ja meistä osa niitä. Sosiaalinen saturaatio varustaa meidät epäyhtenäisillä ja toisilleen vieraililla itsen kielillä. Kaikesta, minkä tiedämme olevan meistä totta, esittää jokin sisäinen ääni epäilevän tai jopa halveksivan kommentin. Tämä itseä koskevien käsitysten sirpaleisuus vastaa kokemusta monista hajanaisista ja irrallisista suhteista. Nämä suhteet kiskovat meitä miljooniin suuntiin ja houkuttelevat meitä omaksumaan niin vaihtelevia rooleja, että koko autent-

tisen itsen käsite tunnettavine luonteenpiirteineen häipyä näkyvistä.²

Niinpä siis postmodernissa maailmassa sellaisena kuin Gergen sen kuvaa ei ihminen voi olla yksi ja pysyvä tietty joku, koska hänellä ei ole sosiaalista ympäristöä, jossa kaikki hänen toimensa ja suhteensa ja kuulemansa mielipiteet ja muiden hänelle takaisin heijastamat kuvat yksimielisesti tukisivat pysyvää ja ristiriidatonta näkemystä siitä, kuka ja mikä hän on.

Toisen näkökulman samaan asiaan tarjoaa Robert Jay Liftonin työ. Liftonin ajattelu on melko samanlaista kuin Gergenin, mutta hän lähestyy aihetta hieman eri suunnasta ja hieman eri painotuksin. Lifton raportoi muutama vuosi sitten tunnistaneensa psykiatriana toimiessaan uuden ihmistyyppin, jota hän kutsui muuntautumiskykyiseksi, monimuotoiseksi itseksi (the protean self). Muuntautumiskykyinen ihminen ei pelkää muuttua vaan käy halukkaasti läpi moniakin metamorfooseja elämänsä aikana. Ne saattavat olla stressaavia niitä elävälle itselleen ja muille hämmäntäviä, mutta ne eivät ole yksinkertaisesti merkkejä patologiasta tai heikkoudesta. Lisäksi, sanoo Lifton, tämä malli kattaa henkilön elämän kaikki alueet. Siihen saattaa kuulua poliittisten mielipiteiden tai seksuaalisen käytöksen muuttuminen, ajatusten ja niiden ilmaisutavan vaihto, sen muuttaminen, miten ihminen elämänsä järjestää.

Liftonin ensimmäinen anti psykologiseen kirjallisuuteen – ja hänen ensimmäinen tutkimusmatkansa muuntautumiskykyiseen itseän, vaikka sitä ei ollut silloin vielä nimetty – tapahtui jo paljon aiemmin. Silloin hän teki urauurtavaa tutkimusta aivopesusta sellaisena, kuin sitä tehtiin poliittisille vangeille Kiinassa kulttuurivallankumouksen aikaan. Yksi yleisimmistä postmodernia psykologiaa vastaan esitetyistä syytöksistä on, että se kuvaa vain niitä ongelmia, joita on postmoderneilla intellektuaaleilla ja muilla heidän kaltaisillaan nykyisissä länsimaissa sanomatta mitään ihmiskunnasta yleensä. Mutta se, mitä Lifton dokumentoi, oli ihmisen tajunnan läpikotainen *muuttuvuus*, jokin täysin yleismaailmallinen, joka löytyy kaikista ihmisistä. Kun ihmisiä manipuloidaan tarpeeksi taitavasti ja armottomasti, he voivat todella sananmukaisesti muuttaa mieltään – eikä pelkästään siitä, mikä on totta, siis poliittisesti oikein tai väärin, vaan myös siitä, keitä he ovat.³ Aivopesijät käyttivät tätä ominaisuutta hyväkseen – kuten erilaiset inkvisiittorit ja propagandantekijät ennen heitä – mutta eivät luoneet sitä itse. Se oli jo sisäänrakennettuna osana ihmisen tietoisuuden luonteessa. Epäilen, että muuttuvuus on myös se, mitä useimmat ihmisten kulttuuriset instituutiot – perinteisten yhteisöjen rituaaleista nykymaailman ideologioihin saakka – on suunniteltu pitämään kurissa, niin että ihmiset pysyisivät oikealla reitillä turvallisen varmana identiteetistään ja uskomuksistaan.

Kun ensin tutustuin Liftonin ajatuksiin muuntautumiskykyisestä itsestä – vuonna 1970 julkaistussa teoksessa – sain sen käsityksen, että hän tarkoitti pääasiassa pitkän ajan kuluessa tapahtuvia muuntautumisia. Mutta 1990-luvulla julkaisemassaan kattavammassa, samaa aihetta käsittelevässä kirjassa hän sanoi, että vaikka muuntautumiskykyinen itse saattoikin muuttua osa kerrallaan – vaihtaen yhden henkilökohtaisen tyylin, persoonallisuuden, roolin tai uskomusjärjestelmän toiseksi – muuntautumiskykyisyys saattoi myös ilmetä samanaikaisena, siis erilaisten vaihtelevien, itseä koskevien samana ajanhetkenä voimassa olevien jopa vastakkaisten mielikuvien ja ajatusten ylläpitona, joiden kunkin perusteella itse on enemmän tai vähemmän valmis toimimaan.”⁴

2 Gergen 1990, 228

3 Lifton 1963

4 Lifton 1993, 8

Samuuden ja erilaisuuden kulttuurit

Minulla on äänilevy, jonka ostin San Franciscosta 1960-luvun lopulla. Se on henkilökoh-
taisena muistutuksena siitä, milloin aloin huomata erityyppistä kulttuurien sekoittumis-
ta. Sen nimi on *A New Sound from the Japanese Bach Scene* (Uusi ääni Japanin Bach-
piireistä) ja se sisältää kokoelman Bachin musiikkia, jota soitetaan kotolla, shakuhachilla,
kitaralla, bassolla ja rummuilla. Ostin sen yksinkertaisesti siksi, että olin kuullut sen ja
pitänyt sitä kauniina musiikkina, mutta se sai minut ajattelemaan, mitä musiikkimaail-
massa tapahtui. Minun olisi jo tietysti pitänyt siihen mennessä huomatakin, koska sen
ajan populaarimusiikki tulvi kosmopoliittisia innovaatioita, esimerkiksi George Harri-
sonin sitarinsoitto Norwegian Wood -kappaleessa.

Totuus, jota en ollut hetkeen huomannut oli – ja tämän huomaaminen on kaikkien
helppo välttää yksinkertaisesti, koska se on niin ylivoimaisen vahvasti joka puolella läsnä
– että ihmiset yhdistelevät eri kulttuurien elementtejä loputtoman moninaisella tavalla.
Tämä on postmodernin tilan yksi vähän erityyppinen piirre – ei ole pelkästään niin, et-
tä jokainen vähääkään matkustelevalle tai monikulttuurisessa yhteiskunnassa asuva saa ol-
la alttiina eri kulttuureille, vaan niin, että kaikki kulttuurit sekoittuvat alituisen, kunnes
niiden identiteetit alkavat hämärtyä. Siksi siis Jan Nederveen Pieterse ihmettelee kult-
tuurista globalisaatiota tutkiessaan, miten opimme elämään sellaisten ilmiöiden kanssa
kuin Amsterdamissa thaimaalaisittain potkunyrkkeilevät marokkolaistytöt, aasialainen
rap Lontoossa, irlantilaiset teksasilaisrinkelit, kiinalaiset tacot ja intiaanien Mardi Gras
-festivaali Yhdysvalloissa?⁵ Oikeastaan ei ole enää paljon muita vaihtoehtoja kuin op-
pia elämään näiden ilmiöiden kanssa. Ne ovat kaikkialla – ja tämä on asian ydin, joka
kannattaa ymmärtää ja maistella – eikä niissä ei ole mitään kummallista ihmisille, jotka
niitä tekevät. He vain elävät ja asuvat omassa ajassaan ja omassa paikassaan, mikä sat-
tuu olemaan koko maailma, ja heillä on mahdollisuus omaksua sieltä vapaasti kaiken-
laisia symboleja ja käytäntöjä.

Salman Rushdie on sanonut parilla lauseella, jotka voisivat olla vaikkapa tällaisen ai-
emmin erillisten asioiden sekoittumisen puolesta esitetty manifesti, että hänen romaa-
ninsa *Saatanalliset säkeet* ylistää hybridejä, epäpuhtautta, sekoittumista, sitä muodon-
muutosta, mikä syntyy uusista ja odottamattomista ihmisten, kulttuurien, ajatusten,
menettelytapojen, elokuvien ja laulujen yhdistelmistä. Se riemuitsee sekarotuisuudesta
ja pelkää puhtauden absolutismia. Sekoitus, sekamelska, ripaus sitä ja toinen tätä on se,
miten uusi astuu maailmaan.⁶ Ja se tosiasia, että Rushdien kirja johti hänen henkeään
uhkaavaan fatwaan, saa muistuttaa meitä, etteivät läheskään kaikki ihmiset pidä tällais-
ta virkistävänä.

Hybriditeetti on ollut sosiologien ehkä eniten viljelemä termi, kun on kuvattu kult-
tuurien sekoittumista. Mutta tietenkin hybridi sanan alkuperäisessä biologisessa mer-
kityksessä on kasvi tai eläin, joka on luotu kahta eri rotua tai muunnosta risteyttämällä.
Tämän päivän kulttuuriset hybridit on luotu niin moninaisista esi-isistä, ettemme mo-
nissa tapauksissa pysty tunnistamaan niitä kaikkia emmekä ehkä edes tunnista koko
tuotetta sekoitukseksi.

Tätä tapahtuu nyt globaalissa mittakaavassa, ja jotkut tarkkailijat pitävät sitä – inho-
ten ja tiettyä nostalgiaa tuntien, haikaillen vanhoja hyviä aikoja jolloin kulttuuritkin oli-

⁵ Nederveen Pieterse 2004, 69

⁶ Rushdie 1991, 394

vat toisistaan erossa – prosessina, joka johtaa maailmanlaajuiseen homogenisoitumiseen ja kaikelle yhteiseen harmauteen, missä kaikki on samaa kaikkialla. Mutta toiset, kuten Rushdie, ylistävät sitä, eivätkä näe sitä monimuotoisuuden köyhtymisenä vaan suurena heterogeenisyytenä, joka tarjoaa sellaisen diversiteetin ja valintojen rikkauden, mitä mikään aiempi sivilisaatio ei ole kyennyt tarjoamaan. Ekonomisti Tyler Cowen ei pidä näitä kahta näkökantaa toisensa pois sulkevana. Hän kirjoittaa:

Havaitsemamme sekä homogeneisuuden että heterogeenisyyden kasvu on saman kolikon kaksi puolta sen sijaan että kyseessä olisi toisilleen vastakkaiset prosessit. Kaupankäynti, silloinkin kun se tukee valinnanvapautta ja pyrkii saamaan aikaan moninaisuutta, homogenisoi kulttuuria seuraavalla tavalla: Se antaa yksilöille heidän maastaan riippumatta samalla lailla rikkaat kulutusmahdollisuudet. Se tekee maat tai yhteisöt ”yhteisen monenlaisiksi” sen sijaan, että tekisi ne erilaisiksi toinen toisestaan.⁷

Tarkentaisin tätä vähän – Hongkongin monenlaisuus on erilaista kuin Amsterdamin – mutta olen sitä mieltä, että Cowen on jokseenkin oikeassa: kulttuurista globalisaatiota tapahtuu, ja se on valtavan rikas ja monimutkainen prosessi, jonka uskon suuntautuvan niin että kosmopoliittisuudesta tulee normi. Palaan tähän, kun olemme käsitelleet uutta kosmopoliittisuutta filosofisena liikkeenä, ja tutkin, miten politiikka ja hallinto heijastavat ja joillain tavoilla myös vastustavat kulttuurin kosmopoliittista suuntausta.

Kosmopoliitti eksistentiaalisena sankarina

Multifrenia ja muuntautumiskykyinen itse ovat sellaiselle psykologiselle tilalle annettavia diagnooseja, joka voi olla patologinen tai olla olematta. Jotkut Gergenin ja Liftonin kuvaamista ihmisistä ovat täysin tyytyväisiä, jopa menestyksekkäitä. Mutta epäonnistuminen yhden ainoan identiteetin löytämisessä voi olla joillekin äärimmäisen stressaavaa, ja multifrenia voi olla ongelmallista toisella lailla: joissain tapauksissa ihmisellä itsellään on vallan mukavaa, mutta muut – yleensä perheenjäsenet – paheksuvat tilannetta kovasti. Kun uusi kosmopoliittinen liike kehittyy, multifreniaa lakataan pitämästä diagnostoitavana psykologisena tilana – enemmän tai vähemmän onnistuneena adaptaatioilmiönä – ja siitä tulee olemisen tavan vaihtoehto, syvän tason periaatteellinen päätös itse rakentaa oma itse. Jotkut selväsanaismista uuden kosmopoliittisen liikkeen edustajista ovat filosofeja kuten Jason Hill (Jamaicalla syntynyt, afrikkalaiset sukujuuret), joka Yhdysvaltoihin muutettuaan havaitsi siellä rasismien lisäksi myös eltaantuneita rodullisia ja etnisiä ekolokeroita, joissa kussakin on oma moraalinsa: on ”musta on kaunista”-kapinallisten ekolokero, on keskiluokkaan assimiloituneiden ekolokero jne. Hill päätti kehittää oman moraalinsa, jonka periaatteita kuvatessaan hän rakentaa epistemologis-ten ja eettisten väittämien joukon:

- ”Itse” on etninen tai rodullinen rakennelma, joka pohjautuu oletukselle, että rodulliset tai etniset käsitteet ovat vakaita, objektiivisia ja suljettuja.

⁷ Cowen 2002, 129

- "Itse" on aina joko potentiaalisesti tai todellisesti tulemisen prosessissa ja siis avoinna korjauksille ja konfiguroitavissa uudelleen.
- Moraali vaatii joskus, että jätämme entiset itsemme ja sitoudumme uuteen päämäärään, muotoilemaan uudet moraaliset identiteetit. Tämä saavutetaan usein kutsumalla toinen sisään, heittämällä irti oman identiteetin vakavuudesta...
- Jos pystyy näkemään, että etniset ja rodulliset identiteetit ovat perintönä saatuja ja niitä ei ole itse valittu ja että näissä identiteeteissä on sisäänrakennettuna moraalisesti arveluttavia piirteitä (rasismia, etnosentrisyyttä ja kansallista sovinismia), ja jos voi hyväksyä itsen virtaavuuden ja sen kyvyn oman itsensä uudelleentulkintaan, silloin voi tunnistaa oman itsensä omistuksen elinkelpoisena vaihtoehtona.⁸

Monet niistä, joille kosmopoliittinen-sana tuo turhan vahvasti mieleen jetsetin ja kahviloissa istuskelukun, pitävät parempana vaihtoehtona ilmaisua *uusi* kosmopoliittisuus. Tätä termiä käyttää yksi liikkeen edustajista, Kwame Anthony Appiah, Princetonin yliopiston filosofian professori, joka syntyi Afrikassa ghanalaisen isän ja englantilaisen äidin lapseksi. Häneltä on vastikään ilmestynyt aiheesta uusi kirja. Se tutkii, miten ylittää kumpikin niistä itsen määrittelytavoista – heimokantaisuus ja kansallismielisyys – jotka ovat sotineet afrikkalaisten sydämistä ja mielistä, ja myös, miten ylittää hermostunut kulttuuriprotektionismi, jota hyvää tarkoittavat läntiset aktivistit harrastavat uskoen, että on heidän velvollisuutensa pitää ”alkuperäiset” yhteisöt vapaina modernin maailman tartunnalta. Hän kirjoittaa, että on nähnyt englantilaisten ja yhdysvaltalaisen käypäläisten säpsähtelevän nähdessään sellaista, mitä pitävät nykyajan tunkeutumisena ajattomiin, perinteisiin rituaaleihin – lisätodisteita, he näyttävät ajattelevan, siitä miten nykymaailma pakottaa yhdenmukaisuuteen. He reagoivat kuin filmauspaikan assistentit, joiden tehtävänä on huolehtia, ettei ”miekka ja viitta” –leffassa avustajilla ole rannekelloja.⁹

Appiah nauttii tartunta-sanasta, koska se heittää puhtauden ihanteellisuutta koskevan haasteen suoraan vasten kasvoja, ja ihailee Salman Rushdian tavasta, jolla tämä on tehnyt kosmopoliittisuudesta kirjallisen liikkeen poliittisen lisäksi.

Kosmopoliittisuus itsessään (Rushdien termin) on vähän uutta, joka on juuri astumassa maailmaan. Uutuus ei ole niinkään etnisessä ja kulttuurien sekoittumisessa – vaikka sitä tapahtuu nyt globaalissa mittakaavassa ja nopeammassa tahdissa kuin koskaan ennen tähän mennessä – vaan uutta on ajatus, että kyseessä on terve kasvuprosessi eikä niinkään mikään poikkeama normaaliudesta. Tällä ajattelutavalla on tietenkin kritisoijansa. Rotupuhtauden vaalijat eivät ilmeisistä syistä pidä siitä. Eivätkä siitä pidä myöskään kulttuurien säilyttäjät, jotka yrittävät pitää paikalliset ja alkuperäiset kulttuurit poissa kaikkinelevän globalisaation tieltä. Eivätkä siitä pidä edes vanhan koulun kommunitaarit, jotka katsovat sen olevan villinä laukkaavaa yksilöllisyyttä.

⁸ Hill 2000, 1–2

⁹ Appiah January 1, 2006, 30

Post-westfaliaaninen hallinto

Tuskin yllättää, että multifreenisillä ja kosmopoliittisilla ihmisillä tiuhaan kansoitettua maailmassa, jossa ennen erilliset (tai ainakin suhteellisen erilliset) kulttuurit sekoittuvat, alkaisi nousta toiveikkaita ajatuksia siirtymisestä hallinnollisiin järjestelmiin, joiden juuret olisivat nykyistä vähemmän primaaritodellisuutena pidetyissä kansallisissa identiteeteissä. Vuonna 1999 Tšekin presidentti Václav Havel piti Kanadan senaatissa ja alahuoneessa puheen, jossa ilmaisi huomionarvoisen näkemyksensä tämänkaltaisesta tulevaisuudesta – erityisen huomionarvoisen, koska sen esitti nimenomaan itsenäisen valtion istuva presidentti. Hän sanoi:

Uskon, että ensi vuosisadalla useimmat valtiot alkavat muuttua tunnepitoisista kultinomaisista kokonaisuuksista paljon yksinkertaisemmiksi ja sivistyneemmiksi kokonaisuuksiksi, vähemmän voimakkaiksi ja enemmän järkipäisiksi hallinnollisiksi yksiköiksi, jotka edustavat vain yhtä kaikista niistä monista, monimutkaisista ja monitasoisista tavoista, joilla planeetanlaajuinen yhteiskuntamme on organisoinut.

Tämän muutoksen yhteydessä puuttumattomuuden periaatteen – sen, että meille ei kuulu, mitä jossain muussa maassa tapahtuu ja rikotaanko siellä ihmisoikeuksia – pitäisi hävitä historian hämärään.¹⁰

Tarjotessaan tuon tulevaisuudenkuvan Havel asettui niiden monien oppineiden, aktivistien ja poliittisten johtajien riviin, jotka etsivät toimivaa näkemystä post-westfaliaanisesta maailmanjärjestyksestä: sellaista, joka nimenomaan *ei* pohjaudu näkemykselle, jonka mukaan maailma on nyt ja tulee aina olemaan ja sen tulisikin aina olla kartalla siististi jaettu erillisiin kansallisvaltioihin, joiden rajat ovat niin läpitunkemattomat kuin niiden johtajat päättävät ja joiden hallituksilla on suvereeni valta noiden rajojen sisäpuolella, eivätkä valtaa vesitä mitkään ulkopuoliset tekijät. Näillä visioilla näytetään usein etsittävän vaihtoehtoa, joka ei olisi pelkästään keskitetty globaali hallitus, jolla määrittäisiin kaikki kansallinen valta tai vesitettäisiin se tuntemattomiin. Niissä näytetään tunnistettavan, että olemme jo pitkällä toisenlaisen maailmanjärjestyksen kehityksessä ja kaivattavan tilanteen selkiyttämistä ja post-westfaliaanisen suuntauksen rakentavaa edistämistä.

Aiemmin samalla vuosikymmenellä, kuin Havel piti puheensa, osallistuin monien kollegojeni tavoin kokoussarjaan, jossa aiheena oli globaali hallinto yleisesti. Yksi pää tavoitteista oli tutkia ja määritellä tulevan maailmanjärjestyksen vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Tämä harjoitus oli osin analyyttinen, osin normatiivinen. Analyyttiseltä kannalta me identifioimme kolme eri globaalin hallinnon visiota, joita nykyisin löytyy eri toimijaryhmien ja tarkkailijoiden keskuudesta:

- Realistinen näkökanta, jota edustavat esimerkiksi Henry Kissingerin kaltaiset diplomaatit ja jota ovat jonkin verran formalisoineet uuskonservatiiviset teoreetikot ja lehtimiehet. Suvereenit kansallisvaltiot nähdään oikeina ja lopullisina maailmanpolitiikan ja hallinnon toimijoina, motivaationaan ennen muuta kansallinen etu. Kansainväliset instituut-

¹⁰ Havel 1999, 4

tiot kuten Yhdistyneet Kansakunnat esittävät suhteellisen pientä roolia ja ovat hyödyllisiä lähinnä siinä määrin kuin niitä pystytään mobilisoidaan kansallisen ulkopoliittikan palvelukseen.

- Globaali hallinto -näkökanta, joka suosii demokraattisen keskushallinnon luomista maailmanyhteisölle. Hallinto olisi rakenteeltaan federaatio, ja sillä olisi perustuslaki ja joitain nykyisten kansallisten hallintomuotojen elementeistä – lainsäädäntö, oikeusistuimet, jne. Kyseisenlainen hallitus voitaisiin luoda laajentamalla Yhdistyneiden Kansakuntien valtaoikeuksia ja kattavuutta. Tätä vaihtoehtoa pitää parhaimpana World Federalist Society, joka on globaalin hallituksen pääasiallinen puolesta-puhuja. Toinen vaihtoehto hallituksen luomiseksi olisi lainsäädäntötie, kuten muutamat ryhmät ovat esittäneet – tosin koskaan ei ole tehty oikein selväksi, millaista prosessia olisi käytettävä.
- Kolmas näkökanta, jonka alussa nimesimme vain "joksikin globaaliksi muuksi" mutta joka otaksuttavasti on se järjestelmä, joka meillä jo on ja joka meillä tulee olemaan jonkin aikaa. Tämä on "omenia ja appelsiineja" -tyyppinen maailmanjärjestys, monien käsien aikaansaama. Siihen sisältyy monia toimijoita, monenlaisia, osin sisäkkäisiä ja päällekkäisiä organisaatioita: kansallisvaltioita, kansainvälisiä organisaatioita, kansalais- ja muita järjestöjä, suuryrityksiä, verkostoja, mediaa jne.

Nämä kolme vaihtoehtoa voitaisiin tiivistää valtiokeskeiseksi, maailmakeskeiseksi ja monikeskeiseksi. Normatiiviselta kannalta asiaa tarkastellessamme liikuimme kohti kolmatta vaihtoehtoa. Olimme samaa mieltä, että pidimme sitä kaikkein tarkimpänä kuvauksena siitä, miten asiat todellisuudessa ovat, sekä todennäköisimpänä skenaariona sille, mitä on tulossa. Käytimme termiä "ennakoitavissa oleva tulevaisuus", vaikka koko ajan epäilimme kovasti, onko sellaista olemassakaan. Keskustelimme mahdollisista termeistä, joilla sitä voitaisiin kuvata ja saada käsite selemmäksi muillekin kuin asiantuntijoille. Tämä työ tuotti tuloksena varsin huvittavan, kolmannen vaihtoehdon nimiä sisältävän luettelon: James Rosenau nimitti sitä "polyarkiaksi". Harlan Cleveland nimitti sitä "ei ketään yleisvastuussa" -järjestelmäksi. Mary Catherine Bateson nimitti sitä moniselitteiseksi maailmanjärjestykseksi. Pidin hänen ehdotuksestaan – minua viehätti erityisesti hänen ajatuksensa, että moniselitteisyys on varsin feminiininen käsite, että miehet ovat taipuvaisempia hermoilemaan, elleivät kaikki rajat ole selvästi vedetyt ja käskytyklinjat täsmällisesti rakennetut.

Oma ehdokkaani oli ekologinen hallintotapa, jolla yritin luoda mielikuvaa maailmanjärjestyksestä, joka olisi vähän kuin ekosysteemi – moninainen, monimutkainen, interaktiivinen, ei ohjattu yhdestä keskuksesta, jatkuvasti muuttuva. Maailmankansalaisuus sellaisessa maailmassa ei ole asia, jota voisi lainsäädännöllä synnyttää, vaan jokin joka syntyy evoluution tuloksena, kun monet ihmiset ja ihmisryhmät toimivat itsekseen ja keskenään.

Maailmankansalaisen oikeudet

Vaikka maailmankansalaisuus ei ole muodollisesti aikaansaataavissa kansainvälisellä lainsäädännöllä, sitä tosiasiassa institutionalisoidaan monin tavoin niillä oikeudenkäytön rakenteilla, joita on kasvamassa tässä polyarkkisessa, ei ketään yleisvastussa, monisellitteisessä maailmanjärjestyksessä, globaalissa ekologisessa hallintotavassa. Käsitetason ydin tässä kehityksessä on ihmisoikeudet.

Suuntaus kohti post-westfaliaanista ihmisoikeusjärjestelmää on ollut erityisen selvä toisen maailmansodan jälkeen. Yksi varhainen merkki tämänkaltaisesta maailmanjärjestyksestä oli vuoden 1948 kansanmurhakonferenssi, joka nimenomaisesti totesi laittomiksi toimet, joilla pyritään tuhoamaan joko kokonaan tai osittain kansallinen, etninen, rodullinen tai uskonnollinen ryhmä. Samana vuonna YK:n yleiskokous hyväksyi ihmisoikeusjulistuksen, joka vahvisti kaikkien ihmisten oikeuden henkilökohtaiseen turvallisuuteen, kielsi orjuuden ja mielivaltaiset pidätykset sekä vahvisti periaatteen yhdistymisvapaudesta, uskonnonvapaudesta ja oikeudesta avioliiton solmimiseen ja omaisuuteen.

Nämä olivat tärkeitä symbolisia askeleita matkalla, josta tulisi pitkä marssi – ja marssi jatkuu yhä – kohti sitä, mitä voitaisiin nimittää kaikkien ihmisten ihmisoikeuksiksi. Kesti melkein kaksi vuosikymmentä ennen kuin kaksi ensimmäistä sopimusta – toinen siviilioikeuksista ja poliittisista oikeuksista, toinen taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista oikeuksista – saatiin neuvotelluksi. Sitten vei vielä vuosikymmenen, ennen kuin vähimmäismäärä valtioita oli ratifioinut sopimukset, ja yhä enemmän kului vuosia, ennen kuin allekirjoittajavaltiot alkoivat panna allekirjoittamaansa toimeen.

Näiden vuosien jälkeen on neuvoteltu ja ratifioitu lisää ihmisoikeussopimuksia, ja Amnesty Internationalin ja Human Rights Watchin kaltaiset kansalaisjärjestöt ovat ottaneet globaalit roolit.

David Held ja hänen yhteistyökumppaninsa kuvaavat tätä kirjassaan *Global Transformations*. He pitävät sitä siirtymisenä kansainvälisestä lainsäädännöstä kohti kosmopoliittista lainsäädäntöä, mikä varmasti on yksi merkittävimmistä kehitysaskelista, mitä lainsäädännön alalla on koskaan otettu. He määrittelevät sen näin:

Kosmopoliittinen lainsäädäntö tarkoittaa tässä niitä oikeudenkäytön elementtejä, jotka, vaikka ovatkin valtioiden luomia, luovat valtaoikeuksia ja rajoitteita, oikeuksia ja velvoitteita, jotka ylittävät kansallisvaltioiden vaateet ja joilla on pitkälle yltäviä vaikutuksia kansallisella tasolla. Sellaisen lainsäädännön elementit määrittelevät ja pyrkivät suojelemaan perustavanlaatuisia ihmisyyteen liittyviä arvoja, jotka voivat joutua vastakkain tai joskus ristiriitaan kansallisten lakien kanssa. Nämä arvot asettavat perusstandardit tai rajat, joita yhdenkään poliittisen toimijan, olkoonpa kyseessä hallituksen tai valtion edustaja, ei pitäisi periaatteessa ylittää.¹¹

Nämä kehitysaskleet luovat todellisen mutta rajoittuneen maailmankansalaisuuden. Se on todellista siinä mielessä, että me todella kuulumme globaaliin sivilisaatioon, globaaliin polikseen, jota leimaa sen käsityksen kasvu, että ihminen eikä kansalainen kantaa oikeuksia. Se on rajoittunutta siinä mielessä, että ihmiset eivät tule globaalin supervaltion kansalaisiksi, joilla olisi oikeus osallistua sen hallintoon, kuten heillä olisi demokraat-

¹¹ Held et al 1999, 70

tisessa kansallisvaltioissa. Se on rajoittunutta myös päinvastaisessa mielessä: ihmiset eivät tajua anarkistien unelmaa – ettei olisikaan minkään valtion kansalainen.

Me olemme vielä kaukana todella jälkikansallisesta globaalista maailmanjärjestyksestä. Matkailija voi nauttia laajojen, melkein kaikkien maiden ratifioimien ihmisoikeuskuiden antamasta suojasta, mutta niiden toimeenpano on edelleen epätasaista vaihdellen maasta toiseen. Ja jopa niissä maissa, jotka kunnioittavat ihmisoikeussopimuksia ja panevat ne tunnollisesti toimeen, on kolmas tapa, jolla maailmankansalaisuus rajoittuu: muut kuin näiden maiden kansalaiset eivät nauti samoista oikeuksista kuin kansalaiset itse sikäli kun on kyseessä oikeus osallistua maan hallintoon. Joissain maissa vierastyöläisillä on ns. asukas-oikeudet, jotka sallivat heidän työskennellä julkisissa viroissa, jopa äänestää paikallisvaaleissa, mutta demokraattiset kansalaisoikeudet – siis oikeus äänestää ja toimia tietyissä valtion viroissa – on rajattu vain kansalaisia koskeviksi.

Tässä suhteessa globaali maailmanjärjestys saattaa jollekulle näyttää, kuten eräässä tutkimuksessa ilmaistiin, sirpaloituneelta maailmalta.¹² Meillä on oma globaali identifioitumistapamme, mikä sallii meidän kehittää kaikenlaisia kansojen välisiä ja jälkikansallisia identiteettejä ja sitoumuksia, ja meillä on omassa maassamme vapaus tuntea kuuluvamme mitä erilaisimpiin ryhmiin ollessamme osallisina eri alakulttuureissa ja monenlaisessa toiminnassa. Meillä on siis rikas spektri tapoja itsemme ja kansalaisuutemme määrittelyyn. Mutta silti *valtion* kansalaisuus on edelleen mustavalkoista, jossa on seassa muutama harmaasävy.

Harmaasävyt tulevat niistä suurista ihmismääristä, jotka on tuomittu toisen luokan kansalaisiksi tai ei kansalaisiksi ollenkaan. Kaksi hyvin tunnettua esimerkkiä ovat Saksan turkkilaiset *Gastarbeiterit* jälkeläisineen ja Israelin arabit – kyseessä on siis kaksi edistynyttä, liberaalia demokratiaa, joissa on lukuisia kosmopoliittisten ihmisten populaatioita, jotka nauttivat valtion kansalaisuudesta ja monista kansainvälisistä identifikaatioistaan. Aivan viime aikoihin asti eivät turkkilaiset maahanmuuttajat ja heidän Saksassa syntyneet jälkeläisensä voineet hankkia Saksan kansalaisuutta. Nyt he voivat, kiitos punavihreän hallituskoalition säätämän lain, mutta tilanne on edelleen räjähdysaltis ja herkkä. Militantin islamin nousu vuodesta 2001 on saanut monet saksalaiset entistä vastahakoisemmiksi hyväksymään turkkilaista alkuperää olevat todelliseksi saksalaisiksi. Kotoutumaan pyrkivien turkkilaisten on nyt suostuttava Turkin kansalaisuudesta luopumiseen ja luvattava, etteivät ano sitä uudestaan. Tuhansilta, jotka yrittivät tehdä niin, kun se vielä oli laillista, riistettiin Saksan kansalaisuus. Israelissa puolestaan ns. ongelmaryhmä on arabit, niiden perheiden jälkeläiset, jotka ovat asuneet satojen vuosien ajan alueella, joka nyt kuuluu Israelille. Heillä on täysi Israelin kansalaisuus, he voivat äänestää, heillä on omat poliittiset puolueensa ja omat jäsenensä Knessetissä. Ja he maksavat veroja. Mutta heidän lapsillaan ei välttämättä ole oikeutta saada samaa kansalaisuutta, ja heidän oikeutensa ostaa tai omistaa maata on rajoitettu. Yhtään arabipuoluetta ei ole koskaan sisällytetty yhteenkään hallituskokoonpanoon. Tämä on erityisen räikeää sitä ajatellen, että ulkomailta syntyneet juutalaiset ovat täysiä kansalaisia ja ottavat aktiivisesti osaa politiikkaan ja hallintoon. Moldovassa syntynyt Avgidor Liebermann, Israelin Beitenu-puolueen johtaja, on pitänyt hallussaan ministerinpaikkoja kahdessa hallituksessa; hän on myös avoimesti esittänyt Israelin arabien ”siirtoa” – toisin sanoen karkotusta.

Johtopäätelmät: kohti avoimia maailmanjärjestelmiä

1990-luvulla – ajoitus on tässä tärkeä syistä, joita käsittelen jäljempänä – kirjoitti ranskalainen oppinut ja diplomaatti Jean-Marie Guéhenno kirjan *La fin de la démocratie*, jossa julisti meidän olevan astumassa avointen järjestelmien aikaan, olkoonpa sitten kyseessä valtioiden tai yritysten taso. Menestyksen kriteerit ovat täysin muita kuin institutionaalisenä, suljettuja järjestelmiä suosineena aikana. Organisaation arvoa ei enää mitata sillä tasapainolla, jonka se pyrkii löytämään eri osiensa välille eikä sen rintamien selkeydellä, vaan niiden avausten määrällä, niiden artikulaatiopisteiden määrällä, joita se pystyy järjestämään kaiken sille ulkoisen kanssa.¹³

Guéhenno oli perimmältään oikeassa tunnistessaan, että globalisaatioon liittyy kaikkien järjestelmien jatkuva uudelleenorganisoiduminen. Hän saattoi olla jonkin verran ylioptimistinen järjestelmien tulevan, entistä suuremman avoimuuden asteesta, mutta hän kirjoittikin kirjansa sinä vuosikymmenenä, joka osui Berliinin muurin hajoamisen ja New Yorkin Global Trade Centerin tuhon väliin. Tällöin näyttikin olevan tulossa suuri avautuminen. Mutta vuoden 2001 syyskuun 11:n jälkeen olemme nähneet jonkin aikaa kestäneen, hyvin vakavan hidastumisen kaikessa kansainvälisessä matkustamisessa, ja pitemmänkin aikaa on ollut (etenkin Yhdysvalloissa) havaittavissa sellaisia rajoitteita ja kasvavia pyrkimyksiä suojata kansallista turvallisuutta, joista on saanut sen käsityksen, että olisimme kääntymässä kohti uutta suljettujen järjestelmien aikaa.

En usko sitä: tietenkin on ja tulee olemaan monenlaisia kansainvälistä avoimuutta vastaan puskevia voimia – ei pelkästään terroristihyökkäyksen pelkoa, vaan myös kansallismielisyyden ja fundamentalismin nousua, taloudellista protektionismia, paikallismielisyyttä, kulttuurista eristäytymishalua. Globaali ilmastonmuutos, jonka rinnalla muut vuosisadan huolenaiheet kutistuvat kääpiömäisiksi, saattaa hyvin vaikuttaa erottavasti, mutta se on myös selvästi globaali, kaikkia koskettava yhteinen huolenaihe, joka ajaa meitä kohti kansainvälistä yhteistyötä ja uusia ponnistuksia.

Kosmopoliittinen työntö, joka on niin ilmeistä kulttuurien sekoittumisessa, antaa ymmärtää liikkeen kyllä käyvän ajan mittaan kohti Havelin visiota vähemmän tunnepitoisista ja kultinomaisista kansakunnista. Vision tulkitsen niin, että kansakuntia eivät niinkään ohjaisi intohimoinen kansallismielisyys ja kulttuurisen homogeenisyyden kaipuu, vaan ne olisivat taipuvaisempia suomaan täydet kansalaisoikeudet erilaisille ihmisille. Mutta näyttää selvältä, että lähitulevaisuus pitää sisällään myös jatkuvan jännitteen kosmopoliittisuuden – mikä poliittisin termein merkitsee monikulttuurista demokratiaa – ja heimokantaisuuden eri muotojen välillä.

Kirjallisuutta

ANDERSON, WALTER TRUETT (2001) *All Connected Now: Life in the First Global Civilization*. Westview, Boulder, CO.

ANDERSON, WALTER TRUETT (1997) *The Future of the Self: Inventing the Postmodern Person*. Tarcher/Putnam, New York.

APPIAH, KWAME (1. tammikuuta 2006) The Case for Contamination, *New York Times Magazine*, s. 30.

¹³ Guéhenno 1995, 49

- APPIAH, KWAME ANTHONY (2006) *Cosmopolitanism: Ethics in a World of Strangers*. W. W. Norton, New York.
- BATESON, MARY CATHERINE (1993) Toward an Ambiguous World Order. Teoksessa Falk, Richard A. – Johansen, Robert C. – Kim Samuel S. (Toim.), *The Constitutional Foundations of World Peace*. SUNY Press, Albany, NY.
- CHEAH, PHENG – ROBBINS, BRUCE (1998) (Toim.) *Cosmopolitics: Thinking and Feeling beyond the Nation*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- CHEAH, PHENG (1998) The Cosmopolitical – Today. Teoksessa Cheah and Robbins (Toim.) *Cosmopolitics*, s. 24.
- CLEVELAND, HARLAN (2002) *Nobody in Charge: Essays on the Future of Leadership*. Jossey-Bass, San Francisco.
- COWEN, TYLER (2002) *Creative Destruction: How Globalization Is Changing the World's Cultures*. Princeton University Press, Princeton.
- ERIKSON, ERIK K. (1968) *Identity: Youth and Crisis*. W. W. Norton, New York.
- GERGEN, KENNETH J. (1990) *The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. Basic Books, New York.
- GUÉHENNO, JEAN-MARIE (1995) *The End of the Nation-State (Fin de la démocratie)*, kääntänyt Victoria Elliott. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- HAVEL, VÁCLAV (1999) "Kosovo and the End of the Nation-State," *New York Review of Books*, 10. kesäkuuta.
- HELD, DAVID – MCGREW, ANTHONY – GOLDBLATT, DAVID -- PERRATON, JONATHAN (1999) *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. Stanford University Press, Stanford. Hill, Jason D. (2000) *Becoming a Cosmopolitan: What It Means to Be a Human in the New Millennium*. Rowan & Littlefield, Lanham, MD.
- KANT, IMMANUEL (1991 [1793]) Perpetual Peace: A Philosophical Sketch (Ikuisen rauhaan). Teoksessa Reiss, Hans (Toim.) *Political Writings*. (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), s. 51.
- LIFTON, ROBERT J. (1963) *Thought Reform and the Psychology of Totalism: A Study of "Brainwashing" in China*. W. W. Norton, New York.
- LIFTON, ROBERT J. (1993) *The Protean Self: Human Resilience in an Age of Fragmentation*. Basic Books, New York.
- NEDERVEEN PIETERSE, JAN (2004) *Globalization and Culture: Global Mélange*. Rowman & Littlefield, Lanham, MD.
- NUSSBAUM, MARTHA (1996) Patriotism and Cosmopolitanism. Teoksessa Joshua Cohen (Toim.) *For Love of Country?* Beacon Press, Boston.
- OGER, HÉLENE (2003) "'Residence' as the new additional inclusive criterion for citizenship," *Web Journal of Current Legal Issues*, n:ro 5, <http://webjcli.ncl.ac.uk/2003/issues/oger5.html>.
- ROSENAU, JAMES N. (2003) *Distant Proximities: Dynamics beyond Globalization*. Princeton University Press, Princeton.
- RUSHDIE, SALMAN (1991) *Imaginary Homelands: Essays and Criticism, 1981-1991*. Granta Books, Lontoo.

Katsaus ennakoivaan demokratiaan

Clement Bezold

Filosofian tohtori

Institute for Alternative Futures (IAF)

Abstrakti

Tässä tutkielmassa uudelleenarvioidaan ennakoivaa demokratiaa. Termiä käytti ensimmäisenä Alvin Toffler antaessaan sen reseptiksi ”tulevaisuusshokkiin” 1970-luvun alussa ilmestyneessä kirjassaan Hätkähdyttävä tulevaisuus. 1970-luvun puolimaissa hän pyysi minua toimittamaan kirjaksi kokoelman tapauskuvauksia, jotka sitten julkaistiin nimellä Anticipatory Democracy: People in the Politics of the Future (Ennakoiva demokratia: ihmiset tulevaisuuden politiikassa). Seuraavassa pohdin eräitä tuon kolme vuosikymmentä sitten julkaistun kirjan pääkohtia. Tässä tutkielmassa tarkastelen ennakoivaa demokratiaa niiden tulosten valossa, joita kollegoitteni kanssa saimme kartoittaessamme kyberdemokratiaa (kirja Cyber Democracy) vuosina 2000 ja 2001 Institute for Alternative Futures -instituutissa työskennellessämme. Tutkin myös Yhdysvalloissa osavaltiotasolla esiintyviä hallintojen uudelleenmuotoutumista koskevia kehityskulkuja. Lopuksi kerron tuntumani vuoden 2006 vaihtoehtoista.

Tämä tutkielma tehdään Suomen eduskunnalle, joka vuonna 2006 juhlistaa naisten täysien poliittisten oikeuksien saavuttamisen 100-vuotispäivää – ensimmäisenä kansakuntana maailmassa.

Tämä on vain osittainen katsaus. Ennakoivaan demokratiaan liittyy monenlaisia tulevaisuuksien ja ennakkoinnin kehitysaskeleita sekä hallintoon osallistumista, etenkin yleisön osallistumista siihen. Kirja Anticipatory Democracy: People in the Politics of the Future muodostaa hyvän luettelon 1970-luvun aktiviteeteista kyseisellä alueella. Kyberdemokratian kartoittaminen yli 20 vuotta myöhemmin tunnistaa joitain trendejä, jotka tukevat 1970-luvulla tekemiämme päätelmiä. Näitä ovat etenkin tietoliikenteen ja internetin tuomat parannukset äänestämiseen, muuhun yleisten asioiden hoitoon osallistumiseen sekä siihen, mitä hallinto tekee. Kolmannessa osassa on vuoden 2006 tulevaisuuskomiteoiden katsauksia. Ne olivat 1970-luvulla hahmottelemassamme ennakoivassa demokratiassa keskeisiä. Nämä katsaukset keskittyvät Yhdysvaltain osavaltioiden aktiviteetteihin ja yhteisöihin, yleensä mukaan lukien osavaltion oikeuslaitoksessa oleva tulevaisuuskomitea. Katsaukset ovat olleet osa Yhdysvaltain osavaltiohallitukselle tehtyä ”muodonmuutosaloitteita” koskenutta tutkimusta. Lopuksi esitän ennakoivan demokratian suuntia koskevat päätelmäni.

Ennakoiva demokratia 1970-luvulla

Kun teimme Alvin Tofflerin kanssa työtä 1970-luvulla pyrkien edistämään ennakkointia ja suuren yleisön osallistumista yhteisten asioiden hoitoon, hän pyysi minua toimittamaan kirjan, joka muodostaisi katsauksen erilaisiin ennakkointikokeiluihin ja suuren yleisön aktivointiyrityksiin. Tulos oli *Anticipatory Democracy: People in the Politics of the Future*.¹

Ennakoiva demokratia oli ollut se reseptilääke, jota Toffler oli best selleriksi nousseen kirjansa *Hätkähdyttävä tulevaisuus* (*Future Shock*) lopussa esittänyt. Johdannossaan ennakoivan demokratian kirjaan Toffler kirjoitti:

Ennakoivan demokratian yksinkertaisin määritelmä on, että se on prosessi, jossa yhdistyy kansalaisosallistuminen ja tulevaisuustietoisuus.

Toffler väitti, että edustuksellinen hallintotapa oli kuin teollistuneen kauden politiikan ydinteknologia, ja että sille oli löydettävä uusia muotoja sen joutuessa kohtaamaan murskaavan, päätöksentekoon liittyvän ylikuorman, tai poliittisen tulevaisuusšokin, joka meitä odotti.²

Kirja raportoi tapauksia ja väitteitä laajoilta alueilta, joiden kehityskuluissa erottui tulevaisuustietoisuuden ja entistä laajempipohjaisen osallistumisen yhdistyminen.

Keskityn muutama näistä sekä niiden kirjoittajien myöhemmän roolin merkittävyyden tähden että siksi, että niillä on merkitystä tämän ennakoivaan demokratiaan tekemämme uuden tutkimusmatkan kannalta.

Yleiskatsaus ennakoivan demokratian kokeiluihin

David Baker tarkasteli 15:tä kärkipään kokeilua, jotka tehtiin paikallisella ja osavaltio-tasolla sekä koko Yhdysvaltain tasolla 1960- ja 1970-luvuilla. Näillä oli pontimenaan monia eri motivaatiotekijöitä. Jotkut keskittyivät selvästi päämäärien kehittämiseen, jotkut kasvuun, jotkut ympäristökysymyksiin, jotkut toiset taas yleisempiin tulevaisuutta koskeviin tutkimuksiin. Bakerin työ johdatti hänet havaitsemaan useita kyseisissä hankkeissa esiintyneitä avaintekijöitä: piti hankkia riittävä rahoitus (100 000 Yhdysvaltain dollaria vuodessa 1970-luvun puolimaissa, siis noin 360 000 dollaria vuoden 2005 dollarin arvolla), kohdata poliittiset realiteetit, lyödä lukkoon pääasialliset tutkimuskohteet ja aiheet jo aikaisessa vaiheessa, rakentaa toimiva yhteys viranomaisiin, suunnitella ja toteuttaa prosessi, johon politiikkaohjelmien laatijat voivat osallistua alusta pitäen, ja esitellä löydökset mahdollisimman aikaisin ja läpi koko prosessin.³

Oli tiettyjä tapaustutkimuksia, joista muutamilla on edelleen merkitystä. Yksi niistä on Newt Gingrichin artikkeli Jimmy Carterin ohjelmasta nimeltään Goals for Georgia Program (Georgian tavoitteet -ohjelma). Carter oli valittu Georgian kuvernööriksi

1 Clement Bezold, toim. 1970

2 Mainittu teos, Alvin Tofflerin johdanto, s. xii ja xvii

3 David Baker, "State, Regional, and Local Experiments in Anticipatory Democracy: An Overview", teoksessa Bezold, op. cit., s. 30–33

vuonna 1970, jolloin hän oli suunnitellut julkishallinnolle tavoitteidenkehitysohjelman. Gingrich puolestaan oli historian professori ja Tofflerin kollega. Carter valittiin Yhdysvaltain presidentiksi vuonna 1976. Gingrich taas valittiin Yhdysvaltain kongressiin vuonna 1978, ja hän jatkoi republikaanisen puolueen kehittämistä edustajainhuoneessa, jonka puhemieheksi hän nousi vuonna 1995 – ensimmäinen republikaani 40 vuoteen. Sekä Carter että Gingrich olivat merkityksellisiä ennakointikykynsä tähden – siitä lisää seuraavassa.

Määritellesään Goals for Georgia -ohjelmaansa Carter esitti väitteen, ettei mikään demokratia tai hallitus voi olla vahvempi tai viisaampi tai oikeudenmukaisempi kuin kansa itse.⁴ Gingrich oli esittänyt useita huomioita tarkastellessaan Goals for Georgia -ohjelmaa:

- Yksi Goals for Georgia -ohjelman tuomista pääeduista oli yhteisöjen johtajien mahdollisuus oppia toinen toiseltaan.
- Ohjelma valmisti tien hallinnon uudelleenorganisointihankkeelle tekemällä sekä virkamiehet että kansalaiset tietoisemmiksi olemassa olevista ongelmista.
- Goals for Georgia ei tutkinut eri vaihtoehtoja eikä se vetänyt suurta yleisöä systemaattisesti mukaan, johtohahmot vain, kun se rakensi sitoumuksia tulevien ohjelmien pohjaksi.
- Georgian henkilökohtaisuuksiin, skandaaleihin ja joutavuuksiin keskittyvä uutisvälitys teki ennakoivat ohjelmat vaikeiksi toteuttaa. Jotta ennakoiva demokratia voisi olla tehokasta, sen pitää voida luottaa teemoista käytävään pitkäkestoiseen keskusteluun, jotta yksittäiset kansalaiset voivat ymmärtää ongelmat, vastata niiden haasteisiin ja auttaa vakavasti otettavien vaihtoehtojen luonnissa. Tämän teki entistä hankalammaksi Georgian perinteinen politiikka ja tuki, jota kuvernöörin piti jatkuvasti antaa, jotta hankkeesta olisi tullut kestävä.
- (Georgian) matala kansalaisosallistumisen taso pitää todennäköisesti kaikki tavoiteohjelmat riippuvaisena senhetkisestä istuvasta hallinnosta. Ilman hallinnon piiristä löytyviä tukijoita eivät tavoiteohjelmat pysy elossa.

Viimeinen kohta on tärkeä ennakoivan demokratian kannalta. Tulevaisuushakuiset ohjelmat nimittäin tarvitsevat sekä yleisön että korkeimpien päättäjien tuen. Kun korkein johto lähtee, seuraajat saattavat jättää hankkeen kokonaan huomiotta, ja usein jättävätkin. Ohjelma nimeltä Alternatives for Washington (Washingtonin vaihtoehdot) toisaalta osoitti, että yleisön perusteellinen, voimakas osallistumispanos (sekä aktivistien että suuren yleisön) voi luoda sellaisen tukipohjan, joka pystyy ylittämään hallintojen vaihdosten vaikutukset.

1960- ja 1970-luvulla ohjelmia käynnisteltiin vuosi 2000 tähtäimessä. Esimerkiksi käy Hawaii 2000 -ohjelma, jonka johdossa oli kuvernööri, Honolulun suurimman sanomalehden toimittaja ja Havaijin yliopiston valtiotieteen tutkija Glenn Paige. Ohjelmalla oli aikanaan merkittävää yleistä vaikutusta sekä myös suuri merkitys osavaltion omien suunnitelmien muotoutumisessa. Toisin kuin Alternatives for Washington -ohjelmalle kävi, hallinnon vaihtuminen ei aiheuttanut paljonkaan hankausta Hawaii 2000 -ohjelmassa. Silti Hawaii 2000 osoittaa, että hyväkään tulevaisuusohjelma ei kestä monien vuosikymmenien kulutusta. Vuonna 2005 Havaijin osavaltio aloitti uuden, kestävään kehitykseen painottuvan hankkeen, Hawaii 2050.⁵

⁴ Newt Gingrich, "The Goals for Georgia Program" teoksessa Bezold op. cit s. 38

⁵ www.state.hi.us

Goals for Dallas – Dallasin tavoitteet

Monet Yhdysvaltain kaupungeista ovat käyttäneet tavoiteohjelmia löytääkseen fokuksen yhteisönsä kehityssuunnalle. Goals for Dallas oli erinomainen esimerkki. Robert Bradley'n raportti esittää siitä seuraavanlaisen yhteenvedon:

- Tehokas johtamismenetelmä, haki päämäärät laajalta sektorilta.
- Luetteloi monen Dallasin yhteisöön kuuluvan pyrkimyksiä ja toiveita.
- Antoi kaupungille työkaluja ennakointiin sekä loi sille johdon herkkyyttä parantavia rakenteita.
- Sikäli puutteellinen, että osallistujia valittaessa keskityttiin enimmäkseen yhteisön varakkaaseen osaan, eikä ohjelmassa lainkaan käsitelty sellaisia tulevaisuuksien vaihtoehtoja ja tavoitteita, jotka olisivat olleet relevantteja kaupungin huonoiten toimeentulevalle väestöosalle.⁶

Alternatives for Washington – Washingtonin vaihtoehdot

Alternatives for Washington -ohjelma on edelleen yksi hienoimmista ennakoivan demokratian ohjelmista koko Yhdysvalloissa. Kuvernööri Dan Evans käynnisti ohjelman vuonna 1974 lausuen:

Meidän tulevaisuutemme ei tarvitse vaikuttaa eliitin henkilökohtaisten intressien eikä historian persoonattomien voimien. Sen voivat määrätä osavaltion ihmiset itse, jos he ovat valmiit – uhraamaan ponnistuksiaan tähän tehtävään. Uskon, että osavaltion kansalaiset voivat itse määrätä tulevaisuutensa hyvässä järjestyksessä ja järkevästi, varmoina siitä, että sama etu oikeus on myös tulevien sukupolvien saavutettavissa.⁷

Alternatives for Washington -ohjelma osoittautui ainutlaatuiseksi yhdistelmäksi johtajuutta, uudenlaista osallistamisprosessia, median mukanaoloa ja pitkälle kehittyntä fasilitointia. John Osman Brookings Instituutista oli pääfasilitaattori. Kuvernööri Evans oli alkuunpanija ja prosessin ohjaaja. Yli 60 000 osavaltion asukasta osallistui fokusryhmiin, mielipidekyselyihin tai paikallistason kokouksiin. Sekä painettu sana että sähköiset tiedotusvälineet toimivat yhteistyössä ja jakoivat valistusmateriaalia ja kyselyitä. Yleisö kehitti 11 mahdollista tulevaisuusmallia. Kansalaiset äänestivät parhaat. Tämän perusteella kehitettiin menettelytapakokonaisuuksille paremmuusvaihtoehdot. Kuvernööri pyysi seuraavaksi kansalaisia ilmaisemaan kantansa edellisiä vaikeammista budjetointiin liittyvistä prioriteettikysymyksistä. Kymmenet tuhannet kansalaiset ilmoittivat kantansa budjetoinnin prioriteeteista.

Anticipatory Democracy -kirjan artikkeli ei kata kokonaan toista kierrosta, joka Alternatives for Washington -ohjelmassa toteutettiin vuonna 1977. Olin vierailevana luennoitsijana Brookingsissa, kun ohjelma oli meneillään. John Osman kommentoi kerran, että kuvernööri Evans oli valittanut ohjelman johtaneen uudentyyppiseen kansalaisak-

⁶ Robert Bradley, "Goals for Dallas", teoksessa Bezold, Anticipatory Democracy, s. 87.

⁷ Kuvernööri Dan Evansin kommentti, "Alternatives for Washington", kirjoittaja Robert L. Stilger, teoksessa Bezold, op. cit., s. 88

tivismin. Tyypillisesti aktivistiryhmät olivat ennen keskittyneet omaan aiheeseensa, mutta kun ne olivat saaneet kokemusta Alternatives for Washington -ohjelmasta, ne alkoivatkin ottaa kantaa eri kysymyksiin läpi kentän ja koko budjettikirjon. Yksi kyseistä ohjelmaa vastaan esitetyistä arvosteluista oli, että se ei ottanut prosessiin riittävästi mukaan osavaltion lainsäätäjiä – ja se johti kuvernöörin aloitteita kohtaan tunnettuun passiivisuuteen prosessin ensi vaiheessa, vaikka ne pohjautuivat ohjelman tuloksiin. Asia vaikeutui entisestään, kun seuraava kuvernööri Dixie Lee Ray käytännöllisesti katsoen käski hallintoansa olemaan huomioimatta koko ohjelmaa.

Siitäkin huolimatta Alternatives for Washington oli vaikuttavuuden mukaan arvioiden yksi parhaista ohjelmista, koska sen syvyystaso oli merkittävä, se tutki suurta vaihtoehtojen määrää ja keskittyi sekä politiikkaohjelmien että budjettikysymysten prioriteetteihin. Viisi vuotta ohjelman päättymisen jälkeen National Conference of State Legislatures (osavaltioiden lainsäädäntöelinten kokous) pyysi, että järjestäisin tavoitteita ja tulevaisuusohjelmia koskevan paneelin. Pyysin avuksi erään lainsäätäjän Washingtonin osavaltiosta. Hän kävi osavaltion budjetista vastaavien virkamiesten luona pyytämässä listauksen, montako Alternatives for Washington -ohjelman suosituksista oli pantu täytäntöön ohjelman loppumisesta kuluneiden viiden vuoden aikana. Tulos oli noin 80 % siitä huolimatta, että ohjelman aikainen hallinto ei ollut aktiivisesti mukana ja seuraava kuvernööri oli suoranaisesti vihamielinen. Yksittäisille ihmisille ja eri aktivistiryhmille oli ehtinyt syntyä tarpeeksi ymmärrystä, niin että ehdotukset oli saatu hyväksytyiksi.

Alternatives for Washington -ohjelman merkitys kirkastui minulle kunnolla, kun vuosina 2000 ja 2001 tutkimme globaalisti kyberdemokratiaa (Cyber Democracy Global Scan). Tämän tutkimuksen esitän tiiviisti seuraavassa.

Lainsäädäntö ja ennakointi

Edustuksellisen demokratian ydinosaa ovat sen lainsäädäntöelimet. Kaikkein pysyvin kansalaisten ulottuvilla oleva osallistumisen muoto on edustajien valinta. Lainsäädäntöelimet sitten kehittävät politiikkoja, jotka heijastelevat valitsijakunnan intressejä – ainakin teoriassa. Ennakoivaan demokratiaan kuuluu tavoitteiden ja tulevaisuusohjelmien julkisuuden lisäksi myös lainsäädännön nykyistä suurempi ennakointikyky. Kuten Anticipatory Democracy -kirjassa kuvataan, ennakoinnista käytiin merkittäviä keskusteluja Yhdysvaltain kongressissa 1970-luvulla. Määrittelin ennakoinnin silloin järjestelmälliseksi eteenpäin katsomiseksi.⁸ Ennakoinnin tärkeimmät funktiot kongressin kanalta olivat⁹:

1. parantaa tapaa, jolla erilaisista kysymyksistä, ongelmista ja mahdollisuuksista saataisiin varoitus aikaisin, jos niistä saattaisi syntyä lainsäädäntötarvetta
2. kehittää suurempaa tietoisuutta tulevasta luonnosteltaessa ja valmisteltaessa lainsäädäntöä, mukaan lukien ennusteet ja niiden aiotut eli primaarivaikutukset ja niiden sivu- eli sekundaarivaikutukset – näitä nimitetään vaikutusennusteiksi

⁸ Clement Bezold ja William Renfro, "Citizens and Legislative Foresight", Anticipatory Democracy, s. 116

⁹ Clement Bezold, Strategic Policy Assessment and Congressional Reform: The Future in Committee, väitöskirja (Ann Arbor: University Microfilms, 1976)

3. rohkaista tietoiseen politiikkojen koordinointiin yli komitearajojen tunnistamalla lainsäädännön poikittaisvaikutukset ja asettamalla prioriteetit budjetointiprosessin avulla käyttäen myös muita koordinoitua kansallisen politiikan aikaansaantiin tarkoitettuja mekanismeja
4. tukea kongressin ja komiteoiden ennakkointiin tähtääviä pyrkimyksiä.¹⁰

Tuolloin muodostettiin sekä edustajainhuoneeseen että senaattiin merkittäviä komiteoita, jotka keskittyivät kongressin toimintaan. Kaikki antoivat suosituksia, joissa rohkaistiin ennakkointiin. Vuonna 1974 edustajainhuoneen komiteavaliokunta suositti, että jokainen komitea tekisi systemaattisesti oman vastuualueensa tulevaisuuksia koskevaa tutkimusta ja antaisi niitä koskevia ennusteita.¹¹ 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa toteutettiin hankesarja, jolla pyrittiin edistämään kongressin ennakkointimahdollisuuksia. Hanke tuotti silloisten kongressiedustajien Al Goren ja Newt Gingrichin 1983 tekemänä lakiehdotuksen, jolla haluttiin järjestää kriittisten trendien ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien jatkuva arviointi.

Kongressi perusti Office of Technology Assessment -laitoksen (teknologioiden arviointia) tuottaakseen osan halutuista analyyseistä, eli nykyisiä ja nousevia teknologioita koskevaa analyysia.

Kongressissa lainsäädännöllistä ennakkointia ja tulevaisuuksia kohtaan tunnettua kiinnostusta auttoi yleisesti vuonna 1975 pidetty suuri, päivän mittainen seminaari. Aiheena oli Miten olla kriisiä ovelampi – kongressin tulevaisuusajattelu. Järjestäjänä oli Committee for Anticipatory Democracy (ennakoivan tulevaisuuden komitea), sen puitteissa etenkin Alvin Toffler ja minä senaattori John Culverin, kongressimies Charlie Rosen sekä entisen kongressimiehen John Heinzin pyynnöstä. Seminaari johti siihen, että perustettiin Congressional Clearinghouse on the Future (kongressin tulevaisuudenselvitysyhtiö)¹².

Kongressin ennakkointi noin vuonna 2006

Kun katsoo kolmen vuosikymmenen etäisyydeltä, on ikävä sanoa, että kongressin ennakkointikyky on taantunut. Osittain tämä on puolueiden välisen vihamielisyyden lisääntymisen syytä. Erityisesti edustajainhuoneessa republikaanien ja demokraattien välinen vihamielisyys on kasvanut kuluneiden 20 vuoden aikana. Kunnollinen ennakkointi vaatii myös kykyä käsitellä ja tutkia monien vaihtoehtoisten tulevaisuuksien epävarmuustekijöitä. Kulttuurissa, joka ei kunnioita lainsäätäjäkollegoita, tuskin siedetään tulevaisuutta koskevien väittämien epävarmuuttakaan, tai siinä tahdotaan nähdä tulevaisuuden tulintoja koskevat erimielisyydet selkeästi puoluesidonnaisina.

Kun republikaanit saivat vallan kongressissa, hävisi myös mainittu kongressin perustama Office of Technology Assessment, ja puolueiden välinen vihamielisyys lisääntyi. Government Accountability Office (GAO, hallituksen vastuuta määrittävä virasto), kongressin työkalu, on kuitenkin lisännyt ennakkoinnin tietoiseksi fokusalueekseen.

¹⁰ Bezold, *Anticipatory Democracy*, s. 124

¹¹ Ironista kyllä, ko. sääntö on edelleen voimassa, ks. Charles W. Johnson 2000, *How Our Laws are Made*: Osa VIII. <http://thomas.loc.gov/home/holam.txt>

¹² Congressman Charlie Rose, "Building a Futures Network in Congress", teoksessa Bezold op. cit., s. 105-113

David Walker, GAO:n talouspäälikkö, on tehnyt selväksi, että GAO:n tehtävänä on tukea ennakointia ja ymmärryksen kasvua maan hallinnon piirissä.¹³ Osana ennakkoinnin tukemiseen tähtäävää työtään GAO tuottaa ennakoraportteja suurista 2000-luvun alussa odotettavista olevista haasteista.¹⁴

Muita ennakkoinnin kehityskulkuja

Kongressin ohessa myös muut hallinnon osat käyttävät tulevaisuusorientoituneita lähestymistapoja parantaakseen ennakkointikykyään. Osavaltiotasolla Council of State Governments toimittaa trendiraportteja osavaltioille.¹⁵ Myös National Center for State Courts¹⁶ samoin kuin monet yksittäiset osavaltiotkin laativat trendiraportteja. Vuoden 2006 mittaan käynnistävät IAF ja ”Foresight and Governance Project at the Woodrow Wilson International Center for Scholars” (WWICS) ennakkointitietokannan, joka painottuu Yhdysvaltojen nykytilaan ja löytyy WWICS:n internetsivustolta.¹⁷

Yhdysvaltain lisäksi on varsin systemaattista ja näkyvää tulevaisuuteen katsovaa työtä tekeillä Euroopassa, etenkin Isossa-Britanniassa, sekä eri osissa Aasiaa. EU tukee järjestöä nimeltä European Foresight Monitoring Network.¹⁸

Kyberdemokratia

IAF:n kaupallinen tytäryhtiö, Alternative Futures Associates (AFA), sai vuonna 2001 pyynnön Vivendi Universal Prospectivelta, tietoliikenne- ja viihdeyhtiön tulevaisuuseksperttiryhmältä, jota silloin johti Jean Marie Messier. Sieltä pyydettiin kuutta suurta tulevaisuutta koskevaa raporttia. Ester Dyson teki raportin digitalisoitumisen globaalista jakautumisesta. AFA:n raportti esitettiin, ja sen voi lukea täydellisenä kyseiseltä internetsivustolta.¹⁹ Nämä kehitysaskeleet ovat merkittäviä ennakoivan demokratian kannalta.

Kyberdemokratiaan kuuluu tieto- ja kommunikaatioteknologioiden käyttö hallintoa tukemaan. Kyberdemokratia on oikeastaan uusien prosessien ja vanhojen tapojen kooste – toiveita ja pelkoja, tiettyjen hallinnon palveluiden ja ihmiskunnan kehityksen auttamista, valtavia lupauksia ja hirvittäviä uhkia. Kyberdemokratia keskittyy niihin demokratian puoliin, joita tieto- ja kommunikaatioteknologiat voivat tukea. Ennakoivassa demokratiassa nämä kehitysaskeleet voivat nostaa esiin uudenlaista tai selkeämpää tie-

13 David Walker, ”Doing What’s Right”, <http://www.gao.gov/cghome/uvasspeech.pdf>, 10. huhtikuuta 2006

14 21st Century Challenges: Reexamining the Base of the Federal Government <http://www.gao.gov/21stcentury.html>

15 ks. Council of State Government, Trends in America: Charting the Course Ahead, kesäkuu 2005, <http://www.csg.org/nr/csg/images/TrendsInAmericaFinal.pdf>

16 National Center for State Courts, Future Trends in State Courts, 2005, http://www.ncsconline.org/D_KIS/Trends/index.html

17 <http://www.wilsoncenter.org/>

18 European Foresight Monitoring Network, <http://www.efmn.info/>

19 Cyber Democracy 2001: A Global Scan For Vivendi Universal Prospective by Alternative Futures Associates osoitteessa <http://www.altfutures.com/docs/>

dostamista, oppimista ja osallistumista. Demokratioissa me äänestäjät saamme jossain muodossa takaisin sen, minkä omana panoksenamme prosessiin syötämme. Siitä huolimatta useimmat demokratiat tekevät hyvin vähän opettaakseen meille, miten olla kansalaisia, ja etenkin, miten kehittää yhteisiä toiveita ja visioita, jotka voisivat ohjata politiikkaamme ja auttaa meitä ennakoimaan tulevia tapahtumia. Kyberkehitys voi myös tarjota entistä nopeampia ja läpikotaisempia manipulointimahdollisuuksia ja tapoja rikkoa yksityisyyden suojaa sitä mukaa, kuin internet ja tekoälyt kasvavat.

Maailmanlaajuisen silmäyksemme tulokset antoivat meille aihetta kahteen kyberdemokratian tilaa koskevaan päätelmään:

Alustavat kokeilut: Ympäri maailmaa, etenkin kaikkein ”yhdistyneimmillä” alueilla, on meneillään todella merkittäviä kokeiluja hallinnon alalla. Näihin kuuluu äänestämiseen, poliittiseen osallistumiseen, osallistumisen vaatiman infrastruktuurin rakentamiseen ja uudenlaiseen agendan määräytymiseen liittyviä seikkoja. Tässä raportissa luodaan katsoaus näiden kriittisten kehityskulkujen merkittävimpiin esimerkkeihin.

Esiin nousevia mahdollisuuksia: Nykykokeilut antavat vain suuntaa koko potentiaalista. On lupaava mahdollisuus keksiä ja ottaa käyttöön uusia lähestymistapoja, jotka edistävät demokratian tärkeimpiä arvoja, etenkin vapautta, tasa-arvoisuutta, vakautta, enemmistön valtaa, joka kuitenkin huomioi vähemmistöjen näkökulmat, yhteisiä visioita ja ennakointia. Lisäksi teknologian interaktiivisuus saattaisi edistää keinoja, joilla yhteisesti hankkia tietoa politiikkaohjelmien muodostamista ja muutoksen toteuttamista varten.

Kyberdemokratiaan kuuluu ainakin viisi aktiviteettia:

- **Kyberhallinto** – tai elektroninen hallinto. Internetin ja muiden tieto- ja kommunikaatioteknologioiden käyttö hallinnon palveluiden parantamiseen. Internet jouduttaa monia tällaisia palveluita.
- **Kyberäänestäminen** – äänestetään erilaisista aloitteista tai suoritetaan kansanäänestyksiä ehdokkaista ja politiikkaohjelmista internetin kautta.
- **Kyberosallistuminen** – tieto- ja kommunikaatioteknologioiden edistämää kansalaisten vuorovaikutusta ja panoksen antamista poliittisiin kysymyksiin tai tavoitteiden määrittelyyn, äänestäminen pois luettuna. Näihin kuuluisi anomusten esittäminen lainsäätäjille, sähköiset kyläkokoukset ²⁰, kehittyneemmät vaalitoimitukset ja internetin välityksellä käytävät menettelytapakeskustelut.
- **Kyberinfrastruktuuri** – pelkkää verkottumista palvelevien työkalujen lisäksi käytetään täsmällisempiä kybertyökaluja edistämään osallistumista, pohdintaa ja yhteisöjen yhteisöllisyyttä. Näihin työkaluihin kuuluvat ryhmäohjelmistot ja yhteisöjen kehittämiseen suunnitellut on line -työkalut, pelit ja simulaatiot, vaalitoimituksissa käytettävät työkalut sekä mielipidetutkimustyökalut.
- **Kyberagendan laatiminen** – internetin sekä muiden tieto- ja kommunikaatioteknologioiden käyttö verkkoaktivismia (suora aktivismi mukaan lukien) edistämään tai suuntaamaan uudelleen eri ryhmien, kuten poliittisten puolueiden tai kansalais- tai muiden järjestöjen, poliittisia menettelytapoja koskevien agenttien sisältöä.

Kyberdemokratian lupaus. Enemmän kuin puolet tutkituista yhdysvaltalaisista ja kolme neljänestä eurooppalaisista oli sitä mieltä, että informaatioteknologia johtaa demokratian ja kansalaisyhteiskunnan uuteen tulemiseen.

Kyberdemokratian pimeä puoli. Tieto- ja kommunikaatioteknologioiden johdosta kasvaneen kytkeytyneisyyden tähden tulevat mahdollisiksi yksityisyyden loukkaukset, joihin saattavat sytyttyä isovelimäiset hallitukset, suuryritykset tai terroristit. Mahdollisiksi tulevat myös työntekijöiden syrjintä, yhteiskunnan ja yhteisöjen rituaalien kato ja eristäytyminen omaan poliittiseen yhteisöön.

Ennakoiva demokratia hallinnon muodonmuutoksen yhteydessä

Yksi lähde, jota nyt käytän pohdiskellessani uudelleen ennakoivaan demokratiaan liittyviä seikkoja, on ne palautteet, joita on kerännyt Yhdysvaltain osavaltiohallinnon tulevaa tilaa käsittelevä projekti ”Council of State Governments (CSG) States Transformation Initiatives: 2006–2010”. CSG on Yhdysvalloissa elin, joka edustaa kaikkia valtiovallan haaroja (toimeenpano-, lainsäädäntö- ja tuomiovaltaa) osavaltiotasolla. Mainittu projekti pyrkii tunnistamaan ja edistämään tärkeimpiä hallinnon kaipaamia muutoksia. CSG on kehittänyt luettelon malleista, lähestymistavoista ja parhaista toimintatavoista, joita muodonmuutosprojektin tulisi toteuttaa. Lista on ohessa:

Mallit/Lähestymistavat

- Huomispäivän hallinnon uudelleensuunnittelu – ennakoiva demokratia/tulevaisuuskomiteat
- Budjetointi lopputulos mielessä – hallinnon hinta
- Lainsäädäntö lopputulokset mielessä – suoriutumisen mittaus
- Managerointi lopputuloksia kohti – laadun kvalifointi
- Pitkän aikajänteen ennustukset – lakiasäättävien elinten agenda
- Budjetointi suorituksiin nähden – visio-/ennakointihakuista
- Hallinto verkostoa käyttäen – julkis-yksityisiä kumppanuuksia
- Charter-toimijat – uudelleenorganisointuminen, jousto/tehokkuus
- Johtajuuden tutkiminen uudelleen – hallinnon punne kohti parempia suorituksia

Vaikka kaikella luetellulla on puolia, jotka ovat tämän ennakoivaa demokratiaa käsittelevän artikkelin kannalta asiaankuuluvia, kaikkein relevanteimpia ovat kuitenkin ne, jotka koskevat huomispäivän hallinnon uudelleensuunnittelua, pitkän aikavälin ennustuksia ja lakiasäättävien elinten agenda sekä visio- tai ennakointihakuista budjetointia suorituksiin nähden.

Arvioidessani ensimmäistä em. aiheista laadin tulevaisuusohjelmista yleiskatsauksen, joka perustui 1970-luvulta lähtien tekemiini huomioihin. Nyt käsissä olevan artikkelin ensimmäinen osa, joka mukailee kirjaa *Anticipatory Democracy*, esittelee perusteeni, kolme vuosikymmentä kestäneen työni tämän alueen kehityskulkuja tarkkaillen. CSG-projektia varten teki National Center for State Courts katsauksen tulevaisuuskomiteoihin ja vastaaviin osavaltioiden tuomioistuinten hankkeisiin. Vuoden 1990 jälkeen on yli 30 osavaltion oikeusistuinta kokeillut jonkinlaista tulevaisuuteen katsovaa työskentelyä. Useimmat osavaltiot ovat käyttäneet tukena tai koulutusmateriaalina sitä, mi-

tä johtamani ryhmä koosti visioinnin ja skenaarioiden luomisen avuksi. Ryhmässä oli jäseniä useista organisaatioista: Hawaii Research Center for Future Studies, the National Center for State Courts ja the Institute for Alternative Futures.²¹ Tiivistän seuraavassa näiden tulevaisuuskomiteoiden paikallisia yhteisöjä ja Yhdysvaltain osavaltiohallintoa koskevat tärkeimmät opit. Oikeudenkäytön tulevaisuushankkeiden opetuksia koskevan tiivistelmän on tuottanut National Center for State Courts.

Ennakoiva demokratia/tulevaisuuskomiteat

Council on State Governments, 2000-luvun muutoshankkeita käsittelevä istunto (21st Century Transformational Initiatives STI effort). Malleja ja lähestymistapoja koskeva tiivistelmä, maaliskuun 4. päivänä 2006, laatija Clem Bezold, Institute for Alternative Futures

Tulevaisuuskomiteat ja niiden kaltaiset tulevaisuuteen katsomaan pyrkivät hankkeet tyyppillisesti harkitsevat eri vaihtoehtoja, muodostavat yhteisiä visioita, asettavat tavoitteita ja määrittelevät prioriteetteja. Niillä voi olla monia eri muotoja: ne saattavat olla osavaltion laajuisia, keskittyä yhteen osa-alueeseen, esimerkiksi oikeudenkäyttöön (36 osavaltiota on ollut näitä vuoden 1990 jälkeen), tai ne voivat keskittyä tietyn aihealueen tulevaisuuteen.

Yleensä ne analysoivat nykyisiä trendejä ja kehittävät yhteisiä ennusteita ja vaihtoehtoisia skenaarioita. Monet kehittävät myös yhteisiä visioita ja laativat niiden perusteella uskaliaita tavoitteita ja strategioita. Jotkut yhdistävät nämä budjettivalintoihin.

Kyseisenlaiset hankkeet voivat toimia oleellisessa roolissa tarjotessaan hallitukselle parempaa näkemystä, mahdollisuutta tietoisempaan suunnanmäärittelyyn ja suurempaa kapasiteettia myönteisen muutoksen luomiseen. Mutta ne voivat olla myös kaikkea muuta kuin tehokkaita ja joskus jopa silkkaa ajanhukkaa.

Ne ovat menestyksekkäimpiä, kun niillä on vahva johdon tuki (esimerkiksi kuvernöörin tai ylituomarin), kun ne ottavat mukaan tärkeimmät sidosryhmät kuten lainsäätäjät ja median ja kun niihin kuuluu suuren yleisön oppimiseen ja osallistamiseen liittyviä tekijöitä. Aktiivisimmilla ja pitkävaikutteisimmilla hankkeilla on ollut nämä ominaisuudet. Ne ovat myös harkinneet tavoite- ja visiovaihtoehtoja ja ottaneet suuren yleisön mukaan myös budjetointiin liittyvien läpi kentän kulkevien prioriteettien ja valintojen määrittelyyn.

Eri persoonallisuustyypit, johtamistyylit ja henkilökohtaiset mieltymykset vaikuttavat siihen, miten hyvin johto, sidosryhmät ja yleisö pystyvät tukemaan näitä hankkeita ja osallistumaan näihin ponnistuksiin.

Kuten monissa hallitusten uudistuspyrkimyksissä, tulevaisuuskomiteoille suunnitellaan harvoin minkäänlaista arviointimenettelyä käytettäväksi alusta asti. Useimpia niistä ei ole koskaan arvioitu systemaattisesti tai vertailevasti niiden pitkän aikavälin vaikutuksia ajatellen.

On tulossa useita internetpohjaisia työkaluja tulevaisuuskomiteoiden työtä helpottamaan ja suuren yleisön osallistumishalua lisäämään.

21 Bezold, Clement, Wendy L. Schultz, Beatrice P. Monahan et al. Reinventing courts for the 21st century: designing a vision process: a guidebook to visioning and futures thinking within the court of system (Williamsburg:NCSC; 1993). <http://contentdm.ncsconline.org/>

Tulevaisuuskomiteat voivat stimuloida mielikuvitusta ja luovuutta vaihtoehtojen harjoittelussa, jäljittää ilmaantumassa olevia trendejä ja liittää ne sen hetkisiin politiikkoihin; ne voivat kehittää vaihtoehtoskenaarioita, informoida ja osallistaa sekä suurta yleisöä että merkittävimpiä sidosryhmiä; ja ne voivat tuoda yleisölle mahdollisuuden nähdä politiikkavaihtoehtojen ja trendien yhteys osavaltion politiikan ja budjetin prioriteettien asetantaan.

Nämä ovat tyypillisesti kertaluonteisia aktiviteetteja. Ja niiden suurin heikkous on siinä, että ne menettävät huomioarvonsa ja häviävät, kun uusi kuvernööri tai uusi johto asettaa uudet päälliköt.

On Kentuckyssä tehdyn kaltaisia hankkeita, joilla ennakoititoiminto on saatu varsin pysyväksi, mutta tässä suhteessa Kentucky on muuta maata edellä. Monet mainituista toiminnoista pystyttäisiin kyllä rakentamaan systemaattisemmin päätöksentekoprosesseihin.

Viime kädessä tulevaisuuskomiteat (joilla on monia eri nimityksiä) voivat olla hallinnon muodonmuutokselle tärkeitä työkaluja. Ne vaativat merkittäviä resursseja, lähinnä joko henkilökuntaa tai konsultteja. Osallistujien pitää matkustaa ja kommunikoida tärkeimpien sidosryhmien kanssa. Lisäksi ne kaipaavat sponsoriltaan, esimerkiksi kuvernööriltä tai muilta asiaankuuluvilta johtajilta sekä huomiota että tukea.

Oikeudenkäyttöä koskevia tulevaisuuskomiteoita

Council on State Governments, 2000-luvun muutoshankkeita käsittelevä istunto (21st Century Transformational Initiative). Malleja ja lähestymistapoja koskeva tiivistelmä, maaliskuun 4. päivänä 2006, laatija National Center for State Courts

Historiallisesti katsoen osavaltioiden oikeusjärjestelmät ovat olleet reagoivia elimiä. Kun tuomioistuimien hallinto on jämäköitynyt, osavaltioiden oikeudenkäytön edustajat ovat tunnistaneeet oikeusistuinten tarpeen muuttua tulevaisuuteensuuntautuneemmiksi, jotta ne voisivat lähestyä systeemisiä ongelmia proaktiivisesti ja kehittää tuomioistuimet valmiimmiksi vastaamaan muutosvaatimuksiin. 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa osavaltioiden oikeudenkäytön edustajat käynnistivät hankkeen, jolla kehittää tulevaisuushakuisia visioita ja strategisia suunnitelmia.

National Center for State Courts (NCSC) sai määrärahan monitahoiseen projektiin organisaatiolta nimeltä State Justice Institute (SJI). Apuraha oli tarkoitettu useiden osavaltioiden oikeusistuinten tulevaisuuskomiteoiden työskentelyyn, kansallisiin konferensseihin (esimerkiksi The Futures and the Courts Conference toukokuussa 1990), strategista suunnittelua koskevan ohjekirjan laatimiseen, tuomioistuimille tarkoitettun opetussuunnitelman luontiin, jotta ne voisivat kehittää kykyään analysoida tulevaisuutta ja tehdä strategista suunnittelua, sekä sellaisen mallin luontiin, jolla toteutettaisiin ympäristön tarkkailua kansallisella tasolla ja tuettaisiin siten paikallis- ja osavaltiotason sekä valtakunnallisen tason tulevaisuushankkeita...²²

²² NCSC tekee edelleen vuosittaisen valtakunnallisen ympäristökatsauksen ja julkistaa vuosittain trendejä käsittelevän dokumentin. Uusin versio, *Future Trends in State Courts 2005*, julkaistiin marraskuussa 2005. Se on saatavilla NCS:n internetsivustolla, www.ncsconline.org

Oikeusistuinten edustajilla oli joustovaraa siinä, millaisiksi he rakensivat yksittäisten osavaltioiden tulevaisuutta ja strategista suunnittelua koskevat hankkeet saadakseen otetuksi huomioon kukin oman osavaltionsa oikeusistuimen tarpeet ja rakenteen, mutta peruslähestymistavan vaiheistus oli kaikilla samanlainen:

- **Missio** – Mission ilmaiseva lauseke omaksuttiin kaikenkattavaksi kuvaajaksi. Se kattoi kaikki osavaltion oikeusistuimen aktiviteetit ja identifioi sekä muodolliset että epämuodolliset mandaatit, jotka osavaltion oikeusjärjestelmälle oli annettu.
- **Visio** – Inspiroiva ja yhteinen visio luotiin innostamaan luovuuteen ja helpottamaan strategisen suunnittelun toteuttamista.
- **Tulevaisuuksia koskeva ajattelu** – Tulevaisuuksien ja strategisen suunnittelun keskeinen elementti oli ekstrapolointi ja mahdollisten lopputulemien tai tulevaisuuksien ilmaisu sen perusteella, mitä tiedettiin jo havaituille muutosmalleille tapahtuneen aikojen kuluessa. Osavaltioiden oikeusjärjestelmien sisällä toteutettu tulevaisuusanalyysi auttoi identifioimaan erityyppisiä vaatimuksia, joita oikeusistuimet joutuvat kohtaamaan, ja arvioimaan niiden potentiaalia ja todennäköisiä vaikutuksia.
- **Strategianmuodostus** – Tutkittiin laajaa ja luovaa vaihtoehtomäärää, jotta saataisiin aikaan tuettavissa olevat, toteutettavissa olevat ja tehokkaat strategiat. Poliittiset näkökohdat otettiin huomioon ja ne käsiteltiin osana suunnitteluprosessia.
- **Toteutuksen suunnittelu** – Suunnittelulta vaadittiin, että se varmisti strategioiden toteuttamisen. Strategioiden toteutuksen eri askeleet ja niiden vaatimat resurssit määriteltiin.
- **Muutoksen hallinta** – Johtajuus oli kriittistä aloitteen vauhdissa pitämiseksi, sen resurssien varmistamiseksi, sekä sisäisten että ulkoisten sidosryhmien sitouttamiseksi, ja jotta voitaisiin tehdä korjaavia toimenpiteitä tarvittaessa, kun toteutuksenaikaiset kokemukset niitä vaativat.
- **Osavaltion tuomioistuimen raportit** – Tulevaisuuksia ja strategioita suunnittelevan hankkeen suosituksista laadittiin raportit. Ne löytyvät NCSC:n internet-sivustolta osoitteesta <http://www.ncsconline.org/WC/Publications/StateLinks/CtFutuStateLinks.htm> NCSC on myös julkaissut strategisen suunnittelun ohjeen, joka pohjautuu kyseisten komiteoiden työhön (Judicial Futures Commissions).²³ Tämä julkaisu löytyy osoitteesta http://www.ncsconline.org/WC/Publications/KIS_CtFutuCharting_a_Course.pdf.

Tulevaisuusanalyysien raporttien suosituksia analysoitaessa tunnistettiin toistuvia teemoja.

- Parannetaan oikeuden saavutettavuutta monikulttuurisilla parannuksilla ja käyttäjäystävällisillä, eri asianosaisten käyttöön tarkoitetuilla lomakkeilla ja ohjeilla.
- Luodaan uusia, kuntouttavia menetelmiä ongelmien ja kiistakysymysten ratkaisun.
- Parannetaan oikeusistuinten suorituksia niitä arvioimalla, kouluttamalla ja kehittämällä niille suunnattuja palkitsemismalleja.

²³ *Charting a Course to Strategic Thought and Action*, tekijät Kenneth G. Pankey, Jr. ja Anne E. Skove sekä Jennifer R. Sheldon (2002)

- Parannetaan suuren yleisön oikeusjärjestelmää kohtaan tuntemaa luottamusta tietoa ja koulutusta lisäämällä.
- Uudenaikaistetaan ja integroidaan teknologiat läpi osavaltioiden oikeusistuinten.
- Konsolidoidaan osavaltioiden oikeusjärjestelmät rakenteellisesti.
- Parannetaan perheiden tuloa nuorisoa ja perhesuhteita käsitteleviin oikeusistuihin.

Vaikka on epäselvää, paljonko tulevaisuuskomiteoita on tällä hetkellä olemassa, silti edellä mainittuja suosituksia koskevia toimeenpanoaloitteita löytyy läpi maan.

IntegralFutures: arvot, yhteiskunnallinen evoluutio ja demokratia

Ennakoiva demokratia on pyrkimys, jota tukevat tulevaisuustyökaluissa, yhteisöissä ja hallintoprosesseissa erottuvat trendit. Tulevaisuustyökalut ovat laajenemassa kattamaan myös syvemmän ymmärryksemme ja syvemmät arvomme. Kausaalinen kerroksellinen analyysi (Causal Layered Analysis), jonka kehittämistä johtaa Sohail Inayatullah²⁴, sekä myös Integral Futures tarjoavat entistä rikkaampia työkaluja. Myös me Institute for Alternative Futures -instituutissa kehittelemme ”pyrkimyshakuisia tulevaisuuksia” koskevia lähestymistapoja, jotka auttaisivat eri yhteisöjä varmistamaan, että ne ovat rakentamassa sellaista tulevaisuutta, mitä kaipaavatkin.

Tärkeä ja kehittyvä käsite, jolla tutkia, mihin ja miten ennakoiva demokratia saattaa meidät ohjata, on integraalit tulevaisuudet tai integraali filosofia ja tapa, jolla se lähestyy lähisukua olevaa spiraalimaisen dynamiikan käsitettä. Ken Wilber on henkilö, joka useimmiten yhdistetään integraaliin filosofiaan²⁵ ja Don Beck ja Clare Graves spiraalimaiseen dynamiikkaan. Ydinväittäjä on, että yhteiskunnat kypsyvät ja kehittyvät kuten ihmisetkin. Kehityksessä on useita tasoja. Ken Wilber huomauttaa, että ensi tasovyöhykkeellä on kuusi tasoa, joista jokaisella uskotaan, että sen edustama arvojärjestelmä on ainoa tosi, oikea tai syvästi merkityksenkäs. Ensimmäisen tasovyöhykkeen aallot ovat, hyvin lyhyesti: **beige**: vaistonvarainen; **violetti**: maagis-animistinen, heimokantainen; **punainen**: egosentrinen, voimaa, feodaalinen; **sininen**: myyttinen jäsenyys, konformistinen, fundamentalistinen, etnosentrinen, perinteinen; **oranssi**: oivallisuutta, saavutuksia, edistystä, nykyaikaisuutta; **vihreä**: postmoderni, monikulttuurinen, herkkä, pluralistinen... Näitä ensimmäisen tasovyöhykkeen kehitysaaltoja seuraa mitä Clare Graves nimitti valtavaksi merkityksellisyyden loikaksi **toiselle tasovyöhykkeelle**, jolla tänä päivänä on kaksi tietoisuuden tasoa tai aaltoa: **keltainen**: systeeminen, joustava, virtaava; **turkoosi**: kosmista yhteyttä, integroiva, sisäkkäisiä suhdehierarkioita, ykseyttä moneudessa²⁶ Useimpien yhteiskuntien lait on laadittu korkeimman keskimääräisen hallintojärjestelmältä odotettavissa olevan kehitystason mukaan.

²⁴ Sohail Inayatullah, toim. The Causal Layered Analysis (CLA) Reader: Theory and Case Studies of an Integrative and Transformative Methodology; Tapei, Tamkang University Press, joulukuu 2004

²⁵ Ken Wilber, A Theory of Everything: An Integral Vision for Business, Politics, Science and Spirituality, Boston, Shambala, 2000.

²⁶ lähde Ken Wilber On line

Tietoisuutta yhteiskuntien sisällä, niiden kesken ja niiden poikki esiintyvistä kehitystasoista on käytetty ennakoivan demokratian kaltaisissa ohjelmissa Etelä-Afrikassa ja myös muualla, ja sillä on lisätty osallistujien tietoisuutta ja kehitetty strategioita, joilla entistä paremmin saavutetaan yhteiset päämäärät.

Ennakoiva demokratia on työkaluista ja käytännöistä kerätty kooste, joka tarjoaa suu-
relle yleisölle tehokkaammat ohjausmahdollisuudet. Tämä integraalinen, spiraalimaista
dynamiikkaa ajattelussa hyödyntävä näkökanta tuo esiin, että monet yksilöt elävät sel-
laisilla tasoilla tai meemeillä, jotka eivät arvosta muita tasoja. Se, että tullaan tietoisiksi
tasoista, on tärkeää toimivan demokratian edistämisen kannalta.

Ennakoivan demokratian visio ja suuntauksia

Näkemykseni ennakoivan demokratian evoluutiosta ja sen edistysaskeleista ja taantu-
mista menneinä kolmena vuosikymmenenä vahvistaa yhteisen vision kehittämisen tär-
keyden. Mitä tehokkaammin hankkeessa on kehitetty yhteinen visio, etenkin erityyp-
pisten yhteisöjen poikki, sitä menestyksekkäämpi hanke on ollut. Kun ajatellaan, miten
monenkirjavia ihmiset yksilötasolla ovat ja miten erilaisia ovat ne tasot, joilta he tark-
kailevat yhteisöään, sitä haastavammalta yhteisen vision luominen vaikuttaa. Eri tasoilla
olevat ihmiset eivät ehkä hyväksy tai tunnusta toisilla tasoilla olevien oikeutusta.

Edelleen oleellista kehittää yhteinen visio ja suhteuttaa se tavoitteisiin, prioriteettei-
hin ja vaihtokaappoihin. Alternatives for Washington -ohjelmassa tehtiin näin 1970-lu-
vulla, ja sillä oli syvälinen vaikutus osavaltion politiikkaan. Tavoitteen asetanta arvojen
ja vision kohdalla on oleellista; niin on oleellista myös tarjota yleisölle mekanismit pa-
noksensa antamiseen, kun on kyseessä budjettiprioriteetit ja vaihtokaupat. Edellä esi-
tetty Council of State Governments -projektin esittämä budjetointi suorituksiin nähden
tarjoaa tähän entistä parempia työkaluja ja kokemusta, jota voidaan siirtää yli oikeuden-
käyttöalueiden rajojen.

Onko olemassa merkkejä, että arvojen ja vision tasolla on tapahtumassa evolutiivis-
ta kehitystä, joka ehkä antaisi toivoa demokratiaa odottavasta uljaasta tulevaisuudesta?
On. Yhteiskunta muuttaa mieltään. Yhteiskunnat ovat muuttaneet mieltään esimerkik-
si orjuudesta ja naisten äänioikeudesta. Kirja, johon tämä artikkeli kuuluu, juhlistaa sitä
tosiasiaa, että Suomi antoi naisille äänioikeuden vuonna 1906. Se oli tärkeä askel naisten
tasa-arvon tiellä. Tällä hetkellä on alkuvaiheissaan meneillään samansuuntainen trendi
kohti oikeudenmukaisuutta ja reiluutta. Samalla lailla kuin aikanaan orjuuden ja nais-
ten oikeuksien kohdalla, periaatelausumat ja vision määrittelyt edeltävät muutosta. Pu-
huttaessa reiluudesta ja oikeudenmukaisuudesta on terveys yhä selvemmin asia, jonka
puitteissa ilmiön kehitystä voidaan tarkastella. Esimerkiksi World Health Organization
-järjestön visio ”terveyttä kaikille” tuli kaikkien maailman maiden omaksumaksi 1990-
luvun puolimaissa. Siihen kuuluu oikeudenmukaisuuteen, solidaarisuuteen, kestävään
kehitykseen, etiikkaan, sukupuoleen ja ihmisoikeuksiin liittyviä arvoja.²⁷ Yhdysvalloissa
käynnistettiin vision mukainen ohjelma Healthy People 2010 Objectives for the nation
(Terveet ihmiset 2010, kansakunnan tavoitteet), jossa on kaksi tämän vuosikymmenen

27 Health 21: The Health for All Policy Framework of the European Region of WHO: [http://www.who.
dk/document/health21/wa540ga199heeng.pdf](http://www.who.dk/document/health21/wa540ga199heeng.pdf)

mittaan tavoiteltavaa päämäärää. Ensimmäinen on saavuttaa pitempi, terve elämä, toinen on ”terveyteen liittyvien erojen eliminointi”. Yhdysvaltain terveydenhuollon tieteellinen elin, Institute of Medicine, on laatinut kattavan laaturaportin nimeltään Crossing the Quality Chasm (Laatukuilun ylittäminen). Sen kuuteen terveydenhuollon kehittämiseen liittyvään tavoitteeseen kuuluvat mm. oikeudenmukaisuus – että terveydenhoito on oikeudenmukaista – ja että järjestelmän tulisi pyrkiä poistamaan ihmisten terveydentilaan vaikuttavat rodulliset ja etniset erot.²⁸ WHO:n ”terveyttä kaikille” -visio, Healthy People 2010 -ohjelma ja IOM:n raportti eivät ole merkittäviä pelkästään tähänastisten tulostensa takia. Ne näet edustavat varhaisia vaiheita prosessissa, jolla yhteiskunta muuttaa mieltään. Samoin oli aikoinaan hyvin varhain orjuuden poistamiseen tai naisten oikeuksiin sitoutuneita ihmisiä, ja saatiin otetuksi askeleita kohti noita tavoitteita. Ennakoivaan demokratiaan tulee lopulta sisältymään yhteiskuntien kyky (paikallisella tasolla, valtakunnallisella tasolla ja globaalisti) punnita ja ilmaista sekä arvonsa että se, millaisen maailman ne haluavat. Vaikka prosessi on hidas, uskon, että se tu tulee viime kädessä johtamaan oikeudenmukaisempaan maailmaan.

Johtopäätelmä

Ennakoiva demokratia on trendien ja pyrkimysten kooste itsessäänkin – aitoa, valistunutta, ennakoivaa osallistumista. Sen työkalut ja sovellukset nousevat esiin ja laskevat taas, tässä tapauksessa kuten hitaasti nouseva vuorovesi. Meillä on edessämme valtavia haasteita – luonnosta, omista yhteiskunnallisista ja taloudellisista järjestelmistämme, ja toinen toiseltamme. Kykymme ennakoida tiettyjä tapahtumia joutuu koetukselle, mutta kykymme käyttää ennakkointityökaluja ymmärtääksemme meitä odottavien mahdollisuuksien kirjon paremmin ja valitaksemme ja luodaksemme haluamamme tulevaisuuden on paranemassa. Informaation määrän kasvu ja kybervallankumous lisäävät mahdollisuuksiamme oppimiseen ja osallistumiseen, vaikka ne samalla uhkaavat yksityisyyttämme ja turvallisuuttamme. Nousu ennakoivaan demokratiaan pysyy kansojen ja maailman hallinnon kannalta tarpeellisenä askeleena.

28 ks. Donald Berwick, A User's Manual For The IOM's 'Quality Chasm' Report, HEALTH AFFAIRS ~ Volume 21, n:ro 3, s. 80–90; <http://content.healthaffairs.org/cgi/reprint/21/3/80.pdf>

Kirjallisuutta

Alternative Futures Associates (August 2001) *Cyber Democracy 2001: A Global Scan for Viven-di Universal Prospective*. Alternative Futures Associates, Alexandria, VA <http://www.altfutures.com/docs/>

BERWICK, DONALD (1980) A User's Manual for the IOM's 'Quality Chasm' Report. *Health Affairs*. Vol. 21, n:o. 3, s. 80-90. <http://content.healthaffairs.org/cgi/reprint/21/3/80.pdf>

BEZOLD, CLEMENT, toim. (1970) *Anticipatory Democracy: People in the Politics of the Future*. Random House, New York.

BEZOLD, CLEMENT (1976) *Strategic Policy Assessment and Congressional Reform: The Future in Committee* [väitöskirja]. University Microfilms, Ann Arbor

Council of State Governments (June 2005) *Trends in America: Charting the Course Ahead*. Council of State Governments, Lexington, KY. <http://www.csg.org/nr/csg/images/TrendsInAmerica-Final.pdf>

European Foresight Monitoring Network. <http://www.efmn.info/>

JOHNSON, CHARLES W. (21. tammikuuta 2000) *How Our Laws are Made*. Office of the Parliamentarian of the US Senate, Washington DC. <http://thomas.loc.gov/home/holam.txt>

National Center for State Courts (2005). *Future Trends in State Courts*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA. http://www.ncsconline.org/D_KIS/Trends/index.html

National Conference of State Legislatures (heinäkuu 2000) *Legislatures of the Future: Implications of Change*. National Conference of State Legislatures, Washington, DC

National Conference of State Legislatures (kesäkuu 2000) *A Practical Guide to Futures Study*. National Conference of State Legislatures, Washington, DC

PANKEY, JR. KENNETH G...- SKOVE, ANNE E. - SHELDON, JENNIFER (2002) *Charting a Course to Strategic Thought and Action*. National Center for State Courts, Williamsburg, VA. http://www.ncsconline.org/WC/Publications/KIS_CtFutuCharting_a_Course.pdf

DE ROSNAY, JOEL (2001) *The Symbiotic Man*. McGraw Hill Publishing, New York

SCHULTZ, WENDY L. - BEZOLD, CLEMENT - MONAHAN, BEATRICE P. (1993) *Reinventing courts for the 21st century: designing a vision process: a guidebook to visioning and futures thinking within the court system*. National Center for State Courts, Williamsburg, VA. <http://contentdm.ncsconline.org/cgi-bin/showfile.exe?CISOROOT=/ctadmin&CISOPTR=15>

United States Government Accountability Office (February 2005) *21st Century Challenges: Re-examining the Base of the Federal Government*. (GAO-05-325SP) United States. Government Accountability Office, Washington, DC. <http://www.gao.gov/new.items/do5325sp.pdf>

WALKER, DAVID M. (March 17, 2006) "Doing What's Right". <http://www.gao.gov/cghome/uvas-peech.pdf>, 10 huhtikuuta 2006

Woodrow Wilson International Center for Scholars, Foresight and Governance Project, http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?fuseaction=topics.home&topic_id=1414

WHO:n Euroopan aluetuimisto (1999) Health 21: The Health for All Policy Framework of the European Region of WHO, European Health For All Series #6. WHO:n Euroopan aluetuimisto, Kööpenhamina. <http://www.who.dk/document/health21/wa54oga199heeng.pdf>

Ihmisten yhdistäminen pikseleihin, EU:n demokratian ja voiman seuraavat vaiheet

Epätyyppillisen hallintomuodon nykyiset haasteet, rajoitukset ja perspektiivit

Riccardo Cinquegrani

Filosofian tohtori (yhteiskuntatiede), professori

Abstrakti

Tässä kirjoituksessa analysoidaan demokratian käsitteen eri aspekteja Euroopan Unionin puitteissa. Tässä keskitytään tarpeeseen kohdata muutokset ja ymmärtää prosessiin liittyvien seikkojen monimutkaisuustaso. Jotkut kysymykset nousevat näistä näkökohdista: Montako vuotta vaatii, että ymmärretään ja ehkä hallitaan kaikkien uusien ja erilaisten sosiaalisten, taloudellisten ja EU:n sisäisten poliittisten positioiden väliset yhteydet? Onko mahdollista pitää EU:n institutionaalista arkkitehtuuria uusien hallintomuotojen mallina? Mitkä ovat Euroopan demokratiaa koskevat konkreettiset kysymykset? Mitkä ovat Euroopan kansan luonteenpiirteet – kansan, jota todellisuudessa ei ole olemassakaan? Mikä on teknologian rooli tässä epätyyppillisessä demokratian muodossa?

Voidakseni antaa mahdollisia vastauksia näihin kysymyksiin analysoin kirjoituksessani lyhyesti kolmea konkreettista ”EU:n kansalaisuuden” aspektia. Ne liittyvät terveystalouteen, etnisiin vähemmistöihin ja muuttoliikkeeseen. Haasteeksi muodostuu sellaisen mallin tunnistaminen, joka pystyy muuttamaan ongelmat potentiaalisiksi mahdollisuuksiksi käyttäen tulevaisuushakuista lähestymistapaa. Johtopäätökseksi muodostuu, että osa tämänpäiväisistä haasteista on suorassa yhteydessä uudenlaisten tulevaisuuden hallintomuotojen tarpeeseen.

Johdanto: yhteinen menneisyytemme, yksi mahdollinen käsitys Euroopan demokratiasta

George Orwell kirjoitti 1948: Ison Veljen kasvot häipyivät taas, ja tilalle tuli lihavoiduilla isoilla kirjaimilla kolme Puolueen iskulausetta: SOTA ON RAUHAA, VAPAAUS ON ORJUUTTA, TIETÄMÄTTÖMYYS ON VOIMAA. Mutta Ison Veljen kasvot näyttivät pysyttelevän ruudulla kuin niiden kaikkien silmiin tekemä vaikutus olisi ollut liian eloisaa katoamaan heti.¹ Kuulostaa ironiselta yhteensattumalta, mutta vuonna 1984 italialainen filosofi Norberto Bobbio kirjoitti merkittävän kirjan, joka sai aikaan intensiivisen euroopanlaajuisen väittelyn. Kirjan nimi oli *Demokratian tulevaisuus (Il futuro della democrazia)*, ja siinä käsiteltiin mm. mahdollisuutta edistää suoran demokratian muotoja

¹ Orwell: Vuonna 1984

henkilökohtaisten tietokoneiden avulla (kannattaa huomata, että internetin olemassaolosta ei siihen aikaan tiedetty koko maailmassa).

Tämän lyhyen johdannon itu on, että toisesta maailmansodasta lähtien on ollut mahdollista identifioida Euroopasta tunne, jopa usko, demokratian ja teknologisen kehityksen välisen suhteen olemassaolosta. Usko viittaa toivoon, kehitykseen ja luottamukseen, jotka kaikki tietenkin projisoidaan tulevaisuuteen. Lyhyesti sanoen Euroopan demokratian ajatus ymmärretään jonain jatkuvasti muuttavana, sen periaatteet ovat selvät ja hyväksytyt ja sen muodot alttiita erilaisille evoluutiomahdollisuuksille.

Joitain EU:n puitteissa tavattavan demokratian alkulähteitä ja ominaispiirteitä

Osallistuminen ja väittelyt ovat demokratian ravintoa. Tiettyjä teemoja koskevien *konsensusten* muotojen luominen on yksi tyydytystä kaipaavista tarpeista. Me kaikki kohtasimme tämän haasteen kansalaisina muutama vuosi sitten, kun Euroopan tulevaisuudesta väiteltiin kiivaasti. Laajentuminen on sekä historiallinen mahdollisuus että Euroopan unionin velvollisuus², sanoi Romano Prodi, Euroopan komission entinen puheenjohtaja. Euroopan komission internetsivustolla oli mahdollista osallistua virtuaalikeskusteluun, ja tämän kansalaistenvälisen vuorovaikutuksen tuloksista syntyi osa vuonna 2004 julkaistusta demokratiaa koskevasta julkilausumasta.

Tämä esimerkki tarjoaa meille mahdollisuuden väittää, että demokratian ja teknologian välisessä suhteessa ensimmäinen on tavoite, jälkimmäinen puolestaan keino. Demokratian ”alkulähteiden” yhdistelmä, niiden alkemia tai niiden epäonnistuminen, riippuu siitä, miten ne kombinoituvat tulevaisuudessa. Tämä antaa ymmärtää, että monitieteistä ja ankaraa lähestymistapaa, joka tutkii tarpeitamme ja odotustemme muutoksia ja niiden kehityskaaria, voitaisiin pitää yhtenä EU:n demokratian relevantteimmista alkulähteistä.

Euroopan unioni on ainutlaatuinen esimerkki siitä, miten visiot ja tulevaisuutta koskevat ajatukset on toteutettu käyttäen demokratiaa tavoitteena ja useita eri alkulähteitä keinoina. Tietenkään malli ei ole täydellinen. Jos alamme analysoida yleisen suunnan/toimeenpanon, virastojen, komissioiden, yksikköjen ja ties minkä muodostaman Euroopan unionin ”galaksia”, johdumme tunnistamaan poliittisen kompromissin, joka pystyy tuottamaan suunnilleen 20 versiota yhdestä ainoasta dokumentista (ns. virallisilla kielillä). Sen lisäksi, vaikkakin Euroopan unioni yhä enenevässä määrin puhuu yhdellä suulla kansainvälisissä neuvotteluissa ja sopimuksissa, jotka koskevat vaikkapa ilmastonmuutoksen kaltaisia ympäristöriskejä, ei ole mahdollista väittää samaa keskusteltaessa esimerkiksi suhteesta laajentumiseen tai edes suhtautumisesta Schengen-sopimukseen tai euroon. (Ajatellaan esimerkiksi Ison-Britannian päätöstä, johon viitattaessa käytetään ilmaisua ”jättäytyä ulkopuolelle”.) Toinen tähän kompleksisuuteen liittyvä tekijä on yhteydessä ”*substantiaalisen*” ja ”*formaalin*” laajentumisen eroihin: EU-sopimuksen artikkelissa 49 edellytetään täyttä konsensusta sallittaessa *demokraattisen* valtion liittyä Euroopan unioniin. Taas demokratia ja tulevaisuus.

2 Prodi 2001

Tämän päivän demokratiaa eletessä: käytännön esimerkki (ja ongelmia) EU:n kansalaisena olemisesta

Tässä vaiheessa näyttää mahdolliselta väittää, että Euroopan demokratian eri muotojen pitää kohdata eri ongelmia, joilla on eri kompleksisuustasot. Tiettyä seikkaa voitaisiin pitää lähtökohtana: Euroopassa (sekä lännessä että idässä) on ylisuurten odotusten ja pelkojen aika ohi. Tänään yksi ongelmista on, miten luoda ja säilyttää Euroopan yhteiskuntien kestävä kehityksen edellytykset sekä talouden, politiikan, kulttuurin että ympäristön kannalta katsottuna.³

Kaikki nämä näkökannat ovat osina demokratian käsitteessä, kun se ymmärretään tapana elää ja toimia eikä teoriana tai jonain sellaisena, millä ei ole mitään kosketusta kansalaisten arkielämään. Onnistuakseen analysoimaan demokratian arvon käytännöllisiä sovellutuksia tämä kirjoitelma esittää lyhyen katsauksen kolmeen konkreettiseen tilanteeseen. Ne liittyvät terveystalouteen, etnisiin vähemmistöihin ja muuttoliikkeeseen. Tämä – toivottavasti – antaa lukijalle kompleksin vaikutelman: ”uusi kansalaisuus” (mikä ilmaisee kaikkien eurooppalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia) näyttää olevan jotain rakenteilla olevaa, ja meidän täytyy tehdä työtä valmistautuaksemme mahdollisten tulevaisuuksien vaihtoehtoihin. Harjoituksesta, jota nimitetään ihmisten yhdistämiseksi pikseleihin (*”Linking people to pixels”*) muodostuu sosiaalisen sopimuksemme ylimmän arvon ilmaus, ja se ylittää teknologian ja *demoksen* (kansan) suhteen rajat.

Ensimmäinen huomioon otettava näkökohta tulee pakosta kohdata kauhistuttava sairaus, AIDS. HIV:n levinneisyys Länsi-Euroopassa on yksi maailman pienimmistä, eikä epidemia ole vaikuttanut alueeseen samassa määrin kuin muihin, esimerkiksi Kaakkois-Aasiaan tai Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan. Itä-Euroopassa HIV:n levinneisyys on noussut yhdestä maailman matalimmista hälyttävän nopeaan kasvuun, ja nyt uusien tartuntojen määrän kasvu on maailman nopeinta. On tärkeää korostaa, että Euroopan unionissa ei AIDS-politiikkaa ole tällä hetkellä mitenkään harmonisoitu. Kaikki EU-maat suhtautuvat HIV:hen ja AIDS:iin eri tavalla sekä laeissaan että menettelytavoissaan. On eturistiriitaa yksilön, instituutioiden ja sosiaalisten näkökohtien kesken. Joidenkin maiden lainsäätäjät ovat esimerkiksi sitä mieltä, että potilaan edut ovat muita tärkeämmät, kun taas toisista tuntuu, että kansanterveys on tärkeämpää. Tämä johtaa eri menettelytapoihin esimerkiksi testauksen pakollisuudessa tai vapaaehtoisuudessa. Näiden näkökantaerojen takia ei ole muotoiltu yhteistä politiikkaa. Monet ovat esittäneet, että olisi tärkeää panna toimeen yhteinen, harmonisoitu strategia, koska he uskovat, ettei täysin samanlainen lainsäädäntö ole edes mahdollista.⁴ Tässä asiayhteydessä harmonisoinnin puutteesta tulee kansalaisuuteen liittyvien perusoikeuksien puutteen indikaattori, ja kansalaisuus taas on yksi tärkeimmistä tavoista, jolla institutionaalisten oikeuksien, vastuun ja oikeudenkäytön muotojen järjestelmän olemassaolo ilmenee.

Toinen esimerkki tulee etnisten vähemmistöjen kysymyksestä. Vuosisata sitten noin puolet EU:n nykyisen alueen väestöstä kuului johonkin etniseen vähemmistöön. Kuuksikymmentä vuotta sitten suhde oli yhä noin neljännes. Nykyisin, vaikka määrälliset arvot ovat erittäin ongelmallisia, voidaan arvioida, että korkeintaan yksi kymmenesosa itäisen tai keskisen Euroopan väestöstä kuuluu mihinkään etniseen vähemmistöön. Siitä

³ Genov 2004

⁴ European Parliament, STOA 2001

huolimatta vähemmistöihin liittyvät ongelmat eivät ole vähentyneet samassa suhteessa. Toisin kuin välittömällä naapurialueilla, kuten Moldovassa, EU:n alueella vähemmistö-ongelmat eivät ole räjähtäneet aseelliseksi konflikteiksi, eikä ole todennäköistä, että niin käykään. Kuitenkin niillä on kovasti painoa alueen sisäisessä kehityksessä ja alueen tulevaisuudessa EU-suhteissa.

Eksklusivistinen valtiokäsitys niine seurauksineen, joita sillä vähemmistökysymykseen on, on yhteinen piirre läpi ”uusien EU-maiden” täysin riippumatta niistä merkittävistä eroista, joita niiden vähemmistöjen painoarvoissa ja tilanteissa on. Neljässä maassa (Puola, Tšekin tasavalta, Slovenia, Unkari) on vähemmistökansallisuuksia alle 10 % koko väestöstä. Romaneja lukuun ottamatta nämä vähemmistöt eivät ole kovin näkyviä. Neljässä muussa maassa, Slovakiassa ja Liettussa (jo jäsenvaltioita), Bulgariassa ja Romaniassa (jäsenyydestä neuvotellaan), vähemmistöt muodostavat 25 % koko väestöstä. Tietty vähemmistöryhmät muodostavat tiiviit, erilliset yhteisöt ja ovat tärkeä tekijä kansallisessa politiikassa. Lopuksi kahdessa maassa (Latviassa ja Virossa) vähemmistöt, tosiasiaa yksi yksittäinen venäjänkielisten tai slaavien vähemmistö, ylittää 30 % koko väestöstä.⁵ Taas kerran, mitkä mahtavat olla ratkaisut tähän kysymykseen liittyvien ongelmien kirjoon? Millainen EU-kansalaisuus on ennakoitavissa näille ihmisille? Onko mahdollista vaalia poliittista ratkaisua yhteisön tasolla ja ohittaa tiettyyn määrään saakka kansakuntien roolit? Onko mahdollista kuvitella tulevaisuutta, jossa Euroopan demokratialla onkin kaksi tasoa, tavallaan yksi kaikille jäsenille yhteinen taso, joka kattaa ”makro-oikeudet”, ja sen lisäksi joukko spesifejä, kansallisten lainsäädäntöprosessien mukaan tehtyjä ratkaisuja? Niin sanottu kaksinopeuksinen (tai vielä enemmän) Eurooppa ei näytä olevan sovellettavissa tähän kysymykseen.

Analysoimamme kaksi näkökantaa suovat meille nyt mahdollisuuden kiinnittää huomiomme siihen, että on tarpeen ymmärtää paremmin demokratian ja kansalaisuuden välistä yhteyttä. Euroopan unionin laboratoriossa tuntuu näyttämöllä olevan toinenkin näyttelijä: tarve ymmärtää ja suunnitella hallinnolle uusia muotoja, mahdollisesti tulevaisuushakuisia muotoja.

Vielä yksi teesiä tukeva esimerkki on muuttoliike. Viitisenkymmentä vuotta sen jälkeen, kun Euroopan maissa alkoi massamuuttoliike, on yhdentymisprosessi tullut uuteen vaiheeseen. On tullut selväksi, Euroopan pohjoisissa osissa 1970-luvun lopulta ja eteläisissä 1980-luvulta asti, että kaikkiin isoimpiin Euroopan maihin suuntautuu muuttoliikettä ja niiden on kehitettävä menettelytavat maahanmuuttajiensa integrointiin. Vuosikymmenen kestäneen väittelyn ja tutkimuksen jälkeen tiedämme jo vähän enemmän hitaasta, sosiaalista integraatiota kohti johtavasta prosessista, jonka eri maahanmuuttajaryhmät käyvät läpi. Mutta niin pian kuin aloimme analysoida muutoksia, jotka olivat tapahtuneet maahanmuuttajien sosiodemografiassa ja taloudellisessa tilassa, ilmaantui sosiaaliselle ja poliittiselle kentälle uusi kysymys, nimittäin diversiteetin hallinta. Toisen sukupolven nousu (siis maahanmuuttajien jälkeläisten) maahanmuuttovaltioissa on synnyttänyt uuden analysoitavan kontekstin. Jotta saisimme parannetuksi ymmärrystämme pitkän aikajänteen integraatiosta, yhteiskuntatieteiden, etenkin demografian, pitäisi edistää toisen sukupolven sosioekonomisen sijoittumisen ja sen kehityskaaren huomiointia ja analysointia. Millaisen integraation kokee toinen sukupolvi verrattuna vanhempiinsa tai sen valtion alkuperäisväestöön, jossa he asuvat? Asettuvatko he samoille paikoille, omaksuvatko samat tavat ja toistavatko samat kehityskaaret kuin

⁵ Liebich 1998

vanhempansa vai lähenevätkö he samanikäisiä ”alkuperäiskansalaisia”, kuten integraation teoria sanoo?

Nämä kolme esimerkkiä (terveyspolitiikkaan liittyvä AIDS, etniset vähemmistöt ja muuttoliike) antavat meille käsityksen rakenteisesta suhteesta, joka yhdistää kompleksisuuden ja poliittiset valinnat. Eri päätöksentekoprosesseissa (kansallisella tai EU-tasolla) kohdataan ongelmia, jotka sinänsä vaativat tiettyjä taitoja ja ”tietämyksen tasoja” pelkästään tullakseen ymmärretyiksi. Kysymys onkin, miten parlamenttiemme on mahdollista ratkaista kaikki nämä erityyppiset tilanteet kunnolla?

EU:n demokratia huomispäivänä: kansallisten parlamenttien ja asiantuntijoiden vallanjaon riskit ja mahdollisuudet

Historiallisesti ottaen parlamentti on ollut symboli ja *demoksen* edustaja, jonka perustalta poliittinen auktoriteetti ja lainsäädäntö ovat saaneet oikeutuksensa; se on ollut sääntämistään laeista ja säädöksistä vastuussa ”kansalle”. Silti monet nykyisen yhteiskunnan tärkeimmistä muutoksista ovat tapahtumassa sellaisten mekanismien avulla, jotka ovat parlamentarismien soveltamisalan ulkopuolella.⁶

Yksi tämän muutoksen syistä liittyy politiikan tieteellistämiseen, etenkin asiantuntijoiden käyttöön. Tietämystä ja teknologiasta ymmärrystä vaativissa asioissa tieteelliset ja tekniset asiantuntijat neuvovat poliitikkoja. Tosin asiantuntijat eivät puhu yhdellä äänellä tai auktoriteetilla. Siitä seuraa, että tehokas monitorointi, harkinta ja päätöksenteko enimmäkseen, ellei jopa kaikilla, politiikan alueilla on kaukana tyypillisen parlamentin ulottumattomissa. Asiantuntijoiden suvereniteetti täydentää parlamentin suvereniteettia samalla, kun kilpailee sen kanssa.⁷

Jos asiantuntijoiden käyttö on mahdollista ja jo tarpeellista ja kaivattua teknisissä, taloudellisissa ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä, miksi asia olisi toisin puhuttaessa läheisesti tulevaisuuteen liittyvistä päätöksistä? Parlamenttien täytyy harkita tulevia kehityskulkuja ja valmistautua niihin. Proaktiiviset analysointi- ja tutkimustyökalut olisivat hyödyllisiä, esimerkiksi skenaarioanalyysi ja impaktiarviointi. Parlamentti voisi näin omaksua *meta sovereign* -roolin määritellen ja toimeenpannen hallinnon yleisiä standardeja. Demokratia muuttuu, ja parlamenttienkin pitää määritellä selväsanaisesti joko uudella lailla tai perustuslailla, mitkä ovat *asiantuntijoiden ja tiedemiesten* velvollisuudet, vastuut ja vastuuvastuudet demokraattisissa käytänteissä. Asianmukainen, nykyi-
kaan sopiva perustuslaki siis mainitsisi parlamentin, muodollisen hallituksen ja kansalaisten lisäksi myös organisaatiot, julkishallinnon toimijat ja hallintoprosesseissa toimivat asiantuntijat ja määritteli heidän roolinsa, oikeutensa ja velvoitteensa.

6 Sloat 2000

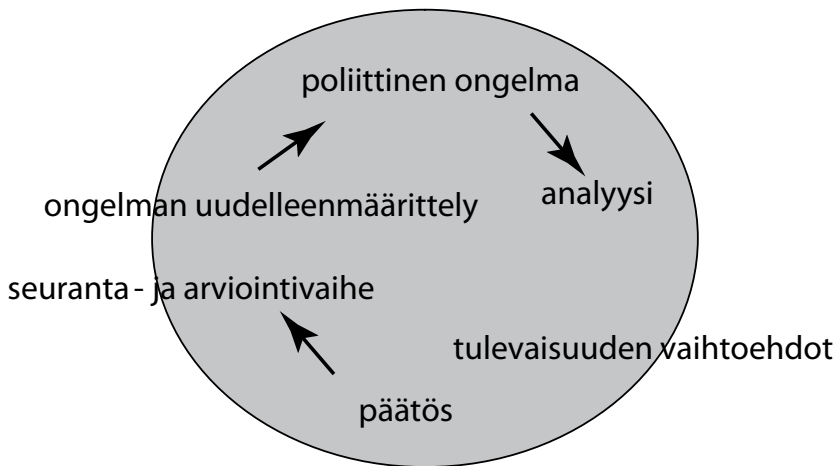
7 mainittu teos

Seuraavat askeleet: hallinnosta uudistettuihin demokratian muotoihin?

Edellä mainittu korkea kompleksisuus ja tarve tunnistaa poliittisen valinnan vaihtoehtoja johtavat meidät tutkimaan asiaa kahdella eri tasolla: nykyisissä demokratioissa, etenkin innovatiivisissa ja ylikansallisissa kuten EU:ssa, on toisaalta tarpeen löytää jokinlainen ”välittäjä” kompleksisuuteen, ja toisaalta todelliset hallinnon muodot vaativat uusia menetelmiä ja toimintamalleja.

Jos oletamme, että osallistuminen, tietämys, julkinen keskustelu, julkisen sanan oikea käyttö, tiedon levittäminen ja miksei myös tulevaisuudentutkimus (kun se ymmärretään nykyisten haasteiden mahdollisen kehityksen kurinalaisena analyysinä), ovat kaikki demokratiaa synnyttäviä tekijöitä, silloin tämä elementtien sekoitus antaa oman arvokkaan panoksensa monien eri vaihtoehtojen määrittelyyn, kun on kyse konkreettisten poliittisten, taloudellisten tai sosiaalisten ongelmien (esimerkiksi maahanmuuttopolitiikan) ratkaisuista. Jossain näiden vaihtoehtojen välillä on varmaankin ”ehdotettu toimi”, jota voidaan seurata päätöksentekoprosessin ollessa vielä kesken. Täytyy korostaa, että kyseinen prosessi toimii demokraattisissa oloissa, eli emme nyt puhu oligarkioista tai tilanteista, joissa päätöksentekijöillä ei ole riittävästi hallinnollista kapasiteettia. Päinvastoin, tätä tietä voivat kehittää vain kypsät, tehokkaat demokratiat tai EU:n kaltaiset kansainväliset instituutiot.

Kuva. 1. Yksinkertaisen hallintoprosessin peruselementit ja niiden järjestys EU:n puitteissa

Kun päätös on tehty, alkaa seurantavaihe, jossa on monta eri toimijaa. Näistä kukin tarkastelee asiaa omalta kannaltaan: päättäjät, julkinen mielipide ja asiantuntijaryhmät. Päätös saa aina aikaan poliittisia tuloksia, joita kaikki prosessiin osallistuvat toimijat taas arvioivat. Tämän jälkeen toimijat määrittelevät ongelman uudelleen, todennäköisesti yksinkertaistavat sitä jollain lailla. Meidän tapauksessamme ymmärretään, että on tarve pilkkoa alkuperäinen ongelma nimeltään ”Demokratia Euroopan unionissa” useisiin

pieniin osatekijöihin. Skeeman mukaisesti päädytään tunnistamaan yksittäisiä syitä ja vaikutuksia ja pitämään samalla mielessä holistinen lähestymistapa, jota tarvitaan näin kompleksisten ongelmien ratkaisuun.

Tietenkään prosessi ei ole täydellinen, ja sitä voivat muuttaa vaikutuskykyiset ulkoiset tekijät, jotka pystyvät pysäyttämäänkin sen missä hyvänsä vaiheessa. Esimerkiksi painostusryhmä, jos se on poliittisesti vahvempi kuin tietyn alueen asiantuntijaryhmä, voisi ilmaista vastalauseen ehdotetulle toimelle ja kieltää väliintulon oikeutuksen. Toinen este voisi syntyä niistä vaikutuksista, joita tehtävällä päätöksellä olisi poliittisiin puolueisiin niiden valmistellessa strategioitaan ja pyrkiessä voittamaan lähenyvät vaalit. Jos ehdotettu toimi saattaisi aiheuttaa äänen menetystä, on vaikea kuvitella, että päättäjät tosiaan tekisivät ehdotetun päätöksen. Lopuksi, arviointivaiheessa, julkinen mielipide voisi nousta vastustamaan, ja vaikka se pohjautuisikin tunteeseen eikä tieteellisiin tosiasioihin, se pitää silti ottaa huomioon, koska puhumme nyt demokraattisista valtioista.

EU:n nykyisen ja tulevan demokratian välinen silta: Lissabon, tutkimuspolitiikka ja subsidiariteettiperiaate

EU-laboratorio on kehittänyt Euroopan tulevaisuutta varten strategioita. Tieteellinen tutkimus, teknologinen tutkimus ja innovaatio ovat tietämysperustaisen talouden sydän sekä kasvun, yritysten kilpailukykyyn ja työllisyyden avaintekijä. Tästä syystä komissio on katsauksessaan⁸ yhteisön talouden tuleviin puitteisiin tehnyt eurooppalaisen tutkimustyön vahvistamisesta yhden tärkeimmistä tavoitteistaan. Se on ehdottanut Euroopan unionin tutkimusbudjetin kasvattamista: kaikki aktiviteetit yhteen laskien budjetti pitäisi kaksinkertaistaa.⁹

Lissabonin strategiassa tutkimus on väline, jolla ylläpidetään sosiaalipolitiikkaa. Tämä oikeuksia, velvollisuuksia, julkista väliintuloa, oikeudenmukaisuutta ja taloudellisten instrumenttien uudelleenallokointia koskeva järjestelmä näyttää olevan selvä indikaattori tiettyjen instituutioiden demokratian tasosta. Toinen keino tässä Euroopan demokratian uudelleen suunnittelun prosessissa on niin sanottu enimmäkseen paikallistasolla nähtävä sosioekonominen kumppanuus ja kansalaisosallistuminen. Ei ole kyseessä yritys rakentaa antiikin Kreikan demokratian muotoja uudelleen, eikä tämä kirjoitus teoriasa puhu minkäänlaisesta ”retropiasta” (utopiasta, jossa katsotaan menneeseen ja uneksitaan tulevista). Oleellisinta on, että Euroopassa pyrkii kokonainen maanosa ylittämään erilaisten talousjärjestelmien väliset kuilut ja vuosikymmenten kylmän sodan muistot ilman tyypillisen kansallisvaltion auktoriteetteja ja vallankäytön muotoja, vain käyttäen uutta institutionaalista arkkitehtuuria. Tässä prosessissa on erittäin tärkeää osallistua, jakaa visioita ja arvoja ja osoittaa yhteisölle tukea eri tavoin.

Politiikkaohjelmien laatijoille sekä valtakunnallisella, alueellisella että paikallisella tasolla on oleellinen kysymys, miten luoda oikeat olosuhteet, joissa lisätä tietopainotteisia aktiivisuuden muotoja ja dynaamisten innovaatiojärjestelmien tai oppimisalueiden puitteissa tapahtuvaa kehitystä. Alueelliset ennakoitiharjoitukset saattavat tarjota hyödyllisen työkalun ja auttaa alueita kartoittamaan taloudellisia strategioitaan. On oleel-

⁸ European Commission, COM (2004) 101, 10.2.2004

⁹ European Commission, COM 353, 16.06.2004

linen seikka paikallis- ja aluetalouksille, että menneisyydessä tehdyt valinnat vaikuttavat niihin. Riippuvuus valitusta polusta ja lukkotilanne käsitteinä antavat ymmärtää, että tiettyjen alueiden ja paikkakuntien teknologiset kehityskaaret määräytyvät historiallisesti yksittäisten ihmisten ja organisaatioiden ajan mittaan kehittämän tutkimus- ja innovaatiokyvyn mukaan. Alueen tärkeimpien institutionaalisten elementtien luonne saattaa vaikuttaa sekä sen innovointikykyyn että talouteen ja niiden potentiaaliin asettua klusterinsa kehityksen keskuselementiksi. Samoin paikallis- tai aluetalous joko kykenee tai ei kykene luomaan kehitykselle sen vaatimia näkymättömiä edellytyksiä kuten luottamusta ja sosiaalista pääomaa. Ne edistävät oppivan talouden syntyä. Epäonnistuminen saattaa luoda innovatiivisuuden kannalta lukkotilanteen, jossa se jää yhdelle tielle kehityskaarelle.¹⁰

Lisäksi useimmat tieteelliset ja teknologiset sovellutukset vaikuttavat sosiaaliseen, organisatoriseen ja institutionaaliseen ulottuvuuteen. Teknologisiin politiikkaohjelmiin liittyvä epävarmuus vaatii sidosryhmiä ja käyttäjiä osallistumaan entistä halukkaammin päätöksentekoon esimerkiksi osallistumismekanismien avulla, julkis-yksityisten kumppanuuksien kautta ja päätöksenteon entistä paremman läpinäkyvyyden avulla.

Tästä on seurauksena, että julkis-yksityisten kumppanuussuhteiden saama huomio vahvistuu, mutta niin vahvistuu myös valtakunnallisten ja alueellisten toimintatapojen välinen koordinaatio, nimittäin monitasoisen hallinnon kautta. Siinä alueet omaksuvat yhä vahvemman roolin. Yksi viime vuosien tärkeimmistä trendeistä on todellakin ollut siirtyminen kohti hajauttamista ja politiikanteon alueellistamista. Alueellisille ja paikallisille viranomaisille on siirretty merkittävästi valtaa, sillä ne nähdään kykenevimmiksi toimimaan parhaiten oman alueensa etujen mukaisesti.

Kyseinen trendi liittyy *subsidiariteetin* käsitteeseen, jonka mukaan päätöksiä tulisi tehdä niiden viranomaisten, jotka ovat mahdollisimman lähellä kansalaista.¹¹

Johtopäätelmä: alhaalta ylös polysentriseen demokratiaan

Näissä puitteissa on mahdollista väittää, että todistamme nyt paradigman muutosta. Modernissa demokratiassa painotus on arvoilla, säännöillä, parlamentaarisella edustuksella ja vallan muotojen rakenteella (poliittiset puolueet, ammattiyhdistykset jne.). Tulevaisuudessa taas huomio suuntautuu saatavissa oleviin resursseihin ja tapaan, jolla ne yhdistyvät, sekä niiden alkemistiseen vaikutukseen. Käytännön esimerkkejä siitä, mitä *tulevissa demokratioissa resurssit* merkitsevät, ovat tutkimus, sosiaalinen tietämyksenhallinta ja osallistuminen.

Parlamentaariset demokratiat perustuvat periaatteessa neljän elementin johdonmukaiselle vuorovaikutukselle: ihmiset, vaalit, parlamentti, hallitus. Seuraavien demokratian hallinnollisten muotojen paradigmat ovat osallistuminen, paras resurssien allokointi, ennakointi, vaihtoehtoja arvioivan järjestelmän luominen. Euroopan demokratian uuden paradigman ydin on ilmeisessä paradoksissa: 25 valtion muodostama unioni (ei federaatio tai konfederaatio) tunnistaa hajauttamisessa, monitasoisessa hallinnossa ja subsidiariteetissa sen ytimen ja päämäärän, jolla se demokratian ymmärtää. Vaikuttaa siltä,

10 Gertler & Wolfe 2002

11 Uyarra & Haarich 2002

että vallan jakaminen ja joissain tapauksissa jopa sen menettäminen tuottaa parempia hallinnon muotoja. Ihmisten, vallan ja demokratian yhteyden innovatiivisuus ei pohjaudu teknologiaan vaan poliittiseen filosofiaan.

Tässä kontekstissa kaikkien päätöksentekoprosessiin kuuluvien toimijoiden roolit muuttuvat. Parlamenteista tulee paikkoja, joissa kansalaiset ovat edustettuina ja eri etunäkemyksen kesken sovitellaan, mutta joissa myös toteutuu ”kehys”, jossa käytellään huomattavaa ja (ehkä) piilossa olevaa vallan muotoa, *tietämyksen valtaa*.

Tieteellisen tietämyksen demokratisointi on toinen tarve, joka on lähtöisin instituutioista ja yleisestä mielipiteestä. Tietämys voisi muodostaa demokratian uudistumisen lähtökohdan. Sitä ei tulisi pitää esteenä. Tulevaisuudentutkimushankkeiden leviäminen on läheisessä yhteydessä epävarmuustilanteeseen. Teoreettiset, metodologiset ja käsitteelliset innovaatiot ovat usein peräisin kriiseistä, joista on muodostunut mahdollisuuksia. 2000-lukua tulee luonnehtimaan teknologinen tehokkuus ja sosiaalinen kuohunta. Näitä ominaisuuksia esiintyi (toisissa, dramaattisissa ulottuvuuksissa) erityisesti natsien vallan aikana. Läntinen demokraattinen järjestelmä näyttää hakevan ylläpitokelpoisia malleja taloudelliselle kasvulle, sosiaaliselle koheesiolle ja kulttuurienväliselle keskustelulle. Tämä on toisin sanoen sitä mitä me kutsumme ”kehitykseksi”, ja globaalissa järjestelmässä on tarpeen aloittaa siitä, mikä on välittömästi mahdollista, siis paikallisesta ulottuvuudesta – tai epämuodollisesti lausuttuna, osallistumalla.

Vetääksemme yhteen: poliittinen rakenteemme taistelee muutoksia vastaan ja olemme häviämässä nykyisille haasteille. Läntisen demokratian nykymuodot eivät turvaa tulevien sukupolvien tarpeita, ja tämä antaa ymmärtää, että olemme joutumassa harhaan haluamaltamme kehityspolulta. Tulevaisuudentutkimuksen menetelmät ja kyky ajatella, osallistua ja toimia paikallisesti saattaisivat edustaa uutta tapaa lähestyä uusien demokratian muotojen kehittämistä.

Viitteet

EMANUEL ADLER JA P. M. HAAS: *Conclusion: Epistemic Communities, World Order, and The Creation of a Reflective Research Program*, International Organization, 46, 1, Winter 1992.

ELEONORA BARBIERI MASINI: ”Why Futures Studies?”, Grey Seal, Lontoo 1994.

E. BARBIERI MASINI, J. MEDINA VASQUEZ: ”Scenarios as seen from a Human and Social Perspective”, teoksessa *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 65, n:ro 1, syyskuu 2000.

NORBERTO BOBBIO: *Il futuro della Democrazia*, Einaudi editore, Torino 1984.

W. D. COLEMAN, A. PERL: ”Internationalized policy environments and policy network analysis”, julkaisussa *Political Studies* Vol. 47, n:ro 4, 1999.

JOHN CHRIS JONES: ”Creative Democracy, with extended footnotes to the future”, julkaisussa *Futures*, Vol. 30, n:ro 5, lokakuu 1998.

HUGUES DE JOUVENEL: ”A Brief Methodological Guide to Scenario Building”, julkaisussa *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 65, n:ro 1, syyskuu 2000.

Y. DROR: *Ventures in policy sciences*, Elsevier, New York, 1971.

YEHEZKEL DROR: *Policy-making under Adversity*, New Brunswick, N.J. Transaction Books, 1986.

Y. DROR: *The Capacity to Govern, a Report to the Club of Rome*, Frank Cass Publisher, Lontoo 2001.

European Commission, "Building our common future – Policy changes and budgetary means of the enlarged Union 2007-2013", COM (2004) 101; 10.2.2004.

European Commission, "Science and technology, the key to Europe's future - Guidelines for future European Union policy to support research" Communication from the Commission, Bruxelles 16/06/2004, COM 353.

European Parliament, Directorate General for Research, STOA, "Hiv/Aids in the EU and accession countries", tiedote 09/2001 PE nr. 297.575 maaliskuuta 2001.

NIKOLAY GENOV: "Eastern Europe: where to?", www.europa.eu/enlargement 2004.

M. S. GERTLER, D.A. WOLFE: "Local Social Knowledge Management: Community Actors, Institutions and Multilevel Governance in Regional Foresight Exercises", STRATA-ETAN Experts Group Action, Brysseli, 15. huhtikuuta 2002.

MICHEL GODET: "Sustainable development. With or without mankind?", *Futures*, Vol. 30, n:ro 6, elokuu 1998.

ERNST B. HAAS: *When Knowledge is Power*, University of California Press, 1990.

PETER M. HAAS: Do Regimes Matter? Epistemic Communities and Mediterranean Pollution Control, julkaisussa *International Organization*, 43, kesä 1989.

PETER M. HAAS: Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination julkaisussa *International Organization* 46, 1, talvi 1992.

A. LIEBICH: "Ethnic Minorities and long term implications of EU Enlargement", EUI, muistio RSC No 98/49, Firenze 1998.

MAJONE: *Evidence, argument and persuasion in the policy process*, New Haven, Conn., Yale University Press, 1989.

G. MAJONE: The European Community between social policy and social regulation julkaisussa "Journal of Common Market Studies", 31, 1993.

MATKO MESTROVIC: "How actual are democratic virtues" julkaisussa *Futures*, Vol. 30, n:ro 1, helmikuu 1998.

ROMANO PRODI: SPEECH/00/41, Strasbourg, 15. helmikuuta 2001.

JEREMY RICHARDSON "Government, Interest Groups and Policy Change", julkaisussa *Political Studies*, Vol.48, n:ro 5, joulukuu 2000.

A. SLOAT: "The Future of Parliamentary Democracy: Transition and Challenge in European Governance", EU-konferenssia varten laadittu mietintö, syyskuu 2000.

E. UYARRA, S. HAARICH: "Evaluation, Foresight and Participation as new Elements for Regional Innovation Policy practices: lessons from the Regional Innovation Strategies (RIS)", ERSÄ Conference 2002, Dortmund, 27. – 31. elokuuta 2002.

J. D. WHITE: "Alternative Nations", *Futures*, Vol. 30, n:ro 2/3, maaliskuuta-huhtikuuta 1998.

Muuttuuko Amerikka koskaan demokratiaksi?

Jim Dator

Politiikan tutkimuksen professori
Hawaii Research Center for Futures Studies,
Havaijin yliopisto, Manoa, valtiotieteen laitos

Abstrakti

Yhdysvaltain perustuslailla ei luotu demokratiaa. Lukuisat perustuslain rakenteet estävät demokratian, ja useimmat amerikkalaiset ovat tilanteeseen tyytyväisiä. Ei mikään muukaan kansakunta ole demokraattinen, vaikka jotkut kyllä kallistuvat demokratiaan päin. Demokratia on teknisesti mahdollista globaalistikin, jos ja kun ihmiset, robotit ja artefaktit sitä haluavat.

Yhdysvallat ei ole demokratia

Yhdysvallat ei ole demokratia, ei ole koskaan ollut, sitä ei demokratiaksi luotu, eikä siitä demokratiaa tule ilman, että hallinnon rakenteisiin tehdään perustavanlaatuisia muutoksia ja amerikkalaisten ymmärrys ja tahto oleellisesti muuttuvat. Ennen kuin on täysin ymmärretty, ettei Amerikka mitenkään pysty olemaan demokratian mallina kenellekään, koska se ei itsekään ole demokraattinen, eivät Amerikka ja muu maailma pääse siirtymään kohti sellaista rauhanomaista itsehallintoa, minkä demokratian teoria ja käytäntö lupaavat.

Tämä on toisaalta täysin arkinen ja banaali väittämä. Se tosiasia, ettei Yhdysvallat ole demokratia ja etteivät sen perustuslain laatijat sitä sellaiseksi aikoneetkaan, on ollut hyvin tiedossa ja siitä on keskusteltu laajalti jo monet vuodet.¹

Toisaalta tämä taas on hätkähdyttävä ja vapauttava väite, jonka pitäisi tehdä mahdolliseksi sekä amerikkalaisille että kaikille muillekin pyrkiä sellaisen hallintomuodon luomiseen, mitä ei vielä ole olemassa missään päin niin täydellisenä kuin se voisi ja sen pitäisi olla. Jotkut nykyisistä hallituksista, esimerkiksi Skandinavian maissa, selkeimmin Suomessa, ja muista maista Hollannissa, kallistuvat kohti demokratiaa siinä, missä useimmat eivät.

¹ Ketcham, Beard, Parenti, Dahl

Amerikan epädemokraattinen perustuslaki

Tämän esseen puitteissa ei ole mahdollista osoittaa täydellisesti, että Yhdysvaltain perustuslain luomiseksi käyty kamppailu vuosina 1776–1789 maan irtauduttua Englannista oli oikeastaan kamppailua kahden osapuolen välillä: Toisaalla olivat ne, jotka halusivat luoda niin demokraattisen hallituksen, kuin entisille siirtomaille oli mahdollista ottaen huomioon niiden historiallinen ja maantieteellinen eristäytyneisyys sekä niiden ideologiat ja etenkin niiden saatavilla olevat teknologiat. Toisaalla taas olivat ne, jotka tahtoivat saada aikaan vakaan hallituksen pitämään vallan visusti vähemmistön käsissä – valkoisten miespuolisten omaisuudenhaltijoiden käsissä. Mutta se oli sen ajan kamppailu, ja ne jotka halusivat tasavaltaan rajoitetun äänioikeuden, onnistuivat laatimaan perustuslain ja saamaan aikaan sellaisen väittelyn, että se sittemmin täysin kukisti uudelle kansakunnalle kohtuullista demokratiaa tavoitelleen osapuolen. Vaikka alkuperäiseen perustuslakiin onkin tehty muutamia muutoksia, joilla on laajennettu äänioikeus ihmisille, joilta se alun perin oli kielletty tai jotka eivät saaneet pyrkiä virkoihin (entiset orjat ensin ja naiset sitten), ei ole tehty yhtään muutosta, joka olisi kuljettanut Yhdysvaltain kansallista hallintoa demokratiaa kohti. Demokratiaan pyrkiviä liikkeitä on esiintynyt joissain osavaltioissa ja kunnissa, ja se on toki huomionarvoista, mutta Yhdysvaltain kansallisen hallinnon rakenteet ja prosessit ovat edelleen tiukasti epädemokraattiset.

Vaarallista presidenttikeskeisyyttä

Vaarallista tosiaan: professori Fred Riggs on osoittanut, että Yhdysvaltain hallinnon presidenttikeskeinen järjestelmä, joka on omaksuttu monissa vasta itsenäistyneissä maissa – siirtomaavallan purkautumisen aikoina toisen maailmansodan jälkeen Etelä- ja Keski-Amerikassa, Afrikassa ja joissain osissa Aasiaa, ja sittemmin 1990-luvulla Neuvostoliiton imperiumin hajottua – on poikkeuksetta johtanut sotilasdiktatuuriin aiemmin mainituissa tapauksissa ja on vakaasti johtamassa sinne myös jalkimmaisissa.²

Aina kun on valinnanmahdollisuus presidenttikeskeisen ja parlamentaarisen hallituksen välillä, valitkaa parlamentaarinen – vaikka kyllä meidän pitäisi pystyä sitä parempaan, kun otetaan huomioon nykyiset ja nousevat kommunikaatioteknologiat ja itsehallinnon teoriat ja käytännöt.

Yhden ehdokkaan vaalipiirit

Perustuslain määräämä järjestelmä, jossa valitaan kustakin vaalipiiristä vain yksi edustaja (sekä presidentinvaaleissa, varapresidentin vaaleissa että edustajainhuoneen vaaleissa, ja käytännössä myös senaattia valittaessa), pakottaa Yhdysvallat kaksipuoluejärjestelmään ja tekee monipuoluejärjestelmän syntymisen mahdottomaksi. Tästä seuraa, että ”edustus” Yhdysvaltain kansallisessa hallinnossa on mitä aggregoiduinta ja etäisintä lajia. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta edustajat ovat vauraita valkoisia miehiä,

² Riggs

jotka pystyvät haalimaan kokoon rahat, joilla ostaa valintaan vaadittava määrä ääniä. He siis todella edustavat vain pikkiriikkistä osaa Amerikan kansalaisista.³

Oikeudellinen hallinto

Yhdysvaltain korkein oikeus, siis täysin vaaleilla valitsematon ihmisryhmä, joka on asetettu asemaansa osittain siksi, että se ei edusta nykymielialoja tai ole niihin edes kosketuksissa, on ajan mittaan saavuttanut (täysin perustuslain ulkopuolelta) vallan tulkita perustuslain sanamuotoja ja julistaa toisten hallinnonhaarojen tai yksittäisten kansalaisten toimet perustuslain vastaisiksi niin halutessaan.⁴

Voisin jatkaa edelleen ja osoitella Yhdysvaltain kansallisen hallinnon perusteellisen epädemokraattista rakennetta ja siis sitä absurdateettia, ellei jopa kaksinaamaisuutta, mitä edustaa sellainen amerikkalainen – vaikkapa minä – joka teeskentelee olevansa kiinnostunut demokratian ”viemisestä” muualle maailmaan tai sen ”edistämisestä”, kun sitä ei ole saavutettu edes Yhdysvalloissa.

Ei demokratiatahtoa

Yhdysvaltain perustuslakiin luotujen demokratianvastaisten rakenteellisten esteiden lisäksi useimmat amerikkalaiset eivät myöskään tahdo demokraattista hallitusta. Useimmat ovat varsin halukkaita jättämään politiikan täysin huomiotta ja ilman minkäänlaista osallistumispanosta tai ovat aivan tyytyväisiä osallistuessaan pelkästään äänestysrituaaleihin (joilla ei ole mitään oleellista suhdetta politiikantekoon) kaipaamattakaan muunlaista poliittisen osallistumisen muotoa.

John Hibbing ja Elizabeth Theiss-Morse tekivät loistavaa empiiristä työtä kirjaansa *Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work* varten. Kirjoittajat esittävät johdannossa päätelmänsä hyvin selkein sanoin:

Viimeinen, mitä ihmiset tahtovat, on joutua nykyistä enemmän tekemisiin poliittisen päätöksenteon kanssa. He eivät itse halua tehdä poliittisia päätöksiä; he eivät halua antaa paljokaan apuaan niille, joiden on määrä päätökset tehdä; eivätkä he erityisemmin tahdo tietää päätöksentekoprosessin kaikkia yksityiskohtia. Useimmilla on vahvoja tunteita vain muutamia sellaisia ongelmia kohtaan, joita hallituksen on ratkaistava, tai aina niitä ei ole lainkaan. He kuluttaisivat paljon mieluummin aikaansa epäpoliittisten hankkeitten parissa. Sen sijaan, että tahtoisivat aktiivisempaa, osallistavampaa demokratiaa, huomattava osa ihmisistä tahtoo sitä, mitä kutsumme salamyhkäiseksi politiikaksi...

Politiikkaan osallistuminen ei ole vähäistä rekisteröitymisvaatimusten vaikeuden tai poliittisiin keskusteluihin sopivien paikkojen niukkuuden takia eikä edes kongressin ajoittain säädettömien väittelytapojen takia tai jotain tiettyä julkista menettelyä kohtaan tunnetun vastenmielisyyden takia. Politiikkaan osallistuminen on vähäistä, koska ihmiset eivät pidä

³ Amy

⁴ Schubert, Dator 2001

politiikasta edes parhaissa mahdollisissa oloissa, eli toisin sanoen he yksinkertaisesti eivät pidä siitä, että joutuisivat avoimesti tekemään tietyn päätöksen, kun liikkeellä on vastakkaisiakin mielipiteitä.⁵

Muuten kirjassa dokumentoidaan, miten näihin päätelmiin on tultu.

On tietenkin kansalaisvähemmistö, joka on intensiivisen kiinnostunut politiikkaan vaikuttamisesta. Jotkut ovat rikkaita tai heillä on niin hyvät suhteet, että he pystyvät käyttämään vaikutusvaltaa, ja loput harrastavat turhautuneita keskusteluita, tunnepitoisia tai suurisanaisia purkauksia ja satunnaisia katumielenosoituksia.

Mitä on ”demokratia”?

En ole tähän mennessä selittänyt, mitä tarkoitan demokratialla. On tosiaan niin, että sanan merkityksestä on useita erilaisia, joskus ristiriitaisiakin määritelmiä. Melkein mikä hyvänsä hallitus maailmassa (etenkin kommunistien kaudella) nimittää hallintoaan demokraattiseksi. Sanan voi melkein sanoa merkitsevän ”hyvää”, ”sellaista hallitusta, mistä itse tykkään” tai ”mitä useimmat hallitsijat väittävät hallituksensa olevan”.

Minä tarkoitan jotain hyvin spesifiä: *Demokratia on hallintomuoto ja prosessi, joka sallii jokaiselle henkilölle, johon kokonaisuuden toimet vaikuttavat, jatkuvan ja tasa-arvoisen mahdollisuuden vaikuttaa kyseisen kokonaisuuden toimiin.*

Kun käytetään tätä määritelmää, pitäisi olla selvää, miksi väitän, ettei Yhdysvaltain hallinto ole demokraattinen eikä ole minkään muunkaan maan hallinto, vaikka jotkut maat kallistuvatkin sinne päin enemmän kuin muut – esimerkiksi Skandinavian maat ja Hollanti.

Demokratian implikaatioita

Pitäisi myös olla selvää, että ulotan demokratia-termin merkityksen laajemmalle kuin muodolliseen hallintoon. Jotta valtiomuoto voisi olla demokraattinen, uskon, että demokratian pitää yltää kaikkiin niihin muotoihin ja prosesseihin, jotka ihmisiin vaikuttavat, ennen kaikkea talouden rakenteisiin, joista useimmat ovat läpikotaisen autoritaarisia ja epädemokraattisia. Kaikkien kommunististen ja sosialististen valtioiden tähänastisen epäonnistumisen työpaikkademokratiapyrkimyksissään ei pitäisi antaa estää meitä pyrkimästä siihen, jos koemme sen pyrkimisen arvoiseksi, kuten itse koen.

Samalla lailla – ja ehkä tämä onkin tärkeämpää – demokratian pitäisi painaa leimansa perheiden ja uskonnollisten ryhmien päätöksentekoprosesseihin, ja nämä ryhmät ovat molemmat yleensä patriarkaalisia ja autoritaarisia. Tiedän, että taisin näin väittäessäni menettää lukijakuntani, mikäli sitä ylipäätään oli. Uskon silti, ettei ole mahdollista olla toimivaa, muodollista demokraattista hallintoa, ellei myös epämuodollinen hallinto ole demokraattista.

⁵ Hibbing and Theiss-Morse, 1–3

Tästä seuraa selvästi myös, että nykyisen kansallisvaltiojärjestelmän rajat ja kuvitelmat ovat liian kapeat sisältämään määrittelemäni kaltaisen demokratian. Vuosia sitten eräs ystäväni, Yasumasa Kuroda, ja minä kirjoitimme ehdotuksen Japanin valtiopäiville esitettäväksi: kaikilla niillä, jotka asuvat Japanin rajojen ulkopuolella ja joihin Japanin taloudelliset ja poliittiset aktiviteetit vaikuttavat merkittävästi, pitäisi olla paikka valtiopäivillä ja oikeus äänestää toimista, joilla on heihin vaikutusta.⁶

Uskon, että demokratianäkemyksiä pitäisi nyt laajentaa globaalisti minun määritelmäni mukaisesti samalla, kun alkaa muotoutua globaali kansalaisuuden määritelmä tai miksi se käsite muotoutuukaan.

Haluavatko ihmiset demokratiaa?

Tarkastellaan uudestaan huomautuksiani kansalaisten hallintoa ja osallistumista kohtaan tuntemasta kiinnostuksesta. Lainaamani Hibbingin ja Theiss-Morsen kirjan kohta saattaisi johtaa jonkun päättelemään, että ainakaan amerikkalaiset eivät ole kiinnostuneita hallitsemaan itseään, vaan halukkaasti jättävät hallitsemisen vaivan muille. Mutta aivan niin ei ole asian laita. Samassa osassa kirjaa, mistä edellinen lainaus on otettu, Hibbing ja Theiss-Morse kirjoittivat, että ihmiset haluavat kyetä kokemaan demokratian näkyvänä ja luotettavana niinä harvoina kertoina, kun heille sattuu löytymään vaikutin osallistua toimintaan. He tahtovat, että mahdollisuus siihen on olemassa, vaikka heillä todennäköisesti ei ole minkäänlaista aikomusta osallistua hallintoon juuri nyt tai ylipäätään kiinnittää siihen edes huomiota.⁷

Tämä on mielestäni tärkein kohta. Sellaisetkin kansalaiset, jotka väittävät, ettei heillä ole mitään kiinnostusta itsensä hallitsemiseen, haluavat, että heillä on mahdollisuus osallistua siihen tehokkaasti, milloin hyvänsä he päättävätkään niin haluta. Mutta sitä he eivät voi tehdä. Ja koska he tietävät (tai huomaavat pian), ettei heillä ole halutessaankaan tehokasta osallistumisen tapaa, he tulevat entistä apaattisemmiksi tai kyynisiksi politiikan suhteen.

Mutta eivät he ole kaikkien osallistumisen muotojen suhteen apaattisia. Vaikka Robert Putnam dokumentoiakin tiettyjen kansalaisosallistumisen tapojen vähenemisen Yhdysvalloissa,⁸ löytyy myös laajaa todistusaineistoa, että jokseenkin kaikki amerikkalaiset ja kaikki ihmiset ylipäätäänkin osallistuvat jonkinlaiseen kodin ulkopuoliseen toimintaan, joskin osallistuminen alkaa muuttua entistä virtuaalisemmaksi on line -osallistumiseksi. Tilanne on tämä: 1) ihmiset osallistuvat sellaiseen, mistä välittävät, 2) kun osallistumisella tai osallistumattomuudella on merkitystä, ja 3) he voivat osallistua helposti ja tehokkaasti. Ja siinäpä on jutun idea. Tällä hetkellä Yhdysvalloissa ja muuallakin hallinnon rakenne on suunniteltu estämään kaikenlainen tehokas osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon (ja päätösten toteuttamiseen, mikä kyllä usein jätetään täysin huomiotta) tai ainakin tekemään se erittäin vaikeaksi. Jos olisi olemassa rakenteita, jotka saisivat politiikkaan osallistumisen helpoksi, hauskaksi ja tehokkaaksi (ja osallistumattomuuden kalliiksi), useammat kansalaiset osallistuisivat muodolliseen hallintoon

6 Kuroda ja Dator

7 Hibbing ja Theiss-Morse, 2

8 Putnam

aivan kuin nyt uskonnollisiin tapahtumiin, urheiluun tai muihin heitä kiinnostaviin aktiviteetteihin.⁹

Miksi ihmiset tekevät työtä

Yksi suurimmista politiikkaan aktiivisesti osallistumisen esteistä on se tosiasia, että ihmisten pitää tehdä työtä. Minusta on aina ollut suuri arvoitus, miksi työelämään osallistumista pidetään pakollisena (tai ainakin kunnioitettavana) siinä, missä hallintoon osallistumista pidetään vapaaehtoisena ja vaikeana. Koska ihmisen henkinen tai fyysinen työ ei ole todella tarpeen useimpien saatavilla olevien hyödykkeiden ja palvelujen luomiseen, jakeluun, huoltoon tai kierrätykseen niin sanotuissa kehittyneissä maissa (ihmisillä teetetään työtä enimmäkseen, jottei heillä olisi aikaa eikä voimia osallistua hallintoon ja jotta heillä olisi pääsy varoihin – tai velkaan – jota tarvitaan sellaisten hyödykkeiden ja palvelujen hankkimiseen, joiden tuottamiseen ei vaadita heiltä kummoistakaan työtä), miksei keksiä ja kehittää järjestelmiä, jotka vapauttaisivat ihmiset merkityksettömästä ”työstä” ja mahdollistaisivat taas heidän ryhtymisensä aktiivisesti osallistuviksi, demokraattisiksi kansalaisiksi kuten vanhassa Ateenassa? Olen varma, että tämä on mahdollista, jos ihmiset päättävät sen olevan suotavaa.

Demokratian hybridimalli

On silti niin, että hyvin harvat haluaisivat osallistua jokikisen maailmassa tarvittavan päätöksen tekoon. Heille sopii vallan hyvin, että jotkut heidän valitsemansa tekevät suurimman osan päätöksistä. Tässä Jiri Räsänen 1980-luvulla vetämä loistelas Äänivalta-projekti kuulostaa yhä todelta. Äänivallassa ehdotettiin muun muassa järjestelmää, joka olisi mahdollistanut kansalaisten suoran osallistumisen kaikkien niiden yhteisten asioiden hoitoon, mihin suinkin halusivat, ja joka olisi antanut heidän valita (tarvittaessa vaikka joka päivä) edustajan toimimaan heidän puolestaan niissä monissa asioissa, joista he eivät olisi katsoneet parhaaksi itse huolehtia suoraan.

Suora demokratia on nyt mahdollista

Minun ei onneksi ole tarpeen osoittaa, että niin globaali kuin paikallinenkin suora elektroninen demokratia ovat nyt mahdollisia ja ovat tulevaisuudessakin mahdollisia, jos niitä tahdomme. Kaikkialla maailmassa on tehty laajoja kokeiluita, jotka ovat osoittaneet ne mahdollisiksi. Voidaan myös suunnitella järjestelmiä, jotka estävät käyttämästä suoraa demokratiaa väärin tavoilla, joita monet ovat esittäneet sille vastalauseeksi. Esimerkiksi hetkelliset vahvat tunnereaktiot saattaisivat johtaa ”vääriin” päätöksiin; on tosiasia, että tietoa ja keskustelua tarvitaan, ennen kuin yksikään ihminen voi tai hänen pitäisi osal-

⁹ Dator, 1983

listua päätöksentekoon; julkisten päätösten teossa käytettyjen ohjelmistojen suunnittelun ja tekemisen pitää olla avointa tarkastelulle kuten ohjelmistojen itsensäkin, ja paljon muuta. Kehotan lämpimästi kaikkia suorasta elektronisesta demokratiasta kiinnostuneita lukemaan Ted Beckerin ja Christa Daryl Slatonin kirjan *The future of tele-democracy* ja osallistumaan internetsivustolla käytävään keskusteluun osoitteessa <https://fp.auburn.edu/tann/>¹⁰.

Johtopäätelmä: Milloin Amerikasta sitten tulee demokratia?

Ei kovin pian. On hyvin vähän todistusaineistoa, joka näyttäisi monenkaan amerikkalaisen olevan kiinnostunut demokratian saavuttamisesta. Sen sijaan päinvastaista todistusaineistoa tosisesti löytyy, niin kovasti amerikkalaiset pelkäävät jo omaa varjoaankin: ”The land of the free and the home of the brave.” Tosiaan! ”Antakaa minulle vapaus tai kuolema!” Aivan päinvastoin, ikinä ennen eivät ihmiset ole luopuneet ylistetyistä vapauksistaan niin nopeasti ja halukkaasti kuin amerikkalaiset syyskuun 11. päivän jälkeen vuonna 2001. Tulee olemaan hyvin vaikeaa saavuttaa kadotetut vapaudet uudestaan saati edetä niitä pitemmälle, jos amerikkalaiset ikinä rohkaistuvat sellaista haluamaan.

Mahdotonta se ei silti ole. Vaikka perinteinen yhteiskuntatiede Yhdysvalloissa ja muualla jättääkin täysin huomiotta uuden hallintomuodon keksimisen, suunnittelun ja kokeilemisen ongelmat, tavalliset ihmiset sekä Yhdysvalloissa että ympäri maailmaa tosiasiaa jo opettelevat, miten luoda postmoderneja hallintotapoja, jotka ovat julkishallintoonkin siirrettävissä, kunhan aika on siihen kypsä. (Näitä ovat internetin käyttö, elektroniset pelit ja monet paikallisyhteisöissä ja maailmalla kasvokkain tapahtuvat aktiviteetit.)

Jonain päivänä aika sitten vihdoinkin on kypsä, ensin jossain ja sitten kaikkialla. Ja kun maailmasta tulee demokraattinen, tulee Amerikastakin.

Entä robotit?

Olisi tapojeni vastaista lopettaa ottamatta esiin robottien ja artilektien oikeudet tulevaisuuden demokratioissa. Minun tiedetään pohtineen tätä aihetta jo pitkään,¹¹ ja olen kiittolinen, kun päivä päivältä useammat ihmiset alkavat kiinnittää tähän huomiotaan.¹² On tietysti totta, että useimmat pitävät tätä absurdina aiheena. Niinhän useimmat pitivät absurdina sitäkin, että aiottiin antaa poliittiset oikeudet köyhille tai mustille tai – ja tämä oli kaikkein naurettavinta – naisille, jotka olivat kyllä mukavia mutta ihan liian huikeentelevaisia, että niille olisi voinut antaa äänioikeuden. Kaikki suuret valtioteoreetikot olivat ennen yhtä mieltä, että painokkaat järkiseikat ovat selvästi miesten alaa, kun naiset taas erikoistuvat elämän pikku tunnejuttuihin.

¹⁰ Becker ja Slaton

¹¹ Dator 1989, 1990, 2004, McNally ja Inayatullah

¹² Goonatilake, Gray, Hughes, Kurzweil 2005, Sudia

Nykyisin on kuitenkin yhä enemmän koneita, jotka ajattelevat puolestamme,¹³ ja monet niistä ovat oppimassa myös tunteiden ja empatian näyttämistä.¹⁴ Niinpä todellinen demokratia ei ehkä synnykään, kun koneet oppivat tekemään puolestamme kaiken työn (kuten miespuoliset orjat, kaikki naiset ja jotkut lapset tekivät ennen kaiken työn muuttaman miespuolisen kansalaisen puolesta Ateenan demokratian aikana), vaan silloin, kun ne hoitavat kaiken oleellisen ajattelun puolestamme. Tästä voisi seurata paljon jännittävämpi ”hybrididemokratian” muoto, johon ei kuuluisi pelkästään Ian Personin *homo ludditukseksi* (entinen laajentamaton ihmiskunta)¹⁵ nimittämä ryhmä sekä sen itselleen valitsemat edustajat Äänivallan esittämässä moodissa vaan myös *homo ludditus* erilaisine älykkäine agentteineen samoin kuin trans-ihmiset, post-ihmiset, kyborgit, klooneit, myyttiset eläimet ja laaja kokoelma erilaisia artilekteja ja keinotekoisien älyllisen elämän muotoja, myös marsilaiset, venuslaiset, eurooppalaiset ja sen sellaiset (ja sitten määrittely alkaa uudestaan ja käy läpi ihmiset, artilektit ja post-inhimilliset asutukset eri planeetoilta, kuista ja aurinkokunnan foorumeilta ja aurinkokunnan ulkopuolelta¹⁶) – mukaan lukien kaikki ET:t joista tuntuu, että heillä on oikeus osallistua heihin vaikuttavien asioiden hoitoon.

Mitä enemmän pohdin näitä moninaisuutta ja älyä ilmentäviä tulevaisuuksia, sitä kirkkaammalta näyttää demokratian tulevaisuus, eikä pelkästään Amerikassa.

Lähteet

DOUGLAS J. AMY: *Real choices/new voices: How proportional representation elections could revitalize American democracy*. New York: Columbia University Press, 2002.

CHARLES A. BEARD, uusi johdanto FORREST McDONALD: *An economic interpretation of the Constitution of the United States*. New York: Free Press, 1986, (julkaistu ensimmäistä kertaa 1935).

TED BECKER AND CHRISTA DARYL SLATON: *The future of teledemocracy*. Westport CT: Praeger, 2000.

CYNTHIA BREAZEAL: *Designing social robots*, Cambridge, MA: MIT Press, 2002.

RODNEY BROOKS: *Flesh and machines: How robots will change us*, New York: Pantheon Books, 2002.

ROBERT A. DAHL: *How democratic is the American Constitution?* New Haven, Conn: Yale University Press 2003, 2. painos.

JIM DATOR: ”The Honolulu Electronic Town Meeting,” teoksessa William Page, toim., *The Future of Politics*. Lontoo: Frances Pinter, 1983.

JIM DATOR: ”Futures of Identity, Racism, and Diversity,” *Journal of Futures Studies*, helmikuu 2004, Vol. 8, n:ro 3, s. 47–54.

JIM DATOR: ”It’s only a paper moon,” *Futures*, Vol. 22, 1990, s. 1084–1102.

JIM DATOR: ”Judicial governance of the Long Blur,” *Futures*, Vol. 35, n:ro 1, tammikuu 2001.

13 Brooks, Kurzweil 1999, Moravec, Perrowitz

14 Breazeal

15 Pearson

16 Finney ja Jones

JIM DATOR: "What do 'You' do when your robot bows as your clone enters holographic MTV?" *Futures*, Vol. 21, 1989, s. 361–365.

BEN R. FINNEY AA ERIC M. JONES, toim.: *Interstellar migration and the human experience*. Berkeley: University of California Press, 1985.

SUSANTHA GOONATILAKE: *Merged evolution: Long-term implications of biotechnology & information technology*, Lontoo: Gordon & Breach, 1999.

CHRIS GRAY: *Citizen cyborg: Politics in a posthuman age*. New York: Routledge, 2001.

JOHN HIBBING JA ELIZABETH THEISS-MORSE: *Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2002.

JAMES HUGHES: *Citizen Cyborg. Why democratic societies must respond to the redesigned human of the future*. Westview 2004.

Ralph Ketcham, toim., *The Anti-Federalist papers and the constitutional convention debates*. New York: New American Library, 1986.

YASUMASA KURODA JA JIM DATOR: "The Japanese Diet in the 21st Century," esitelmä Havaijin yliopiston Manoan East-West Centerin konferenssissa International Centennial Conference on the Japanese Diet, 27.–29. elokuuta 1990.

RAY KURZWEIL: *The age of spiritual machines: When computers exceed human intelligence*. New York: Viking, 1999.

RAY KURZWEIL: *The singularity is near: When humans transcend biology*. New York: Viking, 2005.

PHIL McNALLY JA SOHAIL INAYATULLAH: "The rights of robots: Technology, law and culture in the 21st Century," *Futures*, Vol. 20, 1988, s. 119–136.

HANS MORAVEC: *Robot: Mere machine to transcendent mind*, New York: Oxford University Press, 1999.

IAN PEARSON 2002 <http://www.bt.com/sphere/insights/pearson/human_evolution.htm>.

SIDNEY PERKOWITZ: *Digital People: From Bionic Humans to Androids*. Washington, D.C.: Joseph Henry Press, 2004.

MICHAEL PARENTI *Democracy for the few*. New York: St. Martin's Press, 1995, 6. painos.

ROBERT D. PUTNAM: *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster, 2000.

FRED RIGGS: "Presidentialism: A problematic regime type." Teoksessa *Parliamentary vs. presidential government*, Arend Lijphart, toim., Oxford: Oxford University Press, 1992, s. 217–222.

GLENDON SCHUBERT: *Judicial policy making: The political role of the courts*. Glenview, Ill.: Scott, Foresman, 1974.

FRANK SUDIA, ET AL., *The Journal of Futures Studies*, Vol. 6, 2001, s. 43–108). Kirjoituksia "artilekteista": Frank Sudia, "A Jurisprudence of Artilects: Blueprint for a Synthetic Citizen"; Keith Oliver, "A Review of 'A Jurisprudence of Artilects: Blueprint for a Synthetic Citizen'"; Jim Dator, "Artilectual Salutations"; Sohail Inayatullah, "The Rights of Robots? Inclusion, Courts and Unexpected Futures," ja Tim Dolan, "Prospective Templates for Post-Homo Sapiens Public Policies."

Demokratian tulevia uhkia¹

Jerome C. Glenn

Johtaja

Millennium-projekti, Washington D.C.

Abstrakti

Järjestäytyneen rikollisuuden vuositulot ovat kasvaneet yli sen, mitä kaikki sotilasbudjetit ovat yhteensä, joten sillä on valta ostaa ja myydä hallitusten päätöksiä. Informaatio sodalla tarkoitan tässä sitä, miten vastustajan käyttämiä informaatiovirtoja manipuloidaan, niin että tämä tulee tehneeksi hyökkääjän etujen mukaisia päätöksiä edes huomaamatta hyökkäystä. Tämä voidaan toteuttaa siten, että mukana on useita toimijoita ja tehdään vaikeaksi tietää, keneen voi missäkin asiassa luottaa. Kun pohjaveden pinta laskee kaikilla mantereilla ja 40 % ihmiskunnasta on riippuvainen vesivaroista, joita kontrolloi muutama harva maa, konfliktit ja muuttoliikkeet vaikuttavat väistämättömiltä. Ihmiskunnan köyhimmän miljardin tulevaisuudennäkymät tuskin kehittyvät riittävän nopeasti estämään väestön muutttoa vauraammille alueille. Talous- ja ympäristötekijöiden yhdessä aikaansaama muuttoliike saattaa musertaa monet hallintojärjestelmät. Kun kaikkea kemiantarvikkeista ja lääkkeiden valmistuksesta geeniteknologiaan ja nanotekniikkaan saakka kehitetään yhä pienemmäksi, voi olla mahdollista, että yksin toimiva ihminen valmistaa ja ottaa käyttöön joukkotuhoaseen. Uhkaa demokratiolle ei muodosta pelkästään tämä, vaan myös tällaisen estämiseen käytetyt menetelmät saattavat merkittävästi rajoittaa niitä vapauksia, joita demokratiaan yleensä yhdistetään. Tässä kirjoituksessa tutkitaan näitä uhkia ja ehdotetaan mahdollisia strategioita niiden torjumiseen.

Johdanto

Demokratia on henkinen asenne ja käyttäytymistapa yhtä lailla kuin vastuullisen, ryhmien ja yksilöiden oikeuksia suojelevan hallinnon mallikin, jolla varmistetaan mahdollisuus osallistua mielekkäästi poliittiseen prosessiin. Koska demokratiat eivät yleensä taistele keskenään ja humanitääriset kriisit esiintyvät paljon todennäköisemmin autoritaarisissa hallintojärjestelmissä, demokratiasuuntauksen pitäisi johtaa entistä rauhallisempaan tulevaisuuteen. Tosin useita erilaisia uusia uhkia pitää ensin saada hallintaan, kuten tässä kirjoituksessa esitetään.

Jotta demokratian evoluutio voisi jatkua, valtiot tarvitsevat menettelytapoja tukemaan riippumatonta siviiliyhteiskuntaa, pitkäkestoista taloudellista vakautta (luoton kohtuullista saatavuutta, vakaita valuuttoja ja vaihtojärjestelmiä, varallisuuden turvaa,

¹ Suuri osa tästä kirjoituksesta on kirjoittajien luvalla peräisin tutkimuksesta *2005 State of the Future*. Glenn, Jerome C., Gordon, Theodore J., *2005 State of the Future*. American Council for the United Nations University. The Millennium Project. Washington, D.C.

kiinteää omaisuutta), vahvaa oikeusjärjestelmää, poliittisen opposition sietoa ja demokratian puolesta toimivia tahoja. Suuretkaan monipuoluevaalien, vapaan lehdistön, kirjoitetun perustuslain, lakimuutosten ja riippumattoman tuomioistuimen kaltaiset muutokset eivät automaattisesti luo demokratian ja kansalaisosallistumisen kulttuuria.

Uusille demokratioille on melkoinen haaste tarttua menneisyydessä tapahtuneisiin vallan väärinkäytöksiin kansalaisten luottamuksen palauttamiseksi ja oikeuden edistämiseksi ilman, että oikeuden tavoittelu lisää sosiaalisia riitasointuja ja hidastaa sovinnontekoa ja siirtymistä demokratiaan. Se on nykyinen huolenaihe. Myös tulevaisuuden huolenaiheiden tulee kiinnittää demokratian suojelijoiden huomio, sillä niiden siemenet itävät tässä päivässä.

Näihin kuuluvat mm. järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, myös sen estäminen kaJoamasta vaaleihin, informaatio sodan torjunta ja asiantuntevien valintojen tekemiseen tarpeellisen informaation manipuloinnin estäminen; vastaaminen ympäristö- ja taloudellislähtöisiin muuttoliikkeisiin, myös hallintojärjestelmien romahtamisen mahdollisuuteen, kun ne eivät pysty selviytymään miljoonista pakolaisista; sekä massiivisten tuhovoimien estäminen joutumasta yksittäisiin käsiin, esimerkiksi koulutettujen mutta psykoottisten henkilöiden, jotka voisivat valmistaa ja ottaa käyttöön omat bioaseensa.

Järjestäytynyt rikollisuus

Maailman kaikkien sotilasbudjettien yhteissumma on lähellä biljoonaa euroa. Järjestäytyneen rikollisuuden voittojen ympäri maailmaa arvioidaan nousevan yli kahden biljoonan euron.² Millaisen tulevaisuuden järjestäytynyt rikollisuus ostaa?

Koska joitain rikostyyppäjä onnistutaan vähentämään poliisityötä kehittämällä, on vain järkevää olettaa, että järjestäytynyt rikollisuus siinä missä mikä hyvänsä muukin liiketoiminta lähtee etsimään uusia toimintamahdollisuuksia. Uusiin hankkeisiin saattaisi kuulua hallitusten päätösten osto ja myynti. Järjestäytynyt rikollisuus on jo kasvanut niin suureksi, että kokeneet hallintovirkamiehet ovat eräissä maissa maininneet rikollisuuden vaikutusten yltävän yhä enemmän haittaamaan hallitusten toimintamahdollisuuksia.

Kansallisvaltiot voidaan ymmärtää päätöksentekopisteiden ketjuksi, joka on haavoittuvainen järjestäytyneelle rikollisuudelle saatavissa olevan valtavan rahamäärän edessä. Rikollisten on mahdollista käyttää yhdessä maassa saavuttamaansa valtaa vipuvoimana pyrkiessään lisäämään valtaansa muissakin maissa. Maailmanpankki arvioi, että vuosittain maksetaan lahjuksina noin biljoonan euron verran, tosin ei ole selvää, mikä osa siitä on järjestäytyneen rikollisuuden maksamaa.

Järjestäytynyt rikollisuus ei ole herättänyt maailman huomiota samalla lailla kuin omaisuusasiat, vesi ja kestävä kehitys. Järjestäytyneen rikollisuuden haalimat valtavat varat sallivat siihen osallistuvien toimijoiden ostaa tietämystä ja teknologiaa, joilla luoda uusia rikollisuuden muotoja ja sitä kautta lisää voittoja. Päivittäin sähköisesti liikkuvat 1–2 biljoonan euron rahamäärät ovat kiinnostava kohde.

2 Järjestäytyneen rikollisuuden vuosituloja koskevat arviot ovat valistuneita arvauksia. IMF ja maailmanpankki ovat arvioineet rahanpesun muodostavan 2–5 % maailmantaloudesta, 0,8–2 biljoonaa Yhdysvaltain dollaria. Vaikka tämä ei koskekaan täysin vain järjestäytyntä rikollisuutta, se käy lähtökohdaksi. Millennium-projektin henkilökunta arvioi timanteista ja muista vaihdettavista tuotteista saatavan loppusumman olevan yli 2 biljoonaa euroa.

Kuvitellaanpa vaikka virusta, joka hyökkäisi vaalitoimituksessa käytetyn tietokoneen kovalevyllä sijaitsevien Excel-tiedostojen kimppuun. Excelin olisi tarkoitus verrata sarakkeen A ehdokkaan tuloksia sarakkeen B ehdokkaan tuloksiin. Jos A olisi suurempi kuin B, virus ei tekisi tiedostoon muutoksia, ja se siirrettäisiin muiden tiedostojen mukana lopulliseen ääntenlaskentaan – olettaen että ehdokas A olisi järjestäytyneen rikollisuuden valinta. Jos taas A olisi pienempi kuin B, silloin virus laskisi, missä suhteessa eroa olisi muutettava, jotta kokonaistuloksessa A:sta tulisi suurempi. Sitten virus laskisi uudelleen vastaavan taulukon jokaisen solun jokaisesta äänestystiedosta niin, että tulokset näyttäisivät olevan oikeassa suhteessa toisiinsa – ja kaikki vaikuttaisi normaalilta. Selaisissa vaalipiireissä, joissa A ei ole kovin suosittu, näkyisi annetun vähän ääniä – mutta ei niin vähää kuin todella. Mitä suinkin voidaan ymmärtää, se voidaan myös tehdä digitaaliseksi. Järjestäytynyt rikollisuus pystyisi palkkaamaan turvallisuusalan huippuasiantuntijoita kunniallisten järjestelmätoimittajien kautta. On tavallista, että asiantuntijoita pyydetään murtamaan järjestelmä sen turvallisuuden parantamiseksi, mutta asiantuntijat saattaisivatkin tahattomasti murtaa turvatoimia järjestäytyneen rikollisuuden hyväksi. Mitä suinkin voidaan tehdä digitaaliseksi, sitä voidaan myös manipuloida. Vaalisuojasta saattaisi tulla älyllinen asevarustelukilpa.

Joistain Latinalaisen Amerikan ja Keski-Aasian maista saamme esimerkin, miten järjestäytynyt rikollisuus, terrorismi ja hallinnon piirissä esiintyvä lahjonta toimivat yhdessä. Venäjän yleinen syyttäjä on todennut, että 500 maan suuryrityksistä on järjestäytyneen rikollisuuden hallinnassa.

Jotkut pitävät järjestäytynyttä rikollisuutta normaalin liiketoiminnan lieveilmiönä eivätkä siis asetu sitä vastaan. Tällainen asenne luo järjestäytyneen rikollisuuden kasvun jatkumiseen johtavan ympäristön. Jotkut väittävät, että järjestäytynyt rikollisuus olisi luonnollinen osa talouden vapautumista samalla lailla kuin Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tämä passiivisuutta suosiva väite jättää huomiotta, että rikollisuuden mittakaava oli silloin paljon pienempi ja että kansainvälisen kasvun ja vallan keinot ovat nykyisin aivan erilaiset. Silloin ei ollut suihkukoneita, internetiä tai joukkotuhoukseita, eikä kokonaisia valtioita vallattu. Chicagon mafialla ei ollut Pentagonin budjettiin verraten kaksinkertaista budjettia. Nykyisen järjestäytyneen rikollisuuden laajuus ja kehittyneisyys tekevät sen vallasta hallitusten valtaan verrattavan täysin toisin kuin entisinä aikoina. Jos odottelemme sen kypsymistä lailliseksi yritystoiminnaksi, se saattaa hyvinkin saada tarpeeksi aikaa kasvaakseen niin, ettemme enää kykene pysäyttämään sitä. Demokratian ei pitäisi ottaa sitä riskiä.

Maailman miljoonilla AIDS-orvoilla ei ehkä ole muuta henkiinjäämismahdollisuutta kuin järjestäytyneen rikollisuuden puoleen kääntyminen. Siitä syntyy valtava, keskenään kilpaileva ihmisjoukko, josta puolestaan saattaa tulevaisuudessa kasvaa entistä aggressiivisempi ja kyvykkäämpi rikollisen taitotiedon varanto kansainväliset rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden hyödynnettäväksi.

On järkeenkäypää olettaa, että demokraattiset hallinto-organisaatiot liikkuvat hitaammin kuin rikolliset järjestelmät. Järjestäytynyt rikollisuus pystyy vastaamaan olosuhteiden muutoksiin ja käyttämään taloudellisia resursseja, joiden käyttöönottoon sen ei ensin tarvitse hankkia kansalaisten tukea. On siis myös järkeenkäypää olettaa, että järjestäytynyt rikollisuus kasvaa omalla laillaan – ”business as unusual”.

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen tulisi suhtautua kuin kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvaan vahvan sotilaallisen aggression veroiseen uhkaan.

Ehdotuksia järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi

OECD:n itsenäinen finanssitoimintoja tutkiva työryhmä (Financial Action Task Force) on antanut 40 rahanpesun estämiseen tähtäävää suositusta. Myös Yhdistyneiden Kansakuntien Office on Drugs and Crime -huumetoimistolla on rahanpesun estämiseen tähtäävä ohjelma, Global Program against Money Laundering. Lisäksi toimijoina ovat kansainvälinen huumausaineiden valvontalautakunta (International Narcotics Control Board), International Group for Anti-Corruption Coordination sekä kansainvälinen rikostuomioistuin. Koska järjestäytynyt rikollisuus yhä kasvaa, on järkeenkäypää olettaa, ettei ole olemassa tarpeeksi mittavaa kansainvälistä ponnistusta kääntämään tilannetta toiseksi.

Vakavasti otettava muutos vaatii globaalia, Transparency Internationalin kaltaisten aktivistiorganisaatioiden johtamaa liikettä (TI on tähän asti keskittynyt korruptioon, ei järjestäytyneeseen rikollisuuteen), jota tukevat uudistushakuiset poliitikot, asiantuntijaorganisaatiot ja ammattiyhdistysliike. Näiden yhteistoiminnalla luodaan maailmanlaajuinen konsensus, miten järjestäytynyttä rikollisuutta vastaan toimitaan. Kansalliseen politiikkaan perustuvat yhteenliittymät eivät pysty vastaamaan järjestäytyneen rikollisuuden haasteeseen maailmanlaajuisesti. Jos käsitellään yhtä rikostyyppiä kerrallaan, ei ymmärretä, miten kansainvälinen rikollisuus toimii. Globaali ratkaisu on tarpeen. Meidän tulee löytää keinot, joilla estää kansainväliset rajat ylittävien järjestäytyneiden rikollisverkostojen kasvu entistä vahvemiksi ja kehittyneemmiksi globaaleiksi liikeyrityksiksi, ennen kuin demokratiasta tulee järjestäytyneen rikollisuuden manipuloima show.

Informaatioteknologiaa voitaisiin todella käyttää hyväksi tunnistettaessa rahanpesuketjujen alkukohtia ja paikallistettaessa rahanpesukeitaita. Olisi mahdollista luoda kansainvälinen sopimus rahaliikenteen tapahtumien seurannassa käytettävien järjestelmien päivittämisestä, rahaliikennetietojen jakamisesta sekä koordinoida syyttämiskäytäntöjä koskevat strategiat hallitustenvälisen toimintaryhmän avulla. Sellainen toimintaryhmä voitaisiin muodostaa esimerkiksi erityisessä IMF:n kokouksessa. Jotta tämä saataisiin toimimaan, kaikkien pankkien tulisi ruveta yhteistyöhön sen uhalla, että joutuisivat muutoin suljetuiksi pois kansainvälisestä järjestelmästä. Kansainvälisellä toimintaryhmällä pitäisi olla välitön pääsy kaikkiin haluamiinsa rahaliikennetapahtumiin. Yksittäisten valtioiden pitäisi luopua valtaoikeuksistaan tietyin osin, koska kansainvälinen toimintaryhmä määräisi, missä maassa sijaitsevassa tuomioistuimessa tapausta koskeva syyte esitettäisiin. Kansainvälinen toimintaryhmä myös määräisi laittomat varat jäädytettäväksi ennen pidätyksiä, samoin kuin niiden siirronkin tuomioistuimen päätöksen julistamisen jälkeen.

Järjestäytyneen rikollisuuden vastainen YK:n yleissopimus (ns. Palermon sopimus) astui voimaan syyskuussa 2003. Siinä esitetään useita kansainvälisen toiminnan muotoja rikollisuuden torjumiseksi. Ehkä voitaisiin laatia lisäpöytäkirja, jolla luotaisiin hallitustenvälinen toimintaryhmä täydentämään rahanpesun estämiseen tähtääviä ohjelmia. Se vastasi rahanpesukeitaiden tunnistamisesta ja tietoloukkujen asettamisesta, suurimpien rikollisten tunnistamisesta tarkkailemalla pestäviä rahamääriä, oikeustapausten valmistelusta, epäiltyjen henkilöiden jäädytettävissä olevien varojen löytämisestä ja kyseisten rahoituslaitosten jäädyttämishalukkuuden arvioinnista. Se vastaisi myös rikollisen olinpaikan löytämisestä ja arvioisi paikallisten viranomaisten kyvyn suorittaa pidätys. Se päättäisi tietyn sopivimman maan syytteen nostamispaikaksi ja arvioisi paikallisten

tuomioistuinten halukkuuden välittömiin toimiin. Kun kaikki olisi valmista, uusi hallitustenvälinen toimintaryhmä antaisi toteuttaa kaikki komennot yhdellä kertaa, jotta rikollinen saataisiin kiinni, varat jäädytetyiksi ja niihin pääsy estetyksi ja oikeusjuttu käynnistetyksi. Vaikka rikollisia edustavat lakimiehet väittäisivät, ettei oikeuskäsittelyä voida monistakaan syistä aloittaa, johtohenkilö olisi joka tapauksessa telkien takana, ja kansainvälinen ryhmä voisi aloittaa seuraavan pidätyksen valmistelun. Pidätykset pitäisi tehdä henkilö kerrallaan, suurimmista pestyistä rahamääristä pienimpiin.

Miten sitten järjestää tällaisen globaalin organisaation valvonta? Hallitusten järjestämää rahoitusta käytettäisiin vain mekanismin luontiin. Jos hallitusten pitäisi järjestää rahoitusta vuosittain, niistä tulisi yhä lisääntyvälle korruptiolle mahdollisia kohteita. Sen sijaan jatkorahoitukseen voitaisiin käyttää tuomittujen rikollisten jäädytettyjä varoja. Osaa näistä varoista voitaisiin käyttää myös yhteistyötä tekevien poliisi- ja sotavoimien kulujen kattamiseen. Näin järjestelmä rahoittaisi itse itsensä oman menestyksensä avulla eikä olisi riippuvainen hallitusten avokätisyydestä.

Informaatio­sota

Seuraavan 15 vuoden kuluessa saattavat useimmat maailman ihmiset jo käyttää internetiä, joten kyberavaruudesta tulee ennennäkemätön kulttuurista välittävä tekijä. Tämä uusi tietotalouden tuotteiden jakelukanava leikkaa läpi poliittisten, taloudellisten ja rahoitusjärjestelmiin liittyvien vanhojen, hierarkkisten valvontajärjestelmien. Siitä on tulossa itseorganisoituva mekanismi, joka voi johtaa dramaattiseen nousuun tavassa, jolla ihmiskunta pystyy keksimään ja hallitsemaan itse oman tulevaisuutensa.

Internet lisää kansalaisten mahdollisuuksia ottaa kantaa yhteisiin asioihin hallintojen käyttämien elektronisten kanavien kautta. Tämän tähden hallitusten odotetaan muuttuvan tilivelvollisemmiksi, avoimmiksi ja vastaanottavaisemmiksi kansalaisten tarpeille. Silti kasvava monimutkaisuusaste ja tietotekniikan, markkinoinnin, kilpailijatiedon hankinnan, järjestäytyneen rikollisuuden ja informaatio­sodan mahdollisuus nostavat tiedon manipuloinnin todennäköisyyttä. Valinnanvapaus – oleellinen osa demokratiaa – edellyttää harkinnan tapahtuvan luotettavan tiedon perusteella. Koska tietävä ja valistunut yleisö pitää demokratian koossa, disinformaatio tai informaatio­sota voivat heikentää demokratioita.

Sitä mukaa kuin matkapuhelinten, videoiden ja internetin integraatioaste kasvaa, hinnat putoavat ja nopeuttavat globalisaatiota sallien suurien ihmisjoukkojen tulla koolle ja taas erota toisistaan hyvin nopeasti, koordinoita toimiaan ja jakaa tietoa niin pörssivihjeistä kuin uusista, rohkeista, tarttuvista ajatuksistakin (*meemiepidemia*). Tämä saattaa lisätä ihmisten vapautta ja parantaa demokratian avoimuus-, palaute- ja tilivelvollisuusperiaatteita. Mutta se saattaa myös tuoda uhkan suurten ihmismäärien manipuloinnista elektronisilla tai optisilla keinoilla. Digitoituja kuvia on helppo käsitellä. Aikajärjestyksiä voi muuttaa ja luoda vääriä mielikuvia.

Informaatio­sota tuhoaa tiedon luotettavuuden. Sotien aikana on aina esiintynyt propagandaa ja harhaanjohtamista, mutta se on ollut taktiikkaa eikä keskeinen tavoite. Informaatio­sodassa voidaan muuttaa johtajan mieli niin, ettei tarvita hyökkäävää armeijaa. Voidaan manipuloida keskeisen päättäjän luotettavina pitämiä tietokanavia ja saada tämän päätös muuttumaan siten, että hän katsoo tehneensä oikean ratkaisun, vaikka on-

kin toiminut juuri vastustajansa haluamalla tavalla. Tietojärjestelmien räjäyttelemine ei ole informaatiotosotaa; se on teollisen ajan sodankäyntiä. Myös kehittyneissä markkinointitekniikoissa on informaatiotosodan elementtejä, sillä ne pyrkivät päätöksentekijöiden ja -tekijäryhmien päätöksentekotapojen tuntemiseen ja niihin vaikuttamiseen.

Tiedon manipuloinnin torjuntaan kehitettävät tavat tulevat olemaan tärkeitä demokratian kehityksen jatkumisen kannalta. Informaatiotosodan estämisen pitäisi olla demokraattisten hallitusten prioriteettina.

Ympäristösyistä johtuvat muuttoliikkeet

YK:n vuosituhattavoitteisiin kuuluvassa ekosysteemin arvioinnissa (Millennium Ecosystem Assessment) todetaan, että 60 % maapallon elämää ylläpitävistä järjestelmistä on tuhoutunut tai hajoamisen partaalla. Ekosysteemien säilymisen kannalta oleellisten järjestelmien vahingoittuminen on menneisydessäkin johtanut suuriin muuttoliikkeisiin. Nykyisin pohjaveden pinta laskee joka mantereella, viljelykseen sopinut maa on muuttumassa suolapitoiseksi, pohjavettä johtavat kerrostumat saastuvat ja kaupungistuminen lisää vedentarvetta nopeammin, kuin monetkaan järjestelmät pystyvät sitä toimitamaan. Jos vettä ei ole, ihmisten on muutettava. Kun he muuttavat asutuille alueille, voi syntyä konflikteja, jotka ovat uhaksi järjestäytyneille demokraattisille toimintatavoille. 1,1 miljardia ihmistä on ilman turvallista juomavettä. YK:n edustajat arvioivat, että jos perusteellisia muutoksia ei tapahdu, vuoteen 2050 mennessä vähävetisillä alueilla asuu jo yli 2 miljardia ihmistä.

Koska maanviljelys vaatii 70 % kaikesta ihmisten käyttämästä makeasta vedestä, maaseudun ja kaupunkialueiden väliset jännitteet saattavat tulevaisuudessa vaikuttaa muuttoliikkeisiin. 40 % ihmiskunnasta asuu monien kansojen alueille ulottuvien vesivarojen ääressä, mikä voi johtaa konflikteihin. Tiettyinä vuodenaikoina kuivuvat eräät suuret joet, kuten Kiinan Keltainen joki, Afrikan Niili ja Pohjois-Amerikan Colorado jo ennen kuin ne saavuttavat meren.

Koska maailmaan odotetaan ilmaantuvan vielä 2,6 miljardia ihmistä ennen vuotta 2050, on vaikea nähdä, miten suuria, ympäristötekijöistä johtuvia muuttoliikkeitä voitaisiin välttää. Ihmiskunta on saattanut toisen maailmansodan jälkeen kuluttaa enemmän luonnonvaroja kuin koko sitä aikaa edeltäneen historiansa aikana yhteensä. Taloudellisen kasvun ja teknologisten innovaatioiden välinen synergia on ollut tärkein muutosvoima viimeisten 200 vuoden mittaan, mutta ellemme paranna taloudellista, sosiaalista ja ympäristöön liittyvää käyttäytymistämme, seuraavista 200 vuodesta voi tulla vaikeat.

Suuri yleisö täytyy sitouttaa suurilla kasvatusponnistuksilla television, musiikin, pelien ja kilpailujen avulla. Näiden tulee painottaa ihmisen eloa sopusoinnussa luonnon kanssa sekä kertoa, mitä yksittäiset ihmiset ja erilaiset ryhmät voivat tehdä muuttaakseen kulutuskäyttäytymistä, käynnistääkseen ympäristöverotuksen muutoksia ja edistääkseen siirtymistä fossiilisten polttoaineiden käyttöön perustuvasta taloudesta tietämystietoiseen talouteen. Meidän pitäisi saattaa yhteen tiedemiehiä ja tekniikan taitajia eri puolilta maapalloa YK:n maailmankumppanuusohjelmaan (UN Global Compact) kuuluvien корпораatioiden uuden johdon alaisuuteen ja stimuloida investointeja entistä kestävämpiin ekologiisiin ratkaisuihin. Meidän pitäisi myös luoda kansainvälinen tiedustelu- ja poliisiyksikkö ympäristöriskillisuutta torjumaan, liittää ympäristön turvallisuus YK:n

turvallisuusneuvoston alaisuuteen, luoda määrittelyt ja mittarit yleisesti käytetyille ve-roeduille, kehittää tarrat ympäristöystävällisiin tuotteisiin, lopettaa ympäristön kannalta haitalliset tuet, sisällyttää ympäristökustannukset luonnonvarojen ja tuotteiden hinnoit-teluun, investoida sosiaalisesti vastuuntuntoiseen liiketoimintaan, levittää ISO 14000 ja ISO 14001 -ympäristöstandardeja, luoda kansainvälinen julkis-yksityinen rahoitusmeka-nismi hiilen sekvestraation tai aurinkoenergian kaltaisia suurivaikutteisia teknologioita varten samoin kuin ”vihreisiin” teknologioihin liittyvien innovaatioiden edistämiseen-kin, julistaa tärkeimmät habitaatit ihmisasutukselta kielletyiksi, harkita WTO:n kaltai-sen maailman ympäristöjärjestön luomista, rohkaista ympäristöliikkeiden ja ihmisoike-usryhmien välistä synergiaa, jotta puhdas ilma, vesi ja maa liitettäisiin ihmisoikeuksiin, osoittaa miten voidaan muuttaa omahyväisyyttä ja kulutustottumuksia sekä samalla li-sätä tehokkuutta ja kasvattaa elintasoa.

Muutoin ympäristösyistä johtuvat muuttoliikkeet tuhoutuneilta alueilta vakaammil-le näyttävät väistämättömiltä. Nämä muuttoliikkeet ja uudet erilaisten ihmisten keskit-tymät johtavat hyvin todennäköisesti monenlaisiin konflikteihin, jotka kaipaisivat var-sin epädemokraattisia järjestyksenpitokeinoja.

Taloudellisista syistä syntyvät muuttoliikkeet

Viime vuosikymmenten räjähdysmäinen taloudellinen kasvu on suurimmassa osassa maailmaa johtanut odotettavissa olevan eliniän huomattavaan pitenemiseen ja lukutai-don yleistymiseen, turvallista juomavettä on entistä yleisemmin saatavilla, saniteettiolot ovat parantuneet ja lapsikuolleisuus vähentynyt. Ilman yhteisen strategisen suunnitel-man valmistelua ja toteuttamista ja sen avulla aikaansaatavaa rikkaiden ja köyhien välis-tä globaalia kumppanuutta, jossa käytetään hyväksi vapaiden markkinoiden vahvuuksia ja noudatetaan globaalin etiikan sääntöjä, köyhyyden ja rikkauden ero saattaa kasvaa ja laukaista köyhien muuton rikkaille alueille, mistä seuraisi monimutkaisia konflikteja ja humanitaarisia katastrofeja.

Vaikka taloudellisen kasvun ja teknologisten innovaatioiden välinen riippuvuus on-kin tehnyt 3–4 miljardille ihmiselle mahdolliseksi elää nykyisin suhteellisen terveinä ja mukavissa oloissa, pitkällä aikavälillä ajateltuna voi tulevaisuus olla vaikeampi, ellemme paranna taloudellista, sosiaalista ja ympäristöön liittyvää käyttäytymistämme yhdessä teollisten teknologioidemme kanssa.

Tulotason mukaan korkeimman 5 % kansanosan tulojen suhde alimman 5 % tuloi-hin on muuttunut vuoden 1980 suhteesta 6:1 tämän hetken suhteeksi 200:1. Tämä ei ole kestävä tilanne. Näin suuret erot rikkaiden ja köyhien välillä ennustavat yleensä poliit-tista epävakautta. Ei siis ole kohtuutonta odottaa tulevaisuudessa tapahtuvan taloude-lista syistä johtuvaa muuttoliikettä paljon enemmän kuin menneisyydessä. Tämä voi uhata demokraattisia menettelytapoja siirtolaisia kohtaan tunnetun vihamielisyyden kohotessa.

Kiinan ja Intian korkea teknologinen taso ja matalat palkat johtavat siihen, että niis-tä muodostuu maailmankaupan jättiläisiä. Sen luulisi pakottavan muut kehittyvät maat miettimään omia kauppavetoisia kasvustrategioitaan uudelleen. Mutta kehittyvät maat eivät näytä omaksuvan tätä lähestymistapaa. Ne maksavat korkeita panostuskustannuk-siaan (satamat, ulkomaiset asiantuntijat, kaupunki-infrastruktuuri jne.) eivätkä ehkä saa

odottamia tuottoja. Jotkut uskovat, että Kiinan vastuulla yksin saattaisi olla 25 % koko maailman teollisesta tuotannosta vuoteen 2025 mennessä.

Maailman väestö on kasvanut neljällä miljardilla vuoden 1950 jälkeen ja saattaa kasvaa vielä 2,6 miljardilla vuoteen 2050 mennessä, ennen kuin alkaa taas kutistua. YK:n hitaamman ennusteen mukaan (ja ne ovat tähän mennessä yleensä osoittautuneet tarkimmiksi), maapallon väkiluku saattaisi laskea 5,5 miljardiin vuoteen 2100 mennessä – siinä on tyrmistyttävä miljardi vähemmän kuin meitä nykyisin on. Tällöin oletetaan, ettei elinikää saada pidennetyksi millään merkittävillä keksinnöillä ennen tuota aikaa. Joka tapauksessa sivilisaation on sopeuduttava maailmaan, jossa vanhemmat ihmiset ovat enemmistönä. Vanhuksille suunnattujen taloudellisten aktiviteettien ja kaupan eikonventionaalisten muotojen pitäisi olla prioriteettina, jotta demokratiat saataisiin pysytetyksi terveinä.

SIMAD

Turvallisuusriskit eivät enää niinkään ole toisten kansallisvaltioiden muodostamia vaan liittyvät nyt terroristiverkostoihin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja yksittäisiin kiihkoilijoihin. Kuvitelkaa kaiken synergiaa ja kaiken miniatyrisointia kemiantarvikkeista ja lääkkeidenvalmistuksesta geeniteknologiaan ja nanotekniikkaan saakka. Ennen pitkää tulee mahdolliseksi, yksin toimiva ihminen valmistaa ja ottaa käyttöön joukkotuhoaseen. Tämän vaihtoehdon huomiotta jättäminen voi olla ihmiskunnan suurin virhe. Jos joukkotuhoaseet tulevat seuraavan sukupolven mittaan yksittäisten ihmisten saataville, kaikilla meillä tulee nyt olla huoli meistä kaikista. Tällaiset itsestäänselvyydet eivät ole uusia, mutta epäonnistumisen seurauksista tulee tulevaisuudessa aivan erilaiset, kun yksi ainoa yksittäinen ihminen voi olla äärimmäisen tuhovoimainen. Jotta ihmiset eivät kasvaisi äärimmäisen tuhovoimaisiksi, meidän pitäisi alkaa tutkia, miten integroida koulujen, julkisen terveydenhuollon ja turvatoimen tietojärjestelmät demokraattisella ja tehokkaalla tavalla. Mutta voidaanko tällaista toteuttaa ja samalla säilyttää demokratia?

On helppoa kuvitella valtion valvonnan kasvu, kun ihmiset alkavat ymmärtää, mitä yhden ainoan ihmisen äärimmäinen tuhoavuus tarkoittaa (Single Individual being Massively Destructive, SIMAD). Yhdysvalloissa on jo alettu terrorisminvastaisen lakipaketin Patriot Actin mukaiset toimet. Monet pitävät tätä Amerikan demokratiaa murentavana, koska laki torjuu terroristiryhmiä niin laajaulotteisella tavalla. Miten pitkälle tämä suuntaus voi mennä, kun sitä ajaa pelko, että jonain päivänä kuka hyvänsä saattaa manipuloida biologisia aineita ja luoda biologisen tuomiopäiväaseen?

Vielä tänäänkin maailmassa on 27 000 ydinasetta, ja aseistariisumisen täytyy tapahtua täydellisen hallitusti, etteivät raiteiltaan suistuneet, itse itsensä maailmaa ”puhdistamaan” määränneet sekopäät pääse niihin käsiksi – onko se todennäköistä? Sekä biologiassa, fysiikassa, kemiassa, nanotekniikassa että muilla tieteen ja tekniikan aloilla on meneillään lukuisia tutkimusprojekteja, jotka saattaisivat tuottaa SIMADeille vielä lisää potentiaalisia aseita. Miten sitten voimme estää tieteen ja teknologian vaarallisen käytön ilman, että tallomme tutkimuksenvapautta ja ihmisoikeuksia? SIMADien pelko voi johtaa uudenlaisiin globaaleihin valvontamenettelyihin, joilla oikeutettaisiin tieteellisen tutkimuksen suuntiin ja teknisiin projekteihin puuttuminen. Jos kiellettäisiin tutkimus, jolla mahdollisesti saataisiin aikaan SIMADeille sopivia teknologioita, tutkimus

vain painuisi maan alle ja suoraan järjestäytyneen rikollisuuden ja terroristien käsiin. Demokratioiden on sen sijaan luotava niiden käyttöä valvovia menettelytapoja, kuten IAEA on tehnyt ydinvoiman suhteen.

Voitaisiinko tutkimuksella identifioida sellaisia sosiaalisia, kulttuurisia, filosofisia, neurologisia, etnofarmaseuttisia ja uskonnollisia tekijöitä, jotka lisäävät tai vähentävät todennäköisyyttä, että henkilöstä tulee SIMAD? Jos voidaan, mahtavatko tulevat johtajamme olla sillä kannalla, että uhka on niin suuri, että on moraalisesti oikein luoda kehittyneemmät tietojärjestelmät ja integroida koulujen, julkisen terveydenhuollon ja turvatoimen tiedot. Näiden integroitujen tietojen avulla pyrittäisiin löytämään alullaan olevat SIMADit ja voitaisiin muuttaa heidän kehityksensä toisille urille.

Onhan niin, he voisivat väittää, että koko ajan opitaan paljon lisää aivojen kehityksestä ja toiminnasta. Tämä tietämys tulisi integroida monitorointijärjestelmiin siviilisaation tulevaisuuden suojelemiseksi. Joku voisi kysyä, miten ”tartutetaan” suurimpaan osaan ihmiskuntaa sellaiset meemit (tarttuvat, vaikutuskykyiset ajatukset), jotka edistävät suvaitsevaisuutta ja ehkäisevät hölmöyttä ja haitallisia julkisia tekoja. Voitaisiinko SIMADin kehitykseen johtavaa tietämättömyyttä ja suvaitsemattomuutta kohdella sairauksina?

Kaikkiin transaktiojärjestelmiin voitaisiin integroida universaali valheenpaljastusohjelmisto. Kognitiivisten tieteiden pelkoa ja suvaitsemattomuutta koskevat oivallukset voitaisiin jonain päivänä integroida tietokoneavusteisiin opetusohjelmiin ja kansanterveyslaitosten mielenterveystietojärjestelmiin. Vaikka tämä vaivaisikin monia ihmisiä, yksittäisten joukkotuhon johtavien toimien torjuminen saattaisi oikeuttaa koulujen, julkisen terveydenhuollon ja turvatoimen tietojen integroinnin – ja saada aikaan uuden liikkeen, joka myös tukahduttaisi demokratian.

SIMADien torjumiseen voidaan harkita kolmenlaista lähestymistapaa: 1) tekninen monitorointi ja puuttuminen, 2) soluttautuminen ja ilmiantajien käyttö, 3) sekä koulujen, julkisen terveydenhuollon ja turvatoimen tietojen integrointi ja monitorointi. Kaikki nämä voisivat kasvaa alkuperäisen mandaattinsa ulkopuolelle megasysteemiksi, joka selvästi uhkaisi demokratian tulevaisuutta.

Johtopäätelmä

Järjestäytyneen rikollisuuden potentiaalinen kasvu, mahdollisuudet manipuloida vaalituloksia, informaationsodan kehittyminen, ympäristö- ja taloussyistä johtuvat muuttoliikkeet sekä trendit, jotka saattavat johtaa äärimmäisen tuhovoiman joutumiseen yksittäisiin käsiin, ovat kaikki asioita, joihin ei nykyisin kiinnitetä riittävän vakavaa huomiota tulevaisuuden demokratian turvaamiseksi. On myös pelottavaa ajatella näiden uhkien välisiä synergioita, joita tässä kirjoituksessa ei käsitellä.

On valtava työ koota ja organisoida näiden uhkien torjunnan vaatimat vastatoimet ja toteuttaa soveltuvuustutkimukset niiden mahdollisista vaikutuksista, mutta mitä pikemmin työ alkaa, sitä parempi demokratialle ja siviilisaation tulevaisuudentoiveille.

Demokratiahaaveiden tuolla puolen

Miten kohtaamme demokratian todellisuuden?

Fabienne Goux-Baudiment

Johtaja, proGective, yksityinen tulevaisuudentutkimuskeskus

Puheenjohtaja, World Futures Studies Federation (2005–09)

Abstrakti

Demokratiasta on tullut niin maaginen sana, ettemme useinkaan ajattele edes sen sisältöä, saati sen tulevaisuutta. Demokratian tulevaisuuden evoluutorakenteiden tutkinta tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä käyttäen auttaa ymmärtämään paremmin, mistä demokratiassa on kyse ja mitkä tekijät vaikuttavat sen tulevaisuuteen.

Demokratia on kasvanut edeten alkuperäisestä kreikkalaisesta mallistaan demoksen (kansan) käsitteen jatkuvan laajenemisen sekä oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa kohti vievän taistelun kannattelemana. Nykyisten ”valtion” ja sitä tukevan ”kansakunnan” synty on vienyt sen evoluutiossa uudelle askelmalle. Kun demokratiaa tänä päivänä tarkastellaan parin viime vuosisadan aikana esiintyneen ihmiskunnan edistysajattelun ja totalitarismin pelon pohjalta, se epäilemättä näyttää parhaalta poliittiselta järjestelmältä.

Kuitenkin monet tulevat haasteet vaarantavat demokratiaa: millaisia seuraavat sukupolvet ovat, yhä kasvavat vaatimukset toisenlaisesta maailmasta, vielä kaukana saavuttamattomissa olevan globalisaation seuraukset ja noosfäärin kehitys. Olemmeko varmoja, että demokratia edes on paras malli 21. vuosisadan kohtaamiseen? Jos päätämme niin tutkimatta asiaa perusteellisesti, kiinnitämme tulevaisuutemme. Jotta saisimme sen jätetyksi auki, on aika keksiä vaihtoehtoja.

OSA I: Kohtuuden unelmasta maailmanlaajuiseksi malliksi

Ranskassa on sanonta, että kun sana on kuultu kaikkialla, sen edustama asia on jo kadonnut. Koskaan ei ole kuultu demokratia-sanaa niin paljon kuin viime vuosikymmenen mittaan. Tarkoittaako se, että sanan takana oleva käsite alkaa jo kadota?

Tulevaisuudentutkijan päivittäistä työtä on rakenteellisten ongelmien tunnistaminen ja niiden yhdistäminen erilaisiin pitkäaikaisiin suuntauksiin, jotta autettaisiin päätöksentekijöitä tekemään mahdollisten tulevaisuuksien muotoilun kannalta parhaat mahdolliset päätökset. Demokratian tulevaisuuden pohtiminen vaatii nyt sellaista tulevaisuuteen suuntautunutta työtä. Mitä demokratia nyt 2000-luvun alussa on? Mitä se todella tarkoittaa, paitsi sanaa itseään ja ehkä jotain sitä koskevaa aikansa elänyttä ajattelutapaa? Mitkä ovat mahdolliset tulevat seuraukset sille, mitä tällä sanalla kuvaamme?

Antiikista nykymaailmaan

Siirrytään hetkeksi menneisyyteen ja muistellaan demokratian alkuperäistä merkitystä. Sana tulee kreikan sanasta *demokratia*, joka muodostuu kahdesta osasta, *demos* (kanssa) ja *kratos* (hallinta, määrääminen). Se siis viittaa hallintomuotoon, jossa kansalla on määräämisoikeus.

Ateenan malli

Vanhimmat meille tutkittaviksi säilyneet dokumentit kuvaavat Ateenan kaupunkivaltion hallintatavan ensimmäisenä demokratiaan perustuvana hallintona. Tämä suuri historiallinen keksintö oli neljän tukipilarin varassa: poliittinen tasavertaisuus (*isonomia*) ”kansan” kesken (moniselitteinen sana), vapaus, lain kunnioitus ja oikeudenmukaisuus.

Mutta tämä malli oli kuitenkin kaukana siitä, mitä tänään pidämme demokratiana, etenkin kahdelta edelleenkin tärkeältä näkökannalta tarkasteltuna. Ensimmäinen liittyy *demoksen* käsitteeseen. Demos oli monimuotoinen sana, jolla oli paljon merkityksiä, muun muassa ”tähän yksikköön kuuluvat ihmiset” (tai tarkemmin, kansalaisjoukko) ja ”pienet ihmiset” (alemmat luokat). Antiikin ajan teoreettisissa väittelyissä käytettiin usein hyväksi tätä perustavanlaatuista moniselitteisyyttä. Ateenan demokratia oli kyllä järjestetty kansalaisia koskevaksi, mutta sen piiriin eivät kuuluneet naiset eivätkä myöskään orjat tai ulkomaalaiset. Kansalaisia oli siis alle 10 % Attikan väestöstä. Vielä myöhemmin (509 jKr.), kun Rooman tasavalta perustettiin, suvereniteettioikeudet myönnettiin ”kansalle” eli patriiseille, ja naiset ja plebeijit jäivät edelleen ulkopuolelle.

Toinen näkökanta liittyy *kratein*-käsitteeseen, siis hallintaan tai määräämiseen. Vaikka tänään käsitämmekin kansanvallan valittujen tai nimettyjen edustajien kautta hallitsemisena, niin ei kuitenkaan alun pitäen ollut laita. Ateenan demokratia oli suoraa ja osallistuvaa. Se tarkoitti, että kansalaiset olivat parlamentin (*Ecclesian*) jäseniä. Sillä oli suurin valta, se teki päätökset ja nimesi niiden toimeenpanosta vastaavat, parlamentille tilivelvolliset virkamiehet. Vaikka käytännössä poliittiseen elämään osallistui vain neljännes kaupungin kansalaisista, oli todennäköistä, että arpa osui vuorollaan itse kuhunkin, kun valittiin virkamiehiä tai oikeusistuimien jäseniä. Tästä seurasi, että voidaan todella sikäli puhua kaikkia koskevasta suorasta demokratiasta, että jokainen ainakin kerran elämässään joutui toimimaan järjestelmän osana eikä siis voinut väittää, ettei tietäisi miten se toimii.

Ajattelepa Ateenan demokratiasta mitä tahansa, pitääpä sitä hyvänä kuten Thukydides tai pahana kuten Platon tai Aristoteles, täytyy ymmärtää sen voiman rooli, joka parin vuosisadan ajan toimi ensin muodostaen tämän järjestelmän ja sitten pitäen sen käynnissä. Täytyy myös ymmärtää, että nykyisillä kansallisvaltioilla on hyvin vähän yhteistä Ateenan demokratian kanssa, paitsi jos ne muuttuvat Kreikan kaupunkivaltioiden kokoisiksi.

Jo tämän pikakatsauksen perusteella näemme helposti, että demokratian käsite on todella muuttunut suuresti vuosituhsien mittaan.

Jatkuvaa kehitystä kohti parempaa mallia

Kolme demokratian evoluutiossa esiintynyttä aspektia ovat niin merkittäviä, että ne ovat hälventäneet mahdollisuuden koskaan enää uudelleen toteuttaa Ateenan mallin mukais-
ta demokratiaa.

Ensimmäinen muutos on kansan käsitteen laajeneminen. Vuosisatojen ajan on tais-
teltu poliittisten oikeuksien puolesta. Ja evoluutio kohti kaikkien ihmisten sisällyttämis-
tä *demoksen* käsitteen piiriin jatkuu yhä...

Toinen muutos liittyy nykyisten valtioiden muodostumiseen. Ateenassa yhteisö ja val-
tio olivat sulautuneet yhdeksi ”poliittiseksi yhteiskunnaksi”. Ateenan kaupunkivaltion ja
Rooman tasavallan hallinnoissa oli molemmissa elementtejä korkeasta kansalaisosallis-
tumisesta, toisaalta niissä ei esiintynyt oikeastaan lainkaan keskitettyyn byrokraattiseen
kontrolliin kuuluvia elementtejä. Kun demokratian ajatus pulpahti uudelleen esille Eu-
roopan poliittisessa keskustelussa 1500-luvun lopulla, Machiavelli oli jo ehtinyt luoda ny-
kyisen poliittisen ajattelun vedenjakajan: hän oli erottanut poliittisen ja teologisen vallan,
maallistanut poliittisen vallan. Näin ollen nykyisenlaisen valtion käsitteen muotoutumi-
nen – valtio hallitsijan vallan tukena – tuli mahdolliseksi, ja se saattoi kehittyä edelleen,
täsmentyä ja rikastua suurten yhteiskunnallisten ajattelijoiden kehittämänä.¹

Demoksen laajenemisen ja *krateinin* rakentumisen välinen ristipölytys tuotti 1800-
luvun mittaan kolmannenkin muutoksen: syntyi kansakunnan käsite. Se astuu ihmis-
ten, entisen *demoksen*, tilalle. Suvereenina abstraktina kokonaisuutena kansakunta voi
ilmaista itseään vain edustajiensa välityksellä. Kansakunnasta tulee siis uuden käsit-
teen perusta: kansallisvaltion, tähän saakka monimutkaisimman ihmisten organisoi-
tumismallin. Vähemmässä kuin vuosisadassa tästä instituutiosta on tullut kansakun-
tien pääasiallinen olemisen muoto, enimmäkseen siksi, että valtio enenevästi tunkeutuu
kansalaistensa jokapäiväiseen elämään ja sen organisaation sisäisten resurssien komp-
leksisuustaso yhä kasvaa.

Tämä ei tarkoita, että kansallisvaltion käsite olisi mitenkään ratkaisut sitä demokra-
tian pääongelmaa, jonka poliittiset teoreetikot ovat osoittaneet.² Toisaalta valtiolla pitää
olla pakkotoimien monopoli, jotta se voi tarjota turvaa kansalaisilleen ja heidän aktivi-
teeteilleen. Toisaalta juuri tämä säätelevä ja pakkoa käyttävä voima saattaa viedä kan-
salaisilta poliittiset ja sosiaaliset vapaudet. Jo 1500-luvulta lähtien on poliittinen ajattelu
keskittynyt tähän heikkouteen ja pyrkinyt löytämään parhaan hallintomuodon, jolla si-
tä kompensoitaisiin (kansan suvereenius, vallanjako, perustuslaki, mahdollisuuksien ja
oikeuksien tasapaino, voima ja laki, vastuut ja velvollisuudet, auktoriteetti ja vapaus...).
Varhain 1800-luvulla liberaalit demokraatit tuottivat kiinnostavan ajatuksen juuri tämän
ongelman ratkaisemiseksi: he loivat edustuksellisen demokratian instituution. Näin kan-
salaiset voivat valita, oikeuttaa ja hallita poliittista päätöksentekoa ”sosiaalisella sopimuk-
sella”, jolla valta delegoidaan täysin. Tätä mallia täydentää kansalaisten tasa-arvoisuus ja
saavutettu yleinen äänioikeus. Mallista tuli 1900-luvun mittaan hiljaksen normi suu-
rimmassa osassa länsimaita kuten myös monin paikoin muuallakin.

¹ Jean Bodin, *Six livres de la République*, 1576; Thomas Hobbes, *Leviathan*, 1651; Charles de Montes-
quieu *De l'esprit des lois*, 1748; Alexis de Tocqueville, *De la démocratie en Amérique*, 1835

² ks. Thomas Hobbesin kirjoituksia tästä aiheesta

Ylivoimainen hyöky

Kun otamme huomioon, että ylivoimaisesti suurin osa poliittisista ajattelijoista antiikin Kreikasta aina tähän päivään asti on suhtautunut erittäin kriittisesti sekä demokratian teoriaan että sen käytäntöön, miten meidän olisi ymmärrettävä nykyinen täysin yhtenäinen sitoutuminen demokratiaan ja se täydellinen mielikuvituksen puute, joka esiintyy toisiinsa, nykymaailmaan paremmin sopiviin hallintomuotoihin nähden?

On kaksi pääsyytä, jotka kummatkin juontavat juurensa 1800-luvun historiasta ja ovat kehittyneet edelleen 1900-luvun mittaan.

Ihmiskunnan edistyksen ajatus

Ensimmäinen syy on käsitys siitä, että demokratia on läheisessä yhteydessä ihmiskunnan edistykseen.

1800-luvun mittaan levisivät valistuksen aikakaudelta perityt Ranskan vallankumouksen (1789) aatteet ja antiikin mystifointi³. Näistä kehittyi demokratian edistystä kannattamaan neljä perusperialetta: vapaus, tasa-arvo, laki ja oikeus.

Samaan aikaan kohosi uusia rakenteellisia voimia muokkaamaan sosiaalista kehitystä. Porvaristo oli yksi. Se oli vuoden 1789 perintöä, yleisiä yhteiskunnallisia etuisuuksia edistävä voima – siis mitä keskiluokka oikein on? Se on sitä, että ihmiset ovat saavuttaneet tietyn mukavuustason, koulutusta ja turvaa. Näihin helpon elämän ja hyvinvoinnin oloihin, joita ilman vapaus on merkityksetön sana tai julmaa pilkkaa, näihin ihmiset kaipaavat ja näihin he eivät ikinä yltäisi, ellei apuna olisi keskiluokkaa, joka ei voi kieltää apuaan ilman, että aukeaisi kuiluja, joihin koko sivilisaatio eksyisi ja hukkuisi.⁴

Kun 1800-luvun keskiluokalla oli tällainen poliittinen rooli esitettäväänään, se oli – kuten Kreikan demos ja Rooman populuskin – uusi eliitti, jota vielä vahvasti kouluttautumismahdollisuuksien parantuminen ja kapitalismin kasvu. 1800-luvun jälkipuoliskolla jotkut poliittiset ajattelijat tajusivat, että keskiluokasta muodostuisi ennemminkin ”lasikatto” kuin sosiaalisen nousun apuväline alemmille luokille, etenkin työläisille, joiden elinolot olivat hyvää vauhtia huononemassa. Marx, Engels ja myöhemmin marxistinen traditio laajemminkin näkivät nykyisin kapitalistiseen talouteen yhdistetyn liberaalin demokratian tilalle tulevaksi täysin demokratisoidun yhteiskunnan ja valtion, joka voisi olla sisällytetty suoran demokratian pyramidirakenteisiin. Sellaisen demokratisoinnin täytyy tarkoittaa, että niin inhimillinen kuin poliittinenkin emansipaatio saavutetaan nujertamalla valtio. Sosialististen demokratioiden kokeilut eivät kuitenkaan olleet 1900-loppuun mennessä johtaneet valtion häviämiseen vaan päinvastoin, sen vahvistamiseen aina totalitarismiin saakka. Nykyinen liberaali demokratia, jota joskus kutsutaan pehmeäksi tyranniaksi, on tuskin sekään välttynyt tältä kiusaukselta.

Joten edistipä sitä vasemmisto (sosiaalidemokratia) tai oikeisto (liberaalidemokratia), demokratiasta oli 1800-luvun loppuun mennessä tullut paras toimintaympäristö.

³ Visio, jolla myytin todellisuutta muovataan hämärtäen kielteisiä aspekkeja ja idealisoiden myönteisiä

⁴ Prosper Enfantin, *Le Crédit*, 1848 (lainaus Michèle Riot-Sarcey, ”Comment relire le XIX siècle?”, *Revue d'Histoire du XIX siècle*, 2005-31)

Kummassakin näistä vastakkain olevista demokratiakäsityksistä demokratian nähdään välttämättä johtavan ihmisyksilön vapautumiseen kasvatuksen ja kansalaisuuden avulla (kansalaisvelvollisuudet) ja yleisesti tunnustettuun samanarvoisuuteen oikeudenkäytön ja vapauden kannalta tarkasteltuna. Joskin Ateenan mallin aika on selvästi ohi, ne neljä kulmakiveä, jotka ovat kehitystä kantaneet, ovat yhä – ja enemmän kuin koskaan – perustana kaikkein kaivatuimmalle (läntiselle) tulevaisuudenvisionille.

Totalitarismin pelko

Toinen syy demokratian näin laajan kasvuun ympäri maailmaa on totalitarismin pelko. 1900-luvun alku osoitti sen oikeutetuksi: demokraattisessa hallinnossa pääongelma on valtion valta, silloinkin kun valtio on kansakunnan toimivallan legitimoitu käyttäjä.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun oli nähty 9 miljoonaa kuollutta ja valta-va muutos itse sodan luonteessa, alkoi ilmetä skeptisismiä demokraattista järjestelmää kohtaan. Vasemmisto ja oikeisto molemmat vahvistivat asemiaan sotien välillä. Sosiaalisia jännitteitä oli ympäri Eurooppaa, ja niitä lisäsi vuoden 1929 taloudellinen kriisi. Silti marssi kohti parempaa demokratiaa jatkui: ihmiset saivat yhä lisää sosiaalisia oikeuksia. Joillekin myös Neuvostoliiton kehitys oli toivon lupaus.

Sitten, ja tämän me toki tiedämme historiasta, Mussolini tuli valtaan vallankaappauksella, kun taas Hitler sai sen normaalien vaalien avulla hyvin demokraattisesti. Toisen maailmansodan jälkeen totalitarismia onkin yhtäkkiä tavattu niin fasistisissa hallinnoissa oikealla yhtä lailla kuin kommunistisissa hallinnoissa vasemmalla. Näiden hallintojen aikaansaannoksiksi on arvioitu yhteensä melkein 50 miljoonaa kuollutta (Aasiassa ja länsimaissa). Hiroshima ja Nagasaki ovat pysyviä arpia länsimaisen sivilisaation kollektiivisessa tajunnassa.

Tästä lähtien demokratiaa tahraa epäily. Parhaassakin tapauksessa liberaali demokratia on epäonnistunut pyrkimyksessään suojella yhteiskuntaa mielivallalta, ja pahimmassa tapauksessa itse yhteiskunnassa on jotain mätää, joko Arendtin kuvaaman teollisen suurkulutusmallin mukaisesti tai yksinkertaisesti ihmisolentojen perusluonteen takia. Sitä ei pysty demokratia muuttamaan, olkoonpa liberaalia tai ei.

Lopuksi sanottakoon, että tämä lyhyt kahdeskymmenes vuosisata – joka alkoi Euroopassa 1914 ja loppui 1989 – toi mukanaan kahdenlaista pettymystä: valtio, vaikka sille antaisi puitteet edustuksellinen demokratia, ei olekaan demokratialle ihanteellinen mekanismi kuten sen piti olla, ja toisaalta ihmiset itse, kolmen vuosituhannen sivistyksen jälkeen, eivät olekaan niin sivistyneitä kuin valistuksen aikakaudella väitettiin. Näin humanismista on tullut sotien jälkeisen aikakauden suurin häviö. Sen mukana on kadonnut myös ajatus tulevaisuudesta melkein kuin edistyksen sijaintipaikkana, jota kohti kehityksellä ponnistellaan. Tämä valtava muutos on johtanut lyhytjänteisen ajattelun yleistymiseen, välittömän palkkion etsintään, hedonismiin ja tietynlaiseen laiskuuteen tai harkinnanhalun puutteeseen kylvetäessä tulevaisuuden siementä.

21. vuosisadan alussa esiintyy kaksi vahvaa trendiä: yksittäisten ihmisten valta lisääntyy, ja kansallisvaltioiden rooli demokraattisen hallinnon parhaana edustajana heikenee. Ehkä paetakseen valtiovallan lonkeroita ja vanhoja, siihen liittyviä instituutioita ihmiset rakentavat uusia klaaneja ja yhdistyvät maantieteestä riippumatta eri mitoissa (pienesti ja paikallisesti tai maailmanlaajuisesti) ja saavat näin lisää valtaa kansalais- ja

muiden järjestöjen kautta ja lisää vapaudentunnetta.
Selviääkö demokratia tästä uusjaosta hengissä?

OSA II: Demokratiahaaveiden tuolla puolen?

Berliinin muurin murtuminen vuonna 1989 johti muuhunkin kuin uuteen geopolitiiseen järjestykseen – siihen päättyi 40-vuotinen lännen ja idän vastakkainasettelu ja Jaltalla tehty jako. Se avasi oven eräänlaiselle pehmeälle vallankumoukselle, joka ei enää keskity taloudelliseen ja tekniseen edistykseen kuten 1800- ja 1900-luvulla, vaan ihmisen kehitykseen. Tämä ei tarkoita vain köyhyyttä, terveydenhuoltoa, koulutusta... niitä seikoja, jotka kuuluvat YK:n inhimillisen kehityksen indeksiin, vaan myös filosofista kysymystä, mitä ihmisyyys on. Nykyinen darwinistien ja luomiskertomuksen kannattajien välinen kiista ja kestävän kehityksen ajattelun nopea ja laaja leviäminen ovat molemmat tapoja, joilla syventää näkemystä tai vastata periaatteellisiin kysymyksiin: keitä olemme ja minne olemme matkalla? Ihmiskunnan sukupuutto ei enää ole mahdoton ajatus, ei myöskään ole mahdotonta ajatella ihmisen uudenlaista fyysistä evoluutiota kohti ihmisen ja koneen sekoitusta tai kohti geneettisen muuntelun avulla tuotettua ”parannettua ihmistä”. Kun ihmisen ja koneen väliset rajapinnat yhä lisääntyvät, sydämentahdistajista bionisiin proteeseihin ja ulkoisiin tukirankoihin, pysymmekö mieleltämme samalaisina ihmisolioina kuin esi-isämmekin?

Tässä yhteydessä, menneisyys huomioon ottaen, nousee kaksi kysymystä: Mihin me oikein tässä uudessa maailmassa demokratian kanssa joudumme? Onko demokratia enää paras hallintomalli seuraavalle ihmiskupolvelle?

Inhimillinen kehitys: odotettavissa syvästi vierasta kompleksisuutta

Vieraus ei ole meille mitenkään etäistä. Ei tarvitse ajatella maapallon ulkoista elämää tai post-inhimillisiä jälkeläisiämme kaukana tulevaisuudessa. Ensimmäiset tapaamamme muukalaiset ovat todennäköisesti omia lapsiamme. Kuulemme kaikkialta maapallolta, että uudet sukupolvet ovat hyvin erilaisia kuin aiemmat. Ehkä kaikki sukupolvet sanovat niin omista lapsistaan. Mutta tällä kertaa ilmiö vaikuttaa merkittävältä, koska samoja piirteitä otetaan esiin niin Amerikassa ja Euroopassa kuin Afrikassa ja Kiinassakin. Miten ne demokratian kanssa selviytyvät?

Muukalaisten sukupolvi

Vuosi 1960 oli käännteentekevä. Sen jälkeen syntyneellä sukupolvella – X-sukupolvella – on vähemmän yhteistä edellisten sukupolvien kanssa kuin yhdelläkään sitä edeltäneellä sukupolvella (ainakaan 1900-lukua ajatellen). Länsimaissa tähän sukupolveen ovat vaikuttaneet useat tekijät, jotka ovat muodostaneet siihen kuuluvista ihmisistä tietyllä tavalla erilaisia.

Useimmissa länsimaissa (ja joissain Aasian maissa) ihmisiin ei ole vaikuttanut sota. He eivät ole eläneet yhtään sotaa, eivätkä heihin ole vaikuttaneet myöskään sodan kokee-
neet vanhemmat. Tämä on suuri murros esimerkiksi Euroopan historiaa ajatellen. Si-
itä on seurannut eräänlaista sosiaalisen solidaarisuuden häviämistä ja elossaselviämisen
tunteen häipymistä. Siitä on seurannut myös kontrolloimatonta väkivaltataipumusten
ilmaisua, koska ihmisillä ei ole mitään käsitystä todellisesta väkivallasta eikä siitä, miten
nopeasti sodan mekanismit laukeavat ja lukkiutuvat toimintatilaan.

Nämä ihmiset ovat hyvin hedonistisia, vanhempiaan reilusti rikkaampia, ja heillä on
mahdollisuus käyttää enemmän päivittäisiä mukavuuksia kuin vanhemmilla oli (ajatel-
laan esimerkiksi kodinkoneita ja viihde-elektroniikkaa). Useimmille heistä työ ei enää
ole henkilökohtaisen saavutuksentunteen tuoja vaan pelkästään tapa ansaita elanto ja pi-
tää mukava elintaso. He etsivät välittömiä palkkioita eivätkä ole taipuvaisia pitkän täh-
täimen investointeihin. ”Vuoden 1968 vallankumouksen” implisiittisesti muovaamana
on heidän tärkeimmäksi, ellei jopa ainoaksi, tunnussanakseen tullut vapaus. Heillä on
taipumusta kieltää perheen auktoriteetti siinä missä muutkin hierarkkiset auktoriteetit
(kuten koulu, poliisi tai valtio). Äärimmäisen individualistisina ihmisinä heillä näyttää
olevan kaikki oikeudet ja hyvin vähän velvollisuuksia yhteisöissään. Kun he hakevat hen-
kisyttä, buddhalaisuus vetää heitä puoleensa.

Seuraava, 1980-luvulla syntynyt sukupolvi, jota joskus kutsutaan minä ja me -suku-
polveksi, kulkee samaa polkua, vaikkakin ehkä hieman toisin. Tällä sukupolvella on edel-
täjiensä kanssa samat piirteet, mutta he ovat lisäksi persoonienvälisiä individualisteja:
heidän individualismiaan tasapainottaa ryhmään kuulumisen tarve. He ovat kasvaneet
kännykkä kourassa, he ovat joustavia, muuttavat nopeasti mieltään, sopeutuvat ja tart-
tuvat taas uusiin mahdollisuuksiin. Heitä pelottaa olla vaihtoehdottomassa tilanteessa.
Heidän omaa tulevaisuuttaan kohtaan tuntemansa optimismi pohjautuu siihen, että he
ovat varmoja kyvystään saavuttaa pyrkimyksensä. Entistäkin hedonistisempina he ovat
suurkuluttajia. He ovat hyvin tietoisia siitä, että maailma muuttuu, eivätkä he usko pe-
rinteisiin instituutioihin eivätkä ”aikuisten maailmaan”. Aikuiset eivät tosiaan ole heille
enää mallina, sillä juuri aikuisethan eivät ole pystyneet estämään taloudellisia kriisejä,
säilyttämään perhettä (useimmat tämän sukupolven jäsenistä tulevat uusperheistä) ja
suojelemaan ympäristöä. Kyberavaruus on heidän uusi peliplaneettansa, ja siellä he pe-
laavat kollektiivisia on line -videopelejä ja osallistuvat roolipeleihin chatti-suhteitten-
sa kautta. Aikuisina heillä todennäköisesti on yhteistä perheen käsite, entistä läheisempi
vanhempien ja lasten välinen suhde, jota vaatimukset koulussa saavutettavista tuloksista
eivät häiritse entiseen tapaan (toisin kuin X-sukupolvella), ja entistä tiedostetumpi huoli
terveyden laadusta. Demografinen siirtymä saattaisi hidastua minä ja me -sukupolven
avulla etenkin joissain Euroopan maissa, jos tiettyjä menettelytapoja otettaisiin jo var-
haislapsuudessa avuksi (hoitopaikat).

Tämä uusi sukupolvi ei osoita mustavalkeita piirteitä vaan paradoksia käyttäytymis-
malleja, tunteita ja komponentteja, kuin aina olisi meneillään eri rooli. Se tekee tulevai-
suutensa ennustamisen vaikeaksi. On kuitenkin ilmeistä, että sillä on kohdattavanaan
suuria ongelmia seuraavien kahden vuosikymmenen aikana, ja suurin osa niistä johtuu
juuri ääri-individualismista: väkivalta, huumeidenkäyttö, oikeuden kieltäminen, lahjon-
ta, ympäristön rappeutuminen jne. Miten demokraattiset järjestelmät selviytyvät tästä
tilanteesta? Helpoimmalla mahdollisella tavalla: Lisäämällä valtion pakkovaltaa yksilön
kustannuksella? Vai vaikeimmalla tavalla: Muuttamalla koulujärjestelmää tai tekemällä
vallankumouksen vähintään juuri koulujärjestelmän puitteissa?

Vanha luokkajärjestelmä ei ole kuollut, se on vain piilossa. Uudessakin sukupolvessa on eliitti, joka on valmis riskien ottoon kuten ulkomaille muuttoon, ja siten se rakentaa kosmopoliittista, maailmanlaajuista yhteisöä, joka on valmis puolustamaan käsityskantojaan ja muuttamaan maailmaa. Toisessa ääripäässä on toinen vähemmistö, joka kaipaapäpitoivoisesti omaa hierarkkista järjestelmäänsä, jossa löytää ja omaksua oma paikkansa ja tulla vertaistensa tunnustamaksi. Nämä ihmiset liittyvät yksityisarmeijoihin (äärioikeisto), mafian kaltaisiin organisaatioihin tai urbaaneihin heimoihin. Suuri, jonkin verran koulutusta saanut enemmistö yksinkertaisesti kieltäytyy vilkaisemastakaan työtä, joka on yli 25 kilometrin päässä kotoa tai perheen asuinseudulta.⁵ Se elää siis hyvinvointivaltiossa tai ”vakuutusyhteiskunnassa”, joka on tehnyt siitä joukon jatkuvasti avun tarpeessa olevia tuettavia, joka ei välitä muusta kuin rajoitetusta ympäristöstään ja välittömästä tyydytyksestään.

Jos muistamme, että Ateenan demokratiassa vaadittiin yleistä sitoutumista kansalaishyveisiin – kaupunkivaltiolle omistautumista ja yksityiselämän alistamista toissijaiseksi julkisten asioiden ja yhteisen hyvän hoitoon nähden – silloin maailma näyttää joutuneen kauemmas alkuperäisestä demokratian mallista kuin koskaan ennen. Individualismi on saavuttanut sellaisen sijan yhteisten arvojen joukossa, että takaisin palaaminen vaikuttaa mahdottomalta, vaikka individualismin mukana näyttää tulleen sosiaalisia jännitteitä ja lisää valtion toimia vapauden rajoittamiseksi – valtion, jonka lakeja kunnioitetaan entistä vähemmän. Nykymaailma vaikuttaa useimmista ihmisistä kovin epätydyttävältä. Yhä useammat etsivät ”muuta maailmaa”.

Muita maailmoja etsimässä

Utopiat ilmestyvät usein siirtymä- ja muutosvaiheiden aikana. Kun kaikki on lukossa epäonnistuneissa järjestelmissä, joita ei voi voittaa... silloin ovat utopiat meille resurssina. Ne voivat olla ulospääsytapoja siinä missä kriitikkojen käyttämiä aseitakin.⁶

Koska maailman nykyinen kehitys ei näytä monillekaan ihmisille kestävältä tai kaivattavalta, nousee esiin mietteitä muista maailmoista, jotka olisivat ihmiskunnalle onnellisempia. Pehmeitä visioita pyrkii levittäytymään ulos maailmanlaajuisista aivoriihiverkostoista, on rauhanliikkeitä, käytännöllisiä yhteistyöverkostoja, vihreitä organisaatioita, globalisaatiota vastustavia mielenosoituksia ja järjestöjä kuten World Social Forum jne.⁷ Vanhat keinot otetaan myös käyttöön, usein ääriliikkeiden muodossa. Niitä ovat esimerkiksi uskonnollinen fanatismi ja äärioikeistolaiset tai äärivasemmistolaiset ideologiat; ne näyttävät näiden ajatussuuntausten viimeiseltä elonjäämisponnistukselta.

On selvää, että uuden vuosisadan tulo herättää toiveita jonkin muuttumisesta, että tulevaisuus olisikin kirkkaampi, kunhan vain tahdomme tarpeeksi kovasti. Mutta vaihtoehdot eivät ole niin selvät: tähän asti ne ovat näyttäneet enimmäkseen utopioiden kuvailuilta. On kiinnostavaa huomata, että mikään esitetyistä tulevaisuuden visioista, paitsi ääriainesten esiin ottamat, ei ole pystynyt kyseenalaistamaan demokratiaa. Johtuuko

⁵ Ranskan valtakunnallisista tilastoista, tilanne voi olla muualla toisin.

⁶ Paul Ricoeur, *L'Idéologie et l'Utopie* [Ideology and Utopia], Pariisi: Le Seuil, 2005

⁷ ks. <http://www.anotherworldispossible.org/>, <http://www.worldchanging.com>, <http://www.peke-fr.org>, <http://www.commondreams.org/views/02/0201-01.htm>, <http://www.licc.org.uk/culture/another-world-is-possible>

se siitä, ettemme pysty kuvittelemaan kolmatta tapaa, sellaista, joka ei olisi joko demokratiaa tai tyranniaa? Vai sopiiko demokratia niin mukavasti hedonismiiimme ja lyhytjänteisyyteemme, että on tullut tabuksi kyseenalaistaa sitä?⁸ Onko olemassa tapaa ajatella ”out of the box”, kaiken historian alusta saakka jo ajatellun, sanotun ja kirjoitetun tuolle puolelle?

Tulevaisuudentutkijan metodologiaan kuuluva optimismi vaatii myönteistä vastausta. Aina on olemassa ulospääsytapaa. Myönteiset puolet saattavat olla kielteisten piilottamia: informaatio- ja kommunikaatioteknologiat tuovat uusia tapoja manipuloida havaintoja ja mieliä tarjotessaan uusia keinoja kehittää laajempaa ja vahvempaa sosialisaatiota, itsekkäiden huvien etsintään sekoittuu huoli paremmasta maailmasta, demokratia löytää rajansa individualistisesta itseohjautuvuudesta mutta on myös antanut meille tavan muotoilla tulevaisuuttamme älykkäästi, tarmokkaasti ja halukkaasti, jos me niin tahdomme.

Vain yksi tuleva on varma: tuleva vuosisata on hyvin erilainen kuin edelliset. Ei huonompi TAI parempi vaan huonompi JA parempi. Tulevaisuus on varmasti kompleksisempi ja entistä hankalammin ennustettavissa. Varmasti vieras. Sitä kohti me matkaamme, enemmän tai vähemmän demokraattisesti. Mutta onko demokratia sitten enää paras malli?

Seuraava haaste: uuden, maailman hallintaan paremmin soveltuvan mallin löytäminen

Demokratia on paras mahdollinen hallintojärjestelmä sellaiselle sivilisaatiolle, joka perustuu ajatukseen ihmisten kehityksestä valtion turvaamina yksilöinä lakien ja hierarkisen paineen alaisuudessa. Eikö ole muuta vaihtoehtoa kuin totella pakon tai lakien alaisena? Meidän demokratian käsitettä kohtaan tuntemamme kiintymys voi johtaa kahdenlaiseen tilanteeseen: joko olemme tarpeeksi sitkeitä ja vahvoja jatkamaan demokratian tiellä kunnes vihdoinkin saavutamme sen, miltei täydellisen mallin, tai sokeudumme niin, ettemme ymmärrä astua pois umpikujaan vievältä polulta emmekä osaa kuvitella uusia tapoja itsemme hallitsemiseen.

Globalisaation viljely

Käsitteen ja käytäntöjen takana demokratia on sana, jota rajoittaa vain tulevaisuutta koskevan ajattelumme suppeus. Olemme ihmisinä maapallon ainoa ajatteleva laji, kykenemme tutkiskelemaan ja muotoilemaan tulevaisuuttamme. Jollain lailla tämä on meille aintuilaatuinen piirre. Meidän ei pitäisi pelätä nykymaailman tuolle puolen ajattelemista luodaksemme tulevaisuudestamme uuden vision, määritelläksemme uuden haasteen, joka vapauttaisi yksilöt poliittisista puolueista tai lähestymistavoista, jotka lukitsevat heidät aikansaeläneisiin vastakkainasetteluihin, konflikteihin ja joskus jopa näennäiseen sotaan.

8 ks. José Saramago, ”Reinventing democracy”, teoksessa *Le Monde Diplomatique*, englanninkielinen laitos, elokuu 2004

Kun kuvittelemme muutamia kaikkein todennäköisimpiä tulevaisuuksia, näemme, miten globalisaatio tulee vaikuttamaan demokratiaan.

Kansallisvaltio joutuu todella kovan haasteen eteen globalisaation ja siihen liittyvän keskinäisen riippuvuuden tähden. Kun toisaalla on yhä laajenevia joukkomuuttoja väestön hajaantuessa entisiltä kotiseuduilta ja toisaalla yhä lisääntyviä määriä ulkomaista väestöä muiden valtioiden alueella, kansakunnan ja valtion käsitteet eivät enää ole kovin selvät. Kun valtakin on alkanut hajautua toisaalta paikallisille viranomaisille ja toisaalta vähemmän selville mutta rajoitettaville alueellisille (esimerkiksi Euroopan komissio) tai globaaleille (WTO, UNO) viranomaisille, kansallisvaltiot ovat jo alkaneet hitaan mutta todellisen heikentymisprosessin. Ne eivät todennäköisesti enää ole tehokkain paikka, mistä hallita yhä kompleksisempaa ja verkottunempaa maailmaa.

Euroopassa ilmaistu tarve löytää uusia, transnationaalisia, kollaboratiivisia, entistä avoimempia ja entistä demokraattisempia, selkeämmin tilivelvollisia instituutioita, jotka myös antaisivat enemmän valtaa Euroopan kansalaiselle, on vain yksi niistä merkeistä, jotka osoittavat kohti uutta, alueellista ja globaalia hallintomuotoa. Jotta tuettaisiin tätä tulevaisuuden auktoriteettia, täytyy ajatella uudenlaista kansakuntaa, joka vastaisi kansalaisten tarpeeseen olla aktiivisia ja vastaanottavaisia muuallakin kuin omissa lähiyhteisöissään, esimerkiksi omilla asuinseuduillaan ja myös koko planeetalla, sikäli kuin maailmanlaajuiset ilmiöt tulevat kyseeseen. Maailman yleisen mielipiteen muotoutuminen on jo panosta tähän prosessiin samoin kuin yhä enenevä alueellisten rajojen katoaminenkin, G8:n hahmotelma maailman hallinnosta, missä se levitettäisiin kansallisvaltion tason alapuolelle, yläpuolelle ja sen rinnalle.

Reaktiona liian nopeasti etenevään globalisaatioon voi havaita ohjenuorien kaipua. Täysin ei voi sivuuttaa mahdollista paluuta keskiaikaan, jolloin poliittinen ja uskonnollinen valta olivat tiukasti sidoksissa toisiinsa. Demokratia on edelleen yksi parhaista puolustuskeinoista sellaista uhkaa vastaan.

Noosfäärin hallinta

Viisi vuosikymmentä sitten Pierre Teilhard de Chardin selitti, miten noosfääri voisi syntyä, globaali tietoisuus kohota esiin ihmismielien kanssakäymisestä. Internet on nykyisin mahdollistanut tällaisen mieliä lähentävän kehityksen, ja jokin ”maailman yleinen mielipide” voisi joskus antaa sille ilmaisan. Tästä johtuu kiire varustaa yksittäiset ihmiset keinoilla noosfäärin hallintaan, eli tarjota heille mahdollisuus saavuttaa sen puitteissa sama vapaus kuin heillä on biosfäärissä.

Periaatteessa noosfäärissä on kyse globalisaatiosta ja informaatiosta. Informaatiota, aina raakadatasta erittäin kompleksiin tietoon saakka, työnnetään sekä myönteisiin että kielteisiin prosesseihin: jotkut voivat vapauttaa ihmisiä, toiset lähettää heitä epäoikeudenmukaiseen vankeuteen. Manipulaatio on sen rutto. Jotta ihmisiä voitaisiin suojella näiltä myös demokratiaa uhkaavilta vaaroilta, on vain yksi ratkaisu, nimittäin yleinen ja globaali valistus.

Vain valistus – ei pelkästään siksi, että osattaisiin lukea, kirjoittaa, laskea ja käyttää tietokonetta ja puhua ainakin yhtä vierasta kieltä, vaan myös jotta kyettäisiin muokkaamaan oma valistunut mielipide – voi kehittää kriittisiä ja myötätuntoisia mieliä, joita tarvitsemme ihmisten vapautumiseen pehmeän tyrannian vallasta (poliittinen korrektius,

julkiset tiedotusvälineet). Kuten renessanssi sai alkunsa kirjapainotaidon keksimisestä ja akateemisen maailman kasvusta, samalla lailla voi uusi valistuksen aika koittaa internetin keksimisen ja uuden, tulevaisuushakuisen kasvatuksen avulla.

Kyseisessä kasvatuksessa olisi keskeisinä aiheina kolme perusaluetta. Ensimmäinen olisi tiedon haltuunotto kehittämällä kriittinen mieli, tapa tarkistaa tiedon lähteet, huomata manipulaatio sekä oppia ymmärtämään paremmin, millaiset panokset ovat mukana median toiminnassa ja lobbauksessa. Toinen alue olisi tulevaisuudentutkimus ja ennakointi, jotta opittaisiin ymmärtämään paremmin ihmiskunnan kehityksen makrohistorialliset komponentit ja kyettäisiin valitsemaan ja muotoilemaan omaa tulevaisuutta. Kolmanteen alueeseen kuuluisivat ”moraalinen” ja kansalaiskasvatus. Se toteutettaisiin koosteella, jossa olisi yhteiskuntatieteitä, sosiologiaa ja uskontojen ja aatteiden vertailevaa historiaa sekä käytännön kansalaisharjoittelua vapaaehtoistyöhön rekisteröityneissä kansalaisjärjestöissä. Täten individualismia pystyisi rajoittamaan solidaarisuuden kokemus, pehmeää tyranniaa ja lyhytjänteisyyttä puolestaan rajoittaisivat tulevaisuushakuiset pyrkimykset. Sellainen ”demokratian tuolle puolen” ja ”sivistyneen yhteiskunnan tuolle puolen” tähtäävä kasvatus ei opettaisi pelkästään, mitä vapaus on, vaan myös, miten sitä toteuttaa ja tulla tehokkaammaksi kansalaiseksi, valistuneeksi kulluttajaksi ja myönteiseksi humanistiksi.

Johtopäätelmä

Kreikan demokratia suorine, elitistisine vallankäyttötapoineen oli paras hallintomuoto vastaamaan kaukaisen menneisyyden elämää rajoittaviin tekijöihin. Nykydemokratia, joka rakentuu edustuksellisuudelle ja vähemmän elitistisille tavoille valtion ja kansalaisyhteiskunnan välille, oli ehkä paras hallintomuoto tilanteessa, joka vallitsi 1800-luvulla. Jo 1900-luvulla se kuitenkin osoitti rajoittuneisuutensa, esimerkiksi kyvyttömyytensä estää totalitarismia tai sen omaa pehmeää tyranniaa syntymästä. Kun on analysoitu 1990-lukua, on havaittu, miten syvä muutos nykyisen siirrosvaiheen pohjalla on. Taivaallisen Rauhan aukion tapahtumien ja Berliinin muurin murtumisen myötä ovat yksilöt onnistuneet luomaan toivoa, uudenlaista eheytymistä, ajatuksen, että maailma voisi muuttua jollain myönteisellä tavalla. On epäilemättä niin, että näiden ihmisten kollektiiviset manifestaatiot – joista useimmat ovat aidosti vapaita vanhojen puolueiden tai ideologioiden vaikutuksesta – ovat uudenlaisen toimijan alkua: maailman yleisen mielipiteen. Sen muotoutuminen todistaa, että individualismia – jota nykyisin pidetään kaiken pahan alkuna ja juurena – voi tasapainottaa solidaarisuuden tunne ja uudenlainen kanssakäyminen. Se myös kertoo jotain ”toisenlaisen maailman” kaipuusta.

Näyttää kuin nyt olisi vastatusten kaksi voimaa. Toisaalla on perinteinen maailma, joka rakentuu 1800- ja 1900-lukujen arvojen varaan. Näitä ovat esimerkiksi varallisuuden keruu, villi kulutus, anarkististen vapauksien kokeilu, koettu etäisyyden puute ja lammasmainen alistuminen joukkotiedotusvälineiden epäsointuisen äänen edessä. Toisaalla on toisenlainen maailma, joka on hiljakseen nousemassa näkyviin epävarmuuden tilasta. Siihen kuuluu merkityksen etsintä varallisuuden keruun sijasta, kestäväälle kehitykselle pohjautuva kulutus, globaali huoli ihmiskunnan kehityksestä (pääasiassa rauhasta, hyvinvoinnista ja valistuksesta), kriittinen mieli ja maailman mielipide. Tämä paradigman muutos seuraa samaa mallia kuin murrosikäisen kehitys: ristiriitaiset voimat repi-

vät murrosikäisiä kahtaalle, yksi voima puskee heitä pysyttelemään suojeltuina ja vastuuttomina lapsina ja toinen kiskoo heitä kohti aikuisuutta sen kaikkine seurauksineen. Tällaiseen kasvuvaiheeseen liittyy aina väkivaltaisuutta, onpa se sitten kotoilunutta tai hillitsemättömästi ilmaistua, ja sitä nähdään nykyisin joka puolella. Sitä esiintyy tavallisen ja siedettävän, tylsän väkivallan muodossa, ja sitä näkyy myös etnisten joukkomurhien uskomattomissa raakuuksissa.

Se on ehkä hinta, jonka maksamme aikuiseksi kasvamisesta, kypsemmäksi ihmiskunnaksi tulosta. Voimme katsoa sitä ja kaivata kypsien aikojen koittamista. Tai voimme toimia kuin olisimme itse vastuussa omasta tulevaisuudestamme, tukien, mukana ollen ja kasvattaen tätä kapinallista lasta sen matkatessa kohti kesyä vapautta, korkeinta ihmisyyttä ja ehkä parempaa tapaa hallita sitä.

Viitteet

ARENDT Hannah, *Les origines du totalitarisme* [The origins of totalitarianism], 1951

ARON Raymond, *Démocratie et totalitarisme* [Democracy and Totalitarianism], 1965

BALANDIER Georges, *Civilisés, dit-on* [Civilised, it is said], Pariisi: PUF, 2003, 397 sivua

BODIN Jean, *Six livres de la République* [Six Books of the Republic], 1576

CUNNINGHAM Phillip J., "TEILHARD DE CHARDIN and the Noosphere", *Computer-Mediated Communication Magazine*, maaliskuu 1997

ENFANTIN Prosper, *Le Crédit*, 1848

FICHTE Johann-Gottlieb, *Discours à la nation allemande* [puhe Saksan kansalle], 1807

FUKUYAMA Francis, "The limits of liberal democracy", teoksessa KRIEGER Joel (toim), *Oxford Companion to Politics of the World*, Oxford University Press, 2001

FUKUYAMA Francis, *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*, New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2002

GOUX-BAUDIMENT Fabienne, *Donner du futur aux territoires. Guide de prospective territoriale à l'usage des acteurs locaux* [Giving futures to territories]. Lyon: CERTU, 2000, 275 sivua

GUILLEBAUD Jean-Claude, *Le principe d'humanité* [The humanity principle], Pariisi: Seuil, 2001, 506 sivua

HARRIS Jose (toim.), *Civil Society in British History. Ideas, Identities, Institutions*, Oxford: Oxford University Press, 2003

HELD David, "Democracy", teoksessa KRIEGER Joel (toim), *Oxford Companion to Politics of the World*, Oxford University Press, 2001

HOBBS Thomas, *De Cive* (1647, 2. painos)

HOBBS Thomas, *Leviathan*, 1651

HUNTINGTON Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, 1996

JOUVENEL Bertrand (de), *Du pouvoir* [On Power: Its Nature and the History of Its Growth], 1949

KRIEGER Joel (toim), *Oxford Companion to Politics of the World*, Oxford University Press, 2001

LAMBERT Christophe, *La société de la peur* [The society of the fear], Plon, 2005, 198 sivua

LINDENBERG Mats, LÜTHI Bernard, FÜRTH Thomas, *The Me/We Generation*, Tukholma: Bookhouse Publ. 2005, 177 sivua

LIPOVETSKY Gilles, «Narcisse au piège de la postmodernité?» [Narcisse trapped by post-modernity?], teoksessa *Métamorphoses de la culture libérale. Éthique, médias, entreprise*. Montréal: Éditions Liber, 2002

MACHIAVELLI Niccolo, *Il Principe*, 1513

MAISSIN Gabriel, “La philosophie de l’émancipation cher Jacques RANCIERE” [Philosophy of emancipation in the work of Jacques RANCIERE], julkaisussa *Politique*, kesäkuu 2004

MONTESQUIEU Charles (de), *De l’esprit des lois* [The spirit of the laws], 1748

MOSSE Claude, *Histoire D’une Démocratie. Athenes : Des Origines A La Conquête Macédonienne* [History of a democracy. Athens: from the origins to the Macedonian conquest]. Pariisi: Seuil, 1971

POPKIN Jeremy D., *Press, Revolution and Social Identities in France 1830–1835*, University Park, Pennsylvania State University Press, 2002

QUERMONNE Jean-Louis, *Les régimes politiques occidentaux* [The Western Political Regimes], Pariisi: Seuil, 1986

RANCIERE Jacques, *Aux bords du politique* [On the verge of politics], Pariisi: Essais Folio, Gallimard, 1998, 262 sivua

RENAN Ernest, *Qu’est-ce qu’une nation?* [What is a nation?], 1882

RICOEUR Paul, *L’Idéologie et l’Utopie* [Ideology and Utopia], Pariisi: Le Seuil, 2005

RIOT-SARCEY Michèle, “Comment relire le XIX siècle ?” [How to reread the XIX century?], teoksessa *Revue d’Histoire du XIXe siècle*, 2005–31)

ROEBUCK Sue, *What is civil society?*, Centre for Civil Society, The London School of Economics and Political Science (http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/what_is_civil_society.htm)

ROUSSEAU Jean-Jacques, *Le Contrat Social* [Social Contract], 1762

SARAMAGO José, “Reinventing democracy”, teoksessa *Le Monde Diplomatique*, englanninkielinen laitos, elokuu 2004

SIÉYÈS Emmanuel-Joseph, *Qu’est ce que le Tiers-Etat?* [What is the Third Estate?], 1789

TEILHARD DE CHARDIN Pierre, *The Future of Man*. New-York: Harper, 1964

TOCQUEVILLE Alexis (de), *De la démocratie en Amérique* [Democracy in America], 1835

WATES Nick, *The Community Planning Handook*, Lontoo: Earthscan, 2000, 230 sivua

WILLETTS Peter, “The Conscience of the World: The Influence of Non-Governmental Organisations in the U.N. System”, C. Hurst and C (Publ.), 1995

WORMS Frederic, “La Justice”, in *Philosophie Magazine*, n:ro1, huhti-toukokuu 2006, s. 72–73

Yhdysvaltain demokratiaa uhkaavat nykykriisit ja vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita

Linda Groff

Johtaja, Global Options Consulting

Professori, California State University, Dominguez Hills

“Amerikkalaisten voi aina luottaa toimivan oikein...
kunhan he ovat ensin kuluttaneet loppuun kaikki muut vaihtoehdot.”
– Winston Churchill

Abstrakti

Tämä artikkeli sisältää vapaata ajattelua Yhdysvaltain demokratian nykytilasta, sitä kohtavista haasteista, tärkeimmistä eteen tulevista demokratiaan vaikuttavista päätöksistä ja erilaisista Yhdysvaltain demokratialle mahdollisista tulevaisuuksista (jotka muodostuvat tehtyjen päätösten perusteella).

Demokratia on epätäydellinen poliittinen järjestelmä, mutta se on monissa muodoissaan ehkä silti poliittisista järjestelmistä paras, mitä me ihmiset olemme onnistuneet luomaan. Se on joskus kaoottista, ja joskus yleisiä toimintatapoja koskevien päätösten teko kestää, koska valitut kansanedustajat, yhteiskunnan eri sektoreiden edustajat, yleinen mielipide ja erilaiset sidosryhmät kaikki saattavat hamuta itselleen roolia päätöksenteossa. Joskus demokratiat (kuten kaikki muutkin poliittiset järjestelmät tai millä hyvänsä elämänalueella toimivat instituutiot) saattavat kohdata kriisejä toiminnassaan – ehkä sotien tähden tai sisäisten tai ulkoisten uhkien tai muiden sellaisten syiden takia, jotka kykenevät uhkaamaan kyseisen poliittisen järjestelmän kykyä elää omien demokraattisten periaatteittensa mukaan käytännössäkin.

Tässä artikkelissa väitetään, että Yhdysvaltain demokratia on tällä hetkellä mainitun kaltaisessa kriisissä, jossa eräiden sen itse hellimien demokraattisten periaatteiden säilyminen on useastakin syystä vaarassa. Ensin artikkelissa tutkitaan Yhdysvaltain demokratian periaatteita ja sen jälkeen tarkastellaan tärkeimpiä poliittisia päätöksiä ja kysymyksiä, joita Yhdysvaltain demokratian on kohdattava. Niiden ratkaisut yhdessä määräävät Yhdysvaltain demokratian tulevan suunnan. Artikkelin loppuksi esitetään kaksi vaihtoehtoista skenaariota Yhdysvaltain demokratialle, parhaimman ja huonoimman tapauksen skenaario, ja huomautetaan, että Yhdysvallat on meneillään oleva demokratiakokeilu, jonka todennäköisin tulevaisuus on jossain tässä esitetyn kahden vaihtoehdon välillä.

OSA I: Yhdysvaltain demokratian periaatteet

Vaikka Yhdysvaltoja sanotaan demokratiaksi, maa on oikeastaan perustuslaillinen tasavalta, mikä tarkoittaa, että hallintomuoto on edustuksellinen, toisin kuin suorassa demokratiassa.

Yhdysvaltain hallintomuodon loivat varsin valistuneet henkilöt, jotka perustivat sen seuraaville periaatteille:

- Hallinto perustuu lakeihin, joiden perustana puolestaan on kirjoitettu perustuslaki.
- Hallinto toteutuu kansan kautta, se on kansaa varten ja koostuu kansalaisista. Säännölliset vaalit varmistavat, että hallinnon edustajat ovat kansan valitsemia ja heille tilivelvollisia valituksi tultuaan. Jos tilivelvollisuus ei toimi, heidät voidaan seuraavissa vaaleissa vaihtaa.
- Hallitusmuoto on liittovaltio. Tiettyt rajatut oikeudet luovutetaan lailla liittohallitukselle, ja kaikki muu toimivalta kuuluu osavaltioille.
- Uskotaan, että valta korruptoi ja absoluuttinen valta korruptoi absoluuttisesti (kuten lausui Lord Acton, brittiläinen historioitsija jo 1800-luvulla), ja tästä syystä kirjoitettuun perustuslakiin pitää olla rakennettuna mekanismeja, joilla suojellaan kansan oikeuksia ja myös luodaan liittovaltion hallintoon vallan tasapaino. Yhden valtaoikeuksia käyttävän hallinnonalan mahdolliset väärinkäytökset voi laillisesti tutkia ja estää kumpi hyvänsä muita valtaoikeuksia käyttävistä hallinnonaloista.

Toisin kuin Euroopan parlamentaarisisissa järjestelmissä, Yhdysvalloissa valitaan vaaleilla edustajat kongressiin – siis edustajainhuoneeseen (jossa alueen asukasluku määrää, montako edustajaa sillä on) ja senaattiin (jossa on kaksi edustajaa kustakin osavaltiosta). Samoin valitaan vaaleilla Yhdysvaltain presidentti, joka johtaa erillistä, toimeenpanovaltaa käyttävää hallinnonhaaraa. (Monissa parlamentaarisisissa järjestelmissä pitää valittujen edustajien ja heidän puolueittensa muodostaa enemmistöryhmittymä, joka sitten valitsee pääministerin hallitusta johtamaan. Pääministeriä ei siis valitse kansa suoraan, kuten Yhdysvalloissa presidentin.)

Yhdysvaltain demokratian perustamiseen vaikutti kaksi mielenkiintoista seikkaa: 1) irokeesien konfедераation vaikutus (ensin viiden, sittemmin kuuden intiaaniheimon valtioliiton muoto vaikutti Yhdysvaltain liittovaltion perustajiin) ja 2) vapaamuurarien vaikutus, koska useita Yhdysvaltain demokratian ”perustajajäseniä” kuului vapaamuurareihin. Heidän altistuksensa esoteerisille henkisille periaatteille myös vaikutti valtion perustamiseen. Tätä vaikutusta voi löytää esimerkiksi dollarin setelin kuvasymboliikasta: siinä on pyramidi, josta puuttuu huippu, mikä merkitsee, että Yhdysvaltain demokratiakokeilu on kesken ja jatkuu yhä. Siinä on myös sanat ”E Pluribus Unum” (monesta yksi), mikä merkitsee, että moneuden takaa löytyy ykseys – myös poliittisesti siinä missä henkisestikin. Yhdysvallat on aina ollut maahanmuuttajien kansakunta, joka on koostunut maailman tyytymättömistä, parempaa elämää etsivistä aineksista. Nämä ovat tulleet Yhdysvaltoihin koko eroavaisuuksiensa kirjo mukanaan ja muuttuneet ”amerikkalaisiksi”. (Yhdysvaltoja nimitettiin ennen kansojen sulatusuuniksi, mutta nykyisin puhutaan mieluummin kansojen sillisalaatista ajatellen, että siinä on sekä yhtenäisyyttä että mainittua eroavaisuuksien kirjoa.)

Kaksi mainituista Yhdysvaltain demokraattiseen hallintomuotoon vaikuttaneesta voimasta oli myönteisiä, mutta myös tiettyjä ikäviä seikkoja esiintyi. Näitä olivat esimerkik-

si Amerikan alkuperäisväestön kohtelu (sen kanssa Yhdysvaltain hallitus teki useita sopimuksia, jotka sitten rikkoi), afrikkalais-amerikkalaiset (jotka tuotiin Afrikasta vastoin tahtoaan ja myytiin orjiksi ja joille vasta myöhemmin myönnettiin kansalaisoikeudet) ja naisten tilanne (äänioikeuden saamisen venyessä 1900-luvulle). Tästä huolimatta Yhdysvallat mielellään näkee demokratiansa muulle maailmalle sopivana mallina. Ikävä kyllä monet seikat ovat tällä hetkellä vaarantamassa Yhdysvaltain demokratian toimivuutta ja sen kansainvälisen aseman uskottavuutta, ja niistä tämä artikkeli puhuu. Niihin kuuluu Irakissa sotavoimin tehtävä demokratisointiyritys, kun ei ensin haettu Yhdistyneiltä Kansakunnilta kansainvälisen yhteisön konsensusta toimen oikeuttamiseksi tai vakautettu maata sotilaallisesti, sekä tietyt demokratian periaatteita kotimaassa uhkaavat vaarat, joita on esiintynyt syyskuun 2001 terrori-iskujen ja Irakin sodan alun jälkeen.

OSA II: Tämänhetkisiä Yhdysvaltain demokratian perusteita uhkaavia tekijöitä

Sotatilanteessa on luonnollista, että ihmiset tiivistävät rivinsä ja kohtaavat maata uhkaavan vaaran yhdessä. Kun Osama Bin Ladenin ja al-Qaidan kouluttamat terroristit kaappasivat lentokoneet ja iskivät sekä New Yorkin World Trade Centeriin että Washington D.C:n Pentagoniin (jotka symboloivat Yhdysvaltain taloudellista ja sotilaallista voimaa), sai alkunsa Yhdysvaltain hallituksen Bushin ja Cheney'n johdolla harjoittama politiikka hyökätä ensin Afganistaniin ja sitten Irakiin. Afganistanin väitettiin sallineen Osama Bin Ladenin oleilla maassa ja kouluttaa terroristeja, jotka sittemmin hyökkäsivät Yhdysvaltoihin 11.9.2001. Saddam Husseinin Irakin väitettiin pyrkineen kehittämään joukkotuhoaseita (termi tarkoittaa nykyisin kemiallisia, biologisia tai ydinaseita) ja toimineen yhteistyössä Bin Ladenin ja muiden Yhdysvaltoihin hyökänneiden terroristien kanssa. Nämä olivat ne kaksi pääsyytä, jotka Bushin-Cheney'n hallitus esitti sodan aloittamiseksi maaliskuussa 2003 – ei kovinkaan kauan sen jälkeen, kun oli aloitettu Afganistanin sota lokakuussa 2001. Ongelma on, ettei kumpikaan näistä syistä ole osoittautunut todellisuudessa vedenpitäväksi: joukkotuhoaseita ei löytynyt pitkienkään etsintöjen jälkeen ja Irakin Saddam Husseinin, varsin maallistuneen hallitsijan, ei voitu todeta toimineen yhteistyössä al-Qaidan tai Bin Ladenin kanssa.

Sotaan ryhtyminen on vakava asia, ja monet suhtautuvat hyvin levottomasti ja huolestuneesti kysymykseen, manipuloitiinko tiedustelutietoja sotavaihtoehdon oikeuttamiseksi niin, että Irakin sota saatiin näyttämään ennaltaehkäisevältä sodalta, jolla suojaututtiin Saddamin tuottamaa välitöntä uhkaa vastaan. Kun joukkotuhoaseita ei Irakista löydettykään ja Saddamin lopulta myönnettiin olevan vailla Al-Qaida -yhteyksiä, Bushin hallitus muutti sodan syytä koskeneet väitteensä sanoen olevan tarpeen luoda Irakiin demokraattinen hallitusmuoto. Samaan aikaan esitettiin kotimaassa demokratian leikkauksia terrorismiuhan takia. Nämä leikkaukset näkyvät Patriot Act -laista ja siitä, että N.S.A:n (National Security Agency) saatiin todeta salakuunnelleen Amerikan kansalaisia luvatta. Jotkut ovat myös kritisoineet voimakkaasti kovaa kiirettä hyökätä Irakiin, ennen kuin Afganistanin tilanne oli vakaa ja Bin Laden saatu kiinni. Tämä muutti terrorismin vastaisen oikeutetun sodan sodaksi Saddam Husseinia vastaan.

Irakin kansalaisten osalta taas voidaan kysyä, onko ”demokratian” luominen oikeastaan parantanut heidän jokapäiväisen elämänsä laatua – hehän elävät edelleen väkival-

lan, kuoleman ja kapinan ilmapiirissä jokikinen päivä. Se myytti, että vaalien järjestämisen loisi demokratian, on myös otettu esille. Ilman että maa vakautetaan sotilaallisesti ja taloudellisesti, rakennetaan uudelleen ja luodaan siviiliyhteiskunta, demokratiaa on vaikea perustaa. Kysymys ei ole, onko demokratia hyvä asia – onhan se. Mutta kysymys kuuluu, *miten* se perustetaan?

On myös käynyt selväksi tosiasia tosiasialta, että Bushin-Cheneyn hallituksen asialistalla oli alun pitäenkin, aina George W. Bushin ensimmäisen hallituksen ensimmäisestä päivästä lähtien, aie ryhtyä sotaan Irakin kanssa ja syöstä Saddam Husseinin valta. (Suskind, *The Price of Power*.) Syyskuun 2001 terrori-iskuista Bushin hallitus sai tekosyyyn yhdistää Saddam Hussein al-Qaidaan ja väittää tämän havittelevan joukkotuhoaseita, joista on välitöntä uhkaa Yhdysvaltain kansalliselle turvallisuudelle. Kriitikot syyttävät nyt hallitusta harkitusta, sen omaa kantaa tukevien tietojen poimimisesta tiedustelupalveluilta, kun taas ne todisteet (myös tiedustelupalvelujen piiristä) jätettiin huomiotta, jotka olisivat asettaneet kyseenalaisiksi hallituksen syyt lähteä Irakin sotaan. Niin tai näin, hallitus on pyrkinyt syyttämään tiedustelupalveluita, etenkin CIA:ta, huonosta tiedustelusta, ja on siten hakenut oikeutusta rinnakkaisten tiedusteluelinten perustamiselle, joiden henkilökunta muodostuu uuskonservatiiveista ja jotka sijoitetaan puolustusministeriön alaisuuteen. Puolustushallinnossa luotettiin Ahmad Chalabin kaltaisten henkilöiden antamiin tietoihin, joiden tavoitteena oli saada Yhdysvallat oikeutetusti hyökkäämään Irakiin ja suistamaan Saddam Husseinin valta – ja samaa tahtoivat uuskonservatiivit.

Voidaan myös väittää, että Yhdysvaltojen päätös hyökätä Irakiin ja syöstä Saddam Husseinin valta oli suora jatke ns. Bushin opille. Kyseisen opin muotoilivat alun perin uuskonservatiivit, jotka alkoivat puhua siitä 1990-luvun alussa. Opin ensimmäinen esittäjä oli Paul Wolfowitz, sitten sitä kehitti Project for a New American Century -projekti, ja lopuksi presidentti Bush itse 2002. Bushin oppi väittää, että nyt kun kylmä sota Neuvostoliiton kanssa on ohi, Yhdysvaltain tulee maailman ainoana supervaltana käyttäen voimaansa säilyttääkseen maailmanvaltiutensa antamatta yhdenkään muun maan tai alueen päästä sellaiseen asemaan, että se saattaisi uhata Yhdysvaltain yksinvaltaa. Nimen Bushin oppi tämä ajatussuunta on saanut George W. Bushin presidenttikaudella. Siinä myös oikeutetaan yksipuoliset teot (ilman että ensin on rakennettu kansainvälistä yksimielisyyttä YK:n turvallisuusneuvostossa) ja jopa ennaltaehkäisevät sodat, mikäli ne ovat tarpeen Yhdysvaltain kansallisten etujen suojelemiseksi ulkomailla. Tämä johdi siihen, että George Bush aikanaan meni YK:hon ja ilmoitti, karrikoidusti sanoen, että ”voitte tukea Yhdysvaltojen Irakin vastaisen sodan ponnistuksia, mutta tuettepa tai ette, sinne me mennään”. Tämä on klassinen esimerkki Bushin opista käytännössä. Monien opin kriitikkojen mielestä tämä teko uhmasi myös kansainvälistä lakia. Jopa Yhdysvaltain ulkoministeri, Colin Powell (yksi harvoista maltillisista jäsenistä Bushin ensimmäisessä hallituksessa) saatiin lopulta painostetuksi YK:hon siteeraamaan väitteitä (jotka myöhemmin osoittautuivat valheellisiksi, minkä hän on jälkikäteen myöntänyt yhdeksi julkisen uransa kiusallisimmista asioista) Saddam Husseinin senaikaisista joukkotuhoaseiden kehittelyyrkimyksistä.

Kukaan ei muuten ylistä tässä Saddam Husseinia millään lailla. Hän oli tyranni, joka tappoi omia kansalaisiaan. CIA kuitenkin tuki Saddam Husseinia aiemmin tämän ottaessa yhteen Iranin kanssa. CIA:lla on nyt termi, ”blow back”, tarkoittamaan menetelytapoja, joita se on noudattanut tukeakseen Yhdysvaltain etuja maailmalla, mutta jotka sitten ovat puhaltuneet takaisin kummittelemaan kiusaksi asti. Saddam Hussein on yksi. Osama Bin Laden on toinen. Kun Neuvostoliitto meni Afganistaniin, CIA auttoi

kylmän sodan päivinä ns. ”vapaustaistelijoina” – joita myöhemmin alettiin kutsua ääri-islamisteiksi ja terroristeiksi – myös menemään Afganistaniin ja hyökkäämään neuvostojoukkojen kimppuun. Yksi Yhdysvaltojen tukemista ”vapaustaistelijoina” oli Osama Bin Laden. Afganistanissa koetut tappiot saivat viimein Neuvostoliiton vetämään joukkonsa kotiin. Sen jälkeen Yhdysvallat lopetti apunsa sikäläisille vapaustaistelijaille. Ensimmäisessä Persianlahden sodassa (joka käytiin George Bushin isän, George H. W. Bushin ollessa presidenttinä) Yhdysvallat toi joukkojaan Saudi-Arabiaan. Nämä toimet suututtivat Bin Ladenin ja saivat tämän kouluttamaan joukkonsa hyökkäämään Yhdysvaltoihin – muun muassa 11.9.2001.

On valtava määrä muitakin asioita, joissa on tapahtunut polarisaatiota – sekä kansainvälisesti Yhdysvaltain ulkopolitiikan suhteen että kotimaan politiikassa, jossa on kyse sekä hallinnon tekemisistä että tekemättä jättämisistä. Bushin hallitus astui valtaan ilmoittaen, että toimisi kotona yhdistävänä tekijänä, että sitä eivät kiinnostaneet ulkomaiset hallitustenvaihdot. Syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen sekä Afganistanin ja etenkin Iranin sodan alettua on tapahtunut aivan päinvastoin. Osaa niistä Yhdysvaltain politiikoista, jotka ovat jakaneet maan ja muunkin maailman, käsitellään seuraavassa.

OSA III: Poliitiikan avainkysymyksistä tehtäviä päätöksiä, jotka yhdessä tulevat ratkaisemaan Yhdysvaltain demokratian tulevan suunnan

Seuraavassa esitetään suppea muiden poliittisten kysymysten luettelo, jotka Yhdysvaltain edelleen on kohdattava. (Kirjoittajaan voi ottaa yhteyttä, jos haluaa laajemman luettelon.) Näiden kysymysten ratkaisut tulevat yksin ja yhdessä johtamaan maan joko harmonisempaan eloon niiden demokraattisten periaatteiden kanssa, joille koko valtio perustuu, tai kauemmas kyseisistä periaatteista.

Irakin sodan aiheuttamiin moniin kysymyksiin kuuluvat muun muassa seuraavat:

- Jatkuuko Irakin sota laantumatta vielä vuosia ja lisääntykö sen ihmisuhrien määrä niin Yhdysvaltain ja sen liittolaisten kuin Irakin kansain keskuudessa vai ei? (Kesäkuussa 2006 olivat Yhdysvaltain tappiot 2 470 sotilasta ja Irakin tappiot 30 000 kuollutta, ja molemmilla puolilla paljon haavoittuneita.) Monet ovat verranneet Irakia Vietnamiin ja ihmetelleet, miten Yhdysvallat saa joukkonsa vedetyksi pois. Presidentti Bush on lakanut julistamasta pikaista voittoa, kuten hän sodan alkuvaiheessa teki. Seuraavaksi hän sanoi, että Yhdysvallat kotiuttaisi omat joukkonsa, kunhan Irakin joukot pystyisivät astumaan niiden tilalle. Viime aikoina hän on todennut, että joku tulevista presidenteistä joutuisi päättämään, milloin joukot kotiutetaan. Pitävätkö liittolaiset omat joukkonsa Irakissa, jatkavatko amerikkalaiset sodan tukemista ja haluavatko irakilaiset lopulta yksinkertaisesti kaikki vieraat joukot ulos maastaan vai eivät?
- Kostaustuuko Yhdysvaltain omille, ulkomailla vangeiksi jääville sotilaille Yhdysvaltain hallituksen tapa kohdella Guantanamo Bayn (YK on pyytänyt ko. tukikohdan sulkemista) ja Irakin Abu Ghraibin vankeja ja sen päätös Geneven sotavankeja koskevan sopimuksen noudattamatta jättämisestä tai johtaako tämä Yhdysvaltain politiikan muutokseen vai ei? Nyt on kysymyksiä myös Yhdysvaltain joukkojen Hadithassa surmaamista irakilaisista siviileistä – sotarikoksesta.

- Kasvattavatko Irakin sodan kustannukset (9 miljardia dollaria kuussa ja 250 miljardia dollaria vuoden 2006 loppuun mennessä) ja meneillään oleva hurrikaanin jälkeinen avustustyö liittovaltion velkaa niin, että rahaa joudutaan siirtämään muista kohteista ja jättämään tuleville sukupolville valtavat velat – vai eivät? Hallituksen velat pakottavat sen lainaamaan, mikä nostaa korkotasoa, ja tämä yhdessä polttoaineen hinnankorotusten kanssa yleensä hidastaa talouden kasvua.
- Pysyykö Bushin oppi (ks. osa II) Yhdysvaltain ulkopoliittikan perustana, vai liityykö Yhdysvallat sen sijaan kansainväliseen yhteisöön toimimaan yhteistyössä muiden kanssa (myös YK:ssa) monien kiireellisten globaalien ongelmien ratkaisemiseksi, vai ei, ja pystyykö Yhdysvallat siten paikkaamaan suhdettaan muuhun maailmaan vai ei, kun yksipuolinen hyökkäys Irakiin sitä on nyt vahingoittanut?
- Johtaako L. “Scooter” Libbyn, varapresidentti Dick Cheneyntä entisen neuvonantajana, tuleva oikeudenkäynti tuomioon vai ei? Häntä syytetään valehtelemisesta suuren valiokunnan tutkijoille hallituksen toimista tämän yrittäessä saattaa huonoon valoon suurlähettiläs Joseph Wilson, joka oli julkisesti epäillyt Bushin hallituksen esittämiä Irakin sodan syitä. Wilson oli kirjoittanut, ettei ollut löytänyt minkäänlaisia todisteita Saddam Husseinin yrityksestä ostaa Nigeriasta ydinaseiden vaatimaa uraania. Kahdeksan päivää tämän jälkeen paljastettiin Wilsonin vaimo, Valerie Plame, laittomasti CIA:n agentiksi. Tutkimusta johtava erityisneuvonantaja Patrick Fitzgerald saattaa vielä haastaa oikeuteen muitakin Bushin hallinnon huippunimiä, myös Karl Roven, joka on ollut Bushin kotimaanpoliittinen strategi jo vuosia.

Rikkaiden ja köyhien välisen kuilun kasvuun sekä taloudellista ja poliittista korruptiota koskeviin kysymyksiin kuuluvat muun muassa seuraavat:

- Ryhdytäänkö vihdoinkin toimiin rikkaiden ja köyhien välisen kuilun vuoksi (ks. Phillipsin ja Moyersin kirjoja) vai ei? Jos ei, keskiluokkaa eli demokratian kulmakiveä kohtaan syntyy entistä suurempaa ja jatkuvampaa painetta. Informaatiovallankumous aloitti kehityksen kohti kaksijakoista yhteiskuntaa: on niitä, joilla on teknologiaa ja ammattitaitoa, ja niitä, joilla ei ole. Bushin hallituksen verohelpotuspolitiikka, joka suosii erityisesti rikkaita, kasvattaa kuilua, ja samoin tapa, jolla yhdysvaltalaiset yritykset ulkoistavat työpaikkojaan halvemman työvoiman maihin. (Tämä on osa maailman ”litistymistä” siinä mielessä kuin Tom Friedman esittää kirjassaan *The World Is Flat*.) Nyt on myös ensimmäinen kerta Yhdysvaltojen historiassa, kun hallitus leikkaa veroja sodan aikana kasvattaen suuresti liittovaltion velkaa eikä käytä verovaroja sotaponnistusten maksamiseen.
- Jatkuuko yksityisellä ja julkisella sektorilla taloudellisen ja poliittisen korruption kulttuuri vai ei? Yksityissektorilta nousee esiin Enronin skandaali, jossa nyt on korkein johto todettu oikeudessa syylliseksi. Julkiselta sektorilta nousee puolestaan esiin lobbareiden ja vaaleilla valittujen edustajien vallan väärinkäyttö. Yksi esimerkeistä on Tom DeLay, entinen edustajainhuoneen puhemies ja republikaani, lempinimeltään The Hammer ”Vasara”. Hän joutui eroamaan tehtävistään ja päätti myöhemmin olla tavoittelematta edustajanpaikkaa uudelleen, koska häntä odotti oikeudenkäynti syytettynä laittomasta Teksasin republikaanipuolueelle suunnatusta rahoituksesta. Toinen esimerkki on Jack Abramoff,

kiihkolobbare, joka sai syytteen ja tuli tuomituksi vaaleilla valittujen edustajien lahjonnasta, mukaan lukien Tom DeLay.

Kysymyksiin oikeistorepublikaanien vaikutuksesta Bushin politiikkaan kuuluu muun muassa:

- Kosiskeleeko Karl Roven republikaaneille rakentama, koko hallinnon (presidentti ja kongressi mukaan lukien) kattava strategia edelleen oikeistolaisia uskonnollisia ryhmittymiä sosiaalisissa kysymyksissä kuten abortissa ja homoliitoissa vai eikö kosiskele? Pysyykö näissä oloissa elossa se Yhdysvaltain demokratian perusperiaate, että uskonto ja valtio tulee erottaa toisistaan niin, että ihmiset voivat seurata omia henkis-uskonnollisia käsityksiään politiikan tai valtion siihen puuttumatta vai eikö pysy? (Katso Moyersin ja Phillipsin kirjoja teokraattisen hallinnon aiheuttamista vaaroista.)

On myös monia poliittisesti tärkeitä kysymyksiä, jotka tulevat esille seuraavissa vaaleissa:

- Muuttuvatko Bushin hallituksen ja kongressia hallitsevan republikaanienemistön toimintatavat avoimemmiksi, vai pysyvätkö ne edelleen aivan liikaa salaperäisyyden suojissa vaikeuttaen täten julkisen tilivelvollisuuden toteutumista (esimerkiksi energiapolitiikassa)?
- Saavatko demokraatit ja julkinen sana uudestaan äänensä kuuluviin vai eivät? Molemmat olivat jokseenkin hiljaa kyseenalaistettaessa Irakin sodan syitä kai enimmäkseen peläten, että niitä sanottaisiin terrori-iskujen jälkeen epäsiisiksi.
- Pystyykö suuri yleisö saamaan takaisin luottamuksen politiikkaan ja valitsemiinsa edustajiin vai ei? Toukokuussa 2006 presidentti Bushin suosioluvut olivat noin 35 %, ja varapresidentti Cheney'n luvut olivat laskeneet noin 18 %:iin. Kongressiin valittujen edustajien luvut eivät olleet paljon paremmat.
- Johtavatko marraskuun 2006 kongressiedustajien vaalit siihen, että demokraatit saavat taas vallan edustajainhuoneessa ja ehkä senaatissakin, vai eivät? Siitä riippuu, alkaako perustuslakiin kirjattu vallan tasapainon järjestelmä taas toimia keinona estää valtaoikeuksien väärinkäytökset liittohallituksen missään osissa, vai eikö ala.
- Käynnistävätkö marraskuun 2006 kongressivaalit ja tulevat presidentinvaalit aktiivisemmän poliittisen dialogin sekä demokraattien että republikaanien osallistuessa keskusteluun niistä kysymyksistä, joilla on äänestäjille todellista merkitystä, vai eivät? Jos eivät, nouseeko esille kolmas puolue, joka on halukas käsittelemään niitä kysymyksiä, kuten on tapahtunut aiemmin Yhdysvaltojen historiassa, kun molemmat pääpuolueet ovat laistaneet tärkeimpien kysymysten esiin ottamisesta? On jo alettu puhua mahdollisesta kolmannesta "purppuraisesta" poliittisesta puolueesta, joka rakentaisi siltaa punaisten/takamaiden/konservatiivisten ja sinisten/rannikkoseutujen/liberaalien näkökantojen välille sen sijaan, että sallisi maan polarisoitumisen jatkua. On myös se kysymys, pystyykö todellisten ongelmien käsittely astumaan politiikkaan henkilökohtaisen lokaamisen tilalle vai ei.

Yhdysvaltain demokratian tulevaisuuteen vaikuttaviin teknologisiin kysymyksiin kuuluvat muun muassa:

- Saadaanko uudet elektroniset äänestyslaitteistot – valmistajana DeBolt Co. (joka tukee republikaaneja) ja nyt myös eräs venezuelalainen yhtiö – testatuksi riittä-

vän varmoiksi, niin ettei vaalituloksia pystytä uudelleenohjelmoimaan, vai eikö saada? Säilytetäänkö myös paperilla olevat todisteet, niin että jos jossain vaalipiirissä epäillään tulosta, ne voidaan tutkia uudelleen, vai eikö säilytetä? Floridan vuoden 2000 vaaleista ja Ohion vuoden 2004 vaaleista, jotka molemmat ratkaisivat George W. Bushin voiton presidenttikilvassa, on esitetty vakavia kysymyksiä. (Kennedy, 2006.)

- Johtaako N.S.A:n (National Security Agency) hallituksen tietien suorittama salainen, luvaton kansalaisten salakuuntelu (kun nämä oletetusti kävivät keskustelua ja mahdollisten terroristiepäiltyjen kanssa ulkomaille), joka nostatti voimakasta yleistä paheksuntaa, kongressin parantamaan valvontaansa lain (FISA, Foreign Intelligence Surveillance Act) vaatimalla tavalla, vai eikö johda, vai jatkavatko presidentti ja N.S.A sitä salassa uhaten kansalaisten perustuslaillista yksityisyydensuojaa?
- Säilyykö internetin neutraliteetti vai ei? Saavatko erityisryhmien edut ottaa internetissä vallan vai johtaako sen jatkuva yleistuminen kansalaisten pääsyyn yhä moninaisempaan, enemmän vaihtoehtoja sisältävään, eri näkemyksiä koskevaan tietoon, kuin mitä julkisissa tiedotusvälineissä tarjotaan?

Energiaa ja maapallon lämpenemistä koskeviin kysymyksiin kuuluvat muun muassa:

- Aikooko hallitus todella ryhtyä vakaviin toimiin vaihtoehtoisten energialähteiden kehittämiseksi ja tarjota muutakin kuin pelkästään uusiutumattomien fossiilisten polttoaineiden käyttöä, myös öljyn (yksi ääneen lausumattomista Irakin sodan syistä), ja entistä suurempaa riippuvuutta hiilestä ja ydinvoimasta (joka sekin perustuu uusiutumattomien luonnonvarojen käytölle, nimittäin uraanin ja plutoniumin), vai ei? Käynnistetäänkö uudestaan vakavasti otettava, uusiutuvien energianlähteiden kehittämistä koskeva tutkimus, joka saattaisi auttaa USA:n ja muun maailman vähemmän riippuvaiseksi Lähi-idän öljystä?
- Johtavatko maapallon ilmastomuutosta ja lämpenemistä koskevat yhä lisääntyvät todisteet – jotka 99 % tiedemiehistä vahvistaa – hallituksen viimeinkin tarttumaan asiaan (kun se ensin ei allekirjoittanut Kiiton sopimusta lupaillen vaihtoehtoisia menettelytapoja, joita ei vielä ole kuulunut), vai ei? Mitä pitempään Yhdysvallat ja muu maailma odottelevat näihin kysymyksiin tarttumista, sitä vaikeampaa tulee olemaan kielteisten vaikutusten kääntäminen myönteisiksi. (Gore, *An Inconvenient Truth*.)

Jokainen edellä lueteltuihin koko maata koskeviin avainkysymyksiin liittyvä menettelytaparatkaisu on esitetty joko tai -päätöksen muodossa. Tosiasiassa mahdollisia ratkaisuja itse kuhunkin kysymykseen on kokonainen kirjo. Mitä enemmän näihin kysymyksiin haetaan ratkaisuja, sitä paremmat ovat toiveet politiikan palaamisesta demokraattisemmille urille – sekä kotimaassa että ulkomaille, kotimaan- ja ulkopolitiikassa. Mitä vähemmän taas näitä asioita käsitellään, sitä suuremmassa vaarassa Yhdysvaltain demokratian tulevaisuus on ja sitä epäterveempi sen tila.

On tärkeää muistaa, että demokratiassa jokaisen kansalaisen on tehtävä valintoja: hankkiako tietoa ajankohtaisista aiheista vai ei, ja vaatiako edustajiaan tekemään tiliä toimistaan vai ei. Ja jos tilityksissä on huomauttamista, on valintana äänestää roistot ulos seuraavissa vaaleissa; paitsi jos on sattunut todella vakavaa vallan väärinkäyttöä, jolloin kongressissa esitetään epäluottamuslause tai viime kädessä tulee kysymykseen viraltapano. Tulevaisuudessa kaikki nämä vaihtoehdot ovat tarjolla.

OSA IV: Yhdysvaltain demokratiaa ja maailmaa koskevia vaihtoehtoisia tulevaisuuden skenaarioita

Edellä on hahmoteltu sitä valtavaa ajankohtaisten kysymysten määrää, jonka varassa Yhdysvaltain demokratian tulevaisuus lepää. On olemassa kirjoitettu perustuslaki, joka antaa raamit sille, mikä on lain mukaan mahdollista ja mikä ei, ja on teoreettinen vallan tasapainon järjestelmä väärinkäytösten varalle ja niihin voidaan puuttua, tekeepä niitä mikä hallinnon osa hyvänsä, ja on määrääjoittaiset lakiin perustuvat vaalit, ja uudet ihmiset (ja uudet poliittiset puolueet) voidaan tällöin valita julkisiin virkoihin, ja ne, jotka ovat käyttäneet väärin luottamusasemaansa, voidaan panna viralta. Nämä ovat hienoja asioita periaatteessa, mutta jos niitä ei toteuteta käytännössä, demokratia kuolee ja siitä jää vain sanoja, joita ihmiset ovat kunnioittavanaan. Elävässä demokratiassa näitä periaatteita pitää jatkuvasti testaila ja sopeuttaa niitä muuttuviin aikoihin ja uusiin haasteisiin ja kriiseihin, jotka aika ajoin koettelevat koko demokratian perustuksia.

Tässä kirjoituksessa on esitetty, että Yhdysvallat elää nyt mainitunlaista kautta. Ainakin kaksi erilaista demokratiaa koskevaa skenaariota voi tulevaisuudessa toteutua – ja tietenkin voi toteutua myös valtava mahdollisuuksien kirjo niiden väliltä. Seuraavassa esitetään Yhdysvaltain demokratian tulevaisuuden parhaimmasta ja huonoimmasta skenaariosta lyhyt versio kummastakin, mutta todennäköisimmin toteutuu jonkin näiden välille asettuva vaihtoehto. Olemmehan me epätäydellisiä ihmisiä ja asumme epätäydellisessä maailmassa, missä ihanteista ei aina täysin pidetä kiinni mutta missä nuo ihanteet silti auttavat ihmisiä korjaamaan vallan väärinkäytöksiä ja ohjaamaan Yhdysvaltain demokratiaa takaisin paremmille raiteille, jotka sopivat paremmin sen perustuslain demokraattisiin periaatteisiin ja sen historiaan.

Yhdysvallat on todellakin demokratiakokeilu. Demokratia joutuu aina koetukselle sodan tullessa. Kun kansa tajuaa, että se on joutunut sotaan valheellisin perustein, demokratia joutuu entistä suuremmalle koetukselle. Näiden haasteiden lopputulos on vielä tietymättömissä. Sitä odotellessa ohessa on paras ja huonoin Yhdysvaltain demokratiaa koskeva skenaario, joskin todennäköisin lopputulos jossain näiden välissä.

Huonoimman kehityksen skenaario

Irakin sota jatkuu hellittämättä. Yhdysvaltain joukkoja ei kotiuteta, kapinat jatkuvat, jopa lisääntyvät. Irakin heikko hallitus hajoo ja maa luisuu sisällissotaan, jota käydään shii-ojen (enemmistö, joka suostuu tukemaan korkeintaan jonkinlaista teokraattiseen päin kallistuvaa puolidemokraattista uutta hallitusta), kurdien (maan pohjoisosissa asuva vähemmistö, joka haluaisi liittyä Turkin ja Iranin alueiden kurdeihin muodostaakseen itsenäisen valtion, ja tulee täten asettaneeksi kyseenalaiseksi monenkin valtion alueellisen integriteetin, myös Yhdysvaltain liittolaisiin lukeutuvan Turkin) ja sunnien (Saddam Husseinin aikana Irakia hallinnut vähemmistö, joka nyt tukee enimpiä kapinaliikkeitä Yhdysvaltain ja muiden vieraiden sotavoimien läsnäoloa vastustaakseen).

Yhdysvaltoja paheksutaan, jos se vetäytyy (ja jättää jälkeensä kaaoksen ja sisällissodan, jonka syntymiseen sen väliintulo omalta osaltaan vaikutti), ja sitä paheksutaan myös, jos se jättää vetäytymättä (mikä yllyttää irakilaisia yhä enempiin kapinoihin).

Irakin jälleenrakennusponnistuksia haitataan jatkuvasti, ja irakilaiset elävät jatkuvan terrorin ja epävarmuuden alaisuudessa. Kaikkien osapuolten tappiot kasvavat, ja Yhdysvaltain velka kiirii korkeuksiin vieden varoja liittovaltion hankkeilta – sosiaaliturvasta, terveydenhuollosta, kasvatuksesta, ympäristöhankkeista – ja myös maapallon lämpenemistä ja sosiaaliturvaa koskevista ohjelmista. Amerikkalaiset saavat tarpeekseen ja lopulta – joko 2006 ja/tai 2008 – valitsevat eri ihmiset ja puolueet maata johtamaan. Yhdysvallat kotiuttaa vihdoinkin joukkojaan, mutta jää Irakiin vielä vuosikausiksi.

Lähi-Idän tila pysyy epävakaana, kuten Yhdysvaltain sitä vaikeuttavien toimien takia on odotettavissakin. Jos kapinalliset tai terroristit saavat käsiinsä ydinaseita ja haluavat käyttää niitä, kuten itsemurhapommittajat ovat käyttäneet omia ruumiitaan, maailmasta tulee yhä vaarallisempi.

Länsimaat ja suuri osa kansainvälistä yhteisöä (myös Kiina ja Intia) ovat edelleen riippuvaisia Lähi-Idän öljystä, mikä lisää jännitteitä ja konflikteja ympäri maailmaa samalla, kun aiheuttaa uhan Yhdysvaltain määräysvallalle – aivan päinvastoin kuin Bushin opin perusteissa alun pitäen tarkoitettiin. Kylmän sodan aika, kun toimijoina olivat helposti tunnistettavat ja paikallistettavat valtiot, oli nykyiseen verraten yksinkertainen, sillä nyt toimivat valtioiden rajoista piittaamattomat terroristit ja kapinalliset.

Parhaimman kehityksen skenaario

Bushin hallinnon aikaiset vallan väärinkäytökset – sekä julkisten että yksityisten eturyhmien piirissä tapahtuneet – tutkitaan ja viedään oikeuteen. Pelon politiikka, joka on vallinnut Bushin hallinnon aikana syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen, korvautuu terveellä epäuskolla ja vaatimuksilla hallituksen avoimemmasta toiminnasta ja selkeämmästä tilivelvollisuudesta, puhutaanpa sitten toimeenpanevasta tai lakia säätävästä hallinnon osasta. Julkinen sana ja demokraattinen puolue lakkaavat säikkymästä ja syntyy aitoa keskustelua todellisista poliittisista aiheista ja vaihtoehdoista.

Yhdysvallat hylkää Bushin opin ulkopoliitiikkansa perustana ja liittyy uudelleen kansainväliseen yhteisöön päättäen käyttää valtaansa toimimalla YK:n ja muiden kansainvälisten instituutioiden puitteissa yhteisten globaalien näkökantojen muodostamiseksi ja maailman monien kysymysten ratkaisemiseksi, mukaan lukien köyhyys, kauppa, ympäristönsuojelu, maapallon lämpeneminen ja terrorismi.

Sekä maailman että Yhdysvaltain valtava polarisoituminen vähenee, kun ihmiset ymmärtävät, että pitää tehdä yhteistyötä, jotta kaikki toimisi. Sen sijaan että astuttaisi 21. vuosisadalle täysin jakautuneina, syntyy tunne maailmanyhteisöstä ja todellisesta keskinäisestä riippuvuudesta, jossa kuitenkin kunnioitetaan kansojen moninaisuutta ja erilaisia anteja, joita kulttuurit ja kansat tänään voivat koko ihmiskunnalle tarjota.

Myös Lähi-itä alkaa siirtyä kohti todellisten demokraattisten hallitusten muodostamista. Siellä nuoret näkevät nyt saavansa elämälleen tulevaisuudenmahdollisuuksia, ja terrorismi menettää otteensa heidän ajatusmaailmastaan.

Maailmassa aletaan siirtyä kohti uusiutuvien energiavarojen käyttöä ja hienostuneempia teknologioita – ei synny paluuta hiileen tai fissioydinvoimaan öljyn tilapäisinä korvaajina. Resursseista käytävät konfliktit laantuvat, ja vihdoinkin käydään käsiksi maapallon lämpenemisen ongelmaan – se on uhka, joka saattaa muodostua terrorismia-kin pahemmaksi – ja myös Yhdysvaltain hallitus panostaa siihen.

Tästä kaikesta seuraa, että demokratiasta kehittyy kaikkialla maailmassa ihmisten yhä enemmän suosima vaihtoehto, koska se todella sallii ihmisten osallistumisen ja vaatii johtajilta tilivelvollisuutta. Vastuullisempi, globaalisti keskinäisen riippuvaisuutensa taajuava maailma alkaa nousta esiin, ihmiset luottavat taas tulevaisuuteen, hallitukset voivat leikata sotilaskulujaan ja vähentää sotiaan, ja ihmisten terveyteen ja koulutukseen samoin kuin maailmanlaajuiseen ympäristönsuojeluunkin löytyy yhä enemmän vaaraa. Globaali paraneminen voi vihdoinkin alkaa.

Johtopäätelmä

Maailma on monimutkainen ja muuttuva paikka. Myös Yhdysvaltain demokratian kehitys on monimutkaista ja kokeilevaa. Nämä kaksi asiaa ovat läheisessä yhteydessä ja vaikuttavat toisiinsa. Toivotaan, että alussa esitetty lainaus Winston Churchillilta osoittautuu todeksi: monien virheiden jälkeen amerikkalaiset vihdoinkin toimivat oikein ja elävät demokraattisten periaatteittensa mukaisesti. Mutta Yhdysvaltain hallituksen menettelytavat ovat luoneet monia kriisejä ja niillä on ollut seurauksia – sekä kotimaassa että kansainvälisesti – joihin on puututtava, jotta tämä voisi tapahtua.

Valikoitu kirjallisuusluettelo

Huomautus: Monet tässä kirjoituksessa mainituista tämänhetkistä Yhdysvaltain demokratiaa koettelevista kriiseistä ovat uutisissa miltei päivittäin. Niitä käsitellään useissa sanoma- ja aikakauslehdissä, artikkeleissa, kirjoissa, perinteisessä mediassa ja on line -tietolähteissä, joista usein löytyy vaihtoehtoja valtamedian näkökannoille.

”Bush Doctrine” *Wikipedia* <http://en.wikipedia.org/wiki/Bush_doctrine>

”Chronology: The Evolution of the Bush Doctrine” lähteestä Frontline (PBS Public Television Program), *The War Behind Closed Doors* <<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/Iraq/etc/cron.html>>

FRIEDMAN, TOM. *The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*. Korjattu ja laajennettu painos, New York: Farrar, Straus, and Giroux, 2006

”Global Warming” Erikoisnumero, *Time*, 3. huhtikuuta 2006

GORE, AL. *An Inconvenient Truth* (2006). Maapallon lämpenemistä koskeva dokumentti

KENNEDY, ROBERT F. JR. ”Was the 2004 Election Stolen?” *Rolling Stone*, 1. toukokuuta 2006. Laaja vuoden 2004 vaalien säännöttömyksiä ja etenkin Ohiota koskeva artikkeli; näiden tulokset ratkaisivat presidenttikilvan George W. Bushin hyväksi.

MOYERS, BILL. ”Restoring the Public Trust” <TomPaine.com (24. helmikuuta 2006)>

MOYERS, BILL. *Moyers on America: A Journalist and His Times*. Westminster, MD: Anchor Doubleday Books, 2005

PHILLIPS, KEVIN. *American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil, and Borrowed Money in the 21st Century*. New York: Viking Adult, 2006

PHILLIPS, KEVIN. *Wealth and Democracy: A Political History of the American Rich*. New York: Broadway Books, 2002, uusittu painos, 2003. On huomattavaa, että Phillips on entinen republikaani.

SUSKIND, RON. *The Price of Loyalty: George W. Bush, the White House, and the Education of Paul O'Neill*. New York: Simon and Schuster, 2004. Käsittelee George W. Bushin tavoitetta hyökätä Irakiin ja syöstä Saddam Hussein vallasta, hallituksen alkua ajoilta ennen 9/11-päivää

“Truthout.org” <<http://www.truthout.org>> On line -artikkeleita eri lähteistä, joissa enimmäkseen kritisoidaan nykyisiä Bushin-Cheneyn hallituksen menettelytapoja

WILSON, JOSEPH. *The Politics of Truth: A Diplomat's Memoir: Inside the Lies that Led to War and Betrayed My Wife's CIA Identity*. Carroll & Graf Publishers, uusittu painos, 2005

WILSON, JOSEPH C. “What I Didn't Find in Africa” *New York Times*, 6. kesäkuuta 2003

WOODWARD, BOB. *Path of Attack*. New York: Simon and Schuster, 2004. Taustaa Yhdysvaltojen toiselle Irakin sodalle.

Demokratia globalisaation valossa

Bernd Hamm

Sosiologian professori

Johtaja, Centre for European Studies, Trierin yliopisto

Abstrakti

Tämä artikkeli tutkii tapoja, joilla meidän tulee uudistaa demokratiaa pystyäksemme vastaamaan globalisaation tuomiin uusiin vaatimuksiin. Väitän, että pääongelma ei ole, miten luoda globaalin demokraattisen hallinnon rakenteesta luonnos ja määritellä sen tehtävät. Pääongelma on ennemminkin tien löytäminen täältä sinne. Jotta pääsisimme lähemmäs vastausta, kirjoituksessa analysoidaan, kuka tukkii, ja miksi, globaalia demokratiaa kohti johtavan tien. Lopuksi mainitaan eräitä uusia kehityskulkuja, joista ehkä avautuu uusia mahdollisuuksia. Euroopan hallituksilla ja kansalaisyhteiskunnilla tulee olemaan erityisen tärkeä rooli.

Mitä demokratia on?

Demokratia voidaan määritellä tietyksi tavaksi järjestää yleissitovia päätöksiä. Useimpien valtioiden perustuslakeihin sisältyy asiaankuuluvia kriteereitä:

- Kaikilla, joita tietty päätös koskee, tulisi olla mahdollisuus osallistua sen tekemiseen.
- Kansallisvaltion *raison d'être* on perustuslaissa ilmoitettujen perusoikeuksien ja -vapauksien kunnioittaminen ja niiden toimeenpano.
- Enemmistö päättää, mutta samalla suojelee vähemmistöjen laillisia oikeuksia ja etuja.
- Kaikkien vapautta rajoittavat kaikkien toisten vapaudet.
- Suvaitsevaisuus ja väkivallattomuus ovat kaikkien sosiaalisten suhteiden perusta.
- Hallinnosta päätetään yleisissä, vapaissa, tasa-arvoisissa ja salaisissa vaaleissa, ja se voidaan vaihtaa.
- Poliittisten puolueiden tehtävänä on palvella eri sosiaaliryhmien etuja niitä hahmottamalla, ryhmien tahtoa ilmaisemalla ja niitä edustamalla.
- Julkinen sana tarjoaa objektiivisesti ja sensuroimatta tiedon, jota tarvitaan järkevästi ratkaisujen tekoon.
- Kaikilla on vapaa pääsy tietoon ja oikeus ilmaista näkemyksensä ja mielipiteensä.
- Lakiasäätävät ja tuomiovaltaa käyttävät elimet ohjaavat hallintoa, hallinto on niille tilivelvollinen, ja siksi niiden molempien on oltava toimeenpanovallasta riippumattomia.

- Kaikilla kansalaisilla on vapaus kokoontua ja organisoitua ilman hallinnon kontrollia.
- Hallinnon tarkoituksena on huolehtia sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja suojella heikkoja vahvojen ahneudelta.

Näin demokratia on nimitys isolle sääntönipulle, jota on kertynyt sivistyksemme pitkän kehityksen mittaan aina siitä lähtien kun hallitsijat saatiin suostumaan Habeas Corpukseen (1679) ja ihmisoikeuksien tunnustamiseen (Englannin Bill of Rights 1689). Ihmiset taistelivat niiden tähden feodaalisia ja aristokraattisia voimia vastaan. He voittivat jumalalliseen julistukseen tai perintäoikeuteen perustuvan vallan ja alistuivat niiden sijaan laeille. Vuoden 1948 yleinen ihmisoikeusjulistus annettiin aikana, jolloin sen pääasialliset allekirjoittajat olivat vielä siirtomaaisäntiä. Silti julistuksessa sanotaan nimienomaisesti, että oikeudet tulisi antaa kaikille ihmisille riippumatta heidän rodustaan, väristään, sukupuolestaan, kielestään, uskonnostaan, poliittisista näkemyksistään, kansallisesta tai sosiaalisesta taustastaan tai muista oloista. Yhdessä gandhilaisen väkivallattomuusperiaatteen kanssa ihmisoikeudet muodostavat yhden 1900-luvun tärkeimmistä saavutuksista.

Vuoden 1948 yleisen julistuksen 2. artiklan ilmaisema samanarvoisuusperiaate on tämän sivilisaatiomme suuren saavutuksen ydinosa. Me olemme ihmisiä vain sikäli kuin kunnioitamme kaltaisiamme kuten itseämme, etenkin jos he ovat jotenkin heikompia, vammautuneita, naisia, köyhiä, lapsia, maahanmuuttajia, lukutaidottomia, rikollisia tai lyötyjä. Heidän oikeuksiensa ei tule olla vähempiä. Me voimme tukahduttaa, kiduttaa ja tappaa heitä, ja niin olemme tehneetkin historian mittaan, mutta nykypäivänä ei kai kukaan sivistyneessä maailmassa asuva tosissaan väitä, etteikö se rikkoisi ihmisoikeuksia vastaan. Sivilisaation perusolemuksen kuuluu, että meillä on yhdenveroiset oikeudet ja ansaitsemme saman kunnioituksen. Tämän painottaminen tuntuu erityisen tärkeältä niinä aikoina, kun kaikenlaiset ideologit väsymättömästi vetoavat väitettyihin geneettisesti ohjautuviin ihmisten välisiin laadullisiin eroihin älykkyydessä, taidoissa tai voimassa. Meidän ei tulisi koskaan enää unohtaa, että tällaisella rahvaanomaisella ja väännellyllä darwinismilla kerran silattiin kaasukammioihin johtanut reitti. Jos kokemuksella natseista oli mitään kestäväää mieltä, niin ehkä tämä: Me emme ole suoraan vastuussa vanhempiemme sukupolven tekemistä rikoksista – mutta olemme kyllä vastuussa sen takaamisesta, että sellaista ei koskaan enää tapahdu missään. Kaikkien ihmisten tasa-arvoinen kunnioittaminen on perusvaatimus.

Siitä seuraa, että kun ihminen käyttää toista ihmistä hyväkseen – kun jonkun vapautta käytetään joidenkin muiden vapauksia estämään – rikotaan perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia, etenkin jos toisilta kielletään perustarpeidensa tyydyttäminen. Tätä kuitenkin tapahtuu laajalti ja päivittäin, kun ihmisiä pakotetaan työttömiksi ja köyhyyteen. Tällaisen toiminnan synnyttämän julkisen paheksunnan vähyys osoittaa meidän olevan kovin tottuneita yleisiin vääryyksiin. Meillä olisi kuitenkin sadoittain syitä osoittaa mieltämme: saastunut maaperä ja vesi, geenimuunnellut tai myrkytetyt ruuat, happosade ja ilmansaasteet, altistuminen säteilylle, rikkaiden ja köyhien välisen kuilun dramaattinen kasvu, epäoikeudenmukaisuus, korruptio, nepotismi, valkokaulusrikollisuus, rasismi, ääriliikkeet ja väkivalta ja tietysti sota – näin vain muutamia mainitakseni. Valtion täytyy määritellä ja panna toimeen säännöt, joilla kesytetään kiihkokapitalismi ja sodanlietsonta sekä estetään toisten hyväksikäyttö.

Demokratia on ihanne, utopia. Me kaikki tiedämme, etteivät instituutiomme ole täydellisiä, että niissä vaikuttavat epäpätevyys, väärinkäytökset, epärehellisyys, korruptio ja

petokset. Olemme rakentaneet hallinta- ja rangaistusmekanismeja rajoittaaksemme tällaisia puutteita. Ne eivät toimi täydellisen hyvin, ja joissain tapauksissa voi plutokratia vallata ne.¹ Jotkut instituutiot ovat vähemmän demokraattisia kuin toiset (vankilat, sairaalat, armeija, julkishallinto, yksityiset yritykset, monet perheet), ja joihinkin olemmekin ujuttaneet demokraattisia elementtejä itsevaltiutta rajoittamaan (monien yritysten työneuvostot, kouluneuvostot, vanhempainneuvostot, opiskelijaparlamentit ja sosiaaliturvan piiristä löytyvät itsehallinnolliset elimet jne.)

On kuitenkin olemassa eräitä laaja-alaisia väärinkäsityksiä. Demokratia ei ole paraatiinomainen tila, johon kerran päästään ja jossa sitten pysytään. Se on pikemminkin loppumaton sosiaalinen prosessi. Sitä pitää aina harkita uudestaan, siihen pitää sitoutua, ja sen hyveiden turvaamiseen tarvitaan kaikkien kansalaisten aktiivista osallistumista. Toiseksi, demokratia ei ole, kuten jotkut näyttävät teeskentelevän, identtistä eikä edes loogisesti missään yhteydessä kapitalismin kanssa. Ristiriita on ilmiselvä, kun on kyse suuryritystason kapitalismista. Demokratia perustuu tasa-arvoväittämälle, kun taas kapitalismi perustuu tasa-arvon vastaiselle ajatukselle, jonka mukaan jotkut yksilöt saavat anastaa toisten työn tuottaman lisäarvon, siis hyväksikäytölle. Näin jotkut käyttävät omaa vapauttaan rajoittaakseen toisten vapautta ja alistaakseen heidät valtaansa.

Me täällä kapitalistisessa maailmassa olemme olevinamme ihmisoikeuksien innokkaimpia puolustajia ja enemmänkin, olemme kuin (korporaatio)kapitalismi ja demokratia pitäisi nähdä saman kolikon erottamattomina puolina. Tämä väärinkäsitys on kylmän sodan propagandan sivutuote, eikä se saisi jatkua. Koska se jatkuu kuitenkin, sitä voisi pitää indikaattorina propagandankin jatkumisesta.² Looginen temppu, joka on tarpeen näiden kahden sitomiseksi toisiinsa, löytyy yksityisomaisuuden käsitteestä. Yksityisomaisuudelle voidaan abstrahoida monia erilaisia merkityksiä.³ Niitä ovat yksityisomaisuus tavallisen ihmisen jokapäiväisten tarvikkeiden merkityksessä (mikä tietenkin kuuluu yksilön autonomian piiriin ja siten demokratiaan) ja yksityisomaisuus tuotannontekijöiden tai pääoman yksityisomistuksen merkityksessä (pääoma on useimmiten muilta anastettua ja siten jopa demokratian kanssa ristiriidassa). Tästä muodostuu kahden pääasiallisen yhteiskuntaluokan välinen ero ja niiden keskinäisen vihamielisyyden syy.⁴ Asia on kokemusperäisesti totta vielä sata kolmekymmentä vuotta Karl Marxin Pääoman julkaisemisen jälkeenkin. Demokratian ja kapitalismin yhteen liittäminen on ideologista, se palvelee yhden sosiaaliluokan – kapitalistien – luokkaetuja muiden kustannuksella. Siksi yhteiskunta kaipaa poliittisesti määriteltäviä sääntöjä suojaamaan sitä kapitalismin mahdollisesti vahingolliselta luonteelta. Tapa, jolla demokraattiset yhteiskunnat järjestävät taloutensa, ei määräydy luonnonlakien eikä taloustieteen vaan poliittisen keskustelun ja päätöksenteon avulla.

Olemme nähneet Euroopassa kaikenlaisia sekoituksia, joissa on toisaalla demokrati-aa ja toisaalla laaja skaala erilaisia valtion säännöstelemiä tai markkinavoimien ohjaamia talousjärjestelmiä. Ei ole olemassa empiiristä tietoa, mikä malli hyödyttäisi yhteiskuntaa

1 <http://www.informationclearinghouse.info/article13135.htm>

2 Goodman 2004

3 Ks. esim. Marcusen selkeää analyysiä vuodelta 1998

4 Nykyisen sosiologisen teorian valtavirta esittää, että kahden vastakkaisen sosiaaliluokan välinen kiulu on ehkä ollut aikanaan historiallisesti oikein, mutta se ei ole pätevä enää nykyisin selittämän epätaasa-arvomalleja. Väitän silti, että uuskonservatiivit ovat jatkuvasti ylhäältä käsin ponnistelleet kohti uutta luokkataistelua ja tuoneet takaisin luokan käsitteen marxilaisessa mielessä. Tämä ei kuitenkaan ole oikea paikka tarkastella väitettäni enempää.

enemmän. Lopuksi meidän pitäisi ymmärtää, että useimmat demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien rikkomukset tapahtuvat epäsuorasti, ja niitä on joskus vaikea jäljittää lähtökohtaansa. Näin on etenkin kansainvälisen valuuttarahaston rakennesopeutusohjelman⁵ ja jossain määrin myös EU:n *acquis communautaire* -säännösten laita sen sikäli, kuin se koskee jäsenyyttä hakevia maita.

1960-luvun loppupuolella saatiin monin paikoin nähdä hyvinvointivaltioiden kehityksen huippukohta. Kehitystä olivat tukemassa enimmäkseen vapaamielinen väestö-osa, kriittiset yhteiskuntatieteilijät ja kärsimätön nuoriso. Ensimmäisen talouskriisin ilmaannuttua 1974 (sen jotkut virheellisesti tulkitsevat ensimmäiseksi öljyn hintakriisiksi)⁶ oikeistopoliitikot, kapitalistiset oligarkit ja ideologit käyttivät sitä vipuna, jolla käynnistivät uuskonservatiivien vastaiskun⁷ uhraten valtavia rahamääriä ostamaan bestsellereitä ja TV-ohjelmia, intellektuelleja ja lehtimiehiä, yliopistojen laitoksia ja asi-antuntijaryhmiä.⁸ Ne kaikki lauloivat samaa laulua, miten vallitsi valtion ohjauksen aiheuttama talouskriisi ja missä kaikui voittaja saa kaiken -ajattelu ja osakkeenomistajan arvologiikka. Tästä alkoi laajamittainen suuryritysriskollisuus ja lahjonta etenkin Yhdysvalloissa, mutta muihinkin maihin se levisi nopeasti.⁹

Mitä on uusi globalisaatio?

Se yhteiskuntamuoto, jonka puitteisiin demokratia on kehittynyt, on kansallisvaltio. Demokraattiset oikeudet kiskottiin aristokraattihallitsijoilta, jotka olivat luoneet kansallisvaltion yhtenäiseksi lailliseksi kokonaisuudeksi. Vaikka kansallisvaltioilla on aina ollut suhteita toisiin kaltaisiinsa ilmaantumisestaan asti, voimme nähdä laadullisen muutoksen valtioiden verkostossa, *globalisaation*. Käsité *kansainväliset suhteet* viittaa enemmän tai vähemmän järjestelmälliseen ja pysyvään, itsenäisten ja suhteellisen autonomisten kansallisvaltioiden kesken tapahtuvan vaihdon muotoon (vaihdetaanpa sitten ihmisiä, hyödykkeitä, palveluita, kapitaalia, tietoa jne.). Historian mittaan muodot ovat tietenkin vaihdelleet ja kuvio tiivistynyt. *Globalisaatio* tarkoittaa, että vaihdon kaava dominoi kansallisvaltioiden itsenäisyyttä ja autonomiaa ja vähitellen kaikki joutuvat vedetyksi mukaan. Havainnoimamme ilmiö on globaalin yhteisön muotoutumista. Prosessin liikkeellepaneva voima on globalisoituva talous, erityisesti sen rahoitussektori, jolla on syvälle käypiä seurauksia ekologiseen, poliittiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriin elämänalueeseen.¹⁰

Politiikan aluetta ajatellen, joka tässä kirjoituksessa on pääasiallisen kiinnostuksen kohteena, instituutioiden ja hallintomuotojen verkosto on tullut niin tiuhaksi ja päätös-

5 Chossudovsky 2001

6 Hyvin eri näkökannan omaksuu mm. Engdahl 2004

7 Hamm 2005

8 Nace 2005

9 Nace 2005 op. cit.

10 Hamm 2002. Tietysti tässä prosessissa voi olla muitakin tärkeitä toimijoita, esimerkiksi tiede ja teknologia, mutta liikuttava voima, *énergie motrice*, näyttää kuitenkin olevan rahataloudellinen. Meidän ei pitäisi unohtaa eräitä globalisaation sektorirajoja ylittäviä elementtejäkään. Näitä ovat esimerkiksi Bilderberg-ryhmä (1954) ja kolmenkeskinen komitea (1973). Ne ohittavat demokraattisen kontrollin sikäli, että ne nimenomaan sulkevat kehittyvät maat pois. On todettu, että esimerkiksi Bilderberg kokoontuu vain päiviä ennen G8 huippukokouksia – *honi soit qui mal y pense*

kykyiseksi, että se varsin laajalti määrää kaikkien kansallisten hallintojen poliittiset toimet. Sen lisäksi on nyt ja on ennenkin ollut poliittisten suhteiden verkosto, joka näytetty kullakin alueella ja sektorilla relevantteina bilateraalina, multilateraalina ja ylikansallisina sopimuksina ja käytäntöinä. Tässä on kuitenkin tärkeää korostaa poliittisten toimijoiden *kansallista* luonnetta, koska hallitukset ovat edelleen riippuvaisia omasta valitsijakunnastaan eli asiakaskunnastaan, joka merkittävästi vaikuttaa niiden toimintamahdollisuuksiin samoin kuin vaikuttavat oman maan kansalaisjärjestötkin. Poliittisten toimijoiden näkemys globaaleista ongelmista ja niiden käytös *kansainvälisillä* foorumeilla omaksuu kuitenkin usein johtajamaisen tyylin, jossa tuskin esiintyy vihjeitäkään demokraattisesta kontrollista. Näin ne pattitilanteessa mielellään rajoittavat oman maansa demokraattisten elinten ennakointimahdollisuuksia ja vaikutusta ja toisaalta taas oikeuttavat käytöksensä viittaamalla välttämättömiin globaaleihin pakkoihin. Tyypillinen diplomaattinen tulos tästä tilanteesta on *pakettiratkaisu*, joka neuvotellaan globaalilla tasolla (esimerkiksi WTO:ssa) ja jossa kansallisilla parlamenteilla on vain hyväksymis- tai hylkäämisvalta ilman mahdollisuutta puuttua yksityiskohtiin, elleivät halua koko paketin tulevan hylätyksi. Euroopan perustuslaki on viimeisin merkittävä esimerkki tällaisesta. Ei hämmästyttä, että kansalliset parlamentit olivat valmiit ratifioimaan sopimuksen, mutta Ranskan ja Alankomaiden kansanäänestykset (joiden jälkeen muut vastaavat jo suunnitellut äänestykset peruttiin) hylkäsivät ehdotuksen.

Yhdistyneitä Kansakuntia ovat muovanneet aivan alusta asti hitlerinvastaisen koaliti-
on sekä alkavan lännen ja idän välisen ristiriidan sisäiset valtasuhteet, eri edut ja eri tavat hahmottaa ongelmia. Tämä selittää YK:n turvallisuusneuvoston luonteen. Se selittää myös Bretton Woods -instituutioiden luonteen¹¹ niiden toimiessa YK:n katon alla ilman, että ovat YK:lle vastuunalaisia tai ottavat ohjeita yleiskokoukselta tai noudattavat yksi ääni – yksi valtio -periaatetta. YK:n historiasta löytyy kolme rakenteellista heikkoutta:

Ensin siirtomaakauden loppu 1960-luvulla toi joukkoon satakunta uutta, muodollisesti itsenäistä jäsenvaltiota (Group of '77, kehitysmaat), joiden takia yleiskokouksen enemmistöäännten jakaantuminen muuttui läntisille kapitalistivaltioille epäedulliseen suuntaan. Niiden tärkeimmäksi foorumiksi muodostui UNCTAD,¹² ja niiden suurin menestys oli Uusi kansainvälinen talousjärjestys (New World Economic Order) vuonna 1974. Se laadittiin samaan aikaan kuin oli talouskriisin alku, ja se oli kuolleena syntynyt alun pitäenkin. Lännessä ei hyväksytty integroitua kauppasopimusta ja ylikansallisten yritysten menettelytapaohjetta, ja UNCTAD vesitettiin jokseenkin merkityksettömiin. Etualalle astui GATT (joka Uruguayn kierroksella 1995 muutettiin maailman kauppajärjestöksi WTO:ksi, World Trade Organization).

Vuonna 1975 tärkeimmät (läntiset) teollisuusmaat aloittivat huippukokousten pidon ja muodostivat G7-ryhmän, ja Venäjän tultua osittain toimintaan mukaan, G8:n. Tämän askeleen tärkeyttä on usein aliarvioitu. Siitä näet alkoi Yhdysvaltain suorittama systemaattinen YK:n häirintä, minkä sen läntiset liittolaiset ainakin epäsuorasti hyväksyivät.¹³ Yhdysvaltain hallitus kieltäytyi maksamasta täyttä rahoitusosuuttaan ja vähensi maksunsa minimiin. Minimi vaadittiin, että se ei menettäisi äänioikeuttaan. Se käytti turvallisuusneuvostossa veto-oikeuttaan kerta kerran jälkeen suojellakseen omia

11 kansainvälinen valuuttarahasto, maailmanpankkiryhmä, yleinen kauppa- ja tullisopimus

12 United Nations Conference on Trade and Development

13 Beheading the UN: YK:n teloitus. Miten tämä instituutio, jonka piti lopettaa sodat ja edistää rauhaa, on joutunut näin surkeaan jamaan? <http://207.44.245.159/article7032.htm>

itsekkäitä etujaan ja läheisimmän liittolaisensa Israelin etuja yleiskokouksen kriittisiltä päätöksiltä.¹⁴ Se vetäytyi YK:n kansainvälisestä työjärjestöstä ILOsta vuonna 1975 ja myöhemmin, vuonna 1984, myös kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestöstä UNESCOsta yrittäen näin saada YK:n tiukemmin hallintaan.¹⁵ Yhdysvallat kieltäytyi allekirjoittamasta useita aseistariisuntaa ja aseiden valvontaa koskevia kansainvälisiä sopimuksia¹⁶ sekä boikotoi kansainvälisiä neuvotteluita (kuten koko Rion prosessia ja kansainvälistä rikostuomioistuinta)¹⁷ ja varsin hävyttömästi rikkoi useita kansainvälisiä menettelytapoja. Kun mikään ei onnistunut, Yhdysvallat turvautui uuden globaalin, demokraattisen valvonnan ulottumattomissa olevan valtakeskittymän, G7:n rakentamiseen. G7 hallitsee enemmistöäänillä YK:n turvallisuusneuvoston lisäksi (jos Venäjä saadaan vedetyksi takaisin veneeseen ja Kiinan veto-oikeuden käyttö onnistutaan välttämään) myös IMF:ää ja maailmanpankkia. Se käyttää ylivoimaista valtaa WTO:ssa, ja sillä on myös sotilaallinen väline, NATO (etenkin sen jälkeen kun NATON mandaatiksi sovittiin yhteisten etujen eikä maa-alueiden valvonta).

Kolmas rakenteellinen heikkous syntyi sosialististen valtioiden romahtaessa. YK:n jäsenmäärä kasvoi taas. Ensimmäinen Irakin sota 1990–91 osoitti välittömästi Yhdysvaltain hallituksen aikomuksen toimia yksipuolisesti (28 maan koalitio ja turvallisuusneuvoston päätös ostettiin yhdessä). Kun Yhdysvaltain YK-lähettilääksi lisäksi nimettiin avoimesti YK:n vastainen henkilö vuonna 2005, voidaan katsoa tämän merkitsevän, että sitkeä pyrkimys maailmanorganisaation purkamiseksi jatkuu edelleen.

On tärkeää ottaa tässä esille, miten globalisaatioaalto on muuttanut kansallisvaltioiden roolia 1970-luvun puolivälistä lähtien. Demokraattiset menettelyt ja valvonta ovat olleet sirpaleisia kansallisella tasolla, ja samaan aikaan on yhä enemmän päätöksiä nuijittu, joskaan ei aina muodollisesti tehty, globaalissa mittakaavassa. Tässä prosessissa ovat IMF ja WTO osoittautuneet Yhdysvaltain maailmanpolitiikan pääasiallisiksi työkaluiksi, joilla se toteuttaa uuskonservatiivista toimintaohjelmaansa (siis amerikkalaisen suurliiketoiminnan ja rahoittajapiirien etujen ajamista).¹⁸

Tullien ja kaupan esteiden poisto GATT:ssa ja WTO:ssa ja sitä seurannut kansainvälisen pääoman miltei täydellinen vapautuminen ovat auttaneet suuria ylikansallisia yrityksiä kasvamaan jättiläisiksi monien valtioiden hallitusten rinnalle. Ylikansallisilla yrityksillä ei ole juuria missään maassa, ne muuttavat sijaintiaan ja tytäryhtiöitään miten mieli tekee, jotta saavat hyödyn edullisimmasta verotuksesta, matalimmista ympäristö- ja turvallisuusstandardeista, ammattiliittojen olemattomuudesta ja palkkariitojen

14 30 vuotta Yhdysvaltojen veto-oikeutta YK:ssa: Miten USA on äänestänyt? <http://www.information-clearinghouse.info/article2000.htm>; ks. myös listaa Israelille kriittisistä päätöslauselmäänestyksistä: (1972–2004), <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/UN/usvetoes.html>; ja Israelia vastaan tehdyistä päätöslauselmista 1955–1992, <http://www.middleeastnews.com/unresolutionslist.html>

15 Tämä oli erityisen selvää UNESCO:n tapauksessa. Yhdysvaltain hallitus ehdotti 85 %:n määränemmistöä, joka kuten IMF:ssäkin, olisi antanut Yhdysvalloille käytännössä veto-oikeuden.

16 Christian Science Monitor, 19. huhtikuuta 2002; Yhdysvallat löytää kidutuskysymyksessä outoja kumppaneita. Veto-oikeuden käyttö YK:ssa paljastaa Bushin hallituksen ihmisoikeuksia kohtaan esittämän halveksunnan, <http://www.commondreams.org/views01/0404-03.htm>; 179 maata äänestää Kuuban kauppasaartoa vastaan: YK:n yleiskokous äänesti 13. kerran Kuuban kauppasaarron lopettamisen puolesta, äänestystulos 179 puolesta ja 4 vastaan (Yhdysvallat, Israel, Marshall-saaret ja Palau). <http://www.granma.cu/ingles/2004/octubre/juev28/44votacion.html>; Bush kieltäytyy tukemasta YK:ta kidutuksenvastaisessa sopimuksessa, Kuuba <http://snipurl.com/fw9w>

17 Bush kohtaa haasteen poiketessaan sotarikostuomioistuimen kannasta <http://www.oneworld.net/article/view/88577/1>; Yhdysvallat pyrkii vapauttamaan omat joukkonsa ICC:n alaisuudesta http://www.wagingpeace.org/menu/resources/sunflower/2004/06_sunflower.htm#9b

18 Krüger 2005

puuttumisesta, sekä ulkoistavat kustannuksiaan suurin määrin. Maiden hallitukset ovat haluttomia tai kyvyttömiä käyttämään valtaa ylikansallisia yrityksiä kohtaan ja näkevät itsensä niiden palvelijoina.¹⁹ Samaan aikaan korporaatiotason strategioista päättävät yhä enemmän sijoittajina toimivat instituutiot, pankit, sijoitusrahastot ja eläkerahastot. Osakkeenomistajat pelastavat rahansa verokeitaisiin, jotka tähän saakka ovat hyötäneet hallitusten hiljaisesta hyväksynnästä ja siten välttäneet kantamasta omaa korttaan kekkoon ottamatta osaa tulontasaukseen, infrastruktuurin ylläpitoon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden luontiin. Hallitukset eivät pelkästään ole jättäneet estämättä näiden kapitaaliturvasatamien syntyä, vaan ne ovat luoneet niitä rikkaiden eduksi.

Tämä on yksi globalisaation puoli. Mutta on kolikolla toinenkin puolensa:

Se sai alkunsa maailman ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rio de Janeirossa ke- säkuussa 1992. Kokous oli kutsuttu koolle kestävän kehityksen teeman ympärille ja sitä kantoi kaksi peruspilaria: toisaalla YK, toisaalla kansainväliset kansalaisjärjestöt (international non-governmental organization, INGO) ja sosiaaliset liikkeet. YK:lla oli tärkeä rooli määriteltäessä globaaleja ongelmia ja niiden ratkaisemiseksi tarpeellisia toimia, kun 1990-luvun aikana pidettiin aiheesta sarja konferensseja: ympäristö ja kehitys 1992, ihmisoikeudet 1993, väestö 1994, sosiaalinen kehitys 1995, naiset 1995, asuinolot ja kaupunkien kehitys 1996, tieteen sosiaalinen rooli 1998. Jokaisesta annettiin periaatejulistus ja toimintasuunnitelma.²⁰ Niitä kaikkia yhdessä voi lukea kuin ihmiskunnan ja rationaalisen maailman tietoisuuden inventaariota, jonka allekirjoittajana, vaikkakaan ei aina toteuttajana, on suurin osa eri maiden hallituksista. On oikein nähdä YK paremman maailman valmistelijana. Tosin tämänhetkinen arvio pakottaa päättelämään, että hallitukset eivät sitoudu allekirjoittamiensa julistusten toteuttamiseen etenkin OECD-maissa.

Kaikissa näissä konferensseissa kansalaisjärjestöt astuivat globaalille näyttämölle. Ne eivät oikeastaan ole uusia YK:n järjestelmässä, mutta UNCED:n kokous oli ensimmäinen tilaisuus, missä ne järjestivät rinnakkaiskokouksen ja ottivat paikkansa globaaleina toimijoina. Sen jälkeen ne ovat järjestäneet yhä näyttävämpiä tapahtumia muuallakin kuin YK:n konferensseissa, nimittäin IMF:n ja maailmanpankin, WTO:n ja G7:n huippukokousten yhteydessä. Huippuhetki oli vuonna 1998, kun ne onnistuivat julkaisemaan salaiset, suunniteltua monenkeskistä investointisopimusta koskevat asiakirjat (Multilateral Agreement on Investment, MAI). Suunnitelmat oli työstetty WTO:ssa, mutta siirretty sitten OECD:hen, jotta kehitysmaat saataisiin suljetuksi pois neuvotteluista. Ne olisivat pakottaneet kansallisvaltiot ylikansallisten yritysten armoille, mutta häipyivät Draculan tavoin näkyvistä heti joutuessaan päivänvaloon.²¹ Kansainvälisten kansalaisjärjestöjen rooli on tullut yhä tärkeämmäksi autettaessa kehitysmaita neuvotteluissa. Ei ole liioiteltua väittää, että niiden vaikutus oli ratkaiseva, kun ne auttoivat kolmannen maailman maita vastustamaan rikkaiden vaatimuksia ja kehittämään omia strategioitaan pysäyttämään WTO:n Dohan kierros. Sen lisäksi järjestöt muistuttivat kotimaissaan omia hallituksiaan, mihin nämä olivat sitoutuneet allekirjoittaessaan konferenssien dokumentit, ja vaativat, että lupaukset pidetään (esimerkiksi paikallisen toimintaohjelman Local Agen-

19 Englanninkielinen artikkeli. Possut kaukalolla: Demokraatit väittävät republikaanien korruptoineen kongressin. "Lobbarit kirjoittavat lakiehdotukset nykyisin," hän sanoi. "Ne ovat soluttautuneet kaikkialle hallintoon. Niiden rahat ja avustukset muokkaavat lahjottujen lainsäätäjien ajatuksia tavalla mihin yleinen mielipide ei enää yllä.." <http://tinyurl.com/9w3y6>

20 Kaikki viralliset dokumentit löytyvät helposti kyseisten sekretariaattien internetsivustoilta.

21 Vaikka viralliset MAI-neuvottelut on lakkautettu, asia on luonnollisesti edelleen pöydällä toisten nimikkeiden alla.

da 21 -liikkeit). Niin tärkeää kuin tämä kaikki onkin, sillä ei vielä ole paljonkaan tekemistä demokratian kanssa, sillä kansalaisjärjestöillä ei ole laillista julkista mandaattia. Mutta kansalaisyhteiskunta etenee. Maailman sosiaalifoorumit (The World Social Fora) alkaen Brasilian Porto Alegresta ovat hälvenneet mantereiden, valtioiden ja alueiden mittoissa. Nämä liikkeet, joiden tärkein äänitorvi on Le Monde Diplomatique ja yksi tärkeimmistä valtavirtaan johdattajista Attac-järjestö, pohjautuvat enimmäkseen länsimaisten tai lännessä koulutettujen keskiluokkaisten intellektuellien voimavaroihin.

Globaali demokratia?

Katsotaanpa kummalta kannalta vain, globalisaatio ei oikeastaan ole suosinut demokratiaa vaan ennemminkin horjuttanut demokraattisia menettelytapoja. Se on kuitenkin tärkeällä tavalla selkiyttänyt ymmärrystä kansallisvaltioiden yhäti vähenevästä kyvystä selvittää nykyisistä ongelmista demokraattisella tavalla.

Jos kansallisvaltiot siirtävät sääätelyvaltaa ylemmille hallinnon portaille (kuten esimerkiksi EU:lle), silloin täytyy kehittää ja ottaa käyttöön demokraattisia instituutioita ja menettelytapoja, joilla varmistetaan, että tällä uudella tasolla ei määrää muutamien itsekäs tahto yli kaikkien yhteisen hyvän. Ei tosiaan näytä kovin vaikealta päätellä, mitä globaalin väestön enemmistö todennäköisesti vaatisi maailmanhallitukselta: rauhaa, aseistariisuntaa ja turvallisuutta, maapallon ekosysteemin turvaamista, ihmisoikeuksien tasapuolista toimeenpanoa kaikkialla, jonkin verran kontrollia kansainvälisen pääoman liikkeisiin, avoimuutta, tietoa ja mahdollisuutta osallistua niihin päätöksiin, jotka vaikuttavat itse kunkin omaan elämään – tai sanalla sanoen, demokratiaa.

Millaiseksi voisimme kuvitella demokraattisen maailmanhallituksen? Maailmassa olisi varmaan aika monta, jotka hyväksyisivät sille ytimeksi Yhdistyneet Kansakunnat. Uusi (täysin vaaleilla valittu) maailmanparlamentti (joka rakentuisi vaikka Georges Monbiotin ehdotusten mukaisesti siten, että valittaisiin suoralla vaalilla yksi edustaja jokaista kymmentä miljoonaa ihmistä kohti)²² voisi olla ylempi kamari, nykyinen yleiskokous voisi olla alempi, lakiasäättävä kamari. Tarvittaisiinko kolmatta kamaria vai ei (neuvonantajakamaria, *House of Counsellors*, kuten on ehdottanut World Constitution and Parliament Association)²³ voisi olla maailmanparlamentin itsensä päätettävissä. Kansainväliset tuomioistuimet olisivat tuomiovaltaa käyttävä elin. Toimeenpanovaltaa käyttävät elimet muodostettaisiin nykyisistä sihteeristöistä, ehkäpä jonkinlaisen ECOSOC-muunnelman (the Economic and Social Council) tuella hallinnollisen pohjan muotoutuessa nykyisiin erikoisorganisaatioihin pohjautuvista ministeriöistä. UNESCOsta tulisi kulttuuri-, kasvatust- ja tiedeministeriö, UNEP:stä ympäristöministeriö, WTO:sta ehkä UNCTADin kanssa yhdessä talousministeriö, ILOsta työvoima- ja sosiaaliturvaministeriö, FAOsta uusi elintarvike- ja maatalousministeriö, WHO:sta kansanterveysministeriö ja UNDP:stä kehitysministeriö. Keynesin ehdotuksia kansainvälisestä käsittelykeskuksesta voitaisiin käyttää suunniteltaessa uutta rahoituksesta vastaavaa ministeriötä, koska IMF:ää ja maailmanpankkia ei voi pitää muutokelpoisina, ja kokonaan uusi ministeriö

²² Monbiot 2000

²³ World Constitution and Parliament Association, <http://www.worldparliamentgov.net>

vastaisi myös aseistariisunnasta ja konfliktien ratkaisemisesta nykyisen turvallisuusneuvoston sijasta, joka ei sekään olisi elinkelpoinen nykymuodossaan.²⁴

Tällainen ehdotus sallisi nykyisen, olemassa olevista organisaatioista hankitun korkeatasoisen asiantuntemuksen hyödyntämisen. Lisäksi voitaisiin luottaa monikulttuuristen organisaatioiden henkilökunnan pitkän kokemuksen apuun, kun eteen tulisi väistämättömiä ongelmia ja kitkaa. Kaikki instituutiot toimisivat kansainvälisen lain alaisuudessa maailmanparlamentin päätösten ohjauksessa. Maailmanparlamentin päätökset olisivat laillisesti sitovia 85 %:n määräenemmistöllä (kuten nykyisin IMF:ssä), eikä vähemmistöllä olisi veto-mahdollisuutta. Pitäisi löytää tapa, jolla päätösten toimeenpano voitaisiin varmistaa, vaikka yksittäiset kansallisvaltiot olisivatkin vastaan. Maailmanhallituksen pitäisi pystyä vaikka maailmanparlamentin äänestyksen oikeuttamana pakottaamaan esimerkiksi ydinaseesta luopumiseen. Epäilemättä sille tulisi asteittain luovuttaa yksinoikeus fyysiseen voimankäyttöön. Maailmanhallituksen pitäisi sijaita jonkin maailman köyhimmän kansakunnan alueella, esimerkiksi Bangladeshissä tai Sudanissa, sillä se vaikuttaisi alueen talouteen. Hallinto tulisi rahoittaa jäsenvaltioiden jäsenmaksujen lisäksi jonkinlaisella pääoman liikkeisiin perustuvalla Tobinin verolla, mikä samalla hidastaisi kansainvälistä taloudellista spekulatiota.

Maailmanhallituksen tehtävät määriteltäisiin esimerkiksi Euroopan perustuslakeihin kirjatun subsidiariteettiperiaatteen mukaan. Vain jos maailmanparlamentti määrittelee ongelman globaalisti relevantiksi ja mahdolltomaksi ratkaista valtiollisesti ja alueellisesti, tulee asia maailmanhallituksen hoidettavaksi. Todennäköisimmin rauha ja aseistariisunta, ympäristönsuojelu ja globaalit rahavirrat sekä ylikansalliset yritykset kuuluisivat maailmanhallituksen ensimmäisten tehtävien joukkoon.

Miksi globaali demokratia epäonnistuu?

Miksi sitten, kysyy nyt joku, on ratkaisu niin kaukana, jos ongelmat ovat niin polttavia ja olemassa on jo niin monia rakentavia ratkaisuehdotuksia? Miksi keskustelu jää kiinni niin pieniin teknisiin yksityiskohtiin, joilla ei kuitenkaan ole merkitystä yleisen päämäärän kannalta? Vastauksen saamiseksi pitää ensin katsoa muutama vuosikymmen takaisin päin, juuri toisen maailmansodan loppua edeltäneisiin vuosiin.

Bretton Woodsin neuvottelut käytiin tosiasiaissa vain kahden hallituksen kesken, Ison-Britannian ja Yhdysvaltain. Britannian delegaation vetäjä, John Maynard Keynes, oli laatinut laajalti ylistetyn ehdotuksen oikeudenmukaisesta maailmanjärjestyksestä. Hän ei kuitenkaan onnistunut. Amerikan delegaatti, Harold Dexter White, onnistui hyväksyttämään uuden globaalin Yhdysvaltain dollariin pohjautuvan valuuttajärjestelmän, jossa varantovaluutan kate oli rajaton ja kullassa.²⁵ Niin siis maksutaseen tasapainottaminen jäi yksipuolisesti muiden maiden harteille, ja Yhdysvallat sai kohtalaisen vapaat kädet rahapolitiikkaansa, oman inflaationsa vientiin muihin maihin ja ulkomaisten hyödykkeiden ostoon dollarin painokustannusten hinnalla.²⁶

24 Tällaisia ehdotuksia on ollut tusinoittain. Tarkoitukseni ei ole vetää niitä tässä yhteen vaan pelkästään näyttää, että maailmanhallintoa koskevia järkeviä ratkaisuja on helposti kuviteltavissa. Lienee tarpeetonta sanoakaan, että olisi pitkä prosessi lähteä asteittaisen muutoksen tielle.

25 Bretton Woods -instituutioiden lyhyt historia, ks. esim. Monbiot 2003 op. cit.

26 Frank 2004

Kun Yhdysvaltain hallitus poisti dollarin vaihdettavuuden kultaan 15. elokuuta 1971, ja kun Yhdysvallat huomasi olevansa yhä useammin vähemmistössä YK:n yleiskokouksessa siirtomaavallan purkauduttua, se aloitti YK:n systemaattisen hajottamisen. John Boltonin nimitys Yhdysvaltain vakinaiseksi YK-lähettilääksi osoitti prosessille tilapäisesti loppupisteen. Oltuaan virassa vain kolmisen viikkoa Bolton esitti YK:lle 750 uudistusehdotusta (ihmisoikeuskomission erottaminen, aseistariisuntaneuvottelujen lopettaminen, kehitysavun lopettaminen, kaikkien Rion kokouksen jälkeisten jatkoneuvottelujen lopettaminen jne.) sillä uhalla, että niihin suostumatta jättämisestä seuraisi kaiken Yhdysvaltain antaman rahoituksen loppuminen.²⁷

Yhdysvaltain vallankäytön pääasialliset työkalut vuoden 1945 jälkeen ovat olleet dollari ja Pentagon,²⁸ etenkin jos mukaan lasketaan salainen toiminta²⁹ sekä Meksikon velkakriisin jälkeen myös IMF:n *rakennesopeutusohjelma*. *Washington Consensus*, jolle tämä ohjelma pohjautuu, ei ole koskaan saanut muodollista hyväksyntää, ei varsinkaan velkaantuneilta mailta, vaan sen laati aikoinaan pieni ryhmä ihmisiä Yhdysvaltain valtiovarainministeriöstä ja IMF:stä, ja hiljaisen hyväksyntänsä sille antoi suurin osa IMF:n tärkeimmistä jäsenvaltioista.³⁰ Olemme vastikään saaneet lukea kirjasta *Confessions of an Economic Hit Man*,³¹ miten tiedustelutietoja käytettiin hyväksi ajettaessa kehitysmaita yhä syvemmälle velkaloukkuun, jotta saataisiin niiden talouspolitiikka ja kehitys omaan hallintaan.

G8-ryhmää kiristi äärimmilleen Bushin toisen hallituksen jyrkkä yksipuolisuus. Mutta vasta toisen Irakin sodan kynnyksellä G8-ryhmän konsensus järkkäyi, ja jokseenkin kaikki ne koalition maat, jotka kannattivat Yhdysvaltain hallitusta, toimivat vastoin oman kansansa selkeää tahtoa. Kun Colin Powell piti helmikuun 5. päivänä 2003 YK:n turvallisuusneuvostossa surullisenkuuluisan esityksensä (tätä tapahtumaa hän myöhemmin nimitti omaelämäkerrassaan uransa mustimmaksi hetkeksi – muistammehan, että hänen esittämänsä ”pitävät todisteet” oli kopioitu kymmenkunta vuotta vanhasta opinnäytetyöstä edes kirjoitusvirheitä korjaamatta),³² sota oli jo tosiasiaassa käynnissä. Sen paljasti eräs Downing Streetin muistio.³³ Pommituksia, jotka eivät olleet koskaan vuoden 1991 jälkeen itse asiassa kokonaan lakanneetkaan, kiihdytettiin sotatasolle jo joulukuussa 2002.³⁴ Vielä maaliskuussa 2003, kun sotaa oli jo käyty kolme kuukautta, Bush väitti TV-yleisölle tekevänsä kaikkensa estääkseen sodan ja kiisti sotasuunnitelmien olemassa olon.

Kotimaanpolitiikassa ei mikään hallitus ole mennyt yhtä pitkälle kuin Bushin toinen, kun se on polarisoinut rikkaat ja köyhät ja käyttänyt 11.9.2001 jälkeen terrorismin vastaista sotaa tekosyynä ihmisoikeuksien ja demokraattisten oikeuksien rajoittamiselle ja amerikkalaisten valvonnalle. Demokraattisten valvontamekanismien epäonnistumista

27 <http://news.independent.co.uk/world/americas/article308269.ece>; Bolton uhkaa Yhdysvaltojen YK-rahoitusta, <http://tinyurl.com/7rvxs>; Sidney Blumenthal: Vihollinen kotonamme: miten kansainvälisten suhteiden särkemiselle omistautuneesta amerikkalaisesta tuli Yhdysvaltain YK-suurlähettiläs <http://207.44.245.159/article8230.htm>

28 Frank 2004, op. cit.

29 Blum 2000

30 Hamm 2005

31 Perkins 2004

32 Dossier 2003

33 The Times, May 1, 2005

34 Pilger 2005

on usein surkuteltu.³⁵ Monet journalistit ovat havainneet uuden fasismin nousun: Yhdysvaltain hallituksen pidätyskeskuksia on nimitetty Amerikan gulagiksi³⁶ ja uuskonservatiivista valtaeliittiä verrattu natseihin.³⁷ Vapaamielinen, koulutettu, kriittinen oppositio on olemassa, mutta se vaikuttaa erittäin sirpaleiselta eikä kykene yhdistämään voimiaan – tai sitä estetään yhdistämästä voimia.³⁸

Nyt pelissä otetaan uutta askelta. YK jää ulkopuolelle ja vain harvat vanhoista liittolaisista ovat enää paikalla; Israel toki, joka osallistuu nyt Iranin vastaisen sodan lietsontaan. Taaskaan ei ole olemassa kuin epäluotettavaa tiedustelutietoa Iranin väitetystä halusta hankkia ydinaseita, sillä Yhdysvallat on estänyt kaikki ehdotetut kompromissit. Intia saa korvauksena suuret määrät aseita äänestettyään Irania vastaan IAEO:ssa. Kun vielä perustetaan useita pysyviä sotilastukikohtia Keski-Aasiaan (suurin lähetystö Bagdadiin, hinta 450 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria), ei jää paljonkaan epäilystä Yhdysvaltain hallituksen aikeista.

Todella outoa, varsinainen paradoksi, on seuraava: Jos Yhdysvallat todella pyrkisi maailmanherruuteen,³⁹ se kävisi paljon helpommin, halvemmin ja muiden silmissä äärimmäisen paljon uskottavammin, jos hallitus muuttaisi Yhdysvaltain yhteiskunnan todella oikeudenmukaiseksi ja demokraattiseksi roolimalliksi ja hyväksyisi asemansa *primus inter pares* sekä määritteli selvän demokraattisen ohjelman koko maailmalle, niin YK-perheelle kuin muillekin. Yhdysvallat pystyisi olemaan todella uskottava demokraattisen muutoksen johtohahmo, jos se rajojensa sisällä noudattaisi itse levittimiään kriteereitä sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja kansallisten ja kansainvälisten lakien noudattamisesta. Maailman kansat suorastaan rakastaisivat Yhdysvaltain mallia ja vaatisivat omia hallituksiaan noudattamaan esimerkkiä. Niitä vaatimuksia ei nyt esiinny, mutta sitä ei voi pitää ymmärryksen huonoutena. Juuri päinvastoin. Nykyinen valtaeliitti sotaisine asenteineen on todistanut selvästi, että se aikoo palvella öljy-yhtiöiden ja asevalmistaji-

35 Ks. esim. Robert Kuttnerin vakuuttavaa analyysiä vuodelta 2004; myös Charles Sullivan, <http://www.informationclearinghouse.info/article13135.htm>

36 <http://www.sundaytelegraph.news.com.au/story/0,9353,19202485-28779,00.html>

37 Täyspäiväinen minimipalkalla työskentelevä työläinen ansaitsee 10 500 \$ vuodessa, liian vähän kyetäkseen hankkimaan keskivertoisen yhden makuuhuoneen asunnon, kun taas Wal-Mart-kauppaketjun toimitusjohtaja ansaitsi viime vuonna 3 500 \$ tunnissa. Halliburtonin toimitusjohtaja ansaitsi noin 8 300 \$ tunnissa. ExxonMobilin toimitusjohtaja ansaitsi noin 13 700 \$ tunnissa. The Nation, 04/18/2006. 435-jäsenisessä edustajainhuoneessa 123 valittua jäsentä ansaitsi juuri julkisuuteen annettujen vuosittain julkaistavien tietojen mukaan ainakin 1 milj. \$ viime vuonna. Naapurissa, senaatissa, jonka siniverisiin kuuluu yksi Kennedy ja yksi Rockefeller, on yksi kolmesta miljonääri. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vähemmän kuin yksi prosentti amerikkalaisista ansaitsee seitsemännumeroisia tuloja. Jean Luis Santini, Agence France Press, 07/01/2004. Presidentti Bush on kaikessa hiljaisuudessa omaksunut vallan olla noudattamatta yli 750:ä hänen virkaanastujaistensa jälkeen säädettyä lakia todeten, että hänellä on valta syrjäyttää mikä hyvänsä kongressin asetus, mikä on ristiriidassa hänen perustuslain tulkintansa kanssa. <http://www.iht.com/articles/2006/04/30/america/web.0430bush.php>. NSA:n salakuuntelemia amerikkalaisia voisi olla miljoonia, jos NSA:n salaisten ohjelmien kaikki resurssit otettaisiin käyttöön. 01/10/2006 ABC News Internet Ventures. Kotimaan vakoiluohjelma on merkki Yhdysvaltojen taantumisesta poliisivaltioksi. Democracy Now, 01/03/2005. Miksi Patriot Act -laki, Fasismi on tässä ja nyt, <http://thepoliticaljunkies.net/Archived/Year%202005/Dec/Wk3-5/Jonas.htm>; Gestapo-hallitus <http://www.informationclearinghouse.info/article11435.htm>

38 Phoenix 2005

39 Project for an New American Century (2000): Rebuilding America's Defenses, <http://newamerican-century.org>

en kaltaisia suuryritysasiakkaitaan uhraamatta hetkenkään vakavaa ajatusta oman yhteiskuntansa tulevaisuudelle saati maailman yhteisön tulevaisuudelle.⁴⁰

Ei tässä kaikessa ole mitään uutta,⁴¹ mutta Yhdysvaltain nykyinen hallitus vie sen äärimmäisyyksiin. Ei se ole uutta Euroopankaan hallituksille. Niiden väite, että vain läheinen liittolaisuus Yhdysvaltain kanssa soisi niille mahdollisuuden vaikuttaa sen valintoihin, on yksinkertaisesti ja käytännössä ilmiselvästi naiivi. Niiden vasallimainen lojaliteetti tekee niistä kanssarikollisia, eikä niiden pitäisi hämmästellä, jos niitä kanssarikollisina kohdellaan. On korkea aika harkita Euroopan positioituminen uudelleen ja korjata sitä. YK:n turvallisuusneuvosto, IMF ja maailmanpankki, WTO ja IAEO olisivat sopivia paikkoja alkaa lähettää uusia signaaleita.

Mitä voitaisiin tehdä?

On olemassa periaatteessa kolme uutta elementtiä, jotka yhdessä nähtynä ja toisiaan vahvistaen saattavat tarjota uusia mahdollisuuksia: 1) kaikkialla maailmassa kasvava Yhdysvaltain yksipuolisuutta ja valtapyyteitä sekä uuskonservatiivien mantraa kohtaan tunnettu skeptisismi, 2) Yhdysvaltoja sisäisesti uhkaava sosiaalinen ja taloudellinen kriisi, 3) kehitysmaiden uusi itsetunto niiden toimiessa kansainvälisillä rahoitus- ja talousfooreumeilla.

Arabimaailman kasvava skeptisismi ja jopa viha ovat aika ilmiselvinä ymmärrettäviä, koska Yhdysvallat ja muut länsimaat ovat tavanneet puhua islamista kuin yleisestä pahasta. Parempi indikaattori olisi Latinalainen Amerikka, Yhdysvaltain vuosikymmeniä vanha takapiha ja rakennetukimääräysten etuoikeutettu uhri. Brasilia, Argentiina, Venezuela, Nicaragua, Bolivia ja Chile ovat kaikki äänestäneet vasemmistolaisesti ja nostaneet valtaan Yhdysvalloille kriittiset hallitukset – jo niin monet, ettei ongelmaa enää käy ratkaiseminen kuten 1973, johtaja murhaamalla. Aasiassa Shanghai Cooperation Group vaati tietoa, milloin Yhdysvallat aikoo sulkea sotilastukikohtansa. Skeptisismi kasvaa myös Balkanin maissa, myös Georgiassa ja Ukrainassa, jossa Yhdysvaltain tukemien, kustantamien ja järjestämien ”demokraattisten” vallankumousten oli tarkoitus nostaa valtaan Yhdysvaltoja kohtaan ystävällismieliset hallitukset ja markkinafundamentalistit, kun suurin osa väestöstä on ahtaammalla kuin koskaan ennen. Isossa-Britanniassa Tony Blairin asema on horjuvaakin horjuvampi. Monet maat ovat ilmoittaneet vaihtavansa varantovaluuttansa dollareista euroiksi, ja eräät öljynviejämaat ovat antaneet ymmärtää, että eivät ehkä jatkossa myisi öljyä dollareilla vaan eurooppalaisella valuutalla (tai Venäjällä ruplilla).

Yhdysvalloissa oikeistokristilliset arvot ovat vahvoilla, mutta sosioekonomista polarisaatiota ei voi jättää huomiotta. Köyhyysrajan alapuolella elää 40 miljoonaa ihmistä, nuorista miehistä on suhteellisesti suurempi osa vankilassa tai muutoin oikeuslaitoksen valvonnassa kuin missään muualla maailmassa, on vakoilua, lahjontaa ja lobbausta, ihmisoikeusloukkauksia ja laillisten oikeuksien loukkauksia Patriot Act 1:n ja 2:n nojalla, julkisia vaatimuksia presidentin erottamisesta – kaikki tämä yhdessä synnyttää riitaisen

40 Mainittu teos. Joidenkin näkemysten mukaan monia kongressin jäseniä odottaa haaste rikostuomistukseen. <http://www.leadingthecharge.com/stories/news-00188510.html>

41 Brzezinski 1997

ilmapiirin, joka voi johtaa äkkiänsiinkin muutoksiin, etenkin jos kaksinkertaistuneen valtionvelan ja dollarin arvon laskun vaikutukset alkavat tuntua. Ikinä ennen ei mikään hallitus ole näin onnistunut jakamaan yhteiskuntaa kahteen vastakkaiseen leiriin.

WTO:n Dohan kierros, jonka piti sisältää kehityshankkeita, on osoittautunut viime joulukuun Hongkongin ministerikokouksen jälkeen täydelliseksi epäonnistumiseksi. Uutena elementtinä on nyt se, että kehitysmaat muodostavat yhteenliittymiä ja estävät päätöksiä ja vaativat puolestaan, että länsimaat lakkaavat maksamasta tukia omalle maatalouselinkeinolle ja poistavat prosessoituja tuotteita koskevat kaupan esteet ennen neuvottelujen jatkamista. Jotkut ovat jo julistaneet WTO:n kuolleeksi. Ei varmaan-kaan ole enää mahdollista käyttää sitä pelkästään turvaamaan rikkaiden maiden halvan raaka-aineen saantia. Kuvitelkaa, mitä tapahtuisi, jos kehitysmaat yksissä tuumin päättäisivät jättää ulkoiset velkansa hoitamatta! Ne alkavat vasta nyt tajuta voimansa.

Jos näemme nämä elementit suuremman palapelin osina, ne saattavat loksahdella paikalleen. Eurooppalaisten täytyy ymmärtää merkit ja toimia niiden mukaan. Seuraavat vaalit – Alankomaissa, Ranskassa, Isossa-Britanniassa – näyttävät, että ihmiset ovat kypsempiä kuin hallituksensa.

Toisaalta Euroopan hallituksilta vaaditaan tekoja. Niiden tulisi puhua painokkaammin ja antaa selkeämmät signaalit esimerkiksi Wienissä pidettyjen EU-Mercosur-neuvotteluiden kaltaisissa tilaisuuksissa ja etenkin turvallisuusneuvoston, IMF:n tai maailmanpankin ja WTO:n kokouksissa osoittaen, että ne ymmärtävät kehitysmaiden aseman ja tarpeet. Niiden olisi syytä hylätä kaksinaismoraali (jota näkyy kiistelystä Iranin ydintutkimuksesta) ja madaltaa kolmannen maailman tuontia vastaan nostettuja epäoikeudenmukaisia esteitä. Niiden tulisi toimia aktiivisesti ja vakuuttavasti ja osoittaa, että ne eivät jaa Yhdysvaltain nykyisen hallituksen egomaanisia asenteita. Niiden pitäisi rehellisesti auttaa kehitysmaita rakentamaan uusia malleja demokraattiselle ja oikeudenmukaiselle maailmanjärjestykselle. Niin ”Euroopan unelma”⁴² voisi saada realistiset toteutumismahdollisuudet.

Me tavalliset ihmiset tunnemme usein tulevamme kaltoin kohdelluiksi uuskonservatiivien isossa pelissä. Mutta on olemassa mahdollisuuksia konkreettisiin toimiin. Niitä voidaan luonnehtia kolmella laajalla käsitteellä: paikallisuus, itseohjautuminen, luonnonvarojen säästö. Meidän ei ole pakko alistua ylikansallisten yritysten käskyihin, niiden tarjontaan ja niiden kiusauksiin, vaan meidän pitäisi vahvistaa paikallista ja alueellista autonomiaamme. Kansallisvaltion heikkous saattaa tarjota kansalaisyhteiskunnalle mahdollisuuden organisoitumiseen ja omien ajatusten, projektien, infrastruktuurin ja työkalujen kehittämiseen. Meidän ei tulisi unohtaa myöskään maapallon ekosysteemin suojelemisen ehdotonta tärkeyttä. Tietenkin on olemassa jo tuhansia pikku projekteja kaikkialla ympäri yhteiskuntiamme – tuotteliaita, demokraattisia ja mielikuvituksekkaita ratkaisuja katastrofaaliseen maailmantilanteeseen. Yhä useampia tulisi rohkaista liittymään mukaan rakentamaan demokraattisessa ympäristössä ruohonjuuritasolta alkaen todellista markkina- ja yhteistyöaloutta.

Meidän tulee ehdottomasti tukea kaikkia uuskonservatiivien toimintaohjelmaa vastustavia sekä itse vastustaa tätä ohjelmaa, joka pyrkii hävittämään yhteiskunnan sisäisen yhtenäisyyden ja solidariteetin muutamien egomaanisten, häikäilemättömien harvojen edun vuoksi. Euroopan valistus ja 1900-luvun tuskainen loppu saavat ohjata tietämme.

Skandinavian yhteiskunnat ovat antaneet suuren panoksen tämän tiemme merkitsemiseen.

Olemme risteyskohdassa. On hyviä syitä olla heittämättä toivoa demokraattisemmasta maailmasta, vaikka vahvat merkit näyttäisivätkin osoittavan toista. Meillä ei edes ole vaihtoehtoa. Meidän tulee silata tietä kohti globaalia demokratiaa – koska vaihtoehtona voi olla maailmansota.

Kirjallisuutta

BLUM, WILLIAM (2000): *Rogue State. A Guide to the World's Only Superpower*. Common Courage, Monroe; Blum, William (2004): *Killing Hope. U.S. military and CIA Interventions since World War II*. Common Courage, Monroe

BRZEZINSKI, ZBIGNIEW (1997): *The Grand Chessboard. American Primary and Its Geostrategic Imperatives*. Basic Books, New York

CHOSSUDOVSKY, MICHEL (2001): *The Globalization of Poverty*. Impacts of IMF and World Bank Reforms, Third World Network, Penang

Dossier, cited by Powell, called “a sham”, *The Nation*, 24 helmikuuta 2003

F. WILLIAM ENGDAHL (2004): *A Century of War. Anglo-American Oil Politics and the New World Order*. Pluto, Lontoo

FRANK, ANDRE GUNDER (2004): *Papiertiger, Feuerdrache, Gesellschaft zerstören. Der neoliberale Anschlag auf Demokratie und Gerechtigkeit*, hg. von Bernd Hamm, Homilius, Berliini
Goodman, Amy (2004): *The Exception to the Rulers. Exposing Oily Politicians, War Profiteers, and the Media that Love them*. Hyperion, New York

HAMM, BERND (2002): *Internationale Verflechtung und Globalisierung, Handwörterbuch der Gesellschaft Deutschlands*, hg. von Bernhard Schäfers und Wolfgang Zapf. Leske & Budrich, Op-laden, s. 339–51.

HAMM, BERND (toim.) (2005): *Devastating Society. The Neoconservative Assault on Democracy and Justice*. Pluto, Lontoo

KRÜGER, LYDIA (2005): *Forcierte Deregulierung, Finanzkrisen und Denationalisierung in Schwellenländern*, Lang, Frankfurt; Wallach, Lori, ja Michelle Sforza (1999): *Whose Trade Organization? Corporate Globalization and the Erosion of Democracy*. Washington: Public Citizen Foundation
Robert Kuttner, *America as a One Party-State, The American Prospect* Volume 15, n:ro 2, 1 helmikuuta, 2004

MARCUSE, PETER (1998): *Property Rights as a Tool for Desirable Development, Sustainable Development and the Future of Cities*, toim. Bernd Hamm ja Padurang K. Muttagi. Oxford, New Delhi, s. 121–32

MONBIOT, GEORGES (2000): *A Manifesto for a New World Order*, Norton, New York

NACE, TED (2005): *The Ways Towards Corporate Crime*, in: *Devastating Society. The Neoconservative Assault on Democracy and Justice*, toim. Bernd Hamm, Pluto, London; Ted Nace (2004): *Gangs of America*. Berrett-Koehler, San Francisco

NACE (2005) op. cit.; *The \$4bn industry that is America's guilty secret: Lobbying is Washington's grubby secret*. <http://news.independent.co.uk/world/americas/article336396.ece>; By the Numbers: Lobbying in America.

<http://thinkprogress.org/2006/01/09/lobbying-in-america/>; The man who bought off Washington.

<http://news.independent.co.uk/world/americas/article336400.ece>

PERKINS, JOHN (2004): *Confessions of an Economic Hit Man*. Berrett-Koehler, San Francisco

PHOENIX, LAUREL (2005): The Other America. Dissenting Groups and Movements, *Devastating Society. The Neoconservative Assault on Democracy and Justice*, toim. Bernd Hamm. Pluto, Lontoo

PILGER, JOHN (2005): A People Betrayed: The 10-year Holocaust in Iraq; *The Independent*, 23. helmikuuta, 2003

RIFKIN, JEREMY, 2004: *The European Dream*, Penguin, New York

Haastetun demokratian vaihtoehtoisia tulevaisuuksia

Sohail Inayatullah

Professori, Tamkang University, Graduate Institute for Futures Studies, Taiwan

Apulaisprofessori, Faculty of Arts and Social Sciences, University of the Sunshine coast

Abstrakti

Onko demokratia hajoamaisillaan ja kohtaamaisillaan perimmäiset haasteensa? Onko hajoaminen johtamassa sen syvenemiseen, laajenemiseen ja uusiutumiseen? Näitä demokratiaa odottavia perustavanlaatuisia haasteita tutkitaan tässä artikkelissa. Ensin kehitetään neljä eri skenaariota turvallisuusuhkien tuomaan haasteeseen vastaamiseksi: globaali imperiumivaltio, globaali ihminen ja ääni -periaate, globaali institutionaalinen demokratia ja alueellinen demokratia. Toiseksi tarkastellaan paikallisuuden kohtaamia haasteita – sekä lännen kunnanvaltuutettujen kohtaamia että islamilaisten alueiden mullahien eteen tulevia. Kolmanneksi tutkitaan demokratian sisäisiä ulottuvuuksia pyrittäessä vastaamaan kysymykseen, onko mahdollista olla julkista demokratiaa, jos meidän monet sisäiset itsemme, joista minämme muodostuu, ovat autoritaarisen egon hallinnassa. Neljänneksi tarkastellaan perinteisen johtamisen ja organisaatioiden kohtaamia haasteita, etenkin fasilitoivan johtajan mahdollisuuksia ohjata oppivaa, parantavaa organisaatiota.

Itsemäärittely

Demokratia ei ole enää vakaa käsite. Jopa sen syntymytologia on joutunut kyseenalaiseksi. Onko demokratia todella alun perin kreikkalaista, vai kehittyikö se Licivvi-dynastian aikana Bengalissa,¹ kuten historioitsija Sarkar väittää. Kreikan historiallisen perinnön haluaa kiistää myös Martin Bernal, joka väittää *Black Athena* -kirjassaan Kreikan demokratialla todellisuudessa olevan afrikkalaiset juuret.²

Demokratian ja sen tulevaisuuksien epävakaus tarkoittaa, ettemme pysty ennustamaan sen tulevaisuutta tarkoin. Mutta voimme kuitenkin käyttää epävakauskohtia, siis pisteitä, joissa se on asetettu kiistanalaiseksi, kehittääksemme sille vaihtoehtoisia tulevaisuuksia.

Tässä artikkelissa tutkitaan demokratian tulevaisuuksia keskittyen sen hajoamiseen ja mahdolliseen uusiutumiseen.

Demokratia on keskeistä sille, miten länsimaat itsensä määrittelevät, ja siitä on yhä enemmän tulossa kaikkien muidenkin itsemäärittelyn keskeinen osa – jopa ihmisten itsemäärittelyn elementti. Se on kategoria, josta kukaan ei tahdo päästää irti.

¹ Lisää aiheesta ks. Inayatullah (2002b), www.prout.org, Sarkar (1988) ja Inayatullah (1999)

² Lisää aiheesta 12. huhtikuuta 2006 <http://www.talkradionews.com/blogs/uncommonsense/2005/11/few-bad-apples.html>

Vuonna 2003 Irakissa sattuneen Abu Ghraibin vankilan skandaalin jälkeen ulkoministeri Donald Rumsfield pelkäsi demokratian joutuvan uhanalaiseksi – siis että kyseenalaiseksi joutuisivat Yhdysvaltojen valistuneet pyrkimykset ja sen asema hyvien, järkevien ja reilujen ihmisten maana. Oli oleellista, että Yhdysvallat nähtäisiin reiluna ja demokraattisena, ei missään tapauksessa pahana tai pohjimmiltaan rasistisena tai orientalistisena. Kidutusten muodostama ongelma muotoiltiin siis johtamistaitokysymykseksi. ”Muutama paha omena muiden seassa”, oli hallituksen johtopäätös, mikä tarkoitti, että myytti länsimaista kaiken hyvän, toden ja kauniin tuojana oli edelleen turvassa.³ Ongelmat olivat syntyneet, kun yksityiset sopimustoimijat olivat kouluttaneet turvahenkilökunnan väärin eikä menettelytavoissa ollut noudatettu kuria, kuten digikameroiden leviäminen kaikkialle selvästi todisti.

Demokratian piti pysyä rähinän yläpuolella.

Digikameroiden läsnäolo ja se, mitä ne merkitsevät, ei ole kevyesti otettava asia, sillä ne pakottavat demokratiaa uuteen kontekstiin valtavaa vauhtia: globaaliin digitalouteen.

Digikamerat ja kuvien lataaminen internetin kaltaiseen julkiseen tilaan luo uusia tilaisuuksia avoimuuteen ja myös mahdollisuuksia vertaisryhmä-hallintomallien muodostumiseen. Esimerkiksi internet-sivustot Youtube.com ja asiangroove.com ovat vertaisryhmäsivustoja, joilla voi jakaa toisten kanssa yksityisiä videoita maailmanlaajuisella foorumilla, kehittää ohjaustaitoja ja luoda uusia merkitys yhteisöjä. Nämä ovat osia uudesta, virtuaalisesta demokratian sijaintipaikasta, jossa kansalaiset oppivat käyttämään työkaluja, kasvattamaan kykyjään (videot, loanheitto, vaihtoehtouutisten levittäminen) ja ytimessään asettamaan demokratian vertikaalit ulottuvuudet kyseenalaisiksi.

Juuri kyseinen vertikaali dimensio oli se, mitä Abu Ghraibin kriitikot olivat nopeita korostamaan. Demokratia ei koskaan ole ollut kaikkia varten – orjat ja naiset olivat Kreikkassakin muodollisen poliittisen vallankäytön ulkopuolelle suljettuja – ja tämä erottelu tosiaan voidaan nähdä perustavanlaatuisena toiseuden luomisena. Demokratiaa kansallisen poliiksen sisäpuolelle, terroria ulkopuolelle. Abu Ghraib on siis oire demokratian pystydimensionaalisesta luonteesta – ulkopuolelle jääneitä kohdellaan huonosti ja heidät nähdään jopa ihmistä alempina, kun taas sisällä olijoilla on valta käyttää valtaa.

Laajemmasta amerikkalaisesta näkökulmasta katsoen ei kyseessä ole imperiumi vastaan kolmas maailma – demokratiat eivät näet yleensä hyökkää toisia demokratioita vastaan – vaan ydinongelma on kolmannen maailman yhteiskuntien avoimuuden puute. Yksi tapa saattaa koko maailma turvallisiksi on tehdä kaikista kansakunnista demokraattisia.⁴ Viitekehystenä voidaan ajatella vanhempia, jotka auttavat lapsia kasvamaan, mutta kun heistä tulee aseita kantavia teini-ikäisiä, muuttuukin turvallisuus kaikkein oleellisimmaksi.

Tästä tulee seuraava haaste demokratialle. Turvallisuuden ajatus ja kansakunta.

Philip Bobbitt⁵ on väittänyt uudehkossa esseessään, että siinä missä 1900-luku alkoi ensimmäisellä maailmansodalla ja prinssi Ferdinandin ampumisella Sarajevossa, on 2000-luku alkanut syyskuun 11. päivän julmilla tapahtumilla.⁶

Vaikka kansallisvaltiot ovat viime aikoina kohdanneet paljonkin erilaisia haasteita

3 Aiheesta lisää 12. huhtikuuta 2006 <http://www.talkradionews.com/blogs/uncommonsense/2005/11/few-bad-apples.html>

4 Mansfield ja Snyder (2005)

5 Bobbitt (2002)

6 Toki 1990 tuntuu järkevämältä – kommunismin tuho ja digikauden alku.

– ihmisoikeuksien kehittäminen ja ympäristöongelmat, joita ei voi ratkaista ilman globaaleita toimijoita, pari mainitaksemme – on virtuaalisen kansakunnan nousu se, mikä tarjoaa ehkä suurimman haasteen. Al-Qaida on paras esimerkki maailmantaloutta ja etenkin tiettyjä läntisiä ja islamilaisia valtioita uhkaavasta tekijästä. Microsoft ja muut monikansalliset yhtiöt toimivat myös virtuaalisina kansakuntina, joissa ei kuljeta passin vaan salasanan voimalla. Kun näistä edellinen on jossain globalisaation reunamilla tai väliköissä, jälkimmäinen muuttaa koko pelin. On todellakin huomattavaa, että Kiinan presidentti Hu Jintao kävi ensin Bill Gatesin luona vieraillessaan Yhdysvalloissa huhtikuussa 2006. Reuters raportoi Kiinan presidentin käyneen Gate housessa (”portinvartijan mökissä”) eikä White Housessa (Valkoisessa Talossa).⁷

Bobbitin ratkaisu – hän keskittyy suurpääoman sijasta tuntemattomaan terroriin – on yhä vahvempien valtioiden kehittäminen nykyisten kansallisvaltioiden rajoja kunnioittaen. Vain vahvat valtiot pystyvät vastaamaan virtuaalisten, al-Qaidan tapaisten lain-suojattomien tuomaan uhkaan. Ja vasemmistolaisittain ajatteleville sanotaan, että vain vahvat valtiot voivat varmistaa taloudellisen oikeudenmukaisuuden, sillä suuryritykset vääristävät paikallistalouksia. Vahva valtio on siis paras ratkaisu epäoikeudenmukaiseen globalisaatioon.

Mutta meneekö Bobbit ratkaisussaan tarpeeksi pitkälle? Ovatko vahvemmat valtiot ratkaisu uuteen haasteeseen? Tämä on tietenkin yksi mahdollinen tulevaisuus – kansallisvaltiot tulevat turvallisuudestaan tietoisemmiksi ja käyttävät tiedusteluteknologioita kansalaisiaan tarkkailemaan sekä tekevät ennaltaehkäiseviä hyökkäyksiä terroristitekoja harkitsevia ryhmiä ja yksilöitä vastaan niin sotilaallisilla kuin lain suomilla keinoillakin. Toinen mahdollinen tulevaisuus osoittaa kohti tietä, joka ei palaakaan takaisin kansallisvaltioon, vaan evoluutio hyppää globaaliin demokratiaan. Tätä tulevaisuutta koskevat mallit vaihtelevat, mutta ne ovat sikäli samanlaisia, että kansallisvaltion tärkeys vähenee selvästi (määriteltäessä poliittisia toimia, säädeltäessä taloutta ja yhteiskuntaa).

Demokratian tulevaisuuden malleja ja skenaarioita

1. **Globaali imperiumivaltio**, jonka kaltaista emme ole ennen nähneet. Ei ole kyse pelkästään kulttuuri-imperialismista vaan myös sotilaallisesta, poliittisesta ja taloudellisesta dominoinnista. Valta otettaisiin demokratian nimissä. Juuri nyt tällainen suuri tulevaisuus on kyllä varsin epätodennäköinen. Valtiot ovat valmiit luovuttamaan vain tietyn verran vallastaan – kulttuurit ovat erilaisia, ja vaikka Yhdysvallat hautookin laajenemishaaveita, on maailman instituutioiden epäsuora hallinta sen mieleen paljon paremmin. Tämä ei johdu imperiumin ylläpitämisen tähtitieteellisistä kustannuksista vaan amerikkalaisesta ydinmyytistä, että amerikkalaiset ovat hyviä ihmisiä, eivät imperiuminrakentajia.

Sen lisäksi globaalin demokratian hallitseminen on kovin ongelmallista. Mitkä kaikki kansat saisivat esimerkiksi äänestää? Arnold Toynbee pitää makrohistoriassaan maailman valtioita esimerkkinä epäonnistumisista. Epäonnistumisia syntyy, kun vähemmistöt eivät pysty kohtaamaan sivistyksen haasteita – tässä tapauksessa esimerkiksi al-Qaidan uhkaa. Tämä on kuitenkin vain näkyvä uhka. Syvemmän uhan muodostavat

⁷ <http://news.com.com/>, 11. toukokuuta 2006

1) edustukselliset järjestelmät, joissa edustus ei enää vastaa globalisoituneen planeetan realiteetteja ja 2) toisensa poissulkevat maailmankuvat (Jumala on valinnut meidät, meillä on oikeus laajentua), jotka noudattelevat heimokantaista kerrontaperinnettä. Globaali imperiumivaltio voi vain tukahduttaa tällaiset näkökohdat. Eri maailmankuvat ja tietämisen tavat työnnetään taka-alalle ja tehdään laittomiksi. Voisi sanoa, että yksi jumala voittaa muut sen sijaan että jumalien kesken käytäisiin keskustelua tai syntyisi järjestelmä, jossa valta jaettaisiin, tai muita vaihtoehtoisia tapoja. Amerikkalaisen mallin lisäksi aivan yhtä mahdollisia ovat islamin malli, kalifaatti, kuten esimerkiksi Bin Laden ja moni muu kuvittelee. Sellaiseen kuuluisi viisas muslimivanhinten neuvosto, patriarkaatti, tiukat kaikkia koskevat moraalisäännöt ja yleinen keskittyminen hyveelliseen elämään. Amerikkalaiseen malliin kuuluisi vahva talous ja Jumala jossain kulisseyksissä mutta ei käytännön elämässä mukana. Islamilaiseen malliin kuuluisi tiukka moraalinen, ja sen päähaasteena olisi talouden selviytyminen ja kulttuurinen innovointi.

Miten demokratiaa ylläpidettäisiin tässä imperiumissa? Siihen on muutamia mahdollisuuksia. Ensinnäkin voisi vallita kaksipuoluejärjestelmä siten, että puolueiden välillä olisi selkeä yhteisymmärrys esimerkiksi turvallisuusasioista ja toisinajattelua rajoitettaisiin. Toiseksi voisi olla yksi- tai kaksipuoluejärjestelmä, jossa käytettäisiin tiedusteluteknologioita – Orwellin Vuonna 1984 -kirjan tulevaisuus. Kolmanneksi voisi olla epäsuorat vaalit, joissa, kuten esimerkiksi Singaporessa, eliitti asettaa muutaman ehdokkaan, joista kansalaiset saavat valita. Menetelmiä ja prosesseja, joilla ehdokkaat asetetaan, ei kerrota avoimesti.

2. Yhtä radikaali on **ihminen ja ääni** -periaate. Sen sijaan että demokratia tulisi suljetuksi kansalaisvaltion rajoihin, se räjähtää maailmanlaajuiseksi, kun jokaisen ihmisolennon ⁸ sallitaan äänestää. Kansallisvaltiosta tulee hallinnollinen yksikkö, ei poliittinen kokonaisuus tai uskollisuuden kohde. Tällainen tulevaisuus vaivaa monia. Väkirikkaimmat maat, kuten Kiina ja Intia, saavat todennäköisesti enemmän edustajia maailmanedustustoon. Demografiset trendit eivät osoita OECD-maiden voittavan tässä kilvassa, sillä monet tilastotieteilijät sanovat kehitysmaissa tapahtuvan väestönkasvun olevan musertavan ylivoimaista ⁹ – maailman valkoihoisen väestön määrä laskisi alle 10 %:n vuoteen 2150 mennessä. ¹⁰ Tosiaankin, 98 % kaikista lähitulevaisuudessa syntyvistä ihmisistä ei tule olemaan valkoihoisia vaan aasialaisia tai afrikkalaisia. ¹¹

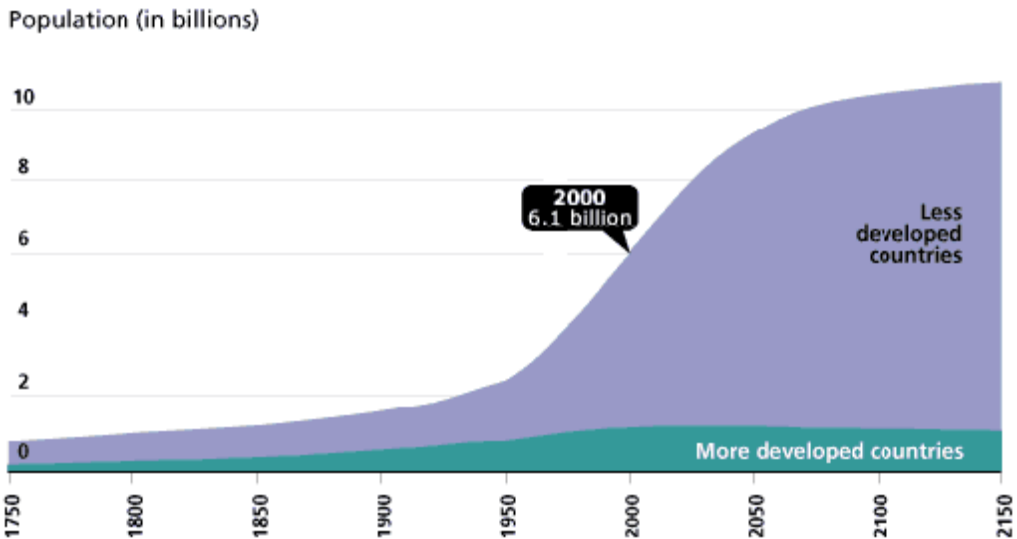
⁸ Kysymys muiden kuin ihmisolentojen poliittisista oikeuksista on oleellisen tärkeä, mutta sitä ei varsinaisesti käsitellä tässä kirjoituksessa. Pitäisikö puilla olla asema ja saavatko robotit laillisia oikeuksia, ovat esiin nousevia pitkän aikavälin kysymyksiä, jotka myös tulevat osaltaan muuttamaan "kreikkalaisia" demokratiaa.

⁹ Erityisesti Intialle lankeaa demografinen bonus: tarpeeksi nuoria työtä tekemään mutta ei liikaa vanhoja niin että sosiaaliturvajärjestelmä ylikuormittuisi. <http://www.flonnet.com/fl2301/stories/20060127004010500.htm>

¹⁰ <http://www.lifeissues.org/international/v9n5.html>. YK:n luku. Keskivertoskenaariossa Afrikassa on 2,8 miljardia, Aasiassa 5,1 miljardia, Latinalaisessa Amerikassa 916 miljoonaa, Pohjois-Amerikassa 414 miljoonaa ja Euroopassa 590 miljoonaa ihmistä. Maailman väkiluku olisi noin 11 miljardia, josta 90–95 % olisi muita kuin valkoihoisia. Mutta on oleellisen tärkeää, etteivät väestönkasvuennusteet ole kohdalla – ne ovat YK:n tarjoamia ennusteita ja skenaarioita, ja "valkoihoisen" ja "muun kuin valkoihoisen" kategoriakin ovat sosiaalisesti luotuja. http://iggi.unesco.or.kr/web/iggi_docs/05/952655858.pdf. Ks. myös: http://www.prb.org/Content/NavigationMenu/PRB/Educators/Human_Population/Population_Growth/Population_Growth.htm

¹¹ Sally Neal, Social Trends: Implications and Opportunities. Queensland Government, Department of Primary Industries. www.dpi.qld.gov.au/business/Welcome.html

Kuva 1. Maapallon väestön määrä

(Lähde: <http://www.prb.org/>)

Kuvan tekstit:

Population (in billions) = Väestö (miljardia)

More developed countries = kehittyneemmät maat

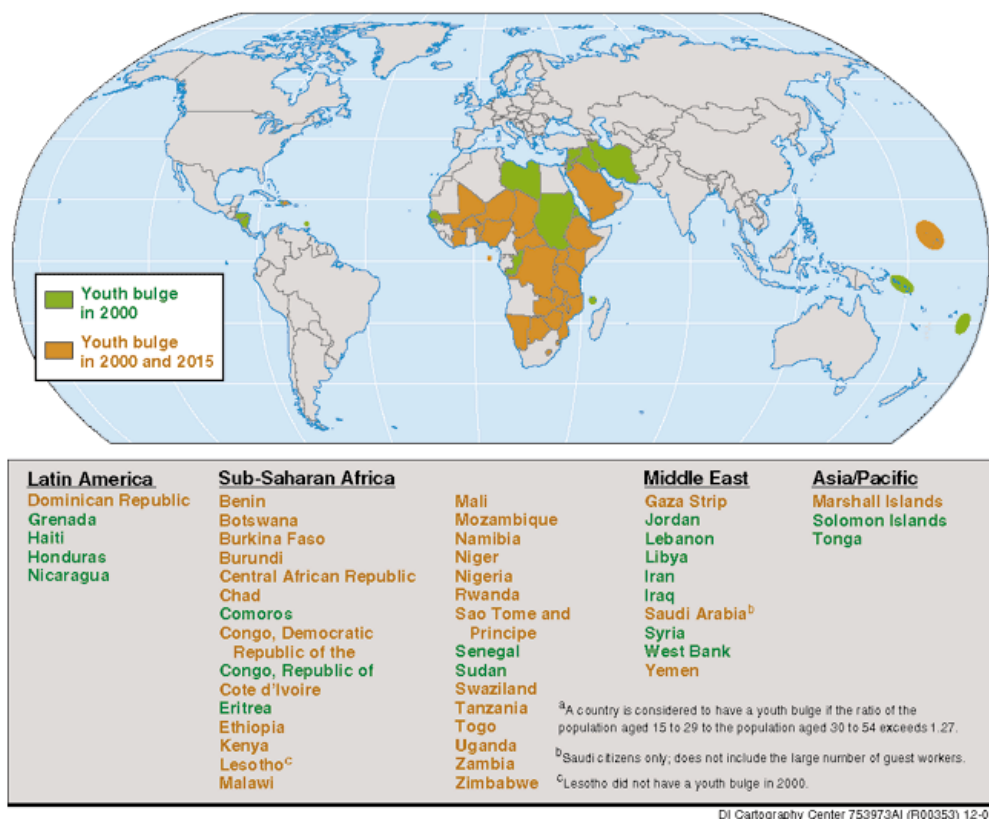
Less developed countries = kehittymättömämmät maat

billion = miljardi

Kun tutkimme nuoren väestön kasvua, näemme, että se osuu alueille, joille sattuu myös historiallisia murroskohtia. Esiintyy tunnustusta ja oikeuksia vaativia ryhmiä. Globaalin turvallisuuden kannalta saattaa olla toivottavaa tulevaisuus, missä nuorille, viihaisille, työttömille arabimiehille ja -naisille annetaan globaali äänioikeus. Vaikka tämä saattaisikin johtaa Hamas-skenaarioon – missä ”väärät” ryhmät saavat vallan – hallitsemisen ja johtamisen ongelmat todennäköisesti pehmittävät minkä hyvänsä ääriryhmän. Aletaan lähetellä vähemmän pommeja ja enemmän muistioita.

Kuva 2. Nopean väestönkasvun maat

Countries With Youth Bulges in 2000 and 2015^a

(Lähde: www.cia.gov/cia/)

Kuvan teksti:

Kuvan teksti:
Countries With Youth Bulges in 2000 and 2015 = Maat joissa on voimakas nuoren väestön määrän kasvu 2000 ja 2015

Youth bulge in 2000 = Voimakas nuoren väestön määrän kasvu 2000

Youth bulge in 2015 = Voimakas nuoren väestön määrän kasvu 2015

Latin America/Latinalainen Amerikka: Dominikaaninen tasavalta, Grenada, Haiti, Honduras, Nicaragua

Sub-Saharan Africa/Saharan eteläpuolinen Afrikka: Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Eritrea, Etiopia, Kenia, Keski-Afrikan tasavalta, Komorit, Kongon demokraattinen tasavalta, Kongon tasavalta, Lesotho, Malawi, Mali, Mosambik, Namibia, Niger, Nigeria, Norsunluurannikko, Ruanda, Sao Tome ja Principe, Senegal, Sudan, Swasimaa, Tansania, Togo, Tsad, Uganda, Sambia, Zimbabwe
Middle-East/Lähi-Itä: Gazan alue, Jordania, Libanon, Libya, Iran, Irak, Saudi-Arabia, Syyria, Länsiranta, Jemen

Aasia/Tyynenmerenvaltiot: Marshall-saaret, Salomon-saaret, Tonga

a) Maassa katsotaan olevan voimakas nuoren väestön määrällinen kasvu, jos sen 15–29-vuotiaiden ikäryhmän suhde 30–54-vuotiaiden ikäryhmään on yli 1,27

b) Saudikansalaiset vain; suurta vierastyöläisten määrää ei ole laskettu mukaan.

c) Lesothossa ei ollut voimakasta nuoren väestön määrän kasvua 2000.

Jos päätettäisiin ottaa käyttöön ihminen ja ääni -periaate, saattaisi syntyä aivan uudenlainen järjestelmä. Mutta kansallisvaltioiden heimopolitiikka vastustaa tällaista demokraattista tulevaisuutta. Siitä huolimatta maailmanlaajuinen ihminen ja ääni -järjestelmä on yksi mahdollisuus kansallisvaltioiden vallan vähetessä ja demokratian lisääntyessä.

Tämän tulevan demokratian viitekehys on globalisaatio.¹² Tässä tapauksessa se tarkoittaa 1) paljon nykyistä vilkkaampaa maailmanmatkailua – eliitti, keskiluokka ja jopa köyhät matkustelevat, 2) hybridi-ihmisiä, avioliittoja ja kulttuureita, 3) niiden tieteellisten näkemysten hyväksymistä, joiden mukaan rodulle ei ole olemassa biologista pohjaa (ei myöskään siis kansallisvaltiolle) sekä 4) vertaisvallankumouksia (esimerkiksi dot.com-sukupolven peleissä) ja evolutiivista työntöä kohti yhtä järjestelmää. Tällainen on kulttuurinen globalisaatioprosessi olennaisilta osiltaan, mikä tarkoittaa, että maailma pienenee ja kansallisvaltioiden rajat pehmenevät. Se mitä tarvitaan, on tehokkaampia instituutioita uuden tulevaisuuden pyöriä rasvaamaan.

3. Kun viimeksi mainittu ulottuvuus otetaan vakavasti, tullaan vaihtoehtoiseen tulevaisuuteen, jota voitaisiin nimittää **institutionalisoiduksi demokratiaksi**. Tässä tapauksessa se tarkoittaisi maailmanlaajuista hallintojärjestelmää, jossa olisi oma kamarinsa kullekin: kansoille, suurille organisaatioille (suuryrityksille, instituuteille, asiantuntijajärjestöille), sosiaalisille liikkeille ja uskonnoille sekä oma kamarinsa myös yksityisille ihmisille. Kamarit toimisivat limittäin varmistaen, ettei yksikään pääsisi dominoivaksi, samaan tapaan kuin vallan tasapaino toimii nykyisessä Yhdysvaltain järjestelmässä. Tätä lähestymistapaa on ehdottanut Johan Galtung¹³ eräänlaiseksi välivaiheeksi matkalla nykyisistä kansallisvaltion sisäisistä äänestyksistä täyden ihmisen ja ääni -periaatteen mukaiseen toimintaan.¹⁴ Tällaisessa tulevaisuudessa tavoite olisi varmistaa edustuksellisuudelle monia eri ulottuvuuksia, ettei syntyisi maailmanvaltiota vaan sen sijaan kuljettaisiin kohti joustavampaa, globaalia hallintomuotoa. Pitääpä juuri tästä mallista tai ei (kansalaisista muodostuvat juryt, tulevien sukupolvien oikeusistuin, uusiutunut YK ovat mahdollisia lähestymistapoja), tavoite olisi maailmanhallinnon parantaminen.
4. **Aluedemokratia**. Edellisten skenaarioiden välimaastossa on aluedemokratia. Voimme hyvin kuvitella jonkun eurooppalaisen osallistuvan EU-vaaleihin, mutta vaikuttaisi kummalliselta, jos sama ihminen saisi äänestää Kaukoidässäkin. Alueellisen (esimerkiksi Pohjois-Amerikka; Etelä-Amerikka; Eurooppa; Etelä-Aasia; Itä-Aasia; Iso-Britannia, Australia ja Uusi-Seelanti) lähestymistavan avulla saattaisi syntyä jonkin tyyppinen globaali demokratia. Tätä tulevaisuutta hahmoteltaessa johtotähtenä on Euroopan unioni. Erät aasialaiset ministerit ovat jopa esittäneet Aasian yhteistä valuuttaa¹⁵ – ja sellainen olisi ollut aivan mahdollista, mahdollista ajatellakin, vain vuosikymmen sitten. Kulttuurierot säilyvät ehkä hämärtyen ajan mittaan, mutta esiin nousisi hallinnollinen demokratia.

Missä sitten vastustettaisiin demokratian nykymallin muuttumista (kun se määritellään kansojen sisäiseksi demokratiaksi, säännöt pelkästään kansojen sisäisiksi ilman selviä niiden ulkopuolisia sääntöjä paitsi YK:n kautta)? Sitä vastustaisivat ne, jotka suoraan hyötyvät kapitalistisesta kansallisvaltiojärjestelmästä, sekä ne, joita uuteen järjes-

¹² Lisää aiheesta, ks. <http://www.eolss.net/E1-24-toc.aspx>, Inayatullah (2002a), myös *EOLSS Papers*, World Summit on Sustainable Development, 2002

¹³ Galtung (1994), ks. myös Barnaby (1988) (erityisesti tulevasta hallinnosta ks. s. 239)

¹⁴ Miltei täydellinen äänioikeus joissain maissa (aikuisille, ei lapsille); yksipuoluevaltiot, joissa voi äänestää mutta vaihtoehdot ovat rajalliset; joissain maissa äänestystä tuskin lainkaan.

¹⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Asian_Currency_Unit. Aasian Kehityspankki on tätä koskevan keskustelun kärjessä.

telmään siirtymisen riskit pelottaisivat. Vaikka voidaankin väittää, että globalisaatio on päästänyt valloilleen kokonaisen peruuttamattomien kulttuuristen muutosten sarjan eikä paluuta entiseen kansallisvaltiojärjestelmään ole, omien kulttuuristen tapojen säilyttäminen tuntuu olevan äärimmäisen tärkeää. Australiassa tämä näkyy keltaisen vaaran pelkona eli aasialaisten maahantunkeutumisen pelkona. Tuttuja, rakkaita englantilaisperäisiä arvoja ei saa uhata. Reaktio globaalin demokratian mahdollisuuteen ei olisi kokeileva vaan muureja rakentava. Niinpä Euroopan linnake, Australian linnake ja Yhdysvaltain linnake ovat varsin todennäköisiä skenaarioita. Kuten linnakkeissa tapaa käydä, näidenkin seinien yli pyrittäisiin edelleen hyppimään (pakolaiset, järjestelmän vastaiset ryhmät, al-Qaida, ja monikansalliset yritykset). Köyhimmissä valtioissa paikalliset johtajat eivät olisi kovin innostuneita luovuttamaan valtaansa suurille järjestelmille ja instituutioille etenkin, kun heidän rahoituksensa ja legitimitteettinsä tulevat paikallisilta heimoilta ja kyliltä.

Paikalliset tulevaisuudet

Paikallisuus on avainsana. Ajatellaanpa esimerkiksi, miten Australian paikallisten hallintoalueiden edustajat ja kaupunginvaltuutetut tai monien OECD:n jäsenmaiden paikallishallinnoissa toimivat valtuutetut joutuvat kohtaamaan hyvin samankaltaisia hallinnollisia kysymyksiä. He joutuvat etsimään uutta identiteettiä. Heidän edustamansa perinteinen vallankäyttömalli oli järkevä 1700-luvun teknologisessa ympäristössä. James Dator¹⁶ on väittänyt, että nykyinen teknologian kehitys saa demokratian rakenteet näyttämään tekniikaltaan hevosrattaiden tasoisilta ja siis nykymaailmassa naurettavilta. Kun kommunikaatio on salamannopeaa (esimerkiksi avoimissa sähköisissä kokouksissa ja sms-protesteja kerätessä) ja on jo tapahtunut globalisoitumista (esimerkiksi Australian paikallishallinnon edustajia matkaa säännöllisin välein Kiinaan varmistamaan omia asemiaan mahdollisten tulevien energiasopimusten tai hallinnollisten sopimusten varalta),¹⁷ tällöin paikallishallinnon edustaja onkin äkkiä epäsuotuisassa asemassa, ellei osaa kuin paikallista kieltä eikä ymmärrä kuin paikallista kulttuuria. Useiden kielten taitaminen ja useiden kulttuurien ymmärtäminen on roolin tulevan säilymisen kannalta keskeistä. Mutta nämä henkilöt valitaan usein välitöntä, paikallista ongelmanratkaisua silmällä pitäen. Eivät pelkästään teknologiset vallankumoukset (internet, matkapuhelimet ja jopa kasettinauhurit ja faksit¹⁸) ja globalisaatio tuo paikallisille valtuutetuille haasteita – niitä tulee myös paikallisyhteisöjen pyrkimyksistä hallita itse tulevaisuuttaan. Prosessi on kaksiosainen. Ensimmäisessä vaiheessa on konsultoitu yhteisön jäseniä. Se täytyy tehdä, jotta saataisiin varmistetuksi kansalaisten hyväksyntä ja osallistuminen kehityshankkeisiin ja jotta aidompaa demokratiaa voisi syntyä. Toinen vaihe on tulevaisuuden visiointi. Siinä kartoitetaan mennyttä, analysoidaan nykyistä, kehitetään skenaarioita alueen mahdollisista tulevaisuuksista ja todetaan sanoin, mikä niistä olisi mieluisin.¹⁹

16 <http://www.futures.hawaii.edu/> sisältää James Datorin tätä ja monta muuta aihetta koskevia artikkeleita.

17 Esim. Sundstrom(2006), etukansi.

18 Molemmilla oli tärkeä rooli Iranin vallankumouksessa varhain 1980-luvulla.

19 Ks. Steven Amesin loistavaa teosta <http://www.asu.edu/caed/proceedings97/ames.html>

Tällainen prosessi antaa valtaa kansalaisille ja ammattimaiselle virkakoneistolle. Valitut edustajat taas menettävät valta-asemaansa. Kun vielä paikalliset aluerajat häipyvät, on todennäköistä, että valtapyrkimysten pohja vain hataroituu. Tässä mielessä paikallisen valtuutetun asema on samantapainen kuin paikallisten mullahien tilanne, koska tulevaisuuden heille tarjoamat vaihtoehdot ovat tulossa rajoittuneemmiksi.

Mitkä ovat heidän (”mullahien”) vaihtoehtonsa?

Ensinnäkin he voivat osallistua yhteisön kuulemismenettelyyn ja kansalaisten tulevaisuudenvisioiden muodostamiseen, jolloin heistä tulee kansalaisille tulevaisuudenturva ja apu heidän luodessaan haluamaansa tulevaisuutta. He voivat auttaa uusia demokrati-an muotoja kasvamaan esiin.

Toiseksi he voivat vältellä edellä mainittua prosessia ja keskittyä hyvin paikallisiin huoliin – naapuruston ristiriitoihin (vaikka vertaissovitellumenettely asettaa kyseenalaiseksi, tarvitsisiko heidän vaivautua) ja paikallisiin aluejakokysymyksiin.

Kolmanneksi he voivat haikailla vanhoja hyviä aikoja, tehdä menneen ajan politiikkaa vastustamalla uusia teknologioita (esimerkiksi sähköisten hallinnon aputyökalujen luontia), globalisaatiota (paikallisuutta suosimalla, yllyttämällä ”kuka oli täällä ensin” -asennetta), ja sosiaalisia uudistuksia (uudenlaisten tulevaisuuksien suunnittelua ja aidompaa demokratiaa). Koska kuitenkin yhä älykkäämpiä on line -järjestelmiä kehittyä ja globalisoituneesta maailmasta etsitään yhä voimakkaammin omia pikku lokeroita, on todennäköistä, että heidän otteensa politiikasta on tulevaisuudessa parhaimmillaankin varsin hutera.

Kuten aiemmin todettiin, OECD-maiden kaupunginvaltuutetut ovat kuin islamilaisen maailman mullahit tai entisten sosialistimaiden puoluebyrokraatit – ja pelko oman aseman menettämisestä ajaa mullaheita ajamaan kiihkoislamilaista politiikkaa. He näkevät, ettei heille ole tulevaisuutta, ja siksi intoilevat menneestä, kuvitellusta kunniaista. Heiltä vie valtaa myös tulkitseva ja moniselitteinen politiikka, ja siksi menneisyys kutsuu yhä voimakkaammin. Viimeiseksi, kun koraanin tulkintaan on vähemmänkin koulutusta saaneiden helpompi päästä käsiksi älykkäitä järjestelmiä käyttämällä (luokittelutermeinä esimerkiksi mitä tulee seurata, mikä on pelkkää mielipidettä, mikä on kiistanalaista, kuka asettaa kiistanalaiseksi – kattava tulkintajärjestelmä toisin sanoen), vähenee heidän roolinsa varmasti entisestään.

Heillä – ”mullaheilla” – on myös vaihtoehtoja.

Ensimmäinen vaihtoehto on auttaa uuden sivilisaation luomisessa, kun tehdään evoluutiossa hyppy eteenpäin kohti aikoja, jolloin entistä useammat voivat osallistua, koko maailman ongelmiin tartutaan ja pitkän aikavälin tulevaisuuden tarpeet otetaan huomioon tänään tehdyissä päätöksissä. Jotta tähän päästäisiin, tarvitaan kuitenkin pehmyyttä – ehkä synnytys on sopiva mielikuva – ja naisellisempaa tapaa tehdä politiikkaa. Tämä vaatii, että työskennellään yhdessä muiden muslimiryhmien kanssa välittäjinä ongelmatilanteissa, etsien syviin ristiriitoihin rajoja ylittäviä ratkaisuja, jotka ottavat myös muut ryhmät huomioon.²⁰

Toinen vaihtoehto on radikalisoitua, pysyttäytyä vallassa väittämällä toisia pahoiksi, väittämällä näitä vähemmän muslimieiksi (kuten shiiat vastaan sunnit vastaan ahmedit -tilanteessa on laita)²¹ ja nimittäen muita uskontoja edustavia ryhmiä epäjumalanpalvojiksi

20 www.transcend.org Tähän soveltuvia menetelmiä.

21 Miten selvitä näistä konflikteista, ks. Sardar, Inayatullah ja Boxwell (2003)

(kuten hindujen ja buddhalaisten tilanteessa²²) tai uskottomiksi (juutalaiset ja kristityt).

Kolmas vaihtoehto on myös vallassa pysyttäytyminen. Keskitytään hyvin paikallisiin asioihin välttämällä suurempia aiheita ja tarjotaan taloudellista ja sosiaalista suojelusta varmistamaan esimerkiksi, että paikalliset kylän lapset saavat oppia lukemaan.

Ibn Khaldun, 1300-luvulla elänyt filosofi kirjoitti, että vallan säilyttämiseen tarvitaan asabiya eli yhteenliittävät siteet, yhtenäisyyttä. Halvin tapa yhtenäisyydentunteen muodostamiseen on yhteisten vihollisten luonti, joko todellisten tai kuviteltujen. Aidointa yhtenäisyyttä on se, mitä planeettamme nykyisin kaipaa, mikä käsittelee suurimpia ongelmiamme. Ja ongelmia on mitä suurimmassa mitassa meitä odottamassa – vesi, energia, ilmasto, turvallisuus, arvokkuus...vain muutamia mainitaksemme.

Nykyisin valtaa pitävät sekä OECD-maissa että islamilaisissa valtioissa ne, jotka keskittyvät muuttamattomaan menneisyyteen ja halpaan yhtenäisyydentunteeseen. Tulevaisuuden kuva on linnake. Toisenlaiset hallintomallien kuvitelmat eivät saa mitään roolia. Näin käy suurin osin siksi, että maltilliset äänet vaiennetaan.²³ Tämä johtuu myös siitä, että ”oikea” esittää haasteen nykyisyydelle ja tarjoaa helposti ymmärrettävän mallin myös tulevaisuudelle. Kun hoetaan alueellisuutta ja turvallisuutta koskevia mantroja, heimo-kantaiset ajatusmallit, meemit,²⁴ säilyvät. Niiden rikkominen ei tule olemaan helppoa.

Ja kuitenkin, kun kysymme, millaista tulevaisuutta toivoisimme, nousee esiin toisenlainen politiikka. Kuala Lumpurissa Malesiassa pidettiin konferenssi, jossa 150 muslimijohtajaa vastasi parasta mahdollista tulevaisuutta koskevaan kysymykseen tavalla, joka ilahduttaisi länsimaiden vihreitä. Tärkeimpinä esitettiin sukupuolten kumppanuutta, muita taloudellisia vaihtoehtoja kapitalismin rinnalle, omavaraisia sähköisesti yhteen liittyneitä yhteisöjä, kestävää ekologista kehitystä ja maailmanhallinnon mallia.²⁵ Osa ratkaisusta on siis, ettei tarkastella politiikkaa niinkään sen kannalta kuka sattui paikalle ensimmäiseksi (kuten ennen politiikassa oli tapana) vaan sen kannalta, mihin tahdotaan mennä (tulevaisuuden politiikkaa). Tämän jälkeen voidaan neuvotella tulevaisuuksien väliset ristiriidat käyttäen vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tutkimuksesta ja konfliktien ratkaisusta tuttuja menetelmiä optimiratkaisujen, ei kompromissien, etsintään.²⁶

22 Hindulaisuus on tietenkin muslimikonsepti. Ei ole olemassa hinduismia yhtenä kokonaisuutena, vaan pelkästään Intian henkisen ja uskonnollisen perinteen kirjavuus – jossa tantra ja veda ovat kaksi päätraditiota.

23 Yleensä väkivallalla.

24 <http://www.scholars.nus.edu.sg/cpace/infotech/cook/memedef.html>. Ks. Dawkins (1989). The Oxford English Dictionary määrittelee meemin: An element of a culture that may be considered to be passed on by non-genetic means, esp. imitation”- Kulttuurin elementti, jonka voidaan katsoa periytyvän epägeneettisesti esim. matkimisen avulla. Ks. myös Blackmore (1998)

25 Inayatullah (1996), Kansilehti. Tämä tapahtui vuosia sitten – 1996 – eikä ole varmaa, miten nyt vastattaisiin. Tärkeintä on kuitenkin se, että tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin tulee eri vastaukset kuin menneisyyttä koskeviin.

26 www.transcend.org tutkii rajoja ylittäviä menetelmiä ja kehittää valmiita ratkaisuja, joilla kaikki voitavat, ei kompromisseja tai toisen osapuolen voittoon johtavia malleja.

Myyttinen konteksti

Laajemman viitekehyksen muodostavat maailman tulevaisuudet itse.

Länsimaaisessa mytologiassa on kaksi tulevaisuuden ymmärtämiselle keskeistä arkityyppiä.

Toinen on Cockagne: runsauden ja yltäkylläisyyden maa. Visio on pastoraalinen ja henkii vanhaa aikaa, kuuntelu ja asioiden jakaminen on keskeistä. Ihmiset elävät yhdessä luonnon kanssa. Tämän ilmaisee nykyinenkin kaipuu menneisyyteen, jolloin maailma oli yksinkertaisempi eikä näin hämmentävä. Viisaat johtajat päättävät kaikkien puolesta. Ihmiseltä kysytään kantaa, mutta vanhemmat ja viisaammat päättävät. Kommunikaatio ja hyvät suhteet ratkaisevat ongelmat.

Toinen on Arkadia. Se on kompleksisempi, elää luontoa hyväksi käyttäen ja kehittyen ja kasvaen jatkuvasti. Edistys ja teknologia ovat keskeisiä. Nämä kaksi kuvaa kamppailevat keskenään. Se johtaa, joka pystyy toteuttamaan ratkaisuja, täyttämään perustarpeita ja muuttuvia toiveita. Demokratia sopii tähän mytologiaan hyvin, koska tarvitaan erilaisia yksilöitä, kun toiveet ja tarpeet muuttuvat.

Ajan mittaan tästä myytistä on tullut modernia aikaa tai realismia. Se on todellakin myytti, josta on tullut epämyytti, silmiemme edessä oleva totuus, jonka valossa sekä historiaa että tulevaisuutta arvioidaan. Se on todellista valtaa – taloudellista ja poliittista – joka määrittelee nykyisyyden ja tulevaisuuden.

Ja kumma kyllä, juuri realismin kielellä muotoutuvat maailmanhallinnon utooppiset siemenet. Jotta lainsuojattomat saataisiin pysäytetyksi (al-Qaida ym., pääoman hyperliikkuvuus, maapallonlaajuiset ilmasto-ongelmat), tarvitaan jotain territoriaalisuuden ulkopuolelta. Jotta todellisiin ongelmiin päästäisiin käsiksi, tarvitaan muutakin kuin menettelytapaluettelo. Tarvitaan muita maailmankuvia.

On kaksi muutakin yhtä keskeistä myyttiä kuin Cockagne ja Arkadia.

Kolmas myytti on apokalypsi, maailmanloppu. Ihmiskunta on tehnyt syntiä, astunut pois oikealta tieltä ja joutuu nyt kärsimään. Yhdysvaltain äärikristittyjen kommentit New Orleansista ja Katriina-hurrikaanista osoittavat tämän.²⁷ Tässäkin tulevaisuudessa demokratia on luksusta – tässä ei niinkään kaivata viisasta johtajaa tai teknokraattista johtajuutta vaan vahvaa johtajaa.

Lopuksi joka kulttuurissa esiintyy myytti muutoksesta, uuden esiin astumisesta. Tämän mahdollisuuden kärjessä ovat teknologiset muutokset (geneettistä, digitaalista, nano... noin aluksi)²⁸ ja kulttuuris-henkiset muutokset (mielen ja ruumiin yhteys ja aivojen terveyden vallankumous, kulttuuriset luomisvoimat Kurzweilin ja Andersonin esittämällä tavalla).²⁹ Tällaisen tulevaisuuden hallintomuodon puitteita ei vielä ole kehitetty. Tuleeko siitä vanhojen ja viisaiden ohjaamien tekoälyjärjestelmien hallintoa vai täyttä reaaliaikaista globaalia on line -demokratiaa – loputonta linjoilla parveilua? Jatkuvaa keskustelua käyvä planeetta? Ja kohtaavatko teknologia ja henkisyys luoden yhdessä Gaia Techn³⁰, vai eroavatko ne toisistaan aivan eri kehityskaarille?

²⁷ Dawson (2005)

²⁸ Ks. Ray Kurzweil: www.kurzweilai.net

²⁹ www.culturalcreatives.org. Tämä ryhmä keskittyy henkiseen muutokseen, ympäristöön, tulevien sukupolvien ajatteluun, maailmanhallintoon ja sukupuolten kumppanuuteen.

³⁰ Yhdistetään robotit ja niiden tulevaisuus enkeleihin ja niiden parantavaan läsnäoloon.

Mikäli aiomme kulkea kohti uudistuvampaa tulevaisuutta, emme onnistu siinä syventämättä sisäistä demokratiaamme tai kehittämättä nykyjohtajia ja heidän hallitsemiin organisaatioita.

Sisäinen demokratia

Kuten aiemmin on sivuttu arkkityyppien yhteydessä, demokratiaa ei pitäisi nähdä pelkästään ulkoisena prosessina ja rakenteena vaan myös sisäisenä prosessina.

Tarkemmin sanoen, jos katsomme demokratian tulevaisuuksia vain ulkoisina rakennelmina, vältämme näkemästä, miten järjestämme oman mielemme, sisäisen tilamme. Onko meillä sisäinen äänestysmenettely, joka sallii monien itseyksiemme puhua (siinä mielessä kuin itsen määrittelevät Hal ja Sidra Stone³¹) vai onko meillä autoritaarinen ego, joka ei kuuntele vaihtoehtoja eikä ota niitä mukaan? Miten käsittelemme niitä itsemme puolia, jotka eivät äänestä (sisäistä lastamme tai oman sisäisen kansallisvaltiomme ulkopuolelle jääneitä) – neuvottelemmeko? Onko meidän mielemme sisäisessä yhteisössä sovittelumenettely? Onko meillä yksipuoluejärjestelmä? Onko vallan tasapainoa varmistavia menettelytapoja tärkeiden päätöstilanteiden varalle?

Emme yleensä tunnista monia itseyksiämme, ja usein käykin niin, että projisoimme ne ulospäin. Tästä puhuvat Stonet kirjueessään Bushille:³²

Syvin huolenaiheemme ei ole arkimaailman saddam hussein. Huolenaiheemme on teidän omaan sydämeenne kätketty saddam hussein – kaikkien sydämeen kätketty. Jos emme pohjimmiltamme tunnista omasta sydämestämme tällaista energiaa, projisoimme sen aina ulospäin, ulkoisiin husseineihin, mikä tekee mahdottomaksi käsitellä maailman pahuuksia muutoin kuin sodalla.

Tähän sisältyy lukuisia keskeisiä asioita. Ensinnäkin saattaa vallita korrelaatio ulkoisen ja sisäisen demokratian välillä. Voiko olla ulkoisesti demokraattinen mutta käsitellä omaa itseään tai omia itsejään kuin totalitaristista järjestelmää? Luultavasti siinä epäonnistuisi. Ne itset, joilta äänivalta on kielletty, löytäisivät jonkin patologisen tavan tehdä vastaisku (vakava sairaus, ahdistus- tai paniikkikohtaukset, tai masennus). Masentuneisuuden valtava kasvu³³ saattaa johtua osittain siitä, etteivät meidän monet itsemme kommunikoi ja keskustele keskenään.

Samaa sukua on oletus, että jos tahdomme luoda demokraattisemman maailman, meidän pitää aloittaa itsestämme. Tämä tarkoittaa enemmän kuin pyrkimystä olla parempi ja reilumpi ihminen. On myös pyrittävä kartoittamaan omat sisäiset itsensä ja

31 Ks. Hal ja Sidra Stonen koko kirje George Bushille <http://www.ratical.org/co-globalize/lookwithin.html>. 12. huhtikuuta 2006.

32 mainittu teos

33 Ks WHO:n ennusteita http://www.who.int/topics/global_burden_of_disease/en/. Ks. myös http://www.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0042-96862005000100018&lng=e&nrm=iso&tlng=e. World Health Organisation (2003). The global burden of disease. WHO, 2004. World Health Organization. Mental Health. http://www.who.int/mental_health/management/depression/definition/en/. Tiedot 10/08/04

kysymään, miten tekee päätökset.³⁴ Toisina aikoina kaivataan nopeita päätöksiä (käännyimme silloin vaistonvaraisen itsemme puoleen, joka ehkä ei ole demokraattinen). Toisinaan taas kaivataan herkkää ulkoisen ympäristön aistimista (ja siis hartaasti toivottaisiin omien eri itseyksiemme havaintoja – lapsi-itsemme, aivojemme ennakointikykyyn liittyvien puoliemme, toinen-itsemme, hylätyjen itseyksiemme).

Hal ja Sidra Stone väittävät, että persoonallisuusongelmia syntyy, kun hylkäämme jotkut itsemme. Se tarkoittaisi, että meissä on paitsi demokraattinen itse, joka kuuntelee sisällämme erilaisia näkökantoja (lapsen, sankarin, isän, rakastajan, äidin, nunnan), myös autoritaarinen itse, joka käskää meitä käyttäytymään tietyllä tavalla. Jos hylkäämme minkään itsen, köyhdyimme. Jopa autoritaariselle itselle on käyttöä, kun kohtaamme vaikeuksia ja on tiedettävä, milloin toimia. Syvällisempi ongelma nousee, kun alipersonallisuudet eivät tee sujuvaa yhteistyötä tai pahimmassa tapauksessa sotivat keskenään. Se voi johtaa järjestelmän kaatumiseen, sen hajoamiseen.

Yksi johtopäätös on, että ne, jotka vaativat maailmaan lisää demokratiaa, saattavat projisoida ulospäin, sillä he eivät ehkä ole onnistuneet synnyttämään demokratiaa omassa sisäisessä maailmassaan, omassa itsessään.

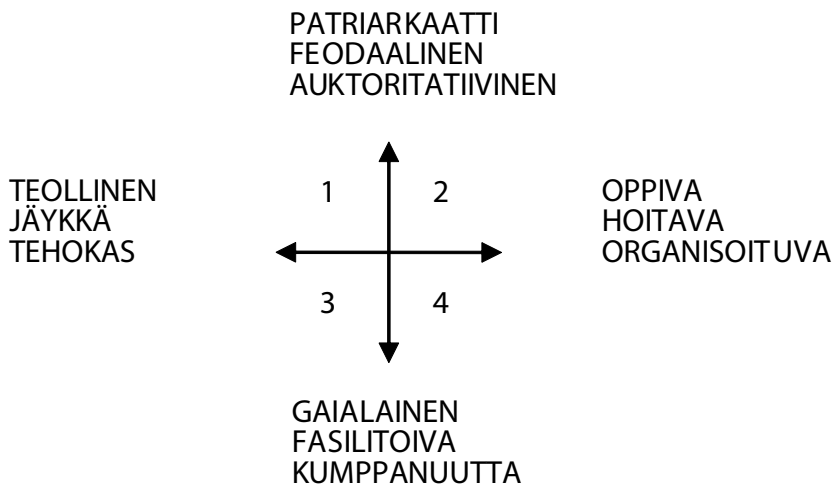
RBJ Walkerin töiden kautta tarkasteltu kriittisiä kansainvälisiä suhteita koskeva teoria kyseenalaistaa käsityksen, että sisäisesti vallitsisi demokratia ja ulkoisesti anarkia. Miksi me hyväksymme demokratian vain kansallisvaltion sisäiseksi? Hal ja Sidra Stonen lähestymistapa politiikkaan sovellettuna astuu askeleen pitemmälle kysyen, miksi meillä on demokratiaa ulkoisessa maailmassa ja usein autoritaarisia itsejä sisäisessä maailmassa? Jos tahdomme luoda uusia vaihtoehtoisia hallintomalleja ja uusia tulevaisuuksia demokratialle, meidän tulee myös etsiä ja kuvata uusia tulevaisuuksia sisäiselle elämällemme – meidän on kartoitettava ja muutettava oman itsemme politiikka.

Johtajuus ja organisaatiot

Tässä esseessä on tutkittu demokratian tulevaisuuksien skenaarioita keskittyen globaalin uudistumisen paikallisiin esteisiin, yhdistetty skenaariot syvempiin arkkityyppeihin etenkin läntisen maailman kokemuksen mukaan ja oletettu, että yhtä tärkeää kuin ulkoisen maailman demokratia on myös sisäisen maailman demokratia. Lähestyn asiaa seuraavaksi edellisten lähestymistapojen keskivaiheilta ja tarkastelen organisaatioita. Aivan yhtä tärkeää kuin globaali, paikallinen ja sisäinen uudistuminen on organisaatioiden uudistuminen. Jos toteutettaisiin uudistuksia vain edellisillä ulottuvuuksilla kiinnittämättä huomiota organisaatioihin, oltaisiin sokeita sille tosiasialle, että ihmiset työskentelevät organisaatioissa ja käyttävät niitä välineenä, jota kautta ilmaista tulevaisuudenkäsityksensä.

³⁴ Tämä on kompleksisempaa kuin sinänsä käytännöllinen jungilainen valossa tai varjossa olevan erotelu.

Kuva 3. Johtajuus ja organisaation luonne

Samaan tapaan kuin ulkoista ja sisäistä, globaalia ja paikallista koskevissa kysymyksissä, voidaan myös kysyä, voiko epädemokraattinen organisaatio kehittää demokraattista tulevaisuutta. Kun organisaatioiden tulevaisuutta³⁵ tutkitaan sadoilla työpajoilla visioimalla ja skenaarioita rakentelemalla, nousee aina esiin kaksi tekijää. Ensimmäinen on johtajuuden luonne. Pysyykö johtajuus käskyttämisenä ja hallitsemisena (autoritaarisena, kun yritetään olla demokraattisia) keskittyen vaatimusten noudattamiseen ja sääntöihin ja pysytellen patriarkatin diskurssin puitteissa (turvallisuuden ja suvereniteetin) vai tulee johtajuudesta orgaanista, uusiutuvaa, pehmeämpää, vaikka naisellisempää, yhteisön konsultointia ja muiden kuuntelua?

Toinen kriittinen tekijä on organisaation luonne. Siinä näyttää olevan kaksi ääripäätä. Ensinnä on klassinen teollinen organisaatio. Sen puitteissa on standardointi oleellista – tehdään työtä tietty tuntimäärä päivässä, tietty määrä päiviä viikossa, tietty määrä viikkoja vuodessa ja tietty määrä vuosia eliniän mittaan. On komentoketju. Sääntöjä pitää noudattaa. Organisaatio menestyy, koska se reagoi ulkoa tuleviin tietynlaisiin ärsykkeisiin aina samalla tavalla eli on ennustettavissa. Tämä voi olla hyvä vakaassa maailmassa, missä sukupuolta, teknologiaa, ulkoista ilmapiiriä ja hallintoa koskevat ajatukset ovat kaikilla samat. Mutta mitä tapahtuu hillittömäksi muuttuvassa maailmassa, jossa jatkuvasti asetetaan kyseenalaiseksi sukupuoli ja kulttuuri?

Toinen ääripää on oppiva ja hoitava organisaatio. Tällaisessa organisaatiossa demokratia otetaan vakavasti – ei pelkästään äänestämismielessä, vaan käsittelemällä laajemmilla ja syvemmillä tavoilla. Tässäkin on kaksi osa-aluetta. Ensinnäkin kyseessä on oppiva organisaatio. Se oppii sekä jäseniltään että ottaa oppia ulkopuoleltaan. Jos työaika kahdeksasta neljään asetetaan kyseenalaiseksi, jos kyseinen teollinen paradigma alkaa hajota, se sopeutuu. Jos paikallisuuden paradigma ei enää sovellu, se siirtyy ulospäin ja tulee globaaliksi. Palataksemme Toynbeen makrohistoriaan: johtajuus vastaa organisaatioiden antamiin haasteisiin luovilla tavoilla. Toinen osa-alue on organisaation hoi-

³⁵ Aiheesta lisää ks. Inayatullah (2005)

tavuus. Se liittyy työn tunneulottuvuuteen ja sen vertauskuvalliseen ulottuvuuteen. Opiminen on eduksi älylle ja strategialle samalla, kun se hoitaa sydäntä ja ruumista. Tällä ulottuvuudella tunnistetaan passiivinen aggressio, apatia ja vetäytyminen ja muutetaan ne muuksi. Kollegoita, johtajuutta ja organisaation olemassaolon merkitykseen liittyviä kysymyksiä ei nähdä epärelevantteina vaan olennaisina kysymyksinä. Tutkiskellaan myös organisaation sisäisiä dimensioita – ei yksin ulkoista vaan myös sisäistä fokusta. Mikä sen tarina on? Mikä vertaus sen määrittää? Jos demokratia, niin kuuluvatko kaikki sen piiriin?

Kun yhdistämme nämä kaksi tekijää, löydämme neljä eri tulevaisuutta johtajuudelle ja organisaatioille.

Kuvan vasemmassa yläneljänneksessä [1] on perinteinen organisaatio – vahva miesjohtajuus ja teollinen rakenne. Tämä malli on varmasti historian kuluessa auttanut luomaan demokraattisia instituutioita, mutta pystyykö se vastaavaan tulevaisuudessa? Onko malli kestävä, kun tulee teknologiamurroksia (vertaisryhmiä), globalisaatio, tieteen ja teknologian vallankumoukset (genomit, nano ja aivojen ja mielen yhteys) ja ikäkohortit vaihtuvat (suuret ikäluokat puolustavat organisaatioitaan)? Ei ehkä länsimaissa, mutta Itä-Aasian maita tämä ei näytä koskevan. Siellä konfutselainen vaikutus (vahvat hierarkkiset rakenteet, auktoriteettien kunnioitus) sallii johtajuuden perinteisten mallien – vanha viisas miesjohtaja – kukoistaa edelleen. Singapore on tästä hyvä esimerkki. Siellä vallitsee jonkinlainen demokratia, mutta ei kovin syvä (puuttuu monipuoluejärjestelmä ja toisinajattelu lehdistössä). Näin Singapore ei kuulukaan vasempaan yläneljännekseen vaan ylös oikealle [2]. Tämä johtuu siitä, että siellä on ymmärretty nousevan globaalin digikulttuurin haasteet. Jotta tietoon perustuvassa taloudessa vaurastuisi, vaaditaan luovuutta, sen eron ymmärtämistä mikä eron tekee. Yhdysvaltojen kopiointi ei johda haluttuihin palkkioihin. Vaikka liberaalit yhteiskuntatieteilijät ovatkin arvelleet vaurauden lisääntyvän Yhdysvaltain kaltaisten federaatioiden yleistymisen myötä, asia ei ole lainkaan selvä. Voi olla ja todennäköisesti tulee olemaan erilaisia nykyaikaisia hallintojärjestelmiä. Sisäisellä tasolla Singaporen oletus on ”Isä tietää parhaiten”. Kun tiedetään, että ajat ovat nyt myrskyisiä ja levottomia (puuttuu konsensus, kollektiivit ovat kaukana yhteisymmärryksestä), ehkä paras vaihtoehto on vakaa ja viisas hallinto, vaikka se ei olisikaan täysin ideaalisen demokraattinen. Singaporessa on innovointitahtoa ja siellä on alettu institutionalisoida luovaa ajattelua (ei sentään kriittistä lukutaitoa). Se kuitenkin haluaa marssia tulevaisuutta kohti uudessa tahdissa.³⁶

Kuvan vasen alanurkka [3] on nykyinen jännityskohta. Johtajat, erityisesti kulttuuria luovat, haluavat parantaa organisaation kyvykkyyttä. He tahtovat antaa yksilöille lisävaltaa. Mutta vaikka he haluavatkin helpottaa uudenlaisen tulevaisuuden syntyä, teollisen yhteiskunnan rakenteet ovat edelleen olemassa – aika, paikka, työvoima – ja standardoituja, joten jousto ja luovuus ovat miltei mahdottomia. Siitä aiheutuvat uusien, demokraattisempien tulevaisuuksien (sisäinen, ulkoinen, aidompi ja laajempi) luomistyötä kohtaan tunnetut jännitteet ja apatia. Rakenteet eivät salli – järjestelmä on jäykkä, vaikka johtajat visioivatkin erilaista tulevaisuutta. Jos työntekijä innostuu, jos hänen kykynsä kasvavat ja paradigma muuttuu, hän kokee ahdistusta. Hän muuttuu, mutta järjestelmä ei. Järjestelmä ei myöskään tarjoa rahallista tai tunnetason tukea. Nykyiset realiteetit

³⁶ Singapore olisi hyvin maskuliininen tässä mielessä – innovoika! Voi myös kuvitella globaalin lapsenvahvaltalon – Singapore + Skandinavian maat + tiedusteluteknologia – jossa valtio ”hyväntahtoisesti” hoitaa kaiken.

perustuvat menneisyyteen, kun taas työntekijä jää kiikkiin muuttuvien tulevaisuudenkuvien sekaan. Joko työntekijät muuttavat organisaation tai he lähtevät sieltä tai valitsevat kolmannen vaihtoehdon – passiivisen vastarinnan, passiivisen aggression ja täysmittaisen tunnetason sabotaasin.

Ne, joita uusi tulevaisuus inspiroi, toivovat voivansa kehittää kuvan oikean alakulman [4] kaltaisen tilanteen, neljännen vaihtoehdon, jossa vallitsee uudenlainen johtajuus ja uudenlainen organisaatio. Johtajat fasilitoivat oppimista ja hoitavaa organisaatiota ja johtavat orgaanisesti esimerkin avulla. Onko tämä mahdollista?

Oletus on, että jos tahdomme demokraattisempia tulevaisuuksia, meidän on muutettava ylhäältä alas suuntautuvaa johtamismalliamme ja teollista organisoitumistapaamme. Tämä ei tarkoita, että niiden pitäisi lakata olemasta, ennemminkin seurailemme Stonen ajatuksia sisäisistä itseistä ja siitä, että ne on otettava omiksi ja hyväksyttävä ja käytettävä tarvittaessa – kun on yksitoikkoisia tehtäviä, kun on yksimielisyys suunnasta, rakenteista, prosessista ja sisällöstä, esimerkiksi. Totta on sekin, että kriisien aikana sankarin arkkityyppi on tärkeämpi kuin konsultaation tai visioinnin malli. Kriisin jälkeen tarvitaan taas demokratiaa. On melkoinen haaste siirtyä kriisiaikojen vaatimasta johtajuudesta normaalien aikojen tarvitsemaan johtajuuteen. Sankareista tulee tällöin helposti tyranneja. Tyranni ei kykene valitsemaan, mikä itse olisi asianmukaisin – esimerkiksi sopikoon aasialainen johtaja, joka pysyy vallassa kauan sen jälkeen, kun kriisi tai vaalikausi on ohi.

Johtopäätelmä

Usein on sanottu, että demokratian pitää ratkaista demokratian kriisi. Tässä kirjoituksessa olen väittänyt, että niin se on, mutta asiassa on muutakin. Aidompi demokratia tarkoittaa, että ensinnäkin kyseenalaistetaan kansallisvaltion sisä- ja ulkopuolijajuttelu sekä sitä vastaan kansainväliset suhteet ja hallinto ja siirrytään siten parhaassa tapauksessa kohti maailmanhallinnon rakentumista (ja huonoimmassa tapauksessa kohti imperiumimallia). Toiseksi se tarkoittaa, että työskennellään yhdessä paikallisten hallintojen edustajien (valtuutettujen ja mullahien) kanssa ja autetaan heitä löytämään olemassaololleen merkitys uusissa nousevissa hallintojärjestelmissä ja kulttuureissa. Kolmanneksi, demokratian tulevaisuudet liittyvät arkkityypisiin tulevaisuuksiin: joko kulutamme luontoa (jatkuva kasvu) tai elämme yhdessä luonnon kanssa (paluu menneisyyteen), joko hajoamme tai muutamme. Muutos näyttää olevan ainoa toivottu tulevaisuus ainakin tässä analyysissa, kun otetaan huomioon maailman muuttuminen yhä kriisialttiimmaksi – koko planeetan haaste. Muutos ei kuitenkaan ole vain ulkoinen. Sen pitää olla myös sisäinen, koskea sisäisiä itseyksiämme. Jos tahdomme luoda aidommin demokraattisia tulevaisuuksia, meidän on kartoitettava monet itsemme, otettava ne omiksemme tai hylättävä ne ja analysoitava, miten projisoimme niitä ulospäin (sekä ihmisinä että sivilisaatioina). Lopuksi, jotta saataisiin erilaisia demokraattisia tulevaisuuksia luoduksi, vaaditaan vielä uudentyypistä johtajuutta ja uudenlaisia organisaatioita – orgaanisia, fasilitoivia ja oppimis- ja hoitamishakuisia. Nämä eivät ole pelkästään aidomman demokratian tavoitteita, vaan meidän tulee itseemme luottaen nähdä tie ja tavoite yhtenä.

Kun ajattelee meiltä vaadittavan muutoksen valtavuutta, tulee mieleen, että ehkä voimme vain pitäytyä nykyisessä järjestelmässä. Miksi matkata ulos ja sisään?

Toisaalta, minkä perinnön jätämme tulevaisuudelle, jos emme muutu? Ehkä meidän pitäisi pyytää tulevia sukupolvia valitsemaan haluamansa historia.

Viitteet

- BARNABY, FRANK (1988). *The Gaia Peace Atlas*. Lontoo, Pan Books, 1988
- BLACKMORE, SUSAN (1998). "Imitation and the definition of a meme", *Journal of Memetics – Evolutionary Models of Information Transmission*, 1998, 2
- BOBBITT, PHILIP (2002). "Great Ready for the Next Long War," *Time* (9. syyskuuta 2002), 74–75
- BURKE, ROBERT (2002). "Organizational Future Sense: Action Learning and Futures," *Journal of Futures Studies* (Vol 7, No. 2, 2002), 127–150
- DAWKINS, RICHARD (1989). *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University Press, 1989
- DAWSON, ALAN (2005). "Disasters bring nuts to full bloom," *Bangkok Post*, maanantai, 5. syyskuuta 2005
- DING, PAULA (2005). "Envisioning Local Futures: The Evolution of Community Visioning as a Tool for Managing Change," *Journal of Futures Studies* (Vol. 9, No. 4, toukokuu 2005)
- GALTUNG, JOHAN (1994). "Global Governance For, And By, Global Democracy," (tilannut The Commission on Global Governance, Geneve, Sveitsi, 1994)
- PARKER, D AND STACEY, R (1994). *Chaos Management and Economics: The Implications of Non-Linear Thinking*, Hobart paper 125, The Institute of Economic Affairs, UK, 1994
- INAYATULLAH, SOHAIL (1995). "Futures Visions of Southeast Asia: Some Early Warning Signals," *Futures* (Vol. 27, No. 6, heinä-elokuu 1995), 681–688
- INAYATULLAH, SOHAIL (1996). "Leaders envision the future of the Islamic Ummah," *World Futures Studies Federation Bulletin* (heinäkuu 1996), kansilehti
- INAYATULLAH, SOHAIL (1999). *Situating Sarkar*, Maleny, Gurukul, 1999
- INAYATULLAH, SOHAIL (2002a). "Global Transformations and Futures: Knowledge, Economy and Society," teoksessa Sohail Inayatullah, toim., *Global Transformations and World Futures*, UNESCO Encyclopedia of Life Support Systems (Oxford, EOLSS Publishers, 2002)
- INAYATULLAH, SOHAIL (2002b). *Understanding Sarkar*. Leiden, Brill, 2002
- INAYATULLAH, SOHAIL (2003–2004). "The learning and Healing Organization," *Executive Excellence* (Vol., 19, No. 12, 2003–2004), 20
- INAYATULLAH, SOHAIL (2005). *Questioning the Future*. Tamsui, Tamkang University, 2005
- INAYATULLAH, SOHAIL AND BOXWELL, GAIL, toim. (2003). *Islam, postmodernism and other futures: A Ziauddin Sardar Reader*. Lontoo, Pluto, 2003

- KHALDUN, IBN (1967). *The Muqaddimah: An Introduction to History*. Kääntänyt Franz Rosenthal. Princeton, Princeton University Press, 1967
- KIM, TAE-CHANG JA DATOR, JAMES, toim. (1999). *Co-Creating a Public Philosophy for Future Generations. Praeger Studies on the 21st Century*. Westport CT: Praeger, elokuu 1999
- MANSFIELD, EDWARD D JA SNYDER, JACK (2005). *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*. MIT Press, 2005
- NEAL, SALLY , *Social Trends: Implications and Opportunities*. Queensland Government, Department of Primary Industries. www.dpi.qld.gov.au/business/Welcome.html
- SARKAR, P. R. (1988). *Prout in a Nutshell*. Kääntänyt Acharaya Vijayananda Avadhuta. Kalkutta, Ananda Marga Publications, 1988
- STONE, HAL AND SIDRA (1993). *Embracing Our Selves: The Voice Dialogue Manual*. Oakland, Nataraj, 1993
- SUNDSTROM, KATHY (2006). "Mayor defends links to China," Sunshine Coast Daily, (10. huhtikuuta 2006), etusivu

Naisten panos demokratian tulevaisuuteen

Eleonora Barbieri Masini

Emeritaprofessori

Pontificia Università Gregoriana, Rooma

Abstrakti

Tämän artikkelin lähtökohtana on kaksi Suomen demokratian 100-vuotisjuhlien teeman aihetta: oikeus ääneen ja luottamus lakiin. Käyn ensin lyhyesti läpi, miten naiset saavuttivat äänioikeuden eri maissa, ja totean sitten, että äänioikeus on kyllä tärkeä, mutta se ei riitä. Kuvaan lyhyesti naisten saavutuksia eri aloilla, niin taloudellisilla, poliittisilla kuin akateemisillakin, keskittyen maihin, joita ei kovin hyvin tunneta. Myös niiden naisten, jotka ovat jo saavuttaneet menestystä, tulisi panna merkille ja tukea käsitystä, että naiset ovat yleensäkin sosiaalisia toimijoita eivätkä vain uhreja ja toimijoina rakentavat vaihtoehtoyhteiskuntia ja tapoja edetä kohti demokratiaa. On tärkeää ymmärtää, että naisilla on erityisiä taitoja elää jatkuvassa muutoksessa olevassa yhteisössä ja itse synnyttää muutosta. Tätä käsitystä tukevat lukuisat, eri puolilla maailmaa tehdystä empiirisestä tutkimuksesta peräisin olevat esimerkit. Lopuksi esitän, että naiset voivat synnyttää visioita, sillä heidän ajattelunsa ja toimintansa on tulevaisuushakuista: naisilla on olemassa taito rakentaa eri tilanteissa usein demokraattiselle käytökselle perustuvia vaihtoehtoyhteisöjä, ja nämä taidot heidän tulisi säilyttääkin. Nämä ovat näyttöjä naisten panoksesta demokratian tulevaisuuteen niin heidän omissa maissaan kuin koko maailmankin tasolla.

Johdanto

Suomen demokratian satavuotisjuhla tarjoaa loistavan tilaisuuden käydä läpi muiden maiden nykyisiä ja tulevia näkymiä ja pohtia niiden menneisyyttä, jotta nähtäisiin, löytyykö sieltä merkkejä nykyisestä muutoksesta tai muutosvastarinnasta, joilla olisi erityistä merkitystä demokratian kannalta.

Tulen puhumaan eri maista ja joskus myös omasta maastani, Italiasta, jossa pitkä pontistelu kohti demokratiaa alkoi 1800-luvulla Giuseppe Mazzinin kaltaisten valtiomiesten ansiosta ja myös Giuseppe Garibaldin kaltaisten vapaustaistelijoiden avulla. Mainitsen suuresta joukosta juuri nämä kaksi, koska heitä ei ehkä tunneta kovin hyvin Italian ulkopuolella. Tulisi myös muistaa, että Platonin ja Aristoteleen kaltaiset filosofit hahmottelivat demokratian pääperiaatteet, jotka ovat sittemmin vuosisatojen mittaan vaikuttaneet monien ihmisten ajatteluun ja joista hyvinä esimerkkeinä valtavine historiallisine vaikutuksineen voidaan pitää Amerikan ja Ranskan vallankumouksia.

Suomen demokratian 100-vuotisjuhlien teemassa on kaksi kiinnostavaa aihetta: oikeus ääneen ja luottamus lakiin. Äänioikeus on yksi demokratian, tasa-arvon ja vapauden peruskäsitteistä, jotain mitä melkein kaikkien maiden kansalaiset ympäri maailmaa pi-

tävät itsestäänselvyytenä. Italian naiset saivat äänioikeuden silti vasta vuonna 1946 toisen maailmansodan jälkeen ja ovat hiljattain juhlineet sen 60-vuotispäivää. Monet ovat unohtaneet, miten pitkä ja kova taistelu oli! Uuden-Seelannin naiset saivat äänioikeutensa 1883, vaikka eivät saaneet kaikkia muita demokraattisia oikeuksia: he eivät voineet asettua ehdokkaiksi. Australiassa naiset saivat äänioikeuden vuosien 1894 ja 1906 välisenä aikana (maan eteläosissa ensin), Suomessa 1906, Norjassa 1910, Tanskassa ja Islannissa 1915, Isossa-Britanniassa 1918, Yhdysvalloissa 1920 ja Ranskassa 1945, muutamia mainitakseni.

Toinen periaate on luottamus lakiin. Siihen perustuu kaikkialla maailmassa kansalaisten mahdollisuus asua yhteisöissään. Alain Tourain kirjoitti marraskuussa 1992 UNESCON Courier-lehdessä artikkelissaan ”The Challenge of Democracy”, että yhteiskunta voi olla demokraattinen vain, jos se tunnistaa sekä yhtenäisyytensä että sisäiset konfliktinsa. Demokraattisessa yhteiskunnassa ovat siis lait ja oikeudenmukaisuus ratkaisevan tärkeitä, määriteltynä niin, että ne tarjoavat mahdollisimman suuren yhteensopivuuden eri etujen välille.

Kun pidämme nämä kaksi periaatetta mielessämme ja lisäksi muistamme, että naiset ovat saavuttaneet äänioikeuden, mitä voimme sanoa heidän roolistaan demokratian tulevaisuutta ajatellen?

Naiset muutoksentekijöinä

Naisia pidetään useimmissa yhteiskunnissa uhreina, mikä on valtava haaste, johon on jatkuvasti kyettävä vastaamaan kaikkialla maailmassa. Tässä viitekehyksessä haluaisin korostaa, että naiset ovat yhä enemmän myös muuttumassa yhteiskunnassa toimijoiksi, ja heillä on tiettyjä nimenomaisia kykyjä sellaisina toimiakin.

Naiset ovat usein vaihtoehtoyhteiskuntien hiljaisia rakentajia. Vaihtoehtoja nousee tavallisesti niiden keskuudesta, jotka ovat nykyisten sosiaalisten rakenteiden ulkopuolella (tämän todistaa historian tutkimus), mistä voimme päätellä, että naisten paikkaa sosiaalisissa rakenteissa ei vielä kukaan kunnolla nähdä ratkaisevan tärkeänä eikä heitä pidetä yhteiskunnallisina toimijoina. Toki heillä on muodollisesti äänioikeus. Se on hyvin tärkeää ja sitä voidaan pitää yhtenä demokratian peruspilarina ja se on myös yksi Suomen demokratian 100-vuotisjuhlallisuuksien teemoista. Melkein kaikissa maissa naisilla on mahdollisuus kohota taloudellisesti, poliittisesti tai tieteellisesti hyvin korkeisiin asemiin. Poliittisen maailman korkeimmalle tasolle ovat yltäneet Suomen ja Chilen presidentit. Heidän valintansa ovat viime aikojen suuria saavutuksia, ja molemmilla on takanaan uskomaton demokraattinen yksimielisyys. Samalla he ovat pitäneet kiinni omista erityisistä piirteistään naisina.

Naisten läsnäolo poliittisen ja taloudellisen elämän eri osa-alueilla tuntuu entistä enemmän. Heitä on ilmaantumassa huippuyritysten johtoon, ja samalla he ovat mukana poliittisessa elämässä. Esittelen muutamia vähemmän tunnettuja naisia sekä Euroopasta että Välimeren maista. He ovat kyseisissä maissa tapahtuvan nopean muutoksen selkeitä indikaattoreita. Marta Turk on ASE:n (Slovenian Association of Women Entrepreneurs) puheenjohtaja, ja Slovenian hallitus on antanut hänelle tehtäväksi sopeuttaa paikalliset yritykset EU:n vaatimuksiin. Hän myös vastaa julkaisualalla toimivasta yrityksestä. Leyla Khaiat on Tunisian yrittäjien (Association of Entrepreneurs of Tunisia) puheenjohtaja ja

Tunisian parlamentin jäsen samoin kuin suuryrityksen (PLASTISS) johtajakin. Samalla alalla toimii myös Ludmilla Chubatouk, Venäjän naisryhtäjäien puheenjohtaja (Association of Russian women Entrepreneurs) ja rakennusliikkeen johtaja.

On mielenkiintoista tarkastella, miten naiset ovat viime vuosina olleet enemmän esillä poliittisella areenalla ympäri Eurooppaa niin paikallisesti kuin alueellisestikin. Näin on myös Italiassa, Ranskassa ja Espanjassakin, ei pelkästään Pohjoismaissa, missä naisten näkyminen on ollut tosiasia jo vuosikymmeniä. Esimerkiksi Espanjan hallituksessa on 8 naista eli 47,1 % ministereistä. Italian eräässä hallituksessa oli 6 naista. Tämä osoittaa tärkeän tulevaisuuden suuntauksen. Naiset ovat enemmän läsnä Euroopan poliittisessa päätöksenteossa. Maiden välillä on kuitenkin selviä eroja.

Myös Afrikassa naiset osallistuvat politiikkaan aiempaa enemmän. Jopa Liberiassa, jolla on sekä ulkoisia että sisäisiä ongelmia, valittiin nainen presidentiksi marraskuussa 2005, Ellen Johnson-Sirleaf. Liberiassa on viime vuosien mittaan ollut jatkuvia konflikteja, ja maata on hävitetty uskomattomalla tavalla mukaan lukien myös pääkaupunki, Monrovia. Ellen Johnson-Sirleaf sai 60 % äänistä. Hänen työstään tulee epäilemättä vaikeaa. Ruanda on myös kiinnostava tulevaisuuden indikaattori. Naisia on siellä parlamentissa 50 %. Se on osittain seurausta vuoden 1994 kammottavasta kansanmurhasta, jolloin miehiä kuoli paljon. Naisten osuus Ruandan parlamentissa on suurempi kuin missään muussa maassa. Siellä presidentin, Kagamen, lähin neuvonantaja on nainen, jolla on vahva aikomus vetää lisää naisia mukaan politiikkaan. Samalla ruandalaiset naiset ovat hyvin tietoisia poliittisen koulutuksen tarpeestaan, kuten viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet. Nämä ovat vahvoja muutosindikaattoreita maista, jotka eivät ole valta-asemassa olevia länsimaita.

Näkemykseni mukaan naisten olisi tärkeää tuoda politiikkaan – kuten he monissa maissa tekevätkin – omat erityistaitonsa: solidaarisuussuhteiden rakentamisen ihmisten välille ja lisäjoustavuuden kohdattaessa muutoksia. Muutokset ovat aikamme erityispiirre ja vain lisääntyvät tulevaisuudessa. Mielestäni naiset ovat joustavampia kohdattaessa hyvin nopeita muutoksia, koska heidän on pitänyt sopeutua niihin läpi historian eri sosio-kulttuurisissa yhteyksissä. Naisten siis pitää tuoda, ja he tuovat, politiikkaan omat erityistaitonsa. Tämän ovat osoittaneet jo edellä mainitut Suomen, Chilen ja Ruandan presidentit. Naiset ovat todellakin olleet läsnä myös tieteessä jo Marie Curien ajoista asti, ja esimerkkinä mainitsisin omasta maastani ystäväni, neurotieteiden Nobelin palkinnon saajan Rita Levi Montalcinin.

Monet muutkin harvinaislaatuiset naiset ovat tuottaneet merkittävän panoksensa yhteiskunnalle. Tästä huolimatta suurimman osan naisista ei ymmärretä antavan yhteiskunnallista panosta.

Tässä artikkelissani aion korostaa naisten kykyä toimia yhteiskunnassa, saavuttavatpa he korkeita vastuuasemia vai toimivatko pienemmissä puitteissa. Painotan, että heidän kykynsä ovat erityisesti sopeutuneet muuttuvaan ja monimutkaiseen yhteiskuntaan ja että he pystyvät antamaan jokapäiväisen panoksensa demokratian rakentamiseen. Seuraavassa kuvaan naisten todellisessa elämässä osoittamia kykyjä sellaisina, kuin olen ne nähnyt empiirisessä työssäni eri puolilla maailmaa monien vuosien mittaan.

Naisten kyvyt ovat monissa tapauksissa edelleen hyödyntämättä ja kumma kyllä huomaamattakin, jopa hyvin teollistuneissa ja tieto- ja kommunikaatiokeskeisissä yhteiskunnissa (arvelen tilanteen olevan tietoyhteiskunnissa muuttumassa, vaikka valitettavasti minulla ei ole tutkimustietoa vahvistamaan arviota).

Vallassa olevien naisten tulisi säilyttää edellä mainitsemani kyvyt. Kuvaan niitä nyt tarkemmin yksilön ja yhteiskunnan tasolla ja empiirisen työn dokumentoimina, josta myöhemmin kerron lisää.

Naisen kyvyt yksilön tasolla:

- Naiset kykenevät hoitamaan useita asioita yhtäikaa, mikä on nopeasti muuttuvassa ja siksi entistä vaativammassa yhteiskunnassa erityisen tärkeä taito. Taito syntyy heidän tarkasta omaa fyysistä, sosiaalista ja kulttuurista ympäristöään koskevasta tietoisuudestaan ja on oleellista epävakaassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Ajatellaanpa vain, miten naiset pystyvät yhdistämään osa-aikatyön tai kotona suorittamansa ansiotyön tai muun epämuodollisen työn perheen ja kodin päivittäisten rutiinien hoitoon. Joissain yhteiskunnissa tämä puoli on muuttumassa, joissain toisissa se taas on edelleen vahvasti juurillaan.
- Naiset kiinnittävät huomion inhimillisiin seikkoihin pikemminkin kuin puhtaasti taloudellisiin. Kun heillä on valinnan mahdollisuus eikä heitä ole täysin vedetty talouden mukaan orientoituneeseen yhteisöön tai tilanteeseen, he useimmiten valitsevat sairaiden lasten tai vanhempiensa hoidon ennemmin kuin rahan ansaitsemisen. Tämä asenne on erittäin merkittävä yhteiskunnassa, jossa on kasvava hoidon tarve ilman, että julkinen hoitoala kykenisi sitä riittävästi kattamaan.
- Naiset suosivat horisontaalisia suhteita ja yleensä panevat varsin vähän painoa hierarkioille. Tämä on oleellista yhteiskunnassa, jossa tiimityöskentely ja horisontaaliset suhteet ovat muodostumassa tärkeämmiksi kuin vertikaalit rakenteet. On kiinnostavaa seurata, miten naisjohtajat eroavat tavassaan järjestää yrityksensä organisaatio ja sen johdon sisäiset suhteet, ja sama tuntuu pätevän myös joihinkin naispoliitikoihin.
- Naisten aikakäsitys pohjautuu biologiseen kelloon ja luonnon rytmeihin enemmän kuin kellon säätelemään toimintaan. Tämä on tärkeää yhteiskunnassa, jossa prosessit ja niiden ajalliset puitteet muuttuvat jatkuvasti.

Naisten kyvyt sosiaalisella tasolla:

- Naisilla on taipumus ymmärtää niitä, joilla on eri kulttuuri, koulutus ja uskonto. Ymmärrys perustuu jokapäiväisten tarpeiden yhteisyyteen. Euroopassa on paljon esimerkkejä: Saksan turkkilaiset ja Italian etiopialaiset huomaavat pystyvänsä kommunikoidaan vastaanottavan maan naisten kanssa esimerkiksi ruuasta sekä lasten koulutuksesta ja terveydestä, kun taas miesten on melkein mahdotonta luoda suhteita historiallisten tai uskonnollisten seikkojen takia.
- Naisilla on tapana – ja tämä on ehkä heidän tärkein kykynsä – rakentaa solidaarisuussuhteita tärkeiden asioiden hoitamiseksi odottamatta hyväksyntää tai ulkoista tukea. Tämä kyky on erityisen arvokas ja usein näkymätön, kun on konflikti- tai sotatilanne, äärimmäistä köyhyyttä tai luonnonkatastrofeja. Annan tästä kyvystä esimerkkejä myöhemmin.
- Naisilla on kyky suuntautua tulevaisuuteen pitkällä aikavälillä, ainakin lapsen oletetun eliniän verran tai pitempään. Tämä kyky on nykyisin vaarassa kadota rikkaista maista, vaikka se tulee olemaan tulevaisuudessa yhä tarpeellisempi. Esimerkiksi Kenian Reef Valleyn teeplantaaseilla työskentelevien naisten keskuudessa tehty tutkimus osoitti, että naiset tekivät vaativaa työtään kyetäkseen tarjoamaan lapsilleen omaa elämäänsä paremman elämän.

Yhteenvetona totean, että on olemassa tiettyjä kykyjä, jotka näyttävät olevan naisille ominaisempiakin miehille, tai ehkä naiset ovat säilyttäneet ne paremmin. Vaikka tällaisiin kykyihin ei aina kiinnitetä huomiota, niillä saattaa olla tärkeä rooli tuotaessa uusia näkökulmia jatkuvassa muutostilassa olevaan yhteiskuntaan. Samalla on tärkeää korostaa, että nämä naiset eivät usein lainkaan erotu yhteiskunnassaan muutosten toteuttajina tai sosiaalisten vaihtoehtojen rakentajina, eikä aina edes ymmärretä, että heillä on kyky tarttua monien ihmisten jopa mahdottomina pitämiin kysymyksiin. He tekevät mitä pitää, hiljaa ja usein eristyksissä. Sellaiset naiset ovat mielestäni yhtä tärkeitä kuin näkyvissä valtarooleissa toimivat naiset.

Sellaiset naiset tarvitsevat nimenomaan näkyvyyttä – ensinnä omissa silmissään. Heidän pitää myös oppia näkemään, että muut naiset muualla maailmassa tekevät samankaltaisia asioita. Tämä oli WIN:in (Women's International Network) Emergency and Solidarity -solidaarisuusprojektin tavoite. Koordinoin sitä kymmenen vuotta apunani naisia eri puolilta maailmaa ja myös UNESCON ja Euroopan komission tuki.

Vaikka maailman naisten hiljaiset aktiviteetit ovat sirpaleisia, niissä on potentiaalia stimuloimaan muutosta. Sitäkin tärkeämpää on, että ne voivat kylvää aidon, yhteiseen hyvään suuntautuneen demokraattisen toiminnan siementä ja tukea eri tavoin erilaisissa poliittisissa ja taloudellisissa rooleissa toimivia naisia. Molempien ryhmien pitäisi tulla entistä tietoisemmaksi toisen olemassaolosta.

Vandana Shiva, intialainen fyysikko ja ennen kaikkea henkilö, joka on hankkinut naisten kehitysasioissa esittämälle roolille maailmanlaajuisuudesta huomiota, sanoo, että hävitys on väkivaltaista ja näkyvää, kun taas tasapainoa ja harmoniaa ei näy vaan ne koetaan. Tämä yksinkertainen toteamus ilmaisee pähkinänkuoressa, mitä monien maiden naiset yhä edustavat. Naiset hakevat usein oikeutta konfliktien vaivaamissa yhteiskunnissa. Alain Turainin demokratia-ajattelun ydintä on, että naiset auttavat yhteiskuntaan elämään konfliktinsa kanssa. Tasapainoa ja harmoniaa ei saavuteta yhdellä sankariteolla vaan rakentamalla tulevaisuutta pikku hiljaa päivä päivältä ymmärtäen myös niitä, jotka tekevät samaa mutta eri tavalla.

Naiset ja heidän tulevaisuudenvisionsa

Yksi seikka, jonka tahdon artikkelissani ottaa esille näin Suomen demokratian 100-vuotisjuhlan tähden, on naisten kyky suuntautua tulevaisuuteen. Vandana Shiva puhuu naisista luontosuhteessa, sillä feminiininen periaate on luova, ei tuhoava. Tätä väitettä tukee aiemmin mainitsemani WIN:in tutkimus, jossa osoitettiin, että naiset vastustavat tuhoa ja kuolemaa pitäen elämän ja luonnon pelastumisen ja lastensa selviämisen puolta. Siten he pohjimmiltaan suuntautuvat tulevaisuutta kohti.

Vandana Shiva on henkilö, joka elvytti Chipko-liikkeen. Liike on esiintynyt uutisissa taas viime aikoina samoin kuin erityisesti vuoden 1992 YK:n Rion kokouksen jälkeenkin. Vandana Shiva kertoo, että liike perustettiin yli 300 vuotta sitten Himalajan alueella. Sen ajan naiset syleilivät pyhiä puitaan, jotta niitä ei kaadettaisi, koska ne olivat tarpeen heidän lastensa eloonjäännin kannalta. Nämä naiset suuntautuivat tulevaisuuteen, he olivat hiljaisia ja aktiivisia, juuri kuin nekin naiset, jotka nyt ovat osa WIN:in tutkimusta.

Esimerkkinä WIN:in tutkimuksen alasta mainitsen pohjoisamerikkalaisen, kansainvälisen ryhmän ”Grandmothers for Peace” (isoäidit rauhan puolesta), joka toimii ennen

kaikkea ydinaseita vastaan. Se on tulevaisuushakuinen, 1980-luvulla perustettu järjestö, joka toimii yhdessä sotaa käyvien maiden naisten kanssa, esimerkiksi Nicaraguan ja Palestiinan naisten kanssa.

Itä- ja Keski-Euroopasta löysimme hyvin aktiivisia naisryhmiä, joita oli syntynyt Makedonian ja Bosnia-Herzegovinan sotien jälkeen tukemaan naisia ja auttamaan heitä palaamaan arkielämään. Venäjältä löysimme ryhmiä, jotka pyrkivät suojelemaan naisten oikeuksia ja sotilaiden äitejä samoin kuin Tšernobylin onnettomuuden koskettamia lapsiakin. Tällaisilla tulevaisuushakuisilla naisryhmillä on tavoitteena selvitä nykyisistä rajoitteista ja kärsimyksistä ja edetä kohti toisenlaista tulevaisuutta. Ne käyvät taisteluaan nyt auttaakseen tulevia sukupolvia.

Samantyyppinen pyrkimys kohti tulevaisuutta löytyy myös Sisilian ja Calabrian (eteläistä Italiaa) naisista, jotka ovat toimineet aktiivisesti mafiaa vastaan jo vuosia. Nämä naiset pyrkivät demokratiaan ja taistelevat lastensa puolesta ja voidakseen elää ilman pelkoa ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Millä keinoin naiset jaksavat yrittää pelastaa lastensa tulevaisuuden, kun otetaan huomioon eri viitekehykset ja myös heidän kohtaamiensa haasteiden erilaisuus – aina köyhyydestä sairauteen ja lamasta sotaan ja maanjäristykseen? Naiset pystyvät kaikkialla, etenkin vaaran ja ponnistusten aikoina, reagoimaan nopeasti ja luomaan solidaarisuutta naisten kesken, kohtaamaan sosiaalisia rakenteita uhkaavat tekijät ja siis myös tulevaisuuden. Nämä naiset eivät odota tukea tai taloudellista apua, he vain tekevät työnsä ja siten rakentavat tulevaisuutta itsensä lisäksi kaikille jälkeensä tulevillekin.

Esimerkiksi Meksikon ja Armenian naiset yhdistivät voimansa kotimaissaan sattuneiden maanjäristysten jälkeen ja alkoivat auttaa orvoksi jääneitä tai loukkaantuneita lapsia. Ruandalaiset lesket ja ugandalaiset äidit taistelivat estääkseen lastensa ryöstämisen sotilaiksi – ja tämä taistelu jatkuu edelleen. Gazan alueella israelilaiset ja palestiinalaiset naiset yhdistivät vuosia sitten voimansa antaakseen lapsilleen suojapaikkoja ja järjestääkseen kulttuuritapahtumia. Keski-Amerikan ja Latinalaisen Amerikan maiden naiset, nykyisin etenkin Kolumbian, ovat toimineet kylissään vaarallisissa konfliktitilanteissa, jopa sodissa. Tämä käy ilmi vielä julkaisemattomasta väitöskirjasta. Luetteloa voisi jatkaa loputtomiin, mutta yhteinen tekijä on, että nämä ryhmät ovat itsenäisiä, köyhiä ja ilman tukea. Ne katsovat tulevaisuuteen, mikä tarkoittaa, että ne rakentavat erilaista yhteiskuntaa itselleen ja jälkeensä tuleville. Sellaiset naiset silottavat tietä muille tai itselleenkin edettäessä kohti paikkoja päättävissä elimissä, sellaista kuin mainitsin Ruandasta, Liberiasta, Tunisiasta, Venäjältä tai Sloveniasta. He ovat nyt omana aikanamme samassa asemassa, kuin rikkaissa maissa olivat aikanaan ne naiset, jotka niissä valmistiivat tien naisten osallistumiselle. Edeltäjäillämme oli heilläkin vaikeutensa. Ehkä ne olivat erilaisia kuin nykyisten kohtaamat. Samalla kuitenkin naisten näkymätön sitoutuneisuus saa ajan mittaan aikaan demokratian kehityksessä näkyvän muutoksen.

Naiset rauhankulttuurin rakentajina

Naiset antavat yhteiskuntaan merkittävän panoksen rauhankulttuurin rakentajina. Elise Boulding määrittelee rauhankulttuurin yksinkertaisesti kulttuuriksi, jossa edistetään rauhanomaista monimuotoisuutta. Siihen kuuluvat hänen mukaansa elintavat, uskomukset, arvot, käyttäytyminen ja käyttäytymiseen liittyvät institutionaaliset järjestelyt.

Tämä johtaa demokraattiseen toimintaan ja demokraattisiin instituutioihin. Elise Boulding yhdistää rauhan toimintaan. Siihen kuuluu hänen mielestään jatkuva uudelleenmuotoiluprosessi jatkuvasti muuttuvassa elinpiirissä. Elise Bouldingille todellinen rauha on täysin vastakohtaista stereotyyppisille käsityksille rauhasta tylsänä, muuttumattomana lopputilana. Työssään hän on etsinyt merkkejä menneisyyden naisten rauhanomaisuudesta ja heidän annistaan nykyisyydelle ja tulevaisuudelle.

Uudehkossa kirjassaan ”A life for the Cause of Peace” Elise Boulding kuvaa, miten hän etsii piilossa olevia paikkoja tai tiloja, joissa rauhankulttuurit elävät, ovatpa ne paikallisia tai globaaleja. Erityisen tärkeänä seikkana hänen ajattelussaan haluan korostaa, että juuri nämä ovat niitä paikkoja, joissa naiset panevat alulle myöhemmin julkiselle areenalle nousevia muutoksia.

Rauhankulttuurista puhuttaessa pitäisi myös muistaa, että jo vuoden 1800 tienoilla muodostui naisten rauhanryhmiä Englantiin, Pohjois-Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan, ja monet niistä kehittyivät kansainvälisiksi vuosien 1820 ja 1830 välillä. Lainatakse- ni vielä E. Bouldingia, rauhankulttuuri on toiminnallinen käsite ja liittyy siksi läheisesti demokraattisen yhteiskunnan rakentamiseen. Hän kirjoittaa myös, että naiset kykenevät tajuamaan rauhan käsitteen, koska he historiallisesti ovat olleet yhteiskunnan ulkopuolisia ja kehittäneet uusia tapoja tarkastella maailmaa. Näin hän osoittaa, että naisten käsitys rauhasta pohjautuu sille, että he usein ovat marginaaliryhminä suljettuja ulos yhteiskunnan kehitystyöstä. Tämä tekee erilaisen elämänkatsomuksen omaksumisen heille mahdolliseksi ja auttaa heitä kehittämään uusia tapoja hahmottaa maailmanjärjestys. Nämä yhdessä taas johtavat uuteen, demokraattiseen maailmanjärjestykseen. Tämä tilanne kävi selväksi mainitsemassani tutkimuksessa, joka koski konfliktitilanteissa eläviä naisia mm. Afganistanissa, Ruandassa ja El Salvadorissa. Näitä naisia ei tunneta omissa maissaan eikä laajemmin kansainvälisestikään.

Naiset ja heidän panoksensa demokratialle

Toivottavasti olen onnistunut antamaan osviittaa, miten naiset antavat panostaan tai voivat antaa sitä tulevaisuuden demokratialle. Samalla meidän tulee tarkastella naiskulttuuria, joka pohjautuu naisten itsensä tärkeimpinä pitämille arvoille ja rohkaisee omaksumaan niitä käyttäytymismalleja ja tekemään niitä valintoja, jotka ovat naisille ominaisimpina läsnä heidän elämässään ja taloudellisissa ja poliittisissa sitoumuksissaan, kun he aikanaan yltävät ottamaan julkista vastuuta.

Naiset ja heidän elämänasenteensa saattavat osoittaa tulevaisuudelle ja demokratialle vaihtoehtoja, jotka eroavat nykyisen monimutkaisen ja alati muuttuvan yhteiskunnan tarjoamista, erilaisiin konflikteihin johtavista vaihtoehtoista.

Hyvin tärkeä alue demokratiakasvatuksen edistämiseksi on naisten työpaikat. Mainitsen vain muutamia tapauksia. Ensimmäinen esimerkki on peräisin ajalta, jolloin työskentelin YK:n alaisena Brasiliassa. Erästä 1920-luvun alussa perustetusta tekstiilitehtaasta löytyi todella uskomaton nainen, joka oli kotona kohtaamiensa vaikeuksien ohessa pystynyt pakottamaan tehtaan johdon osoittamaan oikeutettua kunnioitusta kaikille siellä työskenteleville naisille, joista jokainen oli slummiperheen perheenpää. Juuri siinä kaupungissa, Petropoliksessa Rio de Janeiron lähellä, sai alkunsa tiedostamisprosessi, joka johti paikallisten ammattiliitton perustamiseen.

Toinen esimerkki käsittelee naisia, jotka tekevät epäviralliseksi kutsumaani työtä. Tarkoitin sillä tilapäistyötä, joka on levinnyt jokseenkin kaikkialle Eurooppaan ja monille muillekin alueille maailmassa. Ajatellaanpa tästä parempaa käsitystä saadaksemme vaikka Italiassa tekstiiliteollisuudelle kotoaan käsin työtä tekeviä naisia, Sri Lankan ja monien muiden Aasian maiden naisia työskentelemässä elektroniikkayrityksille omissa kylissään tai Romanian naisia, joista monet tekevät länsieurooppalaisten yritysten palveluksessa työtä kotonaan. Yritän tässä ilmaista, että suuri osa naisista kaikkialla tekee työtä sektoreilla, jotka liittyvät heidän yhteisöönsä tai paikalliskulttuuriinsa, ja saavat näin ilmeisesti enemmän vapautta kuin mitä suuryritysten hierarkkiset järjestelmät pystyisivät tarjoamaan, ja samalla kuitenkin onnistuvat kohottamaan tietoisuuttaan omista oikeuksistaan.

Kiinnostava esimerkki on italialaisten pienyritysten naisjohtajat, jotka onnistuvat luomaan yrityksiin lisää horisontaalisia rakenteita. Nämä naiset ovat peräisin perhekulttuureista, joissa kunnioitetaan toisia enemmän kuin suurissa, muodollisissa taloudellisissa yritysrakenteissa. He myös oivaltavat, miten tärkeää on, että työntekijöiden ja johdon välillä vallitsee hyvät suhteet. Näin he käyttävät kykyjään, joita olen edellä kuvannut erityisesti naisille ominaisiksi.

Vielä yksi tärkeä alue demokraattisen käyttäytymisen edistämiseen löytyy solidaarisuusryhmistä ja pienistä yhteisöistä. Sellaiset yhteenliittymät syntyvät yhteisön tietyistä senhetkisistä tarpeista, esimerkiksi maahanmuuttajanaisten, yksinhuoltaja-äitien tai prostituutioon tai laittomaan kauppaan sotkeutuneiden naisten tuen tarpeesta.

Johtopäätelmä

Johtopäätelmäni on, että naisten rooli demokratian tulevaisuudessa ei löydy yksinomaan niistä naisista, jotka ovat saavuttaneet menestystä eri alueilla, mikä tietenkin osoittaa naisten suuret kyvyt, vaan myös pienyrityksistä, solidaarisuusryhmistä tai sosiaalisen tarpeen perusteella muodostuneista ryhmistä. Niitä tulisi pitää ”heikkoina signaaleina”, joilla on suuri potentiaali saada aikaan sosiaalinen muutos. Jotta signaalit tulisivat näkyviksi, naisten täytyy ensin tulla näkyviksi itselleen samoin kuin muille samankaltaisissa tilanteissa työskenteleville. Nyt meidän on esitettävä itsellemme muutamia kysymyksiä.

Ensimmäinen kysymys on: Onnistummeko hylkäämään käsityksen, että naiset ovat enimmäkseen uhreja eivätkä yhteiskunnallisia toimijoita?

Toinen kysymys on: Pystyykö naisten kykyjen näkyminen ja tunnustetuksi tuleminen aiemmin mainitsemillani yksilöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla tuomaan vaihtoehtoisia panoksia demokratian tulevaisuudelle, ja miten tätä voidaan edistää?

Vastaukseni on, että kaikkia naisia tulisi auttaa tunnistamaan omat kykynsä ja mahdollistaa heille se, mitä nimitän näkymiseksi omalle itselleen. Näin sanon huolimatta siitä, miten suuresti naispoliitikkojen, tiedenaisten ja akateemisten naisten saavutukset kasvavat – jossain enemmän kuin jossain muualla. Vaikka olen esitellyt tässä artikkelissa eri maista lähtöisin olevia, suurta menestystä saavuttaneita naisia, kaikissa yhteiskunnallisissa järjestelmissä ei näytä ymmärrettävän naisten kykyjen rikastuttavan niitä – vaikka naisilla on joustavuutta, kykyä kuunnella itseään nähden erilaisia ihmisiä, nykyyhetkessä elämistä, solidaarisuuden synnyttämistä hädän uhatessa, omiin voimiin luotta-

mista odottamatta ulkoista tukea.

Jos hyväksytään väite, että demokraattisen yhteisön rakentaminen riippuu enemmän kansalaisista kuin laeista, instituutioista tai rakenteista, naisilla on aivan erityinen panos annettavanaan, ja on aika tunnustaa se.

Jos naiset tulevat näkyviksi sekä itselleen että muille, jos heikot muutossignaalit havaitaan ja niitä rohkaistaan, naiset pystyvät tuomaan lisäpanosten ohessa myös todellisia vaihtoehtoja demokratian tulevaisuuden rakentamiseen. Yhteiskunnallisiksi toimijoiksi tunnustetut naiset voisivat jatkaa verkostojen luomista, kuten ovat tähänkin mennessä tehneet, esimerkiksi rauhanliikkeen ja naisten oikeuksien puitteissa, ja tehdä niistä entistä suurempia. Paljon on alttiina: maailman kaikki tulevat sukupolvet, jotka eivät koskaan pääse nauttimaan rauhasta, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta tai ympäristön kunnioittamisesta, jos demokratia säilyy heikkona tai ei säily lainkaan.

Jotta naisverkostojen luominen voisi jatkua, niitä tulisi rohkaista ja niiden ponnistuksia tukea, kun ne pyrkivät uusintamaan sosiaalista kudosta, jonka väkivalta ja sota niin usein tuhoavat. Vaihtoehtoaan tulisi tehdä kuuluviksi sekä suurelle yleisölle että naisille kaikkialla maailmassa.

Naiset ovat rakentaneet ja rakentavat yhä laajoja verkostoja, monet niistä tuntemattomia ja ei-organisoiduneita. Tahdon tässä kuvata visiota, jota olen hellinyt vuosia työskennellessäni naisten kanssa kaikkialla maailmassa ja katsoessani tulevaisuuteen yhdessä heidän kanssaan: Maailmassa olisi valtavasti naisverkostoja, jotka olisivat syntyneet monista eri syistä – pelastamaan lapsia, hoitamaan heikkoja, sairaita ja vanhoja, korjaamaan koteja, kyliä ja asuinpaikkoja sotien, konfliktien tai luonnonmullistusten jälkeen tai pelastamaan ympäristöä. Nämä verkostot saattavat näyttää heikoilta, mutta niissä on vahva elämisen tahto, ja ne pystyvät luomaan erilaisen tulevaisuuden. Se olisi naisten panos demokratian tulevaisuudelle. Onko tämä vain haavetta? Sanon sitä visioksi, johon viittaavat vahvat merkit sekä menneisyydestä että nykyisyydestä. Näitä verkostoja voisivat tukea myös ne naiset, jotka ovat jo saavuttaneet menestystä eri elämänalueilla monissa eri osissa maailmaa.

Kirjallisuutta

BARBIERI MASINI, E. (1990) *Presentation to the Italian book: Sopravvivere allo sviluppo* (Staying Alive: Women, Ecology and Survival in India) kirj. Vandana Shiva, ISEDI, Turin.

BARBIERI MASINI, E. & Stratigos, S. (toim.) (1991), *Women, Household and Change*, UNU Press, Tokio.

BARBIERI MASINI, E. (1992) *Il ruolo e l'immagine della donna in un sistema democratico*, teoksessa Cazora Russo G. (toim.), *La democrazia, utopia o realtà?*, Edizioni Dehoniane, Rooma.

Barbieri Masini, E. (1992) *Women's Role in Post-Industrial Democracy*, "The UNESCO Courier", marraskuu 1992, Pariisi.

BARBIERI MASINI, E. (ed.) (1999), *A Directory of Women's Groups in Emergency Situations*, WIN Emergency and Solidarity, Rooma.

BARBIERI MASINI, E. (ed.) (2001) *Experiences by National and International Women's Groups in Emergency Situations*, Win Emergency and Solidarity, Rooma.

BARBIERI MASINI. E. (2002) *Etica presente e futuro. "Etica e impresa al femminile, nell'incertezza del continuo cambiamento: recupero dei valori economici e sociali"*, AIDDA, Trieste.

Shiva, V., cit.

BOULDING. E. (2000) *Cultures of Peace, the Hidden Side of History*, Syracuse University Press, Syrakusa, s. 1.

MORRISON, M.L. (2005) *Elise Boulding, a Life in the Cause of Peace*, McFarlan & Company Publishers, Jefferson, North Carolina ja Lontoo, s. 141.

MORRISON, M.L. (2005) *Elise Boulding, a Life in the Cause of Peace*, cit., s.141.

TOURAINÉ, A. (1992) *What is Democracy*. "The UNESCO Courier", marraskuu 1992, Pariisi.

Mitä ”Olen yhteisen maapallon (eurooppalainen) kansalainen” tulevaisuudessa tarkoittaa?

Peter H. Mettler

Professori (tulevaisuudentutkimus, teknologia ja tiede),

Wiesbaden University of Applied Sciences, University of Frankfurt am Main

Demokratia on tänään ajatus, ihanne,
sosiaalinen liike ja poliittinen järjestelmä.
Ne kaikki nostavat ihmisen arvon
ja hänen hyvinvointinsa korkeammalle kuin voiton
tai liike-elämän hyvinvoinnin.

Abstrakti

Demokratia on määritelty joksikin kansalaisen (yksilön) ja yhteiskunnan (kansallisvaltion) välissä olevaksi, toisin sanoen välittäjäksi ja yhdistäväksi linkiksi, joka estää näitä kahta ajaantumasta erilleen. Demokratian tulevaisuuden näkeminen on niin tavattoman vaikeaa, koska sekä kansalaiset että yhteiskunnat muuttuvat valtavaa vauhtia jo nyt, ja tulevaisuudessa ne muuttuvat vielä nopeammin.

Näyttää olevan yksi demokratiaa uhkaava vaara tai sen eteen tuleva ongelma ylitse muiden (taas): poliittisten kokonaisuuksien (ei pelkästään kansallisvaltioiden) sisällä olevat valtaryhmittymät tavoittelevat mainittujen kahden asian piiriin kuulumattomia päämääriä... näin toimii etenkin markkinafundamentalismi tai vääristynyt taloudellinen liberalismi, varsinkin erään nykyisen globaalin toimijan sisäisen, hyvin voimakkaan valtaryhmittymän omaksuma versio.

Käsitykset ajasta ja pitkistä historiallisista ajanjaksoista ovat vaihdelleet eri aikoina: rauha on määritelty päivinä, vuosina, vuosikymmeninä ja vuosisatoina, ja niin on poliittisten hallintojenkin laita. Voidaan siis kysyä, onko nykyinen markkinafundamentalismi verrattavissa tsunamiin sekä onko nykyinen problematiikka ja muut maailman ongelmat jotenkin erilaisia.

Tässä kirjoituksessa analysoidaan näiden tai samankaltaisten kysymysten pohjalta ”demokratian tulevaisuuksia” samoin kuin ”tulevaisuuden demokratioitakin” tarkastellen niitä nykyisin erottuvien tai kuviteltavissa olevien suuntausten valossa sekä edeten tutkimaan mahdollisia ratkaisuja.

Käsitys kansalaisesta – eurooppalainen näkemys

Kirjoittaja ymmärtää, että tämä on läntinen, eurooppalainen ja jopa keskieuropalainen näkemys ja että tämän läntisen rakennelman (uusien) vihollisten määrä on kasvussa samoin kuin todellisen maailman ”demokratiankin” vihollisten määrä. Hän vaalii sitä lähtökohtaa, että maailmaa uhkaa taas kriisi, koska suuret vallanhaltijat haluavat pakot-

taa muun maailman toimimaan omalla tavallaan (nimenomaan tämän päivän problematiikkaa ja kuuluu erityisesti ”valtioiden väliseksi ja globaaliksi” kutsuttavalle demokrati-an alueelle). Yksi niistä on erityisen taitava: se yhdistää hegemoniset (kansallisvaltion) päämäärät nykyisin vallitseviin taloudellisen liberalismiin (uusliberalismiin) teorioihin (tai ideologioihin). Tämä teoria sai alkunsa samassa maassa, mutta esitti joskus täysin vastakkaista kuin mitä tekee kyseinen maailmantason toimija (jota voitaisiin nimittää jäänteeksi 1900-luvulta). Kerta kerran jälkeen läpi historian eivät vallanpitäjät näytä kykenevän hyväksymään sitä, että kaikki inhimillinen on väliaikaista, teoriat ja valta mu-kaan lukien.

Tai toisin sanoen:

Tämän päivän ja tulevaisuuden ensimmäinen peruskysymys on, miten pitkään voi taloudellis-poliittinen järjestelmä tai hallinto käyttää valtaa sivistyneitä kansalaisia koh-taan, jos heiltä viedään perusvapaudet kuten puhevapaus, uskonnonvapaus tai yrittämi-sen vapaus? Venäjän esimerkki näyttää, että se oli mahdollista yli 70 vuoden ajan!

Tästä nousee toinen peruskysymys:

Voimmeko määritellä ”kansalaisen” yleisesti, vain tätä päivää varten tai vain siihen poliittiseen kokonaisuuteen nähden, jossa elämme? Ja miten pitkälle tulevaisuuteen sel-laiset määritelmät kestäisivät (toisen demokratian osan määrittely: ”valtion sisäinen tai lähialuedemokratia”)?

Todellinen kansalainen ei koskaan todella pelkää. Hän kantaa vastuuta siitä järjestel-mästä ja sen järjestelmän ympäristöstä, missä hän, hänen perheensä, ystävänsä ja työ-paikkansa (se rakennelma, mikä tarjoaa hänelle hänen elantonsa) elävät ja työskentele-vät, ja välittää niiden kaikkien tulevaisuudesta.

Euroopan klassinen ihanne on ollut Émile Zolan poleeminen essee ”J'accuse”.¹

Puuttemme on, ettemme kykene esittämään ehdotusta, miten rakentaa siltä yksilöi-den kykyjen ja globaalien tarpeiden välille yhä kasvavan kuilun yli.

Tämän päivän problematiikkaa (ja muita maailmanlaajuisia ongelmia)

Kirjoittaja rohkenee kuvitella, että seuraava maailman ongelmista esitetty luettelo olisi varsin puolueeton (vaikkakaan ei täydellinen). Eikö tässä ole ristiriitaa? Edellä hän esitti melkoisen yhteen syyhyn perustuvan ”teorian”, kun luettelossa puolestaan tarjotaan usei-ta muitakin syitä maailman kriisitilanteeseen. Selitys on, että useimmat ”ongelmat” ovat paljon vanhempia kuin se aikajänne, jolloin vastaava teoria luotiin, ja että ihmiset käyt-täytyivät melko lailla teorian mukaan jo kauan ennen kuin teoriaa oli muotoiltukaan...

Köyhyyttä ja alikehittyneisyyttä esiintyy yhtaikaa ylenmääräisen ja nopeasti kasvavan rikkouden ja tuhlaavaisuuden kanssa samalla, kun näemme ennennäkemättömän valta-via voittoja, sokeaa markkinafetisismiä (taloudellista uusliberalismia), yleistä rikollisuut-

¹ Painos 13. tammikuuta 1898. Zola asettui kiivaasti juutalaisen kapteenin Alfred Dreyfusin puolelle Ranskan hallitusta vastaan, kun Dreyfusia syytettiin maanpetoksesta Saksan hyväksi. Zolan piti paeta maasta, jottei joutuisi pidätetyksi, ja hän asui Englannissa yli vuoden. Zola oli yksi tuotteliaimmista kir-jailijoista, imperialismiin ja kapitalismin tuottamien sosiaalisten olojen kriitikko ja samalla Fourierin tyyp-pinen maltillinen utopia-ajattelija sekä yksi kaikkien aikojen ensimmäisistä arkikielen ja murteen hyö-dyntäjistä.

ta ja erityisesti talousrikollisuutta (jota usein harrastavat todellisen elämän ”liberaalit”), hyveiden rappeutumista, ekologisia katastrofeja ja ilmastonmuutoksia, terrorismia, salauskontoja, läntisten rikkaiden yhteiskuntien päämäärättömyyttä ja tavoitteettomuutta, etenemistapoja koskevien näkemysten puutetta (tai kulttuuristen missioiden puutetta) sekä kansallisvaltioita, joilla on vahva pyrkimys luoda RFID:n kaltaisten teknis-taloudellisten rakenteiden tai geneettisten testien avulla maailmanhegemonia tai ainakin saavuttaa alueellinen valta-asema...

Ei hyödytä pelkästään esitellä tätä ristiriitaa. Meidän täytyy toimia välittäjinä ja kehittää tapoja sen neutralointiin, siis mieluiten tehdä vapaudesta, oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta globaalia (tuoda etenemismahdollisuuksia, koulutusmahdollisuuksia, säädyllisen ja kunniallisen elämän mahdollisuuksia) jokaiselle kansalaiselle, samoin kuin meidän pitää tehdä itse kansalaisuuden käsitteestä globaali (mutta minkä kansalaisuudesta?).

Jotta saisimme tämän problematiikan ja muiden ongelmien kielteiset seuraukset neutraloiduksi (tasapainotetuksi ne)² tai jopa käännettyksi ne eduiksi, täytyy yksityisten ihmisten ja ryhmien osoittaa sosiaalisia hyveitä kuten rohkeutta, sitoutuneisuutta ja solidaarisuutta. Mutta vaikka ihmisellä täytyy olla positiivisia tunteita vastustaessaan tai kapinoidessaan sekä paljon muita (yksityisiä) hyveitä... on hyvä sallia itsensä olla ja jopa pakottaautua olemaan vapaa henki à la Zola ja ilmaisemaan mielipiteensä julkisesti.

Molemmat osat virtuaalisesta (tulevaisuuden) demokratiasta on nähtävä toisistaan riippuvaisina, vaikka tämän päivän näkökulmasta vaikuttaisi kuin ”valtioiden väliseksi ja globaaliksi” kutsuttu muoto aina määräisi ”valtion sisäisen tai lähialuedemokratian”. Riippuvaisuus isosta kuviosta ja maailmanluokan pelureista voi muuttua, kuten heikot merkit ovat osoittaneet esimerkiksi kansalaisjärjestöjen pakottaessa maailman talousfoorumin avautumaan.

Voidaanko markkinafundamentalismia tai uusliberalismia verrata tsunamiin?

Markkinafundamentalistien tekemä mullistus on melkoinen hyökkäys ”kansalaista” vastaan. Se kiihottaa demokraattista päätöksentekoon osallistumista vastaan kaikilla alueilla, sekä politiikassa, taloudessa, turvallisuudessa, kulttuurissa jne. Se tahtoo rikkoa porvarillisen vakaumuksen, että yhteiskunta on kansalaisia varten eikä osakkeenomistajia, pohatoita ja muita isokenkäisiä varten. Markkinoita ylistetään kuin kaikkivaltiaana jumalana – oikeudenmukaisina, palkitsevina tai rankaisevina, mutta varmasti loppujen lopuksi kaikkien parhaaksi toimivina.

Markkinafundamentalistit ovatkin olleet viime vuosina vallan menestyksekkäitä, koska heillä on strategia ja PR-taitoa sekä (valheellisen tieteellisiä) asiantuntijaryhmiä, ostettuja ”puolueettomia” tiedemiehiä... Kadunmies saattaa tänään jo väittää olevan luonnollista ottaa toinenkin työpaikka, koska yksi työ ei riitä perheen elintason säilyttämiseen. Mikä herjaus ammattiliitoille ja työneuvostoille!

2 Ilmaisua suosii Franz Josef Radermacher, ”Balance or Destruction – Ecosocial Market Economy as Key to Global Sustainable Development”, Global Contract Foundation, Hampuri, 2004

Mitä jos verrattaisiin tsunamia ja globalisaatiota? Katoaisiko jälkimmäinenkin (tai menettäisikö voimansa) jonkin ajan kuluttua? Onko globalisaatio kuin muoti, vai eikö sen suuntaa voi kääntää? No, se riippuu millä aikaskaalalla asiaa ajatellaan, ja myös siitä, miten suvaitsevaisia arvoparadigmoja kohtaan ollaan: tsunamiparadigma kyllä sisältää useita puutteita. Se on selvästi mahdollinen lyhyen aikajänteen strategia: juostaan kar-kuun hyvin rakennettuun taloon odottamaan, että hyökky menee ohi. Mutta mitä tapah-tuu, jos tullaan taas pintaan ja huomataan, että ympäristö satojen tuhansien neliömailien alalta on tuhoutunut? – Nyt kahdenkymmenen vuoden uudenlaisen globalisaation jäl-keen (vältämme kutsumasta sitä imperialismiksi) ei ole missään koko maapallolla jäljel-lä tuhoamatonta ympäristöä eikä missään pakopaikkaa... eikä ulkoavaruuteenkaan vielä pääse, jos pääsee koskaan.

Jos tsunamit ovat olleet eloonjäämiskysymys (sadoille) tuhansille, globalisaatio seu-rauksineen – yksityiskohtina näemme ilmaston ja ympäristön ja myös miljoonien ih-misten elinympäristön ja elämänmahdollisuuksien huononemisen – on yleisellä tasolla eloonjäämiskysymys koko ihmiskunnalle. Siksi on hyvä esittää vertailun seuraukset ja todeta, että globalisaatio (ainakin tällä lailla toteutettuna kuin tähän asti) on suunnatto-man paljon pahempaa ja pitkävaikutteisempaa.³

Yhteen syyhyn perustuvan ajattelutavan antiikkisuuden voi osoittaa myös kokonai-sella teorioiden kirjolla samoin kuin realiteeteillakin. Ensin olisi mainittava moniker-roksisuus, ja sitä seuraisi suuryritysten valvonta (sen puute), (heikot) siviiliyhteiskunnat, sisäkkäisyys, maailman tasapaino (sen tarve), kapitalokratia, strukturaalinen totalitaris-mi, maailmanhallinto (sen puute), jne., joskaan tässä ei ole oikea paikka käsitellä näitä tämän enempää.

Entäpä se vanha kokemus, että jonkun täytyy olla ensimmäisenä ottamassa vaihtoehtoisia askeleita? Euroopan päätehtävänä seuraavien vuosikymmenten mittaan pitäisi olla uusien ajatusten ja muotojen luonti ”sisäiselle/sisemmälle” demokratialle ja ”ulkoiselle/kansojen väliselle/poliittisten kokonaisuuksien väliselle demokratialle”⁴ ja niiden tarjoa-minen maailmalle malliksi, jota seurata (ei puheissa vaan eletyn esimerkin avulla).

Mitä se saattaisi Euroopalle (maailman johtavana alueena) merkitä, sitä käsitellään li-sää kun on määritelty kaksi jo mainittua demokratian tyyppiä. Demokratiaa koskevia kä-sityksiä ei ole oikeastaan käsitelty jälkimmäisessä mielessä tähän mennessä, mutta niistä täytyy kiireesti keskustella (monine eri puolineen). Näiden kahden demokratiatyypin vä-linen ero ilmenee siinä erossa, mikä näkyy myös ilmaisujen ”tämän päivän demokratian tulevaisuus” ja ”tulevaisuuden demokratia (uusine muotoineen)” välillä (ja osia seuraa-vasta voitaisi pitää myös ensimmäisenä laajan tutkimusohjelman hahmotelmana):

3 Paras ja puolueettomin todistaja on ehkä Joseph Stiglitz, *Globalization and its Discontents*, New York, 2002

4 Ts. kansallisvaltioiden välinen, kahden tai monien välinen sekä (I)NGO:t kuten OPEC tai jopa NATO tai ILO tai Euroopan talousjohtajien foorumi sekä siviiliyhteiskunnan edustajat kuten Renaissance Euro-pe tai Attac.

Mitkä tulevaisuudet valtakunnallisille monikerroksisille demokratioille ja globaalille demokratialle?

a. Demokratia ajatuksena syntyi historiallisesti vasta-ajatuksena: papistoa, feodalis-mia, sotilas- ja puoluevaltoja ja totalitaarisia ideologioita vastaan.

Niin historiallinen kuin nykyinenkin kansallisvaltio on abstrakti siinä mielessä, että keskivertokansalainen ei pysty hahmottamaan suurinta osaa sen toimintalogiikasta, tois-in sanoen talous- tai rahoitusasioista, tieteestä, teknologiasta ja ulkopoliitiikasta. Toisek-si ja kolmanneksi ja läheisesti yhteydessä ensimmäiseen kohtaan, kansallisvaltio tarvit-see ideologioita (oman itsensä ja kansalaistensa tähden). Neljänneksi se pohjautuu täysin omaan valtamonopoliinsa, joka suuntautuu niin sisään- kuin ulospäinkin.

Nykyinen demokratia, nykyisen demokratian mahdolliset tulevat muodot tai versiot tai kokonaan uudet variantit joutuvat kohtaamaan monet tässä mainitut haasteet, ennen kaikkea globaalien talouden haasteet sekä ne, jotka liittyvät miltei kaikkien elämänalojen globaalistumiseen. Demokratiaa on pidetty parhaana politiikan muotona ja silti siinä on esiintynyt ja esiintyy vakavia puutteita. Siksi demokratia on epävarmemmalla pohjalla kuin koskaan ennen ja siksi sen tulevat rakenteet ovat todennäköisesti täysin erilaisia. Tai vaikka: nykyisen demokratian versioiden eloonjäämismahdollisuudet heikkenevät, koska niitä tosiasioita, joille se aikanaan pohjautui, ei enää ole olemassa.

Tärkeiden muutostekijöiden luettelo on seuraava (ei kuitenkaan täydellinen):

”Poliittiset kokonaisuudet” (erityisesti supervallat ja/tai globaalit toimijat) ovat kas-vaneet kokoihin, jotka ylittävät monin verroin tavallisen kansakunnan koon (esimer-kiksi Kiina ja Intia, mutta myös EU, jossa on 461 miljoonaa kansalaista ja lisää tulossa; suurvalloilla on tapana toimia yksipuolisesti). Koko on yksi epävarmuutta aiheuttavista päätekijöistä: niin väestön koko kuin rahoituksenkin koko, infrastruktuurin ja ylikan-sallisten (ennen ”monikansallisten”) yritysten koko, internetin koko ja maailman ongel-mien koko, esimerkiksi ympäristön tilan, raaka-aineiden saatavuuden, A-, B- ja C-asei-den ketjun sekä maapallomme noin 200 valtion hierarkioiden koko.⁵

Toinen muutostekijä on nykyinen dynamiikka, kolmas on kompleksisuus.

Tiede ja teknologia kehittyvät niin nopeasti ja niin monimutkaisiksi rakenteiltaan, et-tä muutos vanhentaa rakenteita ja tilanteita valtavaa vauhtia, minkä tähden joudumme todistamaan uskomatonta epäsynkroniaa eri yhteenliittymissä, esimerkiksi 1600-luvun autoritaarisuutta yhdessä pitkäaikaisen demokratian kanssa, ja monien hämmästykses-si jopa Euroopan parlamentissa istuu nykyaikaisia maltillisia sosiaalidemokraatteja rin-ta rinnan entisaikaisten stalinistien vieressä.⁶ Lisäksi: päätöksentekotilanteet tieteen ja teknologian piirissä kaipaavat uudenlaisia johtajuuden muotoja... neljäs tekijä.

Lisäksi kuvaan kuuluvat ideologiat. Yksi on oikeudenmukaisuuden ideologia. Mi-ten oikeudenmukaisia valtiot sitten ennen olivatkaan, nykyisin globaali oikeudenmu-kaisuus on erittäin kyseenalaista esimerkiksi ajateltaessa maailmanlaajuisia resurssien

⁵ ks. erityisesti luetteloa ”World Problems and Issues” teoksessa ”Yearbook of International Organisa-tions”, Vol.5, UIA, Brysseli

⁶ Ei ihme että hollantilaiset ja ranskalaiset äänestivät Euroopan perustuslakia vastaan...heillä ja muil-lakin Euroopan demokratiolla on mitä erilaisimpia näkemyksiä ja malleja demokratiasta (lyhyt vai pitkä aikajänne, sektoraalinen vai multisektoraalinen, yksinkertainen vai monimutkainen, status quo vai muu-toksia, jne.)

tai tiedon prosessoinnin⁷ jakaantumista (suositeltava kirja aiheesta Franz Josef Radermacher, op. cit.).

Toinen ideologia on yksi siviiliyhteiskunnan keskeisiä piirteitä, nimittäin *vapaaehtoisten tekojen ideologia*. Ovatpa vapaaehtoiset teot miten arvokkaita hyvänsä paikallisella tai alueellisella tasolla, niiden maailmanlaajuinen vaikutus strategiaan päätöksiin on valitettavasti melkein yhtä tyhjän kanssa.

Kuitenkin näiden kahden kaltaiset ideologiat ovat jokseenkin ainoat voimat, jotka mahdollisesti pystyvät luomaan kontrollielementtejä elämän kaikkien alueiden kasvavaa rikollistumista vastaan ja hillitsemään koko maapalloa uhkaavaa ekologista lyhytnäköisyyttä, sillä suuremmat kokonaisuudet (maapallon mittakaavassa) ovat toteamassa kontrollin aina vain vaikeammaksi, ellei suorastaan illusoriseksi.

Erittäin hyvä ilmaisin on Euroopan oikeusasiamies. Kyseinen lain reuna-alueille asettuva instituutio kuuluu Euroopan instituutioista tunnetuimpien joukkoon. Sen luonteen kuuluva vapaaehtoisuuden aste näkyy siitä, että yli puolet niistä valituksista, joita sille lähetetään, tulee internetin kautta.

b. Onpa ”tulevaisuuden demokratian” ajatus mikä vain, siinä pitäisi tiedostaa nykyisin kuviteltavissa olevat riskit, tuomiopäiväennusteet ja villit kortit. Pitäisi olla hätäsuunnitelma mitä niille tehdä! Mutta ennen kuin esitän epätäydellisen luettelon, täytyy mainita kaksi nykyisen teorian ja reaali maailman keskeistä piirrettä.

- Jos pyrittäisiin vertaamaan demokratioiden ja muiden yhteiskuntamuotojen aggressiivisuutta, tilastolliset todistelut olisivat mutkikkaiden määrittelykysymysten tähden erittäin huteria: mikä on ”demokraattista”,⁸ mikä on ”reilua”, mitä on ”aggressiivisuus”, mikä muodostaa ”konfliktin”?⁹
- Mitä on tähän asti tapahtunut demokratioille, kun ne ovat joutuneet vaaraan, ja mitä niille tapahtuisi tulevaisuudessa? Rajoittivatko ne silloin ja rajoittaisivatko ne tulevaisuudessa omaa sisäistä demokratiaansa puolustautumistarpeen ajaksi sekä uudistivatko ne demokratian silloin ja uudistaisivatko ne sen tulevaisuudessa, kun vaaraa ei enää olisi?

⁷ Pitäisi lisätä, että myös monessa muussa suhteessa: ihmisten kesken (poliittiset ja sotavangit), naisten ja työläisten oikeudet (ja tasa-arvoasiat), pääsy asiakirjoihin (Euroopan tiedonvapauslaista on puhuttu vuodesta 2000 lähtien), oikeus analysoida ja/tai hallita suuryritysten ja valtion tilivelvollisuutta samoin kuin omaa itseäkin koskevia tietoja (tiedollinen itsemääräytyvyys) tai muiden maapallon alueiden talousmahtien yritykset ostaa itseään sisään läntisiin rakenteisiin liberalismin teorian mukaan (kuten nyt on tilanne intialaisen teräsjätin, Mittalin, yrittäessä vallata luksemburilais-ranskalaista Arcelorlia) jne.

⁸ Yksi yritys voisi kuulua näin: yksilön ihmisoikeudet ja autonomia, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja vapaus (puheen, ilmaisun, uskon ja omien arvojen vapaus, vapaus organisoida yhdistyksiä ja sosiaalisia aktiviteetteja, edistää päämääräänsä, vaatia oikeutta jne.) sekä pyrkimys hankkia kaikille mahdollisuus koulutukseen, työhön ja globaalisti yhteisten perustarpeiden saantiin, esimerkiksi ruuan, suojan ja tiedollisen itsemääräytyvyyden saantiin.

⁹ ks. erityisesti Wolfgang Merkel, In Case of Doubt: Pro War, saksalaisessa viikkolehdessä Die ZEIT, Hampuri, 17/2006

Mitkä ovat olleet tähänastiset puolustautumiskeinot mitäkin vaaraa vastaan, mitä vaaroja on odotettavissa tai mitä voidaan kuvitella? Mitä keinoja on ehdotettu ”demo-kraattisten vastakeinojen” nimikkeen alla?

- Ydintalvi ... saattaisi syntyä jos riittävä määrä atomipommeja räjäytettäisiin;
- B- ja C-asein käyty sota;
- Tietyn kokoiset sodat (mukana taistelevien sotilaiden määrä, aseiden määrät ja laadut, sota-alueet, siviiliuhrien määrä... kattavampia kuin esimerkiksi Vietnamin sota tai Irakin kaksi sotaa);
- Tsunamit, hurrikaanit, merenpinnan nousu, Hollannin ja Pohjois-Saksan tasangot, matalat saaret, satamakaupungit jne.;
- Terroristihyökkäykset kuten 11.9.2001 (tai vielä tuhoisammat);
- Uskonnollinen fanaattisuus useammalla kuin yhdellä puolella (kuten esimerkiksi Intiassa, missä hindut joskus käyttäytyvät muslimifanaatikkojen tapaan);
- Raaka-ainepulat, esimerkiksi öljy, kaasut tai uraani jne. (Energia-NATO!¹⁰);
- Pääsy globaalisti yhteisiin tarpeisiin kuten vesi, energia, ruoka, kasvatustieto jne.;
- ”Epätasapainoiset” tilanteet (Radermacher);
- Tilanteet, joissa jokin osapuoli on aseeton tai varautumaton puolustautumiseen tai ainakin yksi osapuoli kuvittelee toisen olevan puolustautumiseen varautumaton ja siksi hyökkää;
- Yhdysvaltain dollarin kriisit (yhä useammat taloudelliset toimijat alkavat ilmaista aikomuksia myydä Yhdysvaltain dollarinsa).

Kohdat *a* ja *b* on yhdistetty taulukossa 1. ”*a* ja *b* yhdessä nähtynä” sallii tehdä sen päätelmän, että demokratian näkymät ovat synkeät, ellei yritetä, toivottavasti onnistuneesti, saada suurinta osaa maapallon kansoista aloittamaan välittömästi hätätilanteisiin varautumisen niin globaalisti kuin paikallisestikin globaalin ”hallinnon” alaisuudessa. Työ tehtäisiin mahdollisimman vapaaehtoisin voimin, mutta jos ei, uhkana olisivat sanktiot missä suinkin mahdollista ja asiallista (valtava tutkimushanke-ehdotus – sic!).

¹⁰ ks. saksalaista viikkolehteä Der SPIEGEL 13/2006 ”Der neue Kalte Krieg – Kampf um Rohstoffe”, Hampuri (Uusi kylmä sota – taistelu raaka-aineista)

Taulukko 1.

	2006		Ongelmat, Epävarmuudet Riskit Tuomiopäivä- mahdollisuudet Villit kortit	Vastatoimet ja demokra- tiaan paluun todennäköi- syys	X vuotta on- gelmanrat- kaisun jäl- keen
Menneitten ja nykyis- ten demok- ratioiden tendenssit	Paikal- linen	Koko	1	101	1101
		Dynamiikka	2	102	1102
		Kompleksisuus	3	103	1103
		Tiede ja teknologia	4 A	104	1104
	Glo- baali	Koko	5	105 B	1105 B1
		Dynamiikka	6	106 B'	1106 B1
		Kompleksisuus	7	107 B	1107 B1
		Tiede ja teknologia	8	108 B'	1108 B1
Tulevaisuu- den demo- kratiat	Paikal- linen	Koko	9	109	1109
		Dynamiikka	10	110	1110
		Kompleksisuus	11	111	1111
		Tiede ja teknologia	12	112	1112
	Glo- baali	Koko	13	113	1113
		Dynamiikka	14	114	1114
		Kompleksisuus	15	115	1115
		Tiede ja teknologia	16	116	1116 C

→ Dynamiikka →

Taulukon 2 integrointi taulukkoon 1 lisää ennen kaikkea kompleksisuutta. Kompleksisuutta ei voi kuitenkaan arvioida itsenäisenä tarkastelematta ratkaistavana olevia ongelmia. Globaalissa tilanteessa 2050/2075 demokratian kompleksisuus on todennäköisimmin kasvanut ääriin, joita tähän mennessä ei ole koettu mutta jotka soveltuvat sen ajan dynamiikalle ja rakenteille.

"Paikallista" pitäisi täydentää "alueellisella", sillä paikallinen olisi liian pientä (vaikka puhuisimme kymmenmiljoonaisesta suurkaupunkialueesta) tai liian epätaloudellista, jotta voitaisiin pitää niin monia parlamentteja ja koko sitä ylästruktuuria, joka tarvittaisiin sisällyttämään kaikki alirakenteet. "Alueen koko" olisi 20–40 miljoonaa ihmistä.

Suomi on huomattavasti pienempi kuin alue, mutta sillä on merkittävää dynamiikkaa. Se ei ole oikeastaan kompleksinen, sillä päätöksenteko on vielä ymmärrettävää, eikä tiede- ja teknologiajärjestelmä -alue kata kaikkia tieteitä eikä teknologioita. Ei tarvitsekaan kattaa, koska ne, joissa Suomi on hankkinut globaalin johtoaseman, ovat riittävän tuottoisia, jotta muiden alojen tuotokset voidaan ostaa. "Ekolokeroteoria".

Argentiina on laaja alueeltaan (toisin kuin muut samaan ryhmään kuuluvat), mutta ei dynaaminen eikä kompleksinen, eikä siellä ole mainittavan kokoista tiede- tai teknologiajärjestelmää.

"B" (Eurooppa tai EU) Tässä on jo joitain uuden kansainvälisen rakenteen piirteitä, mutta vasta "C" sisältää suurimman osan niistä.

EU on suuri, mutta sen dynamismi ja tiede- ja teknologiajärjestelmä (benchmarkkaus/Lissabonin kokous) eivät riitä, ja se on jopa liiankin kompleksinen! Kun on tehty tarpeelliset toimet (montako vuotta myöhemmin?)... se kasvaa yhä lisää, sanotaan 600 miljoonaan... ja sen dynamismi ja tiede- ja teknologiajärjestelmä kasvavat taas maailman johtoon (tai johtavien joukkoon), kun taas sen kompleksisuus säilyy yhä liiallisena.

Euroopan lopullinen läpimurto "C":hen ei ole vielä tapahtunut eikä tapahdukaan, ellei aleta ajattelemaan todella globaalisti, hyväksyttyä globaalia vastuuta ja kyetä sovittamaan omia paikallisia ja alueellisia ongelmia enimpien globaalien kanssa. Isolationismin ja omavaraisuuspyrkimysten vaarat ovat todelliset. Ne on vaikea pitää mielessä ja niitä vastaan on vaikea jaksaa koko ajan suojautua, ja monille ne tuovatkin kovia kiusauksia.

Skeeman potentiaali on jopa 48 skenaariota, jos aktivoidaan pystysuoralla Ongelmat-akselilla kuvatut 16 skenaariota esimerkiksi täydentämällä ne vuosikymmeniä myöhäisemmällä skenaarioilla, jolloin vastatoimet olisi käynnistetty ja nähtäisi myönteisiä tai kielteisiä tuloksia. Tämän julkaisun muoto pakottaa meidät tyytymään seuraaviin kolmeen:

”A” voisi olla Argentiinan, Puolan tai Thaimaan kaltaisten keskikokoisten, kompleksisten, dynaamisten maiden nykytila, jossa nimenomaan epätoivoisesti pyritään ainakin säilyttämään nykytätisyys tieteen ja teknologian johtaviin maihin tai lyhentämään etäisyyttä.

”C” edustaa edistyneintä maata (tai yhtä edistyneimmistä), aluetta tai globaalia toimijaa vahvan työnnon jälkeen (pohjautuupa se mille menetelmälle hyvänsä, ideologialle tai järkisyyllle) esimerkiksi vuonna 2075 (skenaarion perusvuosi olisi 2055 eli noin 50 vuotta tästä hetkestä). Sen koko on ”suuri” (globaali), dynamiikka ”korkea”, kompleksisuus olisi ”äärimmäinen” ja tiede ja teknologia ”käsittämätöntä” tämän päivän mittapuulla.

”B” (ja B’) symboloivat Euroopan nykyisiä eri tasoja, B1 Eurooppaa 2075, ellei se hyp- päisi tasolle ”1113–1116”, toisin sanoen on tietenkin toivoa, että Euroopasta (B) tulisi lopulta ”C”.

Vilauksia ratkaisaista

Mainitut neljä tekijää (ja kaksi ideologiaa) herättävät paradigmaattisesti kysymyksen demokratian uusista muodoista, etenkin kysymyksen (kansainvälisestä) parlamentti- en hierarkiasta ja sen vallan jakautumisesta. Voisiko niillä olla taulukossa 2 esitetyn kal- tainen rakenne (joka voisi ainakin osittain toimia internetitse joko virtuaalisena tai si- muloituna... ja joka pyrkii sisällyttämään itseensä moninaisia demokratian muotoja) ja voisiko joillain tasoilla olla auktoriteettia rajoittaa ylikansallisten yritysten tai jopa teol- lisuudenhaarojen valtaa ja/tai kokoa, väestömäärää, poliittis-uskonnollisten johtajien ja sotilasjohtajien vaikutusta, saastumista ja taloutta (rahoituspuolta)? Tämän ehdotuksen periaatteena (jota tässä ei voi tarpeellisessa määrin tai tämän enempää käsitellä, ja josta kiitos kuuluu suurilta osin Johannes Heinrichille ja Joseph Huberille – ks. kirjallisuus- luetteloa) on muuttaa todellinen valta (rajoitetuksi) lailliseksi vallaksi.

Taulukko 2.

YK alajärjestöineen				
Maailman parlamentaarikkojen kokous ~ 750 yhteensä, ~ 600 kansallisten parlamenttien edustajaa, 30 kustakin erityisparlamentista				
Tiedeparla- mentti 4 aliparlamenttia Perusarvot Kulttuuri Poliittinen ra- kenne Talous	Armeijoiden parlamentti 4 aliparlamenttia Perusarvot Kulttuuri Poliittinen ra- kenne Talous	(I)NGO-parla- mentti 4 aliparlamenttia Perusarvot Kulttuuri Poliittinen ra- kenne Talous	Teollisuus- ja rahoitusparla- mentti 4 aliparlamenttia Perusarvot Kulttuuri Poliittinen ra- kenne Talous	Maailman us- kontojen parla- mentti 4 aliparlamenttia Perusarvot Kulttuuri Poliittinen ra- kenne Talous

Taulukossa mainitut neljä aliparlamenttia on tarkoitettu luetellun mukaiseksi hierarkiaksi... ei niin, että filosofit tai etiikan alan ihmiset olisi tarkoitettu salaisiksi hallitsijoiksi... jokaisessa perusarvo aliparlamentissa on edustajat toisista kolmesta aliparlamentista.

Muutama sana "aliparlamenteista", koska nykyinen poliittisten puolueiden järjestelmä on usein itse varsinainen ongelma eikä ongelman ratkaisu: aliparlamentit ovat kommunikaatioteorioihin pohjautuva yritys antaa yhteiskunnan eri ryhmille tai mielipiteille ilmaisumahdollisuus, oikeus tulla kuulluksi... ne muodostavat hierarkian, jossa joka tasolla on selkeät kompetenssit ja yhteistoimintaperiaatteet... ja aliparlamentteja voidaan soveltaa sekä kansallisesti että kansainvälisesti/globalisti.

Yksi syistä, miksi puolueet ovat ongelma, on joka tasolla enenevä lobbaus, jota vähän aikaa sitten taas paheksui Thomas Leif & Rudolf Speth (Hrsg.), *Die fünfte Gewalt – Lobbyismus in Deutschland*, Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2006 (Viides valtiomahti – lobbaus Saksassa)

Tämä ehdotus vie meidät YK:n tulevaisuuden peruskysymyksen äärelle, kysymään koko nykyisen noin 300 poliittisen kokonaisuuden tulevaisuudesta (ylikansalliset ja mafiamaiset rakenteet lasketaan mukaan). Pystyvätkö tällaiset erittäin rakenteiset järjestelmät ¹¹ kehittämään uusia oppivia ominaisuuksia (omiin sisäisiin rakenteisiinsa, päätöksentekomenettelyihinsä, tietovirtoihinsa sekä niiden välille)? Tai: miten voitaisiin muuttaa tällainen sektoraalisia parlamentteja ja aliparlamentteja sisältävä järjestelmä hallinnoksi, joka rohkaisee ja käskää kertomaan tiedon avoimesti samoin kuin kehottaa hankkimaan tietoa ja hallitsemaan loputonta globaalia tilaa, ja ottaa siviiliyhteiskunnan mukaan päätöksentekoon? ¹²

On myös esitettävä tulevaisuudentutkijan kysymys, joka ehkä muille kuulostaa hullulta: Mitä ylipäätään tapahtuu, ja mitä erityisesti tapahtuu demokratialle, kun informaatio- ja kommunikaatioteknologioiden prosessit jatkuvat ja nopeutuvat ja koneista tulee ihmisiä älykkäämpiä? Pitääkö silloin ottaa mukaan humanoidiparlamenttikin? Vai muuttuvat koneet luojiaan käskyttäviksi olioiksi, koska nämä eivät omilta sisäisiltä kiistoiltaan pysyneet – kuten tavallista – ajoissa päättämään, mihin varokeinoin olisi ryhdyttävä?

Ja lopuksi: Mitä demokratia nykyisin todella tarkoittaa Yhdysvaltain tai Saksan kaltaisissa liittovaltioissa? Se tarkoittaa monta eri asiaa. Vaikkei olekaan hyvän kirjoitustavan mukaista käyttää paljon pitäisi-ilmaisuja, esitämme tässä epätäydellisen luettelon:

- Rajoituksia suuryritysten vaikutusvaltaan ja/tai lobbaukseen samoin kuin sääntöjä suuryritysten hallintoon (ylikansallisia yrityksiä on syytetty omien ulkopolitiikkojen ajamisesta alkuperävaltioittensa tai pääpaikkansa sijaintivaltion ohi);
- Rikkaiden ja köyhien välisen kuilun jatkuvan kasvun lopettaminen (maailmanlaajuisesti ja myös kansakuntien/maapallonpuolikkaiden sisällä) kuten ehdotettiin Global Marshal Plan Initiative -aloitteessa; tai veroparatiisien kontrolli, kuten OECD jo kauan sitten ehdotti, jne.;
- Markkinafundamentalistien aktiviteettien rajoittaminen; sen osoittaminen, etteivät heidän ajatuksensa ole koskaan oikein toimineet ja että esimerkiksi Yhdys-

11 Tavallaan muistuttaen Karl Deutschin "hallituksen hermoja".

12 Olisi hyödyllistä esittää kysymys, missä määrin EU:ta (ottaen huomioon sen historia ja epäonnistumiset, kuten perustuslaista pidetyt kansanäänestykset) voidaan pitää näiden kysymysten nimenomaisena koekenttänä.

On tosiasia, että Brysselissä ei päätetä oikeastaan mitään (EU:sta – pysytään EU-esimerkissä) ilman Euroopan mahtavimman lobbaryhmän, Euroopan talousjohtajien foorumin (European Round Table of Industrialists, ERTI), suostumusta. Monet siviiliyhteiskunnan edustajat yrittävät painostaa komissiota toisaalta institutionalisoimaan ERTI:n vaikutus (ottamaan ERTI:n mukaan myös pienten ja keskisuurten yritysten edustus) ja toisaalta luomaan vastapaino institutionalisoimalla myös siviiliyhteiskunnan vaikutus.

valtain hallituksen sekaantuminen asioihin on erittäin yleistä (siis teorian kaikkein voimakkaimman kannattajan itsensä... mutta ei kyllä luotettavimman); tai kapitalokratian (missä kapitalismi asteittain ja täysin laillisesti kaataa demokraattiset instituutiot) lopettamisen vaatimus, eli kansalaisilla tulee olla mahdollisuus tietää mikä on heidän suhteensa heitä hallitseviin... kun taas "globaaleina aikoina" anonyymit tahot kaukana muualla tekevät päätökset tuntematta paikallisia tai alueellisia olosuhteita;

- Tuomitaan nykyinen imperialismi ja totalitarismi, toisin sanoen raa'an sotilaallisen voiman käyttö tietyn taloudellisen opin vallitsevan aseman takaamiseksi (virallista kieltä) tai 1800-lukulainen idea yhden kansallisvaltion hegemoniasta.

Näkymät

Pysyäksemme realisteina – ei olisi viisasta toivoa tai vaatia, että koko maailma rupeaisi yhdellä kertaa demokraattiseksi. Demokratia oli ja on länsimainen, eurooppalainen ajatus ja täynnään vaikeasti toteutettavia vaatimuksia (myös vaikeasti selitettäviä niille, joille demokratia ei ole tuttua). Jos lieventäisimme länsimaiden yhteistä tavoitetta saada koko maailma demokraattiseksi, länsi voisi menestyä pitkällä aikavälillä paremmin yksinkertaisesti siksi (ja tämä on uskonasia), että nykytieteen ja teknologian edistysaskeleet eivät ole riippumattomia kulttuuristaan, valistuksen kulttuurista, "sapere aude":sta, jokaisen kansalaisen oikeudesta vaatia tyydyttävää selitystä kaikkeen, mikä hänestä vaikuttaa epäselkeältä tai epäoikeutetulta.

Jälkikirjoitus

EU innovatiivisimpana kaikkien uusien demokratian muotojen kehittäjien joukossa?

Amerikkalaisen kirjailijan Jeremy Rifkinin lainaaminen saattaisi auttaa, ettei meitä arvosteltaisi eurofanaattisuudesta. Rifkinin analyysin mukaan EU:n lupaavuus parempana (maailman) ongelmien ratkaisijana juontuu siitä, että EU edustaa rauhanomaista konfliktinhallintaa, että se yrittää vähentää ympäristötuhoja kovemmin kuin useimmat muut ja että sen alueella ihmisten yleinen hyvinvointi arvostetaan korkeammalle kuin muutamien harvojen voitot (mutta se on vaikea todistaa!).

Jotta olisimme reiluja Yhdysvaltoja kohtaan, Euroopan ulkosuhteet ovat olleet taloudellisesti hyväksyttäviä siksi, ettei sen ole tarvinnut liata käsiään Yhdysvaltain tarjoman turvavarjon takia. Eurooppa on tosiaan tulossa valtavammaksi demokraattiseksi kokonaisuudeksi kuin on vuosikymmeniin nähty... ja vaikka tähänastinen tulos on vaikea, lopputulos on auki.

Mutta ei liene kiellettyä lopettaa toivelistaan, jossa on Euroopan demokratian tavoitteet, jo osin saavutetutkin:

- Euroopan identiteetti syntyy sen monimuotoisuudesta (vaikka yhden kielen, englannin, asema "virallisena" kielenä kasvaa, ja aikanaan tulee "perustuslaki");
- Rauha Euroopan ja sen naapureiden alueille;

- Euroopan riippuvuus muusta maailmasta vähenee (esimerkiksi raaka-aineiden suhteen);
- Vaurautta jäsenmaille ja laajemmallekin lähialueelle, solidaarisuutta ja apua maapallomme vähemmän kehittyneille alueille (ihmisten ja vallan yhteen soveltamista);
- Kulttuurin kehitystä (esimerkiksi meneillään oleva tarve tasapainottaa uudelleen vapaus ja tasa-arvo/sosiaalinen solidaarisuus), elintasoja, ympäristön suojelua, tiede- ja teknologiakasvatusta (esimerkiksi Lissabonin visio/strategia) samoin kuin ymmärrystä ihmisen ja ihmiskunnan päämääristä;
- (Kulttuuri)vision ja toimintaohjelman laatiminen Eurooppaa varten tai Euroopalle ja länsimaille yhdessä (tähän kuuluu vastuu tulevista eurooppalaisista ja ei-eurooppalaisista sukupolvista); Eurooppa kumppanina, ei koskaan kilpailijana etenäkään Yhdysvalloille tai muille globaaleille toimijoille ja voimatekijöille.
- Turvallisuutta niin Eurooppaan kuin muuallekin maailmaan;
- Vaihtoehtoisen, eurooppalaisen mallin kehittäminen demokraattiselle globalisaatiolle.

Kirjallisuutta

HORST AFHELDT, *Wirtschaft, die arm macht – Vom Sozialstaat zur gespaltenen Gesellschaft*, Verlag Antje Kunstmann, München, 2003 (Köyhdyttävä talous – sosiaalisesti vastuullisista valtioista sisäisesti jakautuneisiin yhteiskuntiin)

JOHAN GALTUNG, *Die andere Globalisierung – Perspektiven für eine zivilisierte Weltgesellschaft im 21. Jahrhundert*, agenda Verlag, Münster, 1998 (Toinen globalisaatio – maailmanyhteisön näkymiä 21. vuosisadalla)

BERND HAMM (Hg.), *Gesellschaft zerstören – Der neoliberale Anschlag auf Demokratie und Gerechtigkeit*, Kai Homilius Verlag, Berliini 2004 (Miten tuhota yhteiskuntia – uusliberaalien hyökkäys demokratiaa ja oikeudenmukaisuutta vastaan)

MICHAEL HARDT & ANTONIO NEGRI, "Empire", Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 2000

JOHANNES HEINRICHS, *Revolution der Demokratie – Eine Realutopie*, Maas Verlag, Berliini, 2003 (Miten revolutionarisoida demokratia – realistin utopia)

JOSEPH HUBER, GG-Szenario – 159 Artikel für einen neuen Gesellschaftsvertrag, Edition Büchergilde, Frankfurt/M., 2005 (Perustuslakiskenaario – 159 artiklaa uudeksi "yhteiskuntasopimukseksi")

JEREMY LEGGETT, *Global Warming*, Oxford Univ. Press, 1990

MICHAEL MANN, *The Incoherent Empire*, Verso Publications, 2003

Intia, Kiina ja demokratian tulevaisuus

Takuya Murata

Hawaii Research Center for Futures Studies

Albstrakti

Intia ja Kiina ovat tärkeimpiä kehittyviä valtoja. Ne voivat pehmeällä voimallaan tarjota inspi-raatiota ja tulevaisuudenkuvia kehittyville maille. Ne myös sopivat yhteen näiden kanssa, kos-ka ongelmat ovat yhteiset. Tutkin kummankin maan mahdollisuuksia ja niiden yksilöllisiä piir-teitä: Intialla on kirjava jälkikoloniaalinen edustuksellinen hallinto, ja Kiina on johtava ehdokas astumaan aivan uudenvuodenlaiseen tulevaisuuteen edustuksellisen hallinnon tuolle puolen.

Johdanto

Tässä kirjoituksessa tutkitaan kahta 21. vuosisadan suurta, nousevaa valtaa, Kiinaa ja In-tiaa, ja niiden roolia tulevaisuuden innoittajana ja tulevaisuudenkuvien mallina. Tällä hetkellä seuraamme niiden taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen vaikutuksen nope-aa kasvua ja tähän liittyvän pehmeän vallan kasvua. Median näille kahdelle maalle an-taman huomion määrä on tyrmistyttävä, sillä niiden nopean kasvun aikana kehittyneet taloudet ovat lopettaneet kasvunsa. Tässä kirjoituksessa pohditaan seuraavia kysymyk-siä: Tarjoavatko Kiina ja Intia hallinnolle mallin, ja jos tarjoavat, millainen se on? Millä alueilla niiden malleilla on suurin vaikutus ja mitkä ovat ne esiin nousevat kysymykset, joita on tärkeää seurata?

Kun otetaan huomioon Intian pitkä liberaalisen, edustuksellisen hallinnon perinne, saattaa olla, että maa pysyy entisellä linjallaan. Intian mallissa on useita tärkeitä ominais-piirteitä, jotka erottavat sen muista. Ensinnäkin se on onnistunut käsittelemään kohta-laisen tehokkaasti suuria kielellisiä, etnisiä, uskonnollisia ja yhteisöllisiä jakoja. Toiseksi Intia sijoittuu edelleen lujasti kehitysmaiden joukkoon viimeaikaisesta huomattavasta ta-louskasvustaan huolimatta. Sillä on esimerkiksi suuri, köyhä maaseutuväestö ja huonosti integroitunut maantieteellinen alue. Näistä syistä johtuu, että Intian ratkaisut ovat usein erittäin hyvin sovellettavissa muissa kehittyvissä maissa, joita usein nimitetään ”nouse-viksi demokratioiksi”. Näin maat, jotka kaipaavat parempaa hallintomallia – ja tekevät erilaisia hallintokokeiluja – löytävät todennäköisesti paremmin itselleen sopivan mal-lin Intian koetelluista ratkaisuista kuin vallitsevasta Yhdysvaltain tai kehitteillä olevas-ta EU:n mallista. Tällä perusteella väitän, että Intialla on potentiaalia tulla erittäin vah-vaksi innoituksen lähteeksi kehitysmaiden liberaaleille, edustuksellisille hallituksille ja ”nouseville demokratioille”: maantieteellisesti puhumme Afrikasta, Keski-Aasiasta, Ete-lä-Aasiasta, Lähi-idästä, Indonesiasta ja Filippiineistä.

Ensi silmäyksellä Kiina näyttää varsin epätodennäköiseltä ehdokkaalta antamaan poliittista inspiraatiota, vaikka sen talouskasvu onkin nopeaa. Liberaalin, edustuksellisen demokratian huomiota herättävä puuttuminen ja Kiinan kommunistinen hallinto ovat useimmiten mainitut syyt. Vaikka syyt ovat perusteltuja, voimme toisaalta nähdä Kiinassa suorastaan intohimoista poliittisen osallistumisen tarvetta. Sen lisäksi Kiinan kansantasavallan vanha tapa tukea kolonialismin vastaisia itsenäisyysliikkeitä tuo Kiinalle kunnioitusta ja uskottavuutta monissa kehittyvissä maissa. Monet mielet ovat avoimina Kiinan innostamille malleille. Se, ettei Kiinassa ole liberaalia edustuksellista hallintoa, joka olisi sidoksissa menneiden aikojen teknologioihin, saattaa olla ennalta arvaamaton etu, kun ajatellaan kansan mahdollisuutta ”loikata” uuteen poliittiseen tulevaisuuteen. Se tarkoittaa, että Kiinan kansalla on melko hyvät mahdollisuudet ottaa käyttöön nykYTEKNOLOGIAA ja lähentyä sen avulla aidompaa demokratiaa, kuin mitä nykyisin yleisin edustuksellinen hallinto edustaa.

Kiinasta ja Intiasta on todennäköisesti tulossa suuria innostajia kaikilla tulevaisuuden aloilla hallinto mukaan lukien, ja ne astuvat Yhdysvaltojen ja jossain määrin Euroopan sijaan. Monet OECD:n ulkopuoliset maat pitävät länsimaista elintasoja ja poliittisia järjestelmiä mahdottomina saavuttaa, ja ne identifioituvat mieluummin kolmannen maailman suuriin valtoihin, joilta myös omaksuvat tulevaisuudenkuvansa. Kiina ja Intia saattavat merkittävästi ja suhteettomastikin muotoilla sitä, mitä demokratia tulevaisuudessa merkitsee monien OECD:hen kuulumattomien maiden kansalaisille. Monille kehittyvän maailman ihmisille ”demokratia” on hämärä, avoin termi, joka on vasta houkutteleva ihanne – kuin astia, joka odottaa täyttyvänsä merkityksellä. Vaikka OECD on hyvin voimakas, siihen kuulumattomilla alueilla elää kolme neljännestä maapallon väestöstä,¹ ja tässä artikkelissa käsitellään sen maailman osan demokratiaa.

Demokratiamarkkinoiden nousu

Vaalit ovat kalliita tapahtumia. Jo perustoiminnan tasolla ne vaativat, että on pystytettävä kymmeniä ja satoja tuhansia äänestyskoppeja ympäri maata, valmistettava äänestyslipukkeet, varmistettava ja käsiteltävä miljoonien äänestäjien henkilöllisyydet. Äänten keruu ja laskenta ja tulosten julkistaminen täytyy tehdä erittäin turvatuissa oloissa. Tässä arviossa ei ole huomioitu äänestäjien joukkoliikehdintää, vaalikamppailun aikaisia kulkeita eikä mainontaa, ei myöskään velvollisuutta tarjota kansalaisille ilmaista, julkista tietoa. Nämä kulut moninkertaistuvat, jos kansakunnalla on huono liikenneverkosto ja suuri tarve suojautua vaalivilpiltä tai etnisiltä jännitteiltä. Ajatellaan vaikka Intiaa vuonna 2004: valtakunnalliset vaalit maksoivat 245 miljoonaa dollaria.

Intian vaaleissa oli kompleksinen poliittinen ja organisatorinen logistiikka, jonka vertaista ei ole ennen nähty. Toukokuun 2004 valtakunnallisissa vaaleissa oli esimerkiksi 5 435 ehdokasta 230 rekisteröidystä valtakunnallisesta tai osavaltion tasoisesta poliittisesta puolueesta. Arvioidusta 650 miljoonasta äänestäjästä kävi äänestämässä noin 56 % eli 380 miljoonaa henkeä. Vaalikomissio työllisti vaalien hallinnoinnissa melkein 3,5 miljoonaa henkeä, ja arviolta 2 miljoonaa siviilipoliisia ja turvamiestä työskenteli järjes-

¹ Pohjois-Amerikan ja Euroopan (mukaan lukien Itä-Euroopan) väestöä on vain vähän yli miljardi, kun maapallolla 6,4 miljardia ihmistä. Haub 2004

tystä ylläpitämässä vaalien aikana. Vaalien järjestelyjen ja toteutuksen aiheuttamat suorat kustannukset nousivat noin 245 miljoonaan dollariin.²

En tietenkään tarkoita, että kustannusten suuruus oikeuttaisi autoritaarisuutta. Yksityissektorin teknologiaa voitaisiin kuitenkin käyttää vähentämään niitä 380 miljoonaa paperilappua, jotka nyt täytyy jakaa ympäri maata, joilla pitää äänestää ja jotka sitten loppujen lopuksi lasketaan jossain ääntenlaskentapaikassa. Informaatioteknologiaa, matkapuhelimia ja muita keksintöjä, jotka ovat mullistaneet yksityissektorin, ei vielä ole sovellettu edustuksellisen hallinnon keskeisiin prosesseihin. Viime vuosina on näkynyt vahvaa suuntausta innovaatioiden ilmestymisestä tälle alueelle.

Innovaatioita tarvitaan, jotta edustuksellisen hallinnon kustannukset säilyisivät kohtuullisina ja ympäristön kannalta kestävä kehityksen mukaisina. Edustuksellisten hallintojen suosimisen ja niiden muun kuin sotilaallisen tukemisen kannalta on tärkeää, että äänestämisestä tehdään kaikkialla kustannuksiltaan edullista, vähemmän saastuttavaa ja turvallisempaa. Maailmassa on vapaita maita 89 (46 %) ja osittain vapaita maita 58 (30 %).³ Viimeaikoina nämä luvut ovat olleet nousussa, ja uudet demokratiat Itä-Euroopassa, Keski-Aasiassa ja Afrikassa tarjoavat kasvavia markkinoita demokratiaan liittyville tuotteille.⁴ Johtavien demokraattisten maiden tuotevalmistajille ja konsulteille voi tulla taloudellisesti tärkeäksi varmistaa demokratiatuotemarkkinat itselleen, samoin siitä voi tulla poliittisesti ja symbolisestikin tärkeää, kun Yhdysvaltojen ja Intian kaltaiset kansakunnat kilpailevat demokratioiden kultaisesta kruunusta. Tutkitaanpa demokratiamarkkinoita hieman lisää – aloitetaan äänestämisestä.

Äänestyslaite

Äänestäminen on nykyisen ajattelun mukaan yksi demokratian olennaisimpia puolia. Jotta Intiassa olisi saatu alennetuksi jättimäisiä kustannuksia, siellä pidettiin vuonna 2004 maailman ensimmäiset täysin elektroniset valtakunnalliset vaalit. Kokeiltuaan paikallisesti valmistettuja elektronisia äänestyslaitteita (electronic voting machine, EVM) vuodesta 1999 asti Intian vaalikomissio päätti vuonna 2004 siirtyä kokonaan elektroniikkaan. Äänestyslaitteita oli 1 075 000, ja kukin niistä pystyi tallentamaan 3 840 ääntä.⁵ Kun otetaan huomioon, että kyseessä oli ensimmäinen tällainen yritys, se onnistui huomattavan hyvin. Suurin osa laitteista toimi moitteetta, ja vain pieni osa oikutteli – 1 800 kappaletta miljoonasta, jolloin äänestäjien oli käytävä antamassa äänensä uudelleen.⁶

Elektroninen äänestäminen suoritetaan laitteella, joka tallentaa tiedon muistiinsa, eikä siinä käytetä paperia. Järjestelmässä ei tarvita monimutkaista tietotekniikkaa tai matkaviestimiä. Äänestäjien on edelleen mentävä paikan päälle äänestyskoppiin ja painet-

² Verma 2005

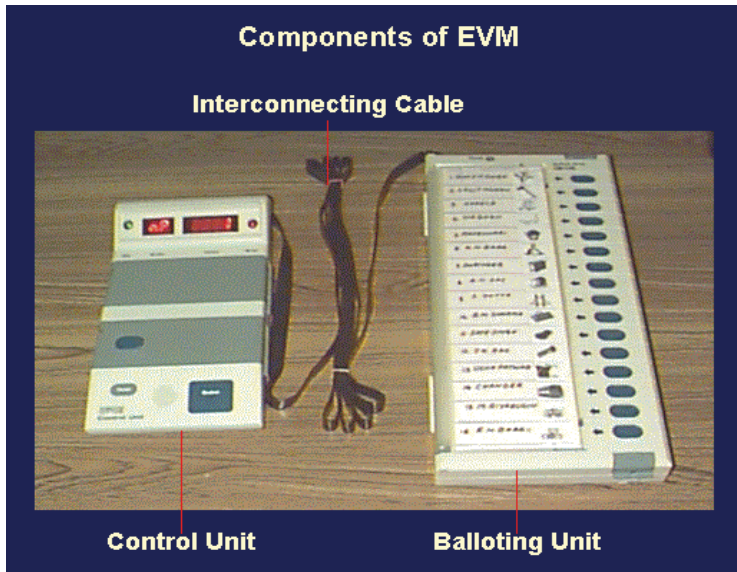
³ Freedom House Survey 2005

⁴ Lindberg 2006. Kesäkuuhun 2003 mennessä 44 Saharan eteläpuolisen Afrikan 48 valtiosta oli pitänyt ns. perustavat vaalit, joilla tyypillisesti siirrytään pitkästä autoritaarisesta hallinnosta aloittelevaan demokraattiseen hallintoon. Näistä valtioista 33 oli ehtinyt käydä kahdet vaalit, 20 oli kokenut kolme keskeytymätöntä vaalikautta, ja seitsemässä oli ollut neljä tai sitä useammat perättäiset vaalit.

⁵ Wilkinson 2005

⁶ Wiener 2004

tava nappia itse. Intian äänestäjät ovat nykyisinkin enimmäkseen köyhiä maatyöläisiä, joista monet eivät osaa lukea. Äänestyslaite on yksinkertainen ja selkeä. Siinä on ehdokasluettelo ja syöttömoduuli, jotka on liitetty muistiyksikköön. Sekä ehdokas että tämän vaaleissa käyttämä symboli ovat näkyvissä, joten äänestäjä näkee, ketä äänestää. Laitteen suunnittelussa on otettu opiksi menneistä vaalivilpeistä, jolloin palkatut häiriköijät saattoivat tunkeutua äänestyspaikalle väkivalloin ja merkitä mahdollisimman monta kuponkia omalle ehdokkaalleen ennen kuin poliisi sai lisävoimia.⁷ Jotta tällainen petos ei enää onnistuisi, laite sallii vain yhden äänen viiden sekunnin välein.

Äänestyslaitteiden käyttöönotosta on monia hyötyjä. Ihmistyövoimaa ja paperia säästetään merkittävästi. Myös äänen luottamuksellisuus on tärkeää, koska häirintää ja muut pelottelua on edelleen olemassa. Muistiyksikkö ja äänestysyksikkö ovat toisistaan erossa tiedon ollessa talletettuna muistiyksikköön, ja laitteisiin kajoaminen on vaikeaa. Laite on helppo kuljettaa varta vasten suunnitellussa pakkauksessa, joka kestää ankaratkin olosuhteet.

Päälaitetoimittajina olivat bangalorelainen Bharat Electronics Limited ja hyderabadilainen Electronics Corporation of India. Kumpikin yritys toimitti noin 500 000 laitetta. Moni muukin maa oli jo vuoteen 2004 mennessä ilmaissut kiinnostuksensa näitä laitteita kohtaan, ja molemmilla yrityksillä on suunnitelmissa markkinoida tuotteitaan Etelä-Aasiaan ja Afrikkaan, puhumattakaan Euroopasta ja Yhdysvalloista.⁸ Yksi äänestyslaite maksanee noin 300 dollaria, joten miljoona laitetta tuottaa 300 miljoonan dollarin liikevaihdon. Näillä yrityksillä on nyt hyvä brändi ja etulyöntiasema, kun ne ovat suoriutuneet maailman ensimmäisistä valtakunnallisista vaaleista maailman suurimmassa demokratiassa. Edustukselliseen hallintoon liittyvien tuotteiden vienti on järkevää kaupalliselta ja poliittiselta kannalta katsottuna samoin kuin ympäristönkin kannalta. Tämä tapa edistää edustuksellisten hallintojen syntyä näyttää olevan kestävä ja yleistyvää.

⁷ Verma 2005

⁸ BBC News 2004

Intialaiset yritykset voivat innovoida kirjavan kokoelman erilaisia demokratiaan liittyviä tuotteita, mikä mahdollistaa sekä Intialle että muille kolmannen maailman valtioille edustuksellisen hallinnon ylläpitämisen ilman kohtuutonta taloudellista taakkaa vain yksinkertaisten, lujien perusteknologioiden avulla.

Myös Yhdysvalloissa kehitetään äänestyslaitteita, vaikka niitä ei olekaan kokeiltu valtakunnallisella tasolla. Yksinkertaisimmillaankin ne on suunniteltu toimimaan verkossa, ja äänet kerätään välittömästi intranetin kautta. Laitteet ovat vielä kehitysvaiheessa lähinnä turvallisuussyistä, esimerkiksi verkossa tapahtuvan tiedonsiirron varmuuden ja virusten tähden. Niiden soveltuvuus kehittyneiden maiden ulkopuolelle on kuitenkin kyseenalaista, vaikka ne tulisivatkin saataville. Suurin osa OECD:n ulkopuolisesta maailmasta ei ole verkossa ehkä pääkaupunkia ja muutamaa suurta kaupunkia lukuun ottamatta, saati että turvallisuutta voitaisiin taata. Myös kustannuskysymys on tärkeä. Yhdysvaltalaiset laitteet ovat paljon monimutkaisempia ja kalliimpia – ne maksavat 3 000 dollaria siinä, missä intialainen maksaa 200 dollaria. Yhdysvaltalainen äänestyslaite on täynnään Windowsia, kryptausta, hipaisunäyttöä, varmennepalvelimia, ääniohjausjärjestelmiä, modeemeja, PCMCIA-muistikortteja jne. Niissä on miljoonia rivejä koodia – intialaisissa tuskin yhtään.⁹

Tällä hetkellä intialaiset äänestyslaitteet ovat yksi askel, yksi iso askel, paperilla tapahtuvasta äänestämisestä eteenpäin. Ne soveltuvat suurimpaan osaan vastikään demokratisoitumisensa alkanutta maailmaa. Tekniikka on huokeaa ja tuo merkittäviä säästöjä tarjoavan parannuksen olettamatta, että käytössä olisi varakkaiden maiden IT-infrastruktuuri.

Elektroniset tuomioistuimet (E-Courts)

Intian elektroniset tuomioistuimet alkavat olla tärkeässä roolissa maan edelleen demokratisoituuksessa. Vaikka Intian kansalaisilla on laillinen oikeus reiluun oikeudenkäyntiin, se ei tällä hetkellä aina toteudu. Yksi asiaan vaikuttava seikka on toimintatapa, ei paha tarkoitus. Monia pidetään vankilassa oikeudenkäyntiä odottamassa.¹⁰ On useita tapauksia, joissa syyttömiksi todetut ovat joutuneet viettämään vankilassa vuodenkin odotellen oikeudenkäyntiä, ja myös tapauksia, joissa odotusaika on ollut pitempi kuin itse tuomio. Demokratia ja ihmisten lailliset oikeudet kärsivät – ei tahallisen laittoman vangitsemisen tähden, vaan toiminnan tehottomuuden takia. Syytteitä on liikaa, eivätkä oikeudenistunnot ole riittävän tehokkaita. Ongelma vain pahenee taloudellisesti heikommien menestyvillä alueilla.

Useat oikeusistuimet ovat ottaneet käyttöön elektronisia järjestelmiä pyrkiessään ratkaisemaan tätä ongelmaa. Tapaustietokannat, hakemusten elektroninen kirjaus ja videokonferenssitekniikat ovat parantaneet useiden osavaltioiden oikeusistuinten tehokkuutta ja vähentäneet ratkaisemattomien juttujen määrää merkittävästi.¹¹ Monet todistajanlausunnot annetaan vankilassa ja näin vähennetään niin tuomareiden kuin todistajienkin turvallisuusriskiä. Koska syytetyt eivät näe todistajia, heidän ei tarvitse pelä-

⁹ Weiner 2004

¹⁰ Indian Express, 22. heinäkuuta 2002

¹¹ Indian Express, 3. heinäkuuta 2002

tä kosta. Tämä vähentää myös matkakustannuksia ja tekee lausunnon antamisesta taloudellisesti mahdollista vähävaraisemmillekin kansalaisille. Sen sijaan että kansalaisten täytyisi odottaa koko päivä hetkeä, jolloin pääsevät antamaan oman lausuntonsa, he voivat sanoa sanottavansa kameran edessä ja mennä sitten kotiin tai takaisin työhön. IT-työkaluja käyttämällä ratkaisemattomien juttujen määrä väheni 160 000:sta 20 000:een.¹²

Korkein oikeus, joka myös toimii nykyisin elektronisesti, sijaitsee New Delhissä. Monetkaan intialaiset eivät kykene kustantamaan matkaa ja yöpymistä Intian pääkaupunkiin puhumattakaan menetetyn työajan aiheuttamista kustannuksista ja irtisanomisriskistä. Korkein oikeus on järjestänyt videokonferenssimahdollisuuden jokaisen osavaltion pääkaupunkiin ja vähentänyt näin taloudellisia esteitä, jotka ovat haitanneet kansalaisten pääsyä kansakunnan korkeimpaan oikeusistumeen. Intia, kuten moni muukin maa, kärsii siitä ilmiöstä, että rikkaat saavat oikeutta paremmin ja nopeammin. Elektroniset tuomioistuimet ovat yksi askel kohti tasaveroisia oikeuskäytäntöjä.

Elektronisia tuomioistuimia alettiin tosiasiaassa käyttää Singaporessa jo 1990-luvun lopulla. Intian järjestelmä suunniteltiin tietoisesti singaporelaisen esikuvansa kaltaiseksi, mutta juuri Intian järjestelmä on monesta syystä merkittävä. Ensinnäkin Singaporen järjestelmä luotiin täyttämään varakkaan, kiireisen kaupungin jatkuvasti kasvavat käräjäoikeustarpeet. Useimmat OECD:n ulkopuoliset maat eivät pitäisi tarvittavanlaista infrastruktuuria kustannuksiltaan mahdollisena vaan vain rikkaiden maiden ylläpitämisinä.¹³

New Delhi on omaksunut ajatuksen ja soveltanut sitä omiin tarpeisiinsa, jotka ovat lähempänä muidenkin OECD:hen kuulumattomien maiden tarpeita. Intian elektroniset tuomioistuimet palvelevat tarvetta integroida suuri ja heikot kulkuyhteydet omaava maa-alue ja tuovat oikeuden niidenkin ryhmien lähelle, joilla aiemmin ei ole ollut riittäviä taloudellisia mahdollisuuksia siihen. Tämä aspekti puuttuu täysin Singaporen mallista, sillä se on siellä tarpeeton – Singaporehan on varakas, pieni saarivaltio. Intian malli taas suuntautuu köyhien tarpeisiin, ja se on paremmin sovellettavissa muillekin OECD:hen kuulumattomille maille.

Intia on ainutlaatuisessa asemassa tässä mielessä. Se on edistynyt valtio, jolla on korkea kyvykkyys tietotekniikan alueella ja samalla suuri väestömäärä. Köyhyyden aiheuttama kansainvälinen nöyryytys ja sosialismin ja tasa-arvon kirjoittaminen perustuslakiin ohjaavat Intian hallituksia kiinnittämään huomionsa köyhiin ja huolehtimaan heistä. Singhin hallitus, esimerkiksi, ilmoitti suunnitelmastaan taata vakinainen työ ainakin yhdelle kunkin maaseudulla asuvan perheen jäsenelle.¹⁴ Loppujen lopuksi maalaisväestön valtava määrä ja sen painoarvo vaaleissa tekevät mahdottomaksi jättää ryhmä huomiotta.

Intia voi hyötyä tällaisten järjestelmien viennistä konsultointipalveluna muille demokraattisille maille, joilla on maantieteestä johtuvia ongelmia. Sellaisia maita on paljon, esimerkiksi Indonesia ja Filippiinit Aasiassa sekä monet Afrikan maat. Vientiä voidaan toteuttaa sen nimissä, että tarjotaan köyhille oikeutta ja demokratiaa, ja samalla se tuottaa taloudellista voittoa intialaisille samoin kuin symbolisesti Intian demokratiallekin.

12 The Statesman 2005

13 The Edge Malaysia 2003 kertoo, miten malesialaisten tuomioistuinten päätökset olivat elektronisesti saatavilla Singaporessa, ennen kuin malesialaisilla lakimiehillä itsellään oli niihin pääsyä. Se, mikä on taloudellisesti järkevää nopeatahtisessa Singaporessa, vaikuttaa malesialaisista lukijoista lähinnä Star Trekin kohtaukselta.

14 Hindustan Times 2005

Näiden seikkojen tähden on hyvin todennäköistä, että Intia jatkaa tähän suuntaan lähitulevaisuudessakin.¹⁵

Nämä trendit osoittavat demokratiamarkkinoiden alkavan kehittyä. Intialainen innovaatio, äänestyslaite, käyttää nykytekniikkaa äänestyksen apuna. Myös elektroninen tuomioistuimien kuvasi palvelua, jota tarjottaessa Intia tulee olemaan vahvassa asemassa. Jos tällaiset trendit jatkuvat, Intiasta saattaa hyödykkeiden ja palveluiden innovoinnin avulla tulla entistä parempi ja tasa-arvoisempi demokratia ja viennin ansiosta myös malli muille demokratiaan pyrkiville maille.

Demokratian malli: muutakin kuin laitteita ja palveluita

Intian talouskasvu on ollut vakaata 1980-luvun asteittaisista talousuudistuksista lähtien. Taloutta avattiin lisää 1991, ja sen koko ja nopea kasvu ovat kiinnittäneet maailman huomion. Yhdessä Kiinan kansantasavallan kanssa Intia on asemassa, josta se voi ponnistaa maailmanvallaksi tällä vuosisadalla. Sen kasvava energiantarve vaikuttaa maailman öljymarkkinoihin, se on tietotekniikan alalla huipputekijöiden joukossa ja voi esitellä useita vahvoja monikansallisia yrityksiä eri sektoreilta, esimerkiksi öljy- ja kaasualalta ONGC:n sekä eri teollisuudenaloilta mm. Asian Paintsin ja maailmankuulun TATA Groupin.

Mutta samalla kun maailman huomio pysyy Intian kasvavassa taloudessa, maa esit-
täytyy maailman suurimpana demokratiana. On totta, että on vaikuttava suoritus hallita miljardia ihmistä, joilla ei ole yhteistä kieltä, jotka tunnustavat ainakin kuutta uskontoa ja joilla on etnisesti kirjava tausta.¹⁶ Erytisen vaikuttavaa se on kehittyvältä kansakun-
nalta, joka heti brittiläisen siirtomaavallan alaisuudesta päästyään repeytyi verisessä sisällissodassa kahtia, Pakistaniksi ja Intiaksi. Intia ei ole joutunut saman kohtalon uhriksi kuin monet etnisesti hajanaiset, monikulttuuriset ja monikieliset kehittyvät kansakun-
nat, jotka viime vuosien mittaan ovat hajonneet tai joutuneet jatkuvien levottomuuksi-
en ja puolueellisuussytösten kierteeseen.¹⁷

Miljardin ihmisen hallitsemisessa on New Delhille haastetta, ja paljon valtaa on an-
nettu osavaltioiden hallinnolle. Vähän itsenäistymisen jälkeen erilaiset, kieliin perustu-
vat itsenäisyysliikkeet kiskoivat kansakuntaa eri suuntiin ja oli vakavia epäilyksiä, py-
syykö se yhtenäisenä. Osavaltiot kuitenkin järjestettiin uudelleen The Reorganization
of States Act -lailla vuonna 1956 siten, että siirtomaavallan aikaiset rajat muutettiin kie-
lialueisiin pohjautuviksi. Näin englannista ja osavaltion omasta kielestä tuli useimmis-
sa osavaltioissa pääasialliset käyttökielet, vaikka on tavallista, että ilmoitukset annetaan
kaupunkialueilla kolmella tai useammalla kielellä. The Reorganization of States Act -lail-
la perustettiin 1956 kielellisesti yhtenäisiä alueita ja tunnustettiin siten kieli yhdeksi ryh-
mänmuodostuksen perusteeksi. Intia on ollut erinomaisena esimerkkinä kieliongelman
ratkaisemisessa.¹⁸ Se on luonut historiallisen ennakkotapauksen muiden sellaisten kan-
sakuntien seurata, joissa siirtomaavalta on asettanut kieleen pohjautumattomia rajoja,

¹⁵ Olen tarkoituksellisesti ollut käsittelemättä hallinnon elektronisia mahdollisuuksia. Monilla kansoilla on jo hallintotietoa ja rajoitetusti palveluitakin oman hallituksensa internetsivuilla.

¹⁶ Hasan 2005

¹⁷ Misra 1999

¹⁸ Hasan 2005

ja se on näyttänyt, että runsaankaan autonomian salliminen kielirajojen mukaisesti ei sinänsä aiheuta maan jakautumista pienempiin osiin.

Kielen lisäksi uskonto on suuri kiistakysymys monille kansakunnille. Länsimainen malli on uskonnon siirtäminen hallinnon ulkopuolelle ja sekulaarisuuden asettaminen tiukasti hallinnon keskeiseksi elementiksi. Monissa uskonnollisissa maissa tätä mallia on vastustettu. Uskonnolla oli olennainen vaikutus Brittiläisen Intian jakautuessa Pakistaniksi, muslimivaltioksi, ja Intiaksi, joten on ymmärrettävää, että uskonnolla on paikkansa Intian hallinnossa. Pinnallisesti katsoen uskonnon asema Intian hallinnossa näyttää samalta kuin Yhdysvaltainkin hallinnossa, mutta on oleellinen ero:

Nämä polyetniset oikeudet ilmaistaan sekularistisella politiikalla, joka määritellään valtion neutraaliksi suhtautumiseksi uskontoihin eikä valtion ja uskonnon erottamiseksi toisistaan. ... Valtio ei syrji kansalaista uskonnon, rodun, kastin, sukupuolen tai syntymäpaikan perusteella.” (Artikla 15 (1)). Uskonnollisen identiteetin ilmaisua julkisuudessa ei kielletty. Täysin toisin kuin Ranskassa käydyssä uskonnollisia symboleita ja valtion kouluja koskevassa väittelyssä, Intian valtio on tukenut rahallisesti suurimpien uskonnollisten ryhmittymien koulutusinstituutioita. Nehrun sanoin, Intian sekularismi ei ilmeisesti tarkoita valtiota, jossa uskontoa pyritään lannistamaan. Se tarkoittaa valinnan- ja omantunnonvapautta, myös ne mukaan lukien, joilla ei ole uskontoa.¹⁹

Tällainen uskonnon kannalta neutraali menettely on hyvin erilaista kuin länsimainen epäuskonnollinen tai jopa uskonnonvastainen malli. Neutraalia menettelyä pitää suurin osa maailmasta hyväksyttävämpänä, sillä ihmiset ovat huomattavan uskonnollisia. Monissa jälkikoloniaalisissa valtioissa, jotka ponnistelevat erilaisten uskonnollisten ryhmien hallitsemiseksi, on tärkeää muodostaa uskonnollisen politiikan salliva hallinto pikemminkin kuin siitä erossa pysyttelevä ja siis siten uskonnolle sokea hallinto.

Lisäksi viimeaikaiset kehityskulut ovat tehneet allianssien säilyttämisestä oleellisen tärkeää sekä kongressipuolueelle että BJP:lle. Vuoden 2004 vaaleissa yksi pääsyy sille, että BJP menetti paljon paikkoja kongressipuolueelle, oli, että allianssien ylläpito oli laiminlyöty. 20 Kun tarkastellaan istuvaa kongressia, nykyinen vasemmistolaisten ja kommunistien hallitsevaa koalitiota vastaan käyttämä valta on toinen hyvä esimerkki. Suuntaus on, että paikalliset ryhmät alkavat saada ääntään kuuluville valtakunnallisesti.

Lopuksi mainittakoon, että Intiassa on vahvoja vähemmistöjen suojaamisen vaatimuksia ainakin kehittyvän maailman mittapuulla mitaten. Esimerkiksi kolmasosa kaikista lakiasäättävän elimen paikoista kuuluu naisille. Tämä ehkä kuulostaa näin tasa-arvoaikoina matalalta, mutta verrataanpa sitä Yhdysvaltoihin, jossa naisten vastaava osuus on 14 %. Toisin kuin Yhdysvalloissa ja monissa Euroopan valtioissa Intiassa on naispuolinen pääministeri ja Jayaram Jayalalithan – Intian ensimmäisen valitun naispääministerin – kaltaisia poliittisia voimahahmoja. Myös eri heimojen jäsenille ja muille vähemmistöille on paikkakiintiöt.

Nämä tekijät sallivat Intian mallin ottaa huomioon uskonnolliset, kielelliset ja muut eroavaisuudet samalla, kun enemmistö saa tarpeeksi valtaa vaivautuakseen käyttämään liberaalia edustuksellista järjestelmää pyrkimättä toisten alistamiseen sotilaallisin tai muin keinoin. Intian malli on kohdannut ja selvittänyt ongelmia, joita muut jälkikoloniaaliset valtiot myös kohtaavat, kuten etnisiä ja yhteisöllisiä jännitteitä. Sen edustuksellinen hallinto on löytänyt herkän tasapainon suhteettoman vähemmistövallan ja on-

19 Adeney ja Lall 2005
20 Wilkinson 2005

gelmallisen enemmistövallan välillä ja tarjoaa selkeää mallia muidenkin kansakuntien käyttöön.

Voiko hallinnon malli tulla Kiinasta

Kiinan kansantasavalta on tehnyt vaikutuksen nopealla talouskasvullaan. Kiina on kiel-tämättä maailman nopeimmin kasvava talous. Vaikka Kiina on taloudellisesti vaikuttava, sillä ei ole liberaalia edustuksellista hallintoa ja ensi katsomalta vaikuttaa jopa epätoden-näköiseltä, että siitä voisi hallinnollisesti olla toisille malliksi. Mutta juuri edustukselli-sen hallinnon puuttumisen ja muiden alojen nopean kasvun ja dynaamisuuden yhdis-telmästä saattaa löytyä mahdollisuus hallinnon kiinalaiselle mallille.

1700-luvun loppupuolella edustuksellinen hallintomalli oli suurkeksintö matkalla kohti aitoa demokratiaa. Kun ajatellaan sen ajan teknologian tasoa, paikallisen edusta-jan lähettäminen kaksikamariseen lainsäädäntöelimeen oli demokraattisinta, mikä sii-hen aikaan oli mahdollista ja taloudellisesti toteuttamiskelpoista. Oli mahdotonta tie-dottaa koko suurelle enemmistölle tai edes kohtuulliselle vähemmistöllekään kaikista päivän tärkeimmistä ongelmista.

Sittemmin on edustusta kaipaavien ihmisten määrä kasvanut huimasti, eikä heistä suurin osa enää ole maanviljelijöitä. Kun ajattelemme, miten suuria muutoksia on koet-tu, hallintomme muoto on silti muuttunut vain vähän. Ihmiset ovat kiintyneitä siihen, ja kyllä, onhan se erittäin hyvä järjestelmä. Vielä tärkeämpää on, että liberaali edustuk-sellinen hallinto on oleellinen osa monen kansakunnan identiteettiä – esimerkiksi Yh-dysvaltain, Ison-Britannian ja monen muun suuren valtion.

Nykyisin tällainen liberaalin, edustuksellisen hallinnon tärkeys voi jopa toimia esteenä seuraavalle vaiheelle, vielä syvemmälle demokratialle. Sanomalehtien, puhelimien, internetin ja uusimpien, monipuolisten matkaviestinten avulla olisi täysin mahdollista informoida oleellisen paljon entistä suurempaa kansalaismäärää ja hallita heitä suoraan. Mutta hallintomallimme tuttuuden vuoksi ja joidenkin valittujen edustajien nauttimien etuisuuksien vuoksi, esiintyy huomattavaa hitautta ja muutosvastarintaa.

On tärkeä huomata, ettei Kiinan kansantasavallassa ole *nykyisin* olemassa pakottavaa, kiintymyksen tunteita tuottavaa hallintomallia, josta pitäisi päästä eroon ennen kuin voi-daan astua uuteen tulevaisuuteen poliittisesti.

Yksi edustukselliselle demokratialle tarpeellinen suuri muutos esitetään kirjassa *Anticipatory Democracy*.²¹ Äänestäminen ja nykyinen demokratia suuntautuvat peri-aatteessa kohti joukkoyhteiskuntaa. On hiljainen enemmistö, suuri joukko. Poliitikot selvittelevät joukon mieltymykset äänien avulla ja toteuttavat ne kansallisesti sovitun yhteisymmärryksen luonteisesti.²² Näin nykyinen hallintomme on siis jo perusteiltaan suuntautunut kohti massakulutusyhteiskuntaa, massatuotantoyhteiskuntaa.

Nykyinen yksilöllistymisen ja monimuotoisuuden aika pingottaa järjestelmää ää-rimmilleen. Hiljainen enemmistö on pirstoutunut rodun, sukupuolen, sukupuolisen suuntautuneisuuden ja tulotason mukaan. Nyt on ympäristöihmisiä, tiedemiehiä, maa-talousihmisiä, kristittyjä ja monia muita ryhmiä, jotka tekevät itse kukin hallinnolleen

21 Toffler. *Anticipatory Democracy*

22 Hibbing ja Theiss-Morse 2002

tiettäväksi omat muiden kanssa kilpailevat ja ristiriitaiset vaatimuksensa. Jotta muuttuvan maailman tarpeisiin voidaan mukautua ja saada se osallistumaan, hallinnon pitää muuttua.

Kysymys kansalaisuudesta äänestämisen yhteydessä on tulossa kiistanalaiseksi. New Yorkin ja Hongkongin kaltaisten kaupunkien vierastyöläisillä ei ole oikeutta äänestää hallinnollisista asioista, jotka koskevat heitä suuresti. New Yorkissa on vaadittu sekä kansalaisille että muille veronmaksajille yhtäläistä oikeutta äänestää pormestarin vaaleissa. Hongkongin filippiiniläistyöläisten on ensin saatava Manila vakuuttuneeksi, ja se puolestaan vaikuttaa Hongkongiin, niin että näiden työläisten oikeudet ja edut huomioidaan. Kun globalisaatio etenee, tästä ongelmasta saattaa tulla mutkikkain kehittyneen maailman keskuksissa kuten New Yorkissa, Hongkongissa, Los Angelesissa ja Tokiossa.

Kun Kiinassa Deng Xiaopingin aikana valtion ohjausta talouselämästä vähennettiin, lisääntyi vapaus selvästi, joskin rajoittuneesti. Tämä vapauden kasvu ei yltänyt politiikkaan saakka, minkä Taivaallisen rauhan aukion tapahtumat osoittivat. Ihmiset ovat vasta aivan viime aikoina aloittaneet todellisen liikehdinnän, jollaista nähtiin japaninvastaisissa mielenilmauksissa huhtikuussa 2005. Vuonna 2005 oli käytettävissä internet. Koska puheenvapaus on hyvin tiukasti kontrolloitua todellisessa elämässä, kyberavaruus kihisee näkemyksiä. Todellisessakin maailmassa ihmiset organisoituvat hämmästyttävää vauhtia kyberavaruuden välityksellä. Esimerkkinä Etelä-Korea: kun eteläkorealaiset saivat selville, että syy presidentti Roh Moo-Hyunin erottamisen oli poliittinen ajojahti, ei protestin organisoitumiseen mennyt kuin muutama tunti.²³ Samalla tavalla, vaikka hitaammin, olivat Kiinan kansantasavallan japaninvastaiset mielenosoitukset itseohjautuneita.

Etelä-Korean ja Kiinan välillä on eräs merkittävä ero. Etelä-Koreassa päämääränä on saada edustaja valtaan ja pitää hänet vallassa.²⁴ Kiinassa päinvastoin ihmisten vaateet ovat sidoksissa politiikkoihin.²⁵ Niiden tärkeys ylittää edustajakysymyksen, sillä edustajan tehtävänä on vain toteuttaa politiikkaa. Tämän vuoksi Kiinan kansantasavalta saattaa loikata suoraan edelle demokraattisesti näennäisesti kehittyneempää ja teknisesti yhtä kehittynyttä Etelä-Koreaa, jolla on liberaali edustuksellinen hallinto. Itseohjautuvuus politiikan perusteena on paljon tehokkaampaa ja ajanmukaisempaa kuin edustuksellisuus, jota käytettäessä pitää odotella vuosikausia ennen seuraavia presidentinvaaleja.

Sanon tämän haluamatta ylenmäärin kullata Kiinan kansantasavallan kehityskulkuja. On totta, että japanilaisvastaisuutta ja kansallismielisyyttä virallisesti rohkaistaan Kiinassa. Silti koko kansakunnanlaajuista liikehdintää, joka vavisuttaa koko maata, ei suvaita, etenkin kun otetaan huomioon protestien laajeneminen yleisesti. Kiinan kommunistinen puolue oli huolissaan liikehdinnän laajuudesta, ja jotkut jopa pelkäsivät hallituksen olevan vaikeuksissa, kun sitä kritisoitiin sen annettua liikaa periksi japanilaisille.

On joka tapauksessa selvää, että vuoden 2005 protestit koettelivat hallintoa. Vaikka puoluevirikailijat olisivat halunneet kontrolloida konsulaatteja ja muita Japanin symboleja vastaan tehtyjä hyökkäyksiä, he eivät pystyneet. Mielenosoittajat seurasivat virallista japanilaisvastaista ja kansallismielistä linjaa ja saattoivat puoluevirikailijat asemaan, jossa nämä eivät voineet estää mielenosoittajia näyttämättä itse japanilaismielisiltä ja vaikuttamatta siltä, että toimivat oman oppinsa vastaisesti. Puolue oli hankalassa tilanteessa.

23 New York Times, 2. huhtikuta 2006

24 Hanguk Ilbo / Korea Times, 2004

25 Cai 2005. Tämä artikkeli kuvaa esimerkkitapausta siitä, miten rauhanomaiset protestit eivät liity edustajiin vaan tiettyjen politiikkojen toteuttamiseen.

Oli valittava yleisen liikehdinnän sallimisen ja japanilaisvastaisen, koko hallituksen legitimitetin luoneen politiikan välillä.²⁶

Viime aikoihin asti on Kiinan kansantasavalta ollut eristäytynyt kansakunta ja tunnettu enimmäkseen erityislaatuista kulttuuristaan ja ihmisoikeusrikkomuksistaan. Yhtäkkiä siitä sitten kehittyi jättiläistalous. Yhdessä yössä siitä tuli kuin mahtava taloudellinen tsunami, joka iski useimpiin yllättäen. Jopa tämän hetken voimakkain valtio, Yhdysvallat, reagoi nousevaan mahtiin hyvin vahvasti ja tunteenomaisesti. Nykymaailmassa, jossa lokeroituminen yhä enemmän epäonnistuu, ei hämmästyttäisi, vaikka Kiina kehittäisi myös poliittisen tsunamin, joka pyyhkäisisi yli maailman.

Vakiintuneet trendit ja esiin nousevat kehityskulut näyttäisivät, että hyppy kohti poliittista tulevaisuutta onnistuu. Kyseessä poliittinen järjestelmä, joka pohjautuu kansalaisten itseohjautuvuuteen ja politiikkakysymysten pohjalta tapahtuvaan liikehdintään. Ihmisten laillisella statuksella ei tällöin olisi väliä vaan sillä, että heillä olisi oikeaksi koettu asia, joka aloittaisi liikehdinnän. Tai järjestelmä voisi olla jotain aivan muuta. Se, synnykö näistä kehityskuluista demokratian kiinalaista mallia, johon kuuluvat myös nykYTEKNOLOGIAT, on vielä vastausta vailla. Jos syntyy, siitä varmasti tulee valtatekijä, joka inspiroi hallituksia monissa osissa maailmaa.

Kiinan hallinto mallina

Kiinan kansantasavallalla on johtavana kehitysmaana huomattava määrä yhteisiä ongelmia useimpien jälkikoloniaalisten valtioiden kanssa. Monet niistä ovat myös ”nousevia demokratioita”. Kaksi yhteistä perusominaisuutta ovat autoritaarinen ja ylikasvanut valtiokoneisto ja kansalaisten osallistumisvaatimukset. On siis olemassa suuri tarve löytää mekanismi, jolla eliitti ja kansa voisivat mukautua toisiinsa, toisin sanoen tarve löytää toimiva hallintomalli. Näiden yhteisten ongelmien tähden Kiinan ratkaisumalli kiinnostaa varmasti monia tahoja. Entistä läheisemmät suhteet Kiinan ja Afrikan, Lähi-idän ja Etelä-Aasian välillä tukevat tätä näkemystä.

Liberaalin edustuksellisen hallinnon puute saattaa monenkin lukijan mielessä saada poliittisen legitimiuden ja Kiinan sopimaan huonosti yhteen. Silti esimerkiksi Afrikassa Kiinalla on paljon poliittista painoarvoa, sillä se on ollut mukana kolonialismin vastaisessa taistelussa aina 1960-luvulta saakka.²⁷

Kiinan puuttumattomuuspolitiikka on myös paljon suositumpaa kuin euroamerikkalainen humanitaarinen osallistuminen. Siirtomaa-aikojen perintö ja vasta saavutettu itsenäisyys ovat syitä, miksi monet kansalliset eliitit suhtautuvat kielteisesti länsimaiden toimintatapaan.²⁸ Kiina on ollut Afrikassa läsnä poliittisesti ja taloudellisesti koulutamalla afrikkalaisia liikemiehiä ja virkamiehiä, perustamalla stipendejä afrikkalaisille opiskelijoille ja lähettämällä lääkäreitä ja sairaanhoitajia.²⁹ Koulutusmahdollisuuksien ja paremman terveyden tarjoaminen ovat tärkeitä perustasolla, kun otetaan todelliseen demokratiaan johtavia askeleita.

²⁶ Saich, 2006

²⁷ Power and Interest News Report 2005

²⁸ Power and Interest News Report 2005

²⁹ Power and Interest News Report 2005

Kiinan vaikutusvalta on kasvanut myös Lähi-idässä. Iran ja Kiina lähenivät toisiaan nopeasti, kun Iran osti Kiinasta aseita ja myi Kiinalle sen kovasti tarvitsemaa öljyä. Lisäksi saudimonarkki kävi Kiinassa ensimmäisellä virallisella Lähi-idän ulkopuolelle suuntautuneella matkallaan. Läheisten Yhdysvaltain-suhteiden katkeamisen jälkeen saudijohtajien sanotaan nyt haeskelevan uutta strategista kumppania, ja energiannälkäinen Kiina näyttää olevan öljymaille vahva ehdokas.³⁰

Kiinan vaikutus kasvaa myös kehittyvässä Aasiassa. Se on parantanut suhteitaan Indonesiaan, väkirikkaimpaan muslimivaltioon, jonka kanssa sillä on perinteisesti ollut heikot välit.³¹ Se kasvattaa vaikutusvaltaansa jopa Etelä-Aasiassa, jota usein luonnehditaan Etelä-Aasian jättiläisen eli Intian takapihaksi. Monet pienemmät Etelä-Aasian valtiot ovat huolissaan Intian voima-aseista. Sekä Pakistanin että Bangladeshin suhteet Intiaan ovat kireät, ja Kiina on astunut esiin Pakistanin, Bangladeshin ja Nepalín muodostaman intianvastaisen akselin vahvana tukijana Etelä-Aasian maiden yhteistyöjärjestön puitteissa (South Asian Association for Regional Cooperation, SAARC).³²

Johtopäätelmä

Tässä kirjoituksessa pohdittiin, miksi Intia ja Kiina voisivat toimia hallinnon malleina. Todettiin, että nämä kaksi maata mitä todennäköisimmin inspiroivat hallituksia kehitysmaissa, koska niiden innovaatiot ovat ratkaisuja niihin ongelmiin, jotka ovat yhteisiä kehittyvässä, jälkikoloniaalisessa nousevien demokratioiden maailmassa. Intia näyttää todennäköisimmin jatkavan nykyisellä liberaalin edustuksellisen demokratian tiellään. Trendit osoittavat mahdollista innovointia kirjavien, suurten yhteiskuntien hallinnon alueella, joissa on lukuisia etnisiä, rodullisia, uskonnollisia ja kielellisiä identiteettejä. Toisaalta Kiinan kansantasavallalla on mahdollisuus loikata yhdellä kertaa uuteen poliittiseen tulevaisuuteen, koska siellä vallitsee yleisen osallistumistahdon ja liberaalin edustuksellisen hallinnon puutteen yhdistelmä.

Kirjallisuutta

ADENEY, KATHARINE AND LALL, MARIE. Institutional Attempts to Build a “National” Identity in India: Internal and External Dimensions. *India Review*, 4(3), 2005

BBC News. Gearing up for India’s electronic election, perjantaina 27. helmikuuta 2004

CAI, YONGSHUN, China’s Moderate Middle Class: The Case of Homeowners’ Resistance. *Asian Survey* lokakuu 2005, Vol. 45, No. 5.

Edge Malaysia, The. E-Courts in Malaysia. 7. heinäkuuta 2003.

30 The Wall Street Journal Asia 2006

31 New York Times. 14. maaliskuuta 2006

32 Power and Interest News Report 2006

Election Commission of India. http://www.eci.gov.in/EVM/EVM_3.htm, tai <http://www.ecil.co.in/evm.htm>

Freedom House Survey 2005

HANGUK ILBO / Korea Times, Netizens to File Suit Against Lawmakers for Impeachment. 15. toukokuuta 2004.

HASAN, ZOYA. Diversity and Democracy in India. Keskustelualoite, Euroopan talous- ja sosiaalikomitea: 9th Round Table EU-India, 18-20 syyskuuta 2005. Haub, C. World Population Data Sheet. 2004.

Hindustan Times. Centre to Ensure One Job for Each Family, 19. toukokuuta 2005

Indian Express. Here Justice Isn't Blind, Gets a Third Eye. 22. heinäkuuta 2002

Indian Express. To Fast-Track Justice, Supreme Court Plans to Go Hi-Tech. 3. heinäkuuta 2002

LINDBERG, STAFFAN. The Surprising Significance of African Elections, Journal of Democracy. Volume 17, No. 1, tammikuu 2006.

Misra, Amalendu. India at 50: Democracy Nationalism and Foreign Policy Choices. Asian Affairs, 1999

New York Times, In a Wired South Korea, Robots Will Feel Right at Home. 2. huhtikuuta 2006

New York Times. China's Role Emerges as Major Issue for Southeast Asia, 14. maaliskuuta 2006

Power and Interest News Report (PINR), Sino-U.S. Energy Competition in Africa, 7. lokakuuta 2005.

Power and Interest News Report, China's Strategy of Containing India. 6. helmikuuta 2006.

SAICH, TONY, China in 2005. Asian Survey tammi-helmikuu 2006, Vol. 46, No. 1.

Statesman, The. Electronic Justice. 29. maaliskuuta 2005

JOHN R. HIBBING AND ELIZABETH THEISS-MORSE. Stealth Democracy . Cambridge University Press. Elokuu 2002

The Wall Street Journal Asia, A Sino-Saudi Strategic Partnership. Hong Kong. 25. tammikuuta 2006.

TOFFLER, ALVIN. Introduction on Future-conscious politics, Anticipatory Democracy

YK:n Euroopan talouskomissio, Trends in Europe and North America. 2003

VERMA, ARVIND. Policing Elections in India, India Review Vol. 4 2005.

WEINER, ERIC. What the U.S. can learn from India's electronic voting machines. The Bombay Ballot. 29. syyskuuta 2004

WILKINSON, STEVEN, I. Elections in India: Behind the Congress Comeback, Journal of Democracy. Volume 16, No. 1, tammikuu 2005

Mihin demokratia?

Ajatuksia demokratian näkymistä 21. vuosisadalla

Ruben Nelson

Johtaja, Foresight Canada

”Illuusioista eroon pääseminen – jos rohkeus ei petä – on vapauttava kokemus”.

John Macmurray, *Conditions of Freedom*. 1949

Abstrakti

Monestakin näkökulmasta katsoen demokratialla menee hyvin. Kun yhä useammat maat valitsevat hallintonsa yleisillä vaaleilla ja niin monet kommentaattorit tihkuvat varmuutta, mikä muka voisi mennä vikaan? Sitä kannattaa tutkiskella, etenkin Foresight Kanadan ensimmäisen säännön valossa: ”Asiayhteys määrää!”

Ensimmäisessä osassa kysytään: ”Pystyvätkö demokratiat sellaisina kuin ne nyt tunnemme sopeutumaan 21. vuosisadan mukanaan tuomiin perustavanlaatuisiin muutoksiin?” Vastahakoinen päätelmämme on, että eivät pysty.

Toisessa osassa tarjotaan toivoa, että demokratian ymmärtäminen uudella lailla ihmiskunnan kehityshankkeena pystyisi aukomaan uusia uria. Olemme toiveikkaita pessimistejä – toiveikkaita esittelemämme hankkeen onnistumisen suhteen ja pessimistisiä matkan helpouden suhteen.

OSA I: Kasvava kriisi – selviytymiskyvyttömyys

Ihmiskunnan joutuessa kohtaamaan maapallonlaajuisia muutoksia sen tilanteen voi tiivistää kahteen lauseeseen:

”Yhteiskunnat eivät ole valmistautuneet. Hallituksilla on heikosti keinoja.”

Nykyhallinto on vanhentunutta, eikä se pysty käsittelemään nopeasti muuttuvia ongelmia ja mahdollisuuksia asianmukaisesti.

Yehezkel Dror, *The Capacity to Govern*,
Raportista Rooman klubille 1994

Ei ole ilmiselvää, että Yehezkel Dror on oikeassa. Jos olisi, niin kai ainakin yksi hallitus jossain päin maailmaa olisi käynyt toimeen sen vuoksi? Kyseinen hallitus panostaisi asiaan vakavasti ja 1) totuttaisi kansalaisiaan näkemään tilanteensa uudesta kulmasta, että

1 1. sääntö kuuluu: ”Asiayhteys määrää – historian ehdot määräävät säännöt” 2. sääntö kuuluu: ”Vaikka emme ole suoraan vastuussa historian ehtojen synnyttämistä olosuhteista, olemme kyllä vastuussa muutoksen virran tulkitsemisesta, ohjaamisesta ja melomisesta.” 3. sääntö kuuluu: ”Nöyryys on aiheellista, väärä luottamus kohtalokasta.”

he tajuaisivat 21. vuosisadasta tulevan oleellisesti erilaisen kuin 20. vuosisata oli; 2) alkaisi toteuttaa perinpohjaisia 21. vuosisadan vaatimia muutoksia ja 3) kouluttaisi hallitsevat tahot tekemään työnsä aivan eri tavoin. Se tosiasia, ettei mikään hallitus tällä hetkellä toimi näin, antaa ymmärtää Drorin olevan väärässä. Kuten tulemme näkemään, se tosiasia, että monet hallitukset tällä hetkellä todella katsovat valmistautuvansa muuttuvaan tulevaisuuteen, antaa ymmärtää Drorin olevan oikeassa. Jos hän on oikeassa, niin traagisesti oikeassa!

Tiedämme jo, että kulttuurit kuolevat, kun ne eivät pysty aistimaan omaan aikaansa ilmaantuvia läpikotaisen uudennaisia kehityskulkuja, ajattelemaan niitä ja selviämään niistä. Onko mahdollista, että *demokratiat eivät selviydy 21. vuosisadalla kehittyvistä olosuhteista*? Tämä on keskeisin kysymys.

Demokratia kuten se yleensä mielletään

Demokratia mielletään yleensä *hallintomalliksi, jossa kansalaisilla on oikeus valita, keillä on oikeus ja velvollisuus hallita*. Tässä on piilotettuna kaksi huomattavaa moniselitteisyyttä. Ensinnäkin se, ketkä ovat kansalaisia, voi vaihdella aikojen mittaan. Toiseksi kansalaiset voivat hallita suoraan tai he voivat valita edustajia hallitsemaan.

Huolimatta antiikin Ateenan ja Uuden Englannin kolonioiden romanttisesta viehätysvoimasta emme käsittele jälkimmäistä moniselitteisyyttä. Vain harvat nykymokratiat ovat pieniä ja niin keskittyneitä, että tehokas, koko yhteisön kattava kasvokkain tapahtuva hallitseminen onnistuisi. Jonkinlainen edustuksellinen demokratia on tämän hetkinen normi.

Ensimmäisestä moniselitteisyydestä sitten – on selvää, että aikojen mittaan se luokka, jonka *kansalaiset* muodostavat, on muuttunut suuresti. 6. vuosisadan Ateenassa siihen eivät kuuluneet naiset eivätkä orjat, aikuiset miehet taas kuuluivat. Vuonna 1215 ei tainnut Runnymedessä kuninkaan ja aatelisten mieleen juolahtaa, että ne oikeudet, joita aateliset väkisin ottivat, aikanaan laajenisivat myös kattamaan heidän maaorjansa, puhumattakaan heidän naisistaan.

Mutta näemme nyt, että jo 1200-luvulla pyrki demokratian kissa hyppimään feodaliselle pöydälle. Silloin alkoivat yksilöllistävät paineet määritellä ”teollista tietoisuutta ja kulttuuria”, joka sai ilmaisunsa goottilaisessa arkkitehtuurissa ja perspektiivin keksimisessä. Kirjapainotaito alkoi edellyttää 1400-luvun puolimaissa lukutaitoa. Koska lukeminen on yksilöllistävä teko, ei kestänyt enää pitkään, kun jo alettiin nähdä ihmiset erillisinä persoonina synnynnäisine oikeuksineen ja ihmisarvoineen. Tämä nouseva herkkyyks oli vaikuttavana tekijänä uskonpuhdistuksen syntymisessä, ja uskonpuhdistus puolestaan tuki herkkyyden kasvua. Se näkyi myös 1500-luvun asetelmataiteessa. 1600-luvulla sitä laajensivat edelleen tieteen nousu, Shakespearen näytelmät, Thomas Hobbesin yhteiskuntafilosofia ja kansallisvaltioiden synty. 1700-luvun mittaan oltiin jo sitä mieltä, että yleinen äänioikeus oli normi. Yleisyyden käsite tosin kattoi vain valkoiset miehet ja sulki piiristään mustat, naiset ja alkuasukkaat, mikä ei jäänyt poissuljetuilta ryhmiltä huomaamatta. Taistelu äänioikeudesta jatkui.

Vuonna 1906 Suomi antoi naisille äänioikeuden – ensimmäisten joukossa. Tätä ihmisyyskehityksen etappia kannattaakin juhlia. 20. vuosisadan loppuun mennessä oltiin

sitä mieltä, että vain yleinen äänioikeus voidaan katsoa todella demokraattiseksi, että kaikilla aikuisilla pitää olla oikeus osallistua, kun päätetään, kuka hallitsee.

Viimeinen lause on tahallisen suora. Sen tarkoitus on pysäyttää ja rohkaista miettimään.

On tosiasia, että demokratia on alettu määritellä *tapana valita, kuka hallitsee*. Paljon vähemmän on sanottu siitä, miten hallitsijoiden tulisi käyttäytyä. On käynyt oikeastaan niin, että kun Jumalasta peräisin oleva hallitsijan suvereniteetti vaihdettiin ihmisten suvereniteettiin, olemmekin päätyneet melko lailla samoihin asemiin kuin esi-isämme aikoinaan – hallitukset hallitsevat sekä näkevät, ymmärtävät, päättävät ja toimivat puolestamme, ja me kansalaiset annamme tukemme ja tottelemme. Meillä on edelleen erittäin vähän todellista ja tehokasta vaikutusvaltaa siihen, mitä ne meitä varten tai meille tekevät. Kuten ennenkin, hallintojen käyttäytyminen riippuu suuresti hallitsevien oikeuksista ja luonteesta sekä niistä, jotka toimivat heidän nimissään.

On totta, että ihmisoikeuksien julistukset ja tiedonvapauslait ja oikeusasiamiehet ja hallinto-oikeuden alaan kuuluvien lakitekstien kilometrit ovat kallistaneet vaakaa hie-man kansalaisten puoleen. Mutta vain optimistit, hyvin rikkaat ja suuryritykset voivat pitää tilannetta mitenkään tasapäisenä. Kun hallinto on virassaan, ei tavallisella kansalaisella ole mitään tapaa vaatia siltä tilivelvollisuutta, paitsi pakottaa se häviämään seuraavissa vaaleissa. Kuvitelkaa avioliittoa, jossa vaimon ainoa tapa hillitä miehen käytöstä on avioero. Jos hänen ainoa aseensa on atomipommiin verrattava avioero, hän on aivan avuton kaikkia paitsi aivan vakavimpia maahantunkeutumisia vastaan. Hän ei pysty es-tämään pikku loukkauksia, pilkkaa eikä pahoinpitelyäkään. Nykyisessä suvaitsevaisessa, demokraattisessa yhteiskunnassamme kukaan itseään kunnioittava ihminen ei suostuisi sellaiseen suhteeseen. Tässä valossa tuntuu omituiselta, että kuitenkin yhä suostumme sellaiseen suhteeseen hallintomme kanssa, ettemme odota hallinnoltamme samaa tunnustusta, kunnioitusta ja inhimillisyyttä, mitä odotamme ystäviltämme ja rakkailtamme.

Tosiasia on, ettemme odota hallinnoltamme sellaista. Pikemminkin keskitymme tekemään mahdolliseksi kaikkien aikuisten päättää ainakin kohtalaisen vapaissa vaaleissa, kuka hallitsee, ja sitten opimme elämään seurausten kanssa.

Päätulos on, että nykyisissä demokratioissa hallitukset harvoin tekevät, mitä kansalaisten merkittävä enemmistö selvästi *ei halua*.

No, mitä useimmat kansalaiset *eivät halua*? Valtaenemmistö ei halua, että heidän maailmansa hajotetaan tai heidän elämästään tulee kovaa ja puutteenalaista. Tämä sy-väänjuurtunut mutta enimmäkseen muotoutumaton halu ei näy mielipidekyselyjen tekijöiden tärkeimpien asioiden listojen kärjessä. Mutta se on silti erittäin todellinen. Se asettaa ylipääsemättömän rajan. Sen toisella puolella, mitä kansalaiset sitten *tahtovat* on parempi elämä heille ja heidän rakkailleen *sellaisena, kuin he nyt paremman elämän kuvittelevat*. Viimeiset sanat ovat oleellisia.

Meille on selvää neljäkymmenen toimintavuoden jälkeen, että kun tavallisilta kansalaisilta kysytään tulevaisuudesta, he kuvaavat maailman, joka on olennaisilta osiltaan parasta mitä he nykyisestä tuntevat, sen ongelmat vain on siivottu pois ja aukkopaidat täytetty rahalla. Valtaenemmistön mielestä ei ole pelkästään epätodennäköistä vaan aivan mahdotonta ajatella, että tulevaisuus olisi täysin erilainen kuin heidän tuntemansa maailma. Kansalaiset eivät pääse irti perimästään totunnaisesta kulttuurisesta viite-kehyksestä enimmäkseen siksi, etteivät edes tiedä sen olemassaolosta saati sitten siitä, millainen se on.

Jos tämän esittäisi muodollisena syllogismina, väittäisi, että demokratiat arvouttavat konsensukset ja konsensukset järjestelmällisesti jättävät järjestelmävirheet huomaamatta, siis demokratiat jättävät järjestelmävirheet huomaamatta.

Vuonna 2006 vallitsee yleinen kyvyttömyys asettua oman kulttuurin ulkopuolelle ja tarkastella sitä yhtenä inhimillisen kulttuurin monista satatuhatuotisista muodoista. Tähän ovat kykenemättömiä jokseenkin kaikki planeettamme asukkaat poliittiset ja mielipidejohtajat mukaan lukien. Siitä seuraa, että demokraattisissa menettelyissä on demokratiaa edeltävien menettelyiden piirteitä – ne toteutetaan perityssä, tiedostamattomassa kulttuurisessa viitekehyksessä, eivätkä ydinkysymykset koskaan koskettele viitekehystä itseään tai sen mahdollista muuttumista tai onko se ehkä jo muuttumassa. Lyhyesti sanoen sekä hallitukset että kansalaiset ovat näkymättömän mutta tehokkaan aidan sisäpuolella, joka määrittää mahdollisen toiminnan rajan. Perinpohjaisen kulttuurisen evoluution ja muutoksen ajatukset eivät yksinkertaisesti ota tulta.

Asioita hankaloittaa vielä sekin, kuten poliitikot tietävät, että vaikka kansalaisilla on yhteinen tiedostamaton viitekehys, heidän kesken vallitsee hyvin harvoin todellista yksimielisyyttä, mitä ”parempaan elämään” oikein kuuluu ja mitä siihen ei ainakaan kuulu. Hyvin harvoin käy niin, että koko väestö pääsisi aitoon yksimielisyyteen haluamastaan. Siitä seuraa, että demokraattiset hallitukset ja oppositiopuolueet näkevät valtavasti vaiavaa saadakseen selville, mikä herkkukombinaatio houkuttelisi ainakin riittävän suurta osaa väestöstä, ellei jopa enemmistöä. Demokraattisten vaalien hajanainen luonne, jossa korostuu keskeinen jatkuvuus, yksinkertaiset ratkaisut ja välittömän tyydytyksen saavuttaminen, ei ole sattumaa. Se seuraa kyvyttömyydestä irrota ”teollisen tietoisuuden ja kulttuurin” tiedostamattomasta oletuksesta – että eläminen on hyödykkeiden ja palveluiden tuotannon funktio. Tähän näkökantaan puolestaan vaikuttaa kovasti nykymedia.

Tämä ei ole oikea paikka tutkia nykymainonnan ja globaalin median vaikutusta elämäämme. Riittää kun huomautamme, että jokseenkin kaikki mainonta vahvistaa joko esimurrosikään kuuluvaa yhdenmukaisuudentarvetta tai murrosikään kuuluvaa yliherkkyyttä. Viestit ovat joko ”Osta se nyt, kaikki muutkin ostavat” tai ”Hemmottele ja palkitse itseäsi nyt, olet sen arvoinen”. Huomatkaa nyt-sana. Kummassakin viestissä jätetään tulevaisuus omaan arvoonsa. Nykymedia ei tue itsekriittisen, itsetiedostavan, järjestelmäajatteluun kykenevän, tyydytystä lykkäävän epäitsekään identiteetin syntymistä lainkaan tai tukee sitä vain vähän. Pikemminkin teolliset yhteiskunnat markkinoineen kaipaavat kansalaisia, jotka osoittavat vahvaa yhdenmukaisuudentarvetta ja murrosikäiselle sopivaa tunne-elämää.

Ei olekaan hämmästyttävää, että jälkimodernissa teollisessa maailmassa tukkupoliitikasta on tullut yksi markkinoinnin muoto. Emme ole enää kansalais-omistajia demokraattisessa yhteisössämme, niin että meillä olisi velvollisuus huolehtia siitä ja jopa kehittää sitä. Ennemminkin vaadimme demokraattisten oikeuksiemme nimissä, kansalaisina, joiden ääntä on kuultava, omaa välitöntä tyydytystämme nyt heti. Kun esimodernit yhteiskunnat ponnistelevat säilyttääkseen edes jonkin vertaisen yhtenäisyyden, myöhäismodernit teolliset yhteiskunnat sirpaloituvat yhä pienempiin ja pienempiin ryhmittymiin, joista kustakin tulee väestötieteellinen tekijä joko houkuteltavaksi tai laiminlyötäväksi sen mukaan, miten johtajamme suunnittelevat strategioitaan saadakseen vallan seuraavissa vaaleissa. Haave *kaikista ihmisistä* on haihtumassa. Löyhät yhteenliittymät tekevät päätökset ”teollisen tietoisuuden ja kulttuurin” näkymättömien parametrien puitteissa.

Lopputuloks on, ettei koko maailmassa ole missään kansalaisväestöä, joka suostuisi valitsemaan hallinnon, joka esittäisi toimintaohjelmakseen mitään muuta kuin ”Valitkaa meidät, niin teemme teille tutun maailman teille vieläkin paremmaksi”. Tästä ovat sekä vasemmisto että oikeisto samaa mieltä. Niitä ei erota toisistaan minkäänlainen syvällinen, tiedostamattomana vaalittu yhteiskunnallinen edistyskäsitys vaan näkemys, mitä ”parempaan” kuuluu ja ketkä ovat mukana käsitteessä ”te”.

On kovaa todellisuutta, että nykymodernien hallitusten kyky aistia ja ajatella traumaattisia, kulttuurisia muutoksia vaativia olosuhteita ja selvittää niistä on jokseenkin olematon. Sellaiselle jopa historiaan vaikuttavalle sankarillisuudelle ei löydy pohjaa mukautumistarpeita tyydyttävästä identiteetistä eikä murrosikäisille sopivasta 2000-luvun tukkupolitiikasta. Kuten eräs albertalainen poliitikko asian ilmaisee: *”Poliitikot eivät johda paraateja vaan liittyvät niihin mukaan.”*

Kun ajat vaativat meiltä kansalaisilta käyttäytymistä, jota useimmat pitävät sekä vaikeana että epähoukuttelevana, eivät demokratian tulevaisuudennäkymät ole valoisat. Kun sanomme näin, emme panettele tavallisia kansalaisia tai väitä, että abstrakti, pohjaton, itsekriittinen tietoisuus ja ajattelutapa olisivat helposti saavutettavissa. Eivät ne ole. Mutta nimenomaan sellaisen tietoisuuden uutuus ja vaikeus juuri vahvistaa väitettämme.

Muodollisesti sanottuna tämän kirjoituksen keskeinen väite on tämä:

Niin kauan kuin demokratiaan kuuluu yleinen äänioikeus ja useimmat aikuiset elävät myöhäismodernin teollisen yhteiskunnan näkymättömien, tiedostamattomasti ylläpidettyjen olojen mukaisesti, ei ole kovin odotuksenmukaista, että demokraattisesti valitut hallitukset pystyisivät selviytymään esiin tulevista olosuhteista, mikäli ne vaatisivat poikkeamista tutuista tavoista hahmottaa maailmaa, ajatella ja elää. Jos 21. vuosisata vaatii sellaista uutuutta, demokraatiat ovat syvissä vaikeuksissa.

Niinpä tärkeimmäksi kysymykseksi muodostuu: *”Tuleeko 21. vuosisadasta todella perusteellisen, historian kulkua muuttavan kulttuurisen muutoksen, evoluution ja muuntumisen aikaa?”*

21. vuosisadan esiin nouseva luonne ja vaatimukset

Meidän näkemyksemme mukaan 21. vuosisadasta muodostuu juuri sellainen aika. Mikään tavanomainen ei enää käy.

Mitä seuraavassa esitän, seurailee Foresight Canadan vuoden 2005 tulevaisuusraporttia.² Siinä esitettiin kaksi pääviestiä. Toisessa oli hyvät uutiset, toisessa toisenlaiset.

Ensin huonot uutiset: Ne globaalit muutokset, jotka nyt vaikuttavat meihin itse kuhunkin, ovat paljon perusteellisempia kuin yleisesti uskotaan. Meidän aikakautemme on yksi niistä harvoista, jolloin todella pikku hiljaa tapahtuu historian kulkua muuttavaa kulttuurin mutaatiota ja sen poikkeamista entisiltä urilta. Siksi on yhä mahdollisempaa,

² *Strategic Opportunities and Challenges Facing Canada and the World in the Early 21st Century*, Ruben Nelson ja David Harries, Foresight Canada, heinäkuu 2005. Ei vielä saatavissa julkaistuna.

että tulevaisuus, jota Kanada³ ja muut OECD-maat suunnittelevat – joka periaatteessa laajentaisi teollisen kulttuurin ja tietoisuuden maapallon joka kolkkaan – ei olekaan se, minkä lopulta todellisuudessa kohtaamme.

Sitten hyvät uutiset: Tässä on mahdollisuuksia! Kanadan (tai Suomen tai...) on mahdollista tulla maailman vaikutusvaltaisimmaksi keskikokoiseksi valtioksi, jos pystymme sitoutumaan uuteen työhön eri lailla kuin mikään valtio tällä hetkellä esittää tai käytännössä tekee, jos pystymme ymmärtämään ja hyödyntämään sitä yhteiskunnan pitkän tähtäimen muutosta, evoluutiota ja muuntautumista, minkä keskellä nyt elämme. Kanada (tai Suomi tai...) voi tulla 21. sadan ensimmäiseksi valtioksi, johtohahmoksi, joka sovittaa yhteen mitä olemme ja mitä teemme ja sen, mitä opimme evoluution luonteesta, totuudesta, auktoriteetista, ihmisistä, yhteisöistä, tieteestä, vaurauden muodostumisesta ja todellisuudesta itsestään.

Siitä seuraa, että pakottavin strateginen kysymys, joka tämän kirjoituksen johdosta nousee, on tämä:

Onko historianäkäsityksen virallinen tulkinta, joka on lähtöoletuksemme ja painaa leimansa kaikkeen mitä tahdomme, mitä teemme ja mitä suunnittelemme – että meitä odottaa oleellisen samanlainen tulevaisuus kuin menneisyytemme oli – perusteltu ja lujalla pohjalla, vai ammutaanko siinä yli ymmärrettävästi mutta tulevaisuuttamme uhkaavalla tavalla uskoen ja käyttäytyen kuten aina ennenkin vielä pitkään sen jälkeen, kun käyttäytymisemme ennen oikeuttaneet olosuhteet ovat muuttuneet?

Tämän kysymyksen uhkaa syventää se tosiasia, että meillä Kanadassa ei nykyisin ole mitään perustetta sen ratkaisuun – paitsi tietenkin omat kulttuurimieltymyksemme ja henkilökohtaiset uskomuksemme. Syynä on, ettei ole kenenkään pysyvä velvollisuus esittää tätä kysymystä, tutkia sitä ja vastata siihen millään auktoriteetilla. Emme todellakaan tunne koko maailmasta yhtään tutkimuskeskusta, jolla olisi vastuu hankkia ymmärtämystä ja valaista tätä *kulttuurista puitekysymystä*, kuten sitä nimitämme. Missään ei myöskään ole hallitusta, joka suhtautuisi tähän kysymykseen sen ansaitsemalla vakavuudella. Kaikki olettavat, että *parempi* versio siitä, mitä jo nyt olemme, kelpaa tulevaisuudessakin hyvin. Vaikka miten etsimme, emme ole löytäneet yhtään virallisessa asemassa olevaa tulevaisuudentutkijaa, joka painisi kulttuurisen puitekysymyksen kimpussa kestäväällä tavalla. Mikään kartoitus ei osoita, että kulttuuriotustemme pitäisi muuttua yhteiskunnan pitkän tähtäimen muutoksen, evoluution ja muuntautumisen myötä. Useimmat kartoitukset eivät edes huomioi ihmistietoisuudessa tapahtuvia muutoksia. Tämä perusasia puuttuu myös niistä monista kymmenen tai parikymmentä suurinta ongelmaa käsittävistä luetteloista, joita on kerätty 21. vuosisadalla kohdattaviksemme tulevista ongelmista.

Huomaamme, että ihmiskunnan tulevaisuus riippuu kolmen suuren epävarmuustekijän myönteisestä lopputuloksesta – niistä kaksi on selvästi mielessämme, sydämessämme ja omissa käsissämme itse päätettävissämme. Kysymyksiksi muotoiltuna nämä ovat:

3 Mitä tässä sanotaan Kanadasta, hyvää tai pahaa, samaa voidaan sanoa myös useimmista myöhäismoderneista yhteiskunnista. Strategiset mahdollisuudet ja uhkat tänä historian hetkenä ovat demokraattisia – ne koskevat meitä kaikkia. Me puhumme vain Kanadasta. Emme kuvittele puhuvamme muiden puolesta. Mutta tiedämme, että on olemassa kymmeniä miljoonia ihmisiä, jotka pitäisivät tervetulleena meidän analyysiamme tämän historian hetken luonteesta.

1) *Pysykö koko yhteiskuntaa leimaava ja sitä elävöittävä ydinajattelu nykyisen kaltaisena vai tuleeko sen tilalle jotain muuta?* Viestimme on, ettei tämä ole yhdessäkään yhteiskunnassa aktiivinen kysymys. Suurin osa tulevaisuussuuntautuneesta työstä pikemminkin hyväksyy oman kulttuurinsa syvällä olevat, leimaavanluonteiset ydinajatuksot asettamatta niitä kyseenalaiseksi. Sanoessaan *"Meidän elämäntavastamme ei neuvotella"* sekä bin Laden että George W. Bush puhuvat jokseenkin kaikkien meidän 6,4 miljardin muun puolesta. Jopa kestävästä kehityksestä on tulossa koodisana, joka tarkoittaa *"Miten pidämme nykyisen käynnissä?"* Sen päämäärän puolesta uhraataan kaikki muu.

2) *Miten anteliaana planeetan fyysinen ympäristö pysyy ihmiskunnalle?* Ei liene epäilystäkään, että planeetan anteliaisuus on ollut homo sapiensin kehitykselle äärimmäisen tärkeää. Ei vain ole selvää, miten kauan anteliaisuutta jatkuu ja missä määrin asia on omassa hallussamme. Tosiasia on, että voi jo olla liian myöhäistä. Mutta jos ei ole, silloin ihmistoimilla voi vielä olla vaikutusta. Emme toki halvenna mitään mitä nykyisin tehdään, mutta huomautamme, että missään ei näy laajalti hyväksyttyä kiireen tuntua. Kaikkien demokraattisten hallitusten viesti kansalaisille kuuluu yhä: *"Meillä on työtä, mutta ei pidä antaa sen häiritä omaa elämää. Nukkukaa vielä kun me vastuussa olevat täällä korjaamme mitä on vialla."* Emme epäile hetkeäkään, etteikö tämä muuttuisi. Mutta ajoitus on avoinna spekulatiolle – tapahtuuko muutos ennen vain jälkeen sen, kun globaalin tai mantereenlaajuisen ympäristötuhon todisteet ovat vääjäämättömät?

3) *Vallitsevatko voimakkaiden, vaikutusvaltaisten valtioiden johtamistavassa 1900-luvun vai 2000-luvun todellisuuden piirteet?* Edellä oleva huomioon ottaen ei hämmästyttä, ettei mitään maata vielä johda ihmiset, jotka ymmärtävät sen tosiasian, ovat sisäistäneet sen ja suhtautuvat siihen myönteisesti, että meidän aikamme on yksi niistä harvoista ihmiskunnan historiassa, jolloin tapahtuu todella perusteellinen poikkeama yhteiskunnan vakiintuneista normeista. Tämä hämmästyttää vielä vähemmän, kun muistetaan, ettei yhtään johtajasukupolvea missään ole kasvatettu tällä ohjeella: *"Muistakaa sitten keski-iässä, kun olette kykyjenne huipulla, että teidän pitää tehdä mitä yksikään sukupolvi ei ole ennen tehnyt – katsoa koko kulttuuristen oletusten joukkoa, jonka varassa omatkin saavutuksenne ovat, ja arvioida oletusjoukon riittävyys tulevaisuutenne kannalta niiden muutosten valossa, jotka tapahtuvat sekä sisä- että ulkopuolellanne."*

Kaikkialla on ennemminkin niin, että johtajamme puhuvat huomispäivästä, ja samalla sekä heidän että heidän kansalaistensa haaveet muotoutuvat eilispäivän käsitteiden, vertausten, logiikan ja oletusten mukaan. Meidän näkemyksemme mukaan tämä väärille jengoille kiertäminen, kun johtajamme tarjoavat yhtä tulevaisuutta ja silmiemme edessä nousee toinen, on syynä suureen osaan kaikkea sitä epäluottamusta, ahdistusta, tyytymättömyyttä ja mielisairautta, mistä on tulossa maailmanlaajuinen ilmiö. Vaikka kansalaiset eivät osaa ilmaista tahtoaan selvästi, kaikkialla nousee intuitio, että *"jotain on mennyt vikaan"*. Vaikka monet voivat tehdä ja tekevätkin urheita tekoja pienessä mittassa, nämä saavutukset eivät riitä eivätkä edes voi riittää vastaukseksi aikamme strategisiin haasteisiin.

Olemme sanoneet, että nykytilanteessa ei ole kulttuuria – omamme mukaan lukien – joka pystyisi näkemään, analysoimaan ja toimimaan yhtenäisesti kohdatessaan ne olosuhteet, jotka ovat nousemassa esiin sisä- ja ulkopuolellamme. Kaikki maat pikemminkin yrittävät yhä kaataa tulevan tilanteen uutta viiniä nykykulttuurin vanhoihin leileihin. Niin kuin asiat nyt ovat, yksikään kulttuuri ei ole ollut eikä ole valmistautunut esiin nousevaan perusteelliseen ja epälineaariseen muutokseen. Sikäli kuin meidän aikamme on sellaisen muutoksen aikaa, mekin olemme valmistautumattomia.

Jos kuitenkin aikamme on harvinaisen yhteiskunnallisen murroksen aikaa ja alamme hiljakseen tiedostaa sitä, tieto luo velvoitteita – kuten tieto on aina luonut. Kuten amerikkalainen runoilija Drew Dellinger sanoo teoksessaan *Hieroglyphic Stairway*: ”*What did you do once you knew?*” – Mitä teit kun sait tietää?

Näin meillä on kohdattavanamme todella strateginen haaste. Jos ei enää ole sopivaa tehdä oletuksia ja toimia tutun, rauhoittavan ”teollisen tietoisuuden ja kulttuurin” viitekehyksen puitteissa, mitä sitten pitäisi tehdä?

Meidän näkemyksemme on tämä: Ainakin yhden maan pitäisi tarttua toimeen ja pyrkiä ensimmäiseksi kansakunnaksi, joka avoimesti muuntautuu todelliseksi jälkiteolliseksi yhteiskunnaksi ja taloudeksi. Siihen liittyy tutkimista, kartoittamista ja niiden uusien vertausten, logiikoiden ja viitekehysten käytön opettelua, jotka nytkin muuttavat meitä. Kanadassa tämä määritellään Huomispäivän säätön haasteeksi – *Creating Tomorrow Foundation Challenge*.⁴ Mikä maa ottaa sen ensimmäisenä vastaan?

On traagista, että jos jatkamme elämäämme normaalin demokraattisella tavallamme – odottaen, kunnes perusteellisen yhteiskunnallisen ja ympäristöön liittyvän muutoksen merkit ovat niin ilmiselvät, että kaikki ne näkevät – ei todennäköisesti jää tarpeeksi aikaa säilyttää ihmiskunnan olemassaoloa kohtalaisen vauraana, arvokkaana ja inhimillisenä.

Kaiken edellä sanotun valossa näyttää, että kaikeksi harmiksi Yehezkel Dror on oikeammassa kuin yksikään demokraattinen hallitus haluaisi meidän uskovan. Surullista kyllä eivät etnisyyteen perustuvat eivätkä nykyisen tukkudemokratiankaan menettelytavat kykene tuottamaan tarkkaa arvioita paikastamme historiassa tai johtamaan meitä sitä koskevien totuuksien äärelle ja edelleen läpi totuuden tuskan ja epätoivon todella uuteen, lupaavampaan tulevaisuuteen. Ennemminkin on niin, että jos rapsuttaa urheiden innovaatio- ja muutospuheiden maalipintaa, löytää alta iänikuisen vakaumuksen: ”*Voimme kilpailla tiemme tulevaisuuteen lisäämällä innovointia; ja olemalla parempi versio siitä, mitä jo olemme, palvelemme kyllä huomispäiviämme hyvin.*” Kunpa niin olisi-kin – traagista, mutta ei ole.

OSA II: Demokratia kehityshankkeena

Ainoa keino kasvaa on aikuiseksi!

Michael Nelson, 1980

Esittelemme tulevan luvun tiivistämällä väitteemme vertauksella. Ensimmäistä kertaa historiassa me länsimaissa kohtaamme olosuhteet, jotka vaativat meitä kokonaisina yhteiskuntina kasvamaan täyteen aikuiseen kypsytyteen. Meille ei enää yhteiskuntina riitä, että jotkut kypsyvät aikuisiksi yhteiskunnassa, joka on läpikotaisin esimurrosikäistä tai murrosikäistä niin vallitsevan tietoisuutensa tasolla kuin ajattelussaan ja käyttäytymissessäänkin. Ennemminkin 21. vuosisata vaatii, että kasvamme yhä syvempään persoonalliseen ja yhteiskunnalliseen kypsytyteen, aina itsekriittiseen itsetiedostukseen saakka. Vain itsekriittisesti itsetiedostava post-egoistinen ja tyydytyksensä lykkäävä tietoisuus pystyy ymmärtämään niitä kulttuurisia viitekehyksiä repiviä olosuhteita, joita on tällä

⁴ Ks. www.creatingtomorrow.ca

vuosisadalla nousemassa, saati sitten että pystyy vastaamaan niihin. Surullista kyllä, yksikään yhteiskunta ei täytä näitä vaatimuksia tänä päivänä eikä meidän tietääksemme edes pyri siihen.

Kun otamme huomioon, mitä tiedämme nyt tuntemiemme demokratioiden kyvyttömyydestä selvitä perustavanlaatuisesta historiallisesta muutoksesta, tarvitsemme uutta käsitystä demokratiasta. Kaivattava muutos sisältää, ylittää ja muuntaa pikemminkin kuin korvaa nykyiset käsityksemme. Sitoutumisemme aikuisten yleiseen äänioikeuteen säilyy entisellään, mutta se ei enää jää demokratiaa määritteleväksi piirteeksi.

Yksinkertaisesti sanottuna, ihmiskunnan matka sekä yksilöinä että yhteiskuntina voidaan nähdä siirtymisinä riippuvuudesta ja yhdenmukaisuuden hyveestä ensin itsenäisyyteen ja vapauden hyveeseen, sitten edelleen keskinäiseen riippuvuuteen ja molemminpuolisen kunnioituksen hyveeseen vallitsevine itsekriittisen tietoisuuden piirteineen.

Molemminpuolinen kunnioitus tarkoittaa sitä ihmisen tietoisuuden, ajattelun ja käyttäytymisen piirrettä, joka aistii toisen sekä hyväksyy, sisällyttää ja huomioi toisen vastaten tälle sille sopivalla tavalla – sen mukaan, mitä se tai hän on todella ollut, on nyt ja miksi voi tulla. Kunnioitukseen kuuluu tulevaisuushakuisuus. Kunnioitusta saadessaan elämä kukoistaa ja olemme persoonina todella elossa. Kun kunnioitus kielletään, lakastumme. Näin dynaamisessa ja monimutkaisessa maailmassa kuin meidän riittää vain itsekriittisesti itsetiedostava keskinäinen kunnioitus.

Jos ajattelemme demokratiaa historiallisena kehityshankeena, jossa tätä tietä seurataan, mitä seuraa?

- Demokratian uutena ytimenä pidetään molemminpuolista kunnioitusta, jonka vallitseva piirre on itsekriittinen itsetiedostavuus. Näiden kykyjen kehitystä pidetään enempänä kuin hyvänä asiana sinänsä, nimittäin, kuten olemme jo nähneet, meiltä vaadittavana saavutuksena, jos ihmiskunta aikoo selvitä elossa ja kukoistaa läpi 21. vuosisadan.
- Demokratia nähdään ihmisten, ryhmien, yhteiskuntien ja kulttuurien kykynä, jossa voi olla eri asteita. Voimme puhua enemmän tai vähemmän demokraattisista tilanteista ja pinnallisista tai aidommista demokratioista. Inhimillisen kehityksen tarkoitus on aina kulkea kohti aitoutta. Niin perheidemme, yhteisöjemme, kirkkojemme ja yritystemme voidaan sanoa olevan enemmän tai vähemmän demokraattisia sen mukaan, osoittavatko ne enemmän vai vähemmän kunnioitusta ja itsekriittistä tiedostavuutta.
- Yhä aidommaksi kasvava demokratia hyväksytään täyden, todella vakaan ihmiselämän lähteeksi ja vaatimukseksi. Se on välttämätön ehto, sine qua non. Tässä valossa ”vapautta rakastavien kansojen” kehitys on arvostettava saavutus. Toisin kuin nyt kuvittelemme historialle antamamme panoksen merkityksestä, tämä ei ole tien pää. Se työ, mitä uusi vuosisata meiltä vaatii, on muuntautuminen vapautta rakastavasta väestä keskinäistä kunnioitusta tunteviksi, itsensä tiedostaviksi kansoiksi.
- Kaikkia demokratioita arvioidaan sillä perusteella, miten niiden prosessit, suhteet, toimet, ajatusmallit ja käsitykset joka elämänalueella osoittavat kunnioitusta – sekä yksityisesti että julkisesti. Ei ehkä kuulosta paljolta todeta, että tästä lähtien *kunnioitamme* pikemminkin kuin *suojelemme* ympäristöä tai että keskitymme ihmisten *kunnioituksen* vaalimiseen pikemminkin kuin *ihmisoikeuksien*

vaatimiseen. Nämä vaihdokset aiheuttavat kuitenkin muutosta samalla lailla kuin esimerkiksi se, että opettelee kutsumaan aikuisia naisia *naisiksi* eikä *tytöiksi*.

- Samoin kuin yksittäisiltä ihmisiltä odotamme myös yhteiskunnilta, että ne ovat demokraattisia kukin omalla inhimillisellä tiellään saavuttamansa kehitysasteen mukaisella tavalla. Kuten yksittäisiä ihmisiä, ei yhteiskuntiakaan rohkaista loputtomasti pysyttelemään sellaisina kuin ne nyt ovat. Kuten yksittäisiä ihmisiä, kaikkia yhteiskuntiakin kutsutaan ja niiden edellytetään osallistuvan jatkuvaan kehitystyöhön kohti kypsyyttä, jota ei vielä ole saavutettu. Kuten yksittäisten ihmistenkin suhteen on laita, olemme kiinnostuneempia matkan suunnasta kuin prosessin vauhdista, ja tulemme olemaan herkkiä havaitsemaan vaarat, joita liian nopea matkanteko saattaa aiheuttaa.
- Demokratisoitusmistyö ei lopu koskaan. Aina voi saavuttaa vielä aidomman demokratian, jos haluaa nähdä vaivan ja maksaa vaaditun hinnan.

Tämä kaikki on helppo sanoa, mutta emme tunne yhtään kansakuntaa tai kansainvälistä kehitysorganisaatiota, joka nykyisin kykenisi muotoilemaan ulkoiset tai sisäiset kehityshankkeensa, saati sitten sosiaaliset ja taloudelliset menettelytapansa, näiden ehtojen mukaisesti.

Loppuhuomautukset

Nämä ovat näkemyksemme mukaan historiallisen tilanteemme ydinelementit:

Esiintyy yhä enemmän merkkejä, että 21. vuosisadasta tulee meille vaativampi kuin mikään aiempi suhteessa kehitysasteeseemme ihmisinä ja kokonaisina kulttuureina. Vuonna 2006 maapallolla on 6,4 miljardia ihmistä, jotka omaa syyttään yhä enimmäkseen odottavat sellaista tulevaisuutta, jota ei voida saavuttaa, ja työskentelevät sen puolesta. Heidän johtajillaan on yleensä samat harhakuvat kuin heilläkin. Olemme korviamme myöten tilanteessa, jossa *"Houston, meillä on ongelma!"* ei riitä.

Tilanteemme on vaarallinen. Silti ihmiskunnan tarinan ei tarvitse päättyä traagisesti. Ei ole kummallista eikä hämmästyttävää, että mikään sivilisaatio ei tähän mennessä ole kyennyt näkemään – saati muuttamaan – syvimpiä, tiedostamattomia omaa itseään ja ympäröivää maailmaa koskevia oletuksiaan. Vain harvat ovat joutuneet kohtaamaan tämän haasteen vaatimuksena, johon on vastattava, mikäli mieli elää. Tähän asti kaikki ovat epäonnistuneet. Huomatkaa, että missään hengellisissä tai älyllisissä perinteissä ei ole määräystä ihmisen ottaa kantaakseen vastuuta koko oman kulttuurin jatkuvan evoluution muovaamisesta. Ennemmin kaikki perinteet olettavat kulttuurin olemassaolon ja opettavat, miten sen rajoissa eletään ihmisiksi. Meitä kehoitetaan *ruokkimaan nälkäiset ja vaatettamaan viluiset*. Useimmille pelkkä ajatus, että ihminen ottaisi vastuun kulttuurin kehittyvästä evoluutiosta, on kielletty, harhaoppinen ja jumalaton.

Tilanteemme ei siltikään ole toivoton. Kuten yllä huomautamme, vaikka asia ei ole laajalti ymmärretty, olemme jo muuntautuneet ja viettäneet 200 vuotta matkallamme ohi "teollisen tietoisuuden ja kulttuurin". Uutta herkkyyttä näkyy monin paikoin, niin tieteenfilosofiassa, post-newtonilaisessa tieteessä, nykyisissä suvaitsevaisuustaiseluissa, hermeneutiikassa, humanistisessa psykologiassa, kirjallisuuskritiikissä ja henkilökohtaisissa ihmissuhteissa. Kymmenet miljoonat ihmiset pyristelevät jo perimiensä maailmankuvien ulkopuolelle valmiina sitoutumaan elämäänsä oman ruumiinsa, olemisensa,

perheensä, yhteisönsä ja kulttuurinsa yhtenä luoja. Se ettei ole olemassa tätä työtä globaalisti tukevaa infrastruktuuria, tarkoittaa vain, että on tekemistä; kukaan meistä tiedä, miten ”*kokonaisia maita tehdään*”, ja kuten NASAn oli laita vuonna 1961, meidänkin on vain opeteltava tiemme tulevaisuuteen.

Voidaksemme ylläpitää toivoa on vastattava Huomispäivän säätiön haasteeseen – ainakin yhden maan pitää vuoteen 2020 mennessä sitoutua avoimesti, tietoisesti ja vastuuntuntoisesti matkaan kohti aidompaa demokratiaa; sitoumus tullaan näkemään yhtenä tulevaisuuden tiennäyttäjän pääulottuvuutena – maailman ensimmäinen maa, joka suuntautuu 21. vuosisadan nousevien piirteiden ja vaatimusten mukaisesti. Luotamme siihen, että ainakin yksi maa sitoutuu tähän. Mutta mikä, sitä emme tiedä. Onko tähän haasteeseen vastaaminen teidän työtänne ja kutsumustanne? Toivomme niin. Se on meidän.

Viitteet

DROR, YEHEZKEL. (1994) *The Capacity to Govern: A Report for the Club of Rome*.

MACMURRAY, JOHN. (1947) *Conditions of Freedom*. Faber and Faber, Lontoo.

NELSON, RUBEN – HARRIES, DAVID. (2005) *Strategic Opportunities and Challenges Facing Canada and the World in the Early 21st Century*. Foresight Canada, julkaisematon.

Tulevaisuudentutkijat edelläkävijöinä – osallistavuus ja aggressio jälkisosialistisessa demokratiassa

Erzsébet Nováky

Professori, Corvinus-yliopisto, Budapest

István Kappéter

Psykiatri, tohtori, Corvinus-yliopisto, Budapest

Abstrakti

Demokraattisen kehityksen suurin kysymys 1900-luvulla oli miesten ja naisten tasa-arvoinen osallistuminen. Nyt 2000-luvulla demokratian päätehtävänä on maallikkojen ja asiantuntijoiden yhteisen osallistumisen lisääminen ja aggression tasapainoinen käsittely. Keski- ja Itä-Euroopan, erityisesti Unkarin, kokemus osoittaa, että maissa, joissa kansallisen sosialistisen ja kommunistisen diktatuurin aikana valtaenemmistö kadotti kansalaismoraalinsa, ei riitä pelkkä mahdollisuus järjestää parlamentaarinen demokratia uudelleen. Demokratian jälleenrakentamiseen tarvitaan uusia menetelmiä.

Uusien menetelmien etsinnässä voidaan käyttää hyväksi tulevaisuudentutkijoiden ja psykiatrien kokemuksia. Tulevaisuudentutkijat voivat auttaa lisäämään maallikoiden tulevaisuussuuntatunneisuutta ja tukea demokraattisten periaatteitten yleistymistä kehittämällä ja käyttämällä tulevaisuuden vaihtoehtojen linjauksessa ja luonnissa osallistavia menetelmiä. Tulevaisuudentutkijat voivat antaa panoksensa myös yhteiskunnassamme esiintyvän aggression inhimillisen ja tehokkaan käsittelytavan puolesta soveltaen samoja menetelmiä, joihin psykiatrit turvautuvat ”vaikeita” ihmisiä kohdatessaan.

Tässä kirjoituksessa raportoidaan unkarilaisia tuloksia osallistamisesta ja aggression käsittelystä. Osallistuminen lisäsi yleisön kiinnostusta tulevaisuuden tutkimiseen ja luomiseen. Osallistumisen takia itse prosessista muodostuu demokraattisempi, ja lopputulos kuvastaa selvemmin sidosryhmien mieltymyksiä, joten totetutumistodennäköisyyskin kasvaa. Psykiatrian alalla on selvää, että mieleltään sairaat ihmiset eivät ole oleellisesti erilaisia kuin muut. Kaikkien olioiden on käytettävä rakentavaa aggressiota sosiaalisessa elämässään, eivätkä ihmisetkään tule toimeen keskenään ilman sitä.

Keskisen Itä-Euroopan lyhyt historia

Itävallan, Venäjän ja Preussin imperiumien monikansalliset joukot voittivat Napoleonin porvariarmeijan. Silti vapauden ja veljeyden mullistavilla ajatuksilla oli suurta vaikutusta, samoin oli vaikutusta pakottavalla tarpeella perustaa yhteistä kieltä puhuvia yhteisöitä, kansallisvaltioita. Vuoden 1848 jälkeen sekä Unkarissa että koko ympäröivällä alueella vallitsi kiihkeä halu ravistautua irti keskiaikaisista rajoista ja luoda kansallisvaltioita. Vallankumoukset ja uudistusliikkeet olivat tähän tarkoitukseen käytettyjä menetelmiä, ja loppujen lopuksi päästiinkin sopimuksiin imperiumien päämiesten ja heidän kannat-

tajiensa kanssa. Monessa maassa syntyi yhteistyösuhde suurempaa kansainvälistä koke-
musta ja hyviä suhteita omaavan kuningashuoneen ja oman maan porvaristoa edusta-
van demokraattisen parlamentin välille.

Porvaristo vaurastui kehittyvän teollisuuden ja kaupan avulla, eikä sillä 1800- ja 1900-
lukujen taitteessa ollut minkäänlaista kiinnostusta vallankumouksellisiin muutoksiin.
Se pikemminkin nautti tilanteestaan ja rauhallisesta, sääntillisestä järjestyksestä. Teollis-
tumisen aika kuitenkin edelleen huononsi köyhien asemaa, etenkin työläisten ja maan-
viljelijöiden, joiden olot muuttuivat vielä kurjemmiksi, kuin ne olivat olleet keskiajalla.
Olemisen ja omaisuuden turva, joka oli pohjautunut kristillisiin arvoihin ja tarjonnut
kohtuullisen elämän myös köyhille, oli mennyt. Jotta olisi saatu hillittyä työläisten yhä
voimistuvaa ja kasvavaa liikehdintää, mahtivaltiot johdattivat maailman maailmanso-
taan.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen vallan otti vähiten kehittyneessä imperiumis-
sa, Venäjällä, vähemmän uuttera väki, jota johtivat kommunisti-intellektuellit, ja nämä
yhdessä elvyttivät vanhat itäisten diktatuurien perinteet uuden aikaisten välineiden tu-
ella. Kosmopoliittiset intellektuellit eivät olleet suosittuja, ja Stalin eliminoikin heidät ja
perusti julman diktatuurin. Kommunistisella kaudella monet saattoivat elää varsin mu-
kavasti melko vähällä työllä, ”vain” oppositiota ja eräitä etnisiä vähemmistöjä kohdel-
tiin armottomasti ja innovointipyrkimykset vaiennettiin. Länsivallat loivat rauhan, jon-
ka turvin ne uskoivat säästyvänsä kommunismin vaikutuksilta. Rauhan myös uskottiin
estävän pienten kansakuntien yhteistyön. Länsivallat tukivat Hitleriä, joka kommunis-
tisesta vihollisesta puhuessaan samaan aikaan kehitti diktatuurin, joka oli hyvin saman-
kaltainen kuin kommunistienkin. Saksan sotilaallinen uhka oli vaarallisempi kuin Neu-
vostoliiton, ja lopulta länsivallat pystyivät voittamaan Hitlerin toisessa maailmansodassa
vain tekemällä yhteistyötä kommunistien armeijan kanssa.

Toisen maailmansodan jälkeen keskistä Itä-Eurooppaa dominoi Neuvostoliitto. Pie-
net valtiot säilyttivät teoreettisesti itsenäisyytensä, mutta käytännössä kaikkia elämän-
alueita kontrolloitiin Neuvostoliitosta käsin erittäin piittaamattomasti. Sitä oli vaikeaa
kestää, joten 1953 saksalaiset kapinoivat ja joutuivat alistetuiksi. Vuonna 1956 onnistui
Puola muuttamaan diktatuurin suuntaa omassa maassaan hivenen verran inhimillisem-
mäksi. Puolan esimerkin nähtyään kaikki Unkarin etniset ryhmät ja yhteiskuntaryh-
mät alkoivat yhteistyöhön pyyhkäistäkseen kommunistisen järjestelmän maasta. Vuo-
den 1956 vallankumous oli koko Unkarin kansan innostunutta yhteistyötä, ja osallistujat
imivät itseensä ihmisuskoa. Näytti mahdolliselta saavuttaa todellinen demokratia ilman
sortoa. Neuvostojohtajat eivät voineet sietää ajatusta itsenäisyydestä, joten vallankumo-
us tukahdutettiin ankarasti. Länsimaissa vain suuri yleisö ihasteli tätä itsenäisyyskamp-
pailua, niiden johtajat eivät tarjonneet apuaan, tosin sentään ottivat pakolaisia vastaan.
Vuonna 1968 Tšekkoslovakian johtajat yrittivät uudistaa kommunistista diktatuuria,
mutta heidänkin oli antauduttava sotilasmahdin edessä. Vuoden 1956 jälkeen Unkarin
kommunistit kostivat kapinoijille julmasti. Samaan aikaan he kuitenkin alkoivat ottaa
huomioon suuren enemmistön tilannetta ja pyrkivät tarjoamaan kelvollisempia oloja,
arvostaen ennen kaikkea älykkäitä ja oppimiskykyisiä ihmisiä.

1960-luvun kapinoiva nuoriso oli sekä idässä että lännessä vakuuttunut, että vallan-
kumouksesta seuraa vain ongelmia, kun taas opportunistimilla saattaa saavuttaa suhteel-
lisen mukavan elämän. Korruption hiljaisesta hyväksymisestä tuli tapa.

1970-luvulla alkanut Neuvostoliiton taloudellinen heikkeneminen teki mahdollisek-
si, että sen vallassa olevien maiden kansalaiset saattoivat ottaa eräitä varovaisia askeleita

kohti itsenäisyyttä ja rakentaa suhteita demokratioihin. Jugoslaviassa loppui unkarilaisen järjestelmällinen tappaminen, kun konfederaation serbit ja kroaatit molemmat pyrkivät suostuttelemaan unkarilaiset omalle puolelleen. Tšekkoslovakiassa, Romaniassa ja Neuvosto-Ukrainassa ei enää kielletty unkarin kielen puhumista, ja unkarilaisten sallittiin pyrkiä parempaan elämään entisillä asuinsijoillaan. Asetettiin kuitenkin ehtoja, ei esimerkiksi saanut kertoa menneistä julmuuksista. Oli myös hyväksyttävä kommunistien etuoikeudet. Neuvostoliitossa demokratianvastaaiset olot kävivät suurille joukoille yhä sietämättömämmiksi. Johtajat tajusivat, että aiempaa politiikkaa ei voitaisi jatkaa. He luopuivat kommunismista, ja ainoana kunnianhimoisena yrityksenään he pyrkivät säilyttämään oman suotuisan taloudellisen tilansa.

Vuoden 1990 jälkeen entiset itäblokin maat, Unkari ensimmäisenä, saivat itsenäisyytensä takaisin pääasiassa rauhanomaisin keinoin. Näiden valtioiden kansalaiset olivat saaneet pinnallista tietoa markkinataloudesta ja kuvittelivat sitä paremmaksi kuin se todella oli. *Siirtyminen aiheutti valtavaa pettymystä Euroopan kaikissa entisissä sosialistimaissa.* Jugoslavia hajosi sisäisten konfliktien takia, mutta selvisi etnisistä puhdistuksista ja amerikkalaisten pommituksista. *Kaikkiin keskeisen Itä-Euroopan maihin omaksuttiin perinteinen demokratian muoto, ja se tarjosikin suurempaa itsenäisyyttä, joskaan väestön valtaosan elämä ei parantunut eikä se myöskään hyötynyt demokratias- ta taloudellisesti.*

Tulevaisuudentutkimuksen alku sosialistisissa maissa

Sosialististen maiden johtajat pyrkivät varmistamaan talouden kehityksen tarkalla suunnittelulla. *Suunnitelmat tehtiin aina asianosaisilta kysymättä.* Suunnitelmatalous, kuten sitä kutsuttiin, oli erittäin jäykkää eikä tarjonnut mahdollisuutta vastata pitkän aikavälin seurauksia koskeviin kysymyksiin.

1960-luvulla kiinnitettiin kaikkialla maailmassa paljon huomiota tulevaisuuteen: miten voisimme ratkaista globalisoituvat sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristöä koskevat ongelmat? Eri akateemisia aloja edustavat tiedemiehet alkoivat pohtia lyhyen ja pitkän aikavälin tulevaisuutta etsien tapoja, joilla ratkoa tämän päivän yhä lisääntyviä ongelmia. Yhä useammissa maissa alkoi ilmaantua ammattimaisesti toimivia tiedemiesryhmiä, tulevaisuudentutkijoita. He käyttivät tieteellisiä menetelmiä ja analysoivat tulevaisuudentutkimuksen teoreettisia ja metodologisia kysymyksiä. He analysoivat tulevaisuutta muodostavia tärkeitä suuntauksia ja sosiaalis-taloudellisten muutosten vaihtoehtoja linjaten katastrofiskenaarioita samoin kuin hyväksyttäviä ja haluttaviakin skenaarioita. Katastrofiversiot saivat aina suurempaa huomiota kuin miellyttäviin tulevaisuuksiin johtavat, mutta siitäkään huolimatta maailma ei vastannut muutostarpeeseen riittävän dynaamisesti.

Unkarin tulevaisuudentutkimus alkoi kohtalaisen varhain. Professori Géza Kovács tarjosi oppilailleen ensimmäiset tulevaisuuden vaihtoehtojen tieteellistä tutkimusta käsitelleet seminaarinsa vuonna 1968, samana vuonna kuin Rooman Klubi aloitti oman toimintansa tulevaisuusosalalla. Mainituista seminaareista kehittyi the Group on Futurology, jossa Rooman Klubin maailmanmalleja analysoitiin (tehden johtopäätöksiä Unkarin kehitykseen liittyvistä asioista), mahdollisia trendejä ja prosesseja tutkittiin (kiinnittäen

erityistä huomiota ihmisten luovuuteen) ja 1970-luvulla hahmoteltiin kuvia, millainen Unkarin tulevaisuus olisi vuosituhannen loppuun mennessä.

Monien rakennemuutosten jälkeen perustettiin 1992 Budapestin Corvinus-yliopistoon itsenäinen tulevaisuudentutkimusosasto (Futures Studies Department, Corvinus University of Budapest), jota johtaa *Erzsébet Nováky*. Yliopiston opettajien keskuudessa esiintyy vieläkin epävarmuutta tulevaisuudentutkimuksen tieteellisestä statuksesta, mutta opiskelijat tunnistavat sen tärkeyden ja myös tunnustavat sen statuksen. Monet heistä opiskelevat tulevaisuudentutkimusta ja joistain tulee tulevaisuudentutkijoita, futuristeja, itsestäänkin.

Unkarin tiedeakatemia (Hungarian Academy of Sciences, HAS) perustettiin vuonna 1825. Se on säilyttänyt kunnianarvoisen asemansa kaikkien eri hallintojen aikana. Vuonna 1976 perustettiin HAS:in IX osastoon (talous- ja lakitiede, mukaan lukien sosiologia, demografia, valtiotiede, sotatiede) tulevaisuudentutkimuskomitea, Committee on Future Research. Tämä osoitti selvästi, että Unkarin tiedemiespiirit hyväksyivät tulevaisuudentutkimuksen ja tunnustivat sen omaksi tieteenhaarakseen. HAS:n tulevaisuudentutkimuskomitea on tulevaisuusosalalla toimivien tutkijoiden ja opettajien ylin järjestö Unkarissa. Sen päämääränä on vahvistaa tulevaisuussuuntautunutta ajattelua ja edistää luovien tulevaisuudentutkijoiden työskentelyedellytyksiä ja tukea heidän työtään, joka pohjautuu kaikkien yhteiselle vastuulle tulevaisuudesta sekä sen hyväksi tehtävälle yhteistyölle.

Monissa muissa Euroopan sosialistisissa maissa tulevaisuudentutkimuksen voidaan sanoa alkaneen 1960-luvun lopulla tai 1970-luvun alussa. Olemme vuosituhannen vaihteessa analysoineet takautuvasti Euroopan entisten sosialististen maiden tulevaisuudentutkimuksen piirteitä (*Nováky, Ramba-Varga, Kőszegi-Kalas, 2001*).

Osallistumisen tärkeyden havaitseminen ja aggression käsittely demokraattisissa järjestelmissä

Muistamme vielä, miten Unkarin demokraattinen järjestelmä ei pystynyt vastustamaan natsien diktatuuria vuosina 1940–1945. Kun Neuvostoliitto oli hajonnut 1990, järjestelmästä tuli taas demokraattinen. Historian antaman kokemuksen takia emme voineet ylläpitää illuusiota, että demokraattinen järjestelmä sinänsä kykenisi tarjoamaan kunnollista elämää koko maan väestölle.

Tulevaisuudentutkijoiden perinteiset tieteelliset työkalut, joita käytettiin tulevaisuuden ja sen vaihtoehtojen hahmotteluun, eivät enää riittäneet. Oli selvä tarve muutokseen sekä ajattelutavassamme että kehityssuunnassamme. *Tärkein tekijä tuntui olevan asianomaisten osallistuminen tulevaisuuden vaihtoehtojen luomisprosessiin, jotta saataisiin henkilökohtaisesti, ammatillisesti ja tunneperäisesti hyväksyttävämpiä tulevaisuudenkuvia.* Tuli ilmeiseksi, että *toisaalta demokratiaan siirtyminen ei tarjoa turvavyötä suojaksi hajottavaa aggressiota vastaan, kun taas toisaalta rakentavaa aggressiota ei hyväksytty huolimatta siitä, miten tärkeää se olisi elämällemme oleellisten luonnonvarojen pelastamiselle samoin kuin muillekin meille miellyttävät elinolot tarjoaville resursseille.*

Keksimme osallistamisen tärkeyden aggression käsittelyssä, kun analysoimme koulutuksellisia vaihtoehtoja. Parlamentaarinen demokratia ei pysty hallitsemaan joukkoja, jotka ovat menettäneet uskonnolliset ja moraaliset arvonsa, jos ne samalla ovat tottuneet val-

tion holhoukseen. Korruptio ja muut hajottavan aggression keinot ylläpitävät tilannetta, jossa köyhyys lisääntyy hyvin merkittävän väestönosan keskuudessa. Ne, jotka eivät löydä työtä, koska eivät ole tottuneet työhön tai ovat joutuneet lähtemään työstä, tekevät elämän kestävämmäksi väkivaltaisilla ja laittomilla toimillaan. Keskusjohtoisen auktoriteetin kontrolli ei ole yhtenäistä, ja se on tarpeettoman pahantahtoista ja kostonhimoista. Se ei ole tehokasta köyhyyttä vastaan taisteltaessa, eikä myöskään pysty vastustamaan niitä, jotka hankkivat rikkautensa laittomasti.

Olemme iloisia nähdessämme, että nuoret tarttuvat tulevaisuudentutkimuksen opiskeluun innokkaasti ja että voimme kasvattaa heitä ottamalla heidät aktiivisesti mukaan tulevaisuudenvaihtoehtojen muotoiluun. Olemme seuranneet osastollamme analyysiperinnettä, jossa kiinnitetään erityistä huomiota inhimillisiin näkökohtiin. Yksi meistä, *István Kappéter*, joka on opiskellut psyykkiseen toimintaan liittyviä ammatteja aina vuodesta 1950 ja jolla on runsaasti kokemusta vakavien mielisairauksien hoidosta ja potilaiden kuntoutuksesta, tuli mukaan osastomme tulevaisuudentutkimustyöhön vuonna 1991. Hän oli iloinen tästä mahdollisuudesta, sillä sekä psykiatrisessa että kuntoutustyössä hän oli kokenut, että tasapainoinen kiinnostus tulevaisuutta kohtaan on psyykkisen terveyden keskeinen tekijä ja että psykologiset ja psykiatriset ongelmat ovat yhä merkityksellisempiä koko ihmiskunnalle. Tulevaisuudentutkijat katsovat, että nimenomaan ihmiset rakentavat tulevaisuuden, joten *Erzsébet Nováky* oli erityisen tyytyväinen päästessään alkamaan yhteistyön sellaisen psykiatrin kanssa, joka pitää mahdollisten tulevaisuudenvaihtoehtojen analysointia tärkeänä. Olemme tunnistanee tulevaisuussuuntautuneisuuden tärkeyden mielenterveyden kannalta. (*Nováky-Hideg-Kappéter*, 1994). Olemme myös pyrkineet edistämään muidenkin tulevaisuudentutkijoiden keskuudessa ymmärrystä siitä, miten ihmisten alitajuiset teot ovat tärkeitä, koska ne vaikuttavat tulevaisuuteen mahdollisesti hyvinkin laajasti.

Osallistavasta tulevaisuudentutkimuksesta ja Unkarissa saaduista tuloksista

Tulevaisuudentutkimuksessa osallistaminen merkitsee (*Nováky*, 2004) mahdollisten tulevaisuudenvaihtoehtojen muodostamista yhdessä asianosaisten kanssa (tutkijoiden, tulevaisuussuuntautuneiden ei-akateemisten kansalaisten, kansalaisjärjestöjen ja kauppaneuvottelukomiteitten), niiden, joiden tulevaisuutta tutkitaan, joiden itsensä odotetaan antavan jotain panosta sen toteutumisen hyväksi ja joiden vihdoin odotetaan joutuvan elämään siinä tulevaisuudessa, joka prosesseista muodostuu. Tulevaisuudentutkija tekee työtä vain omaan pöytälaatikkoonsa, ellei tunne asianosaisten käsityksiä nykyisyydestä ja heidän tulevaisuudenodotuksiaan, eikä tutkija näin täytä tehtävänsä: yhteisön ja sen eri ryhmittymien tulevaisuudenkuvan muodostumisen ohjausta myönteiseen suuntaan. Tästä syystä tulevaisuudentutkijoiden tulee tehdä yhteistyötä yhteiskunnan eri ryhmittymien kanssa. Prosessin kuluessa tulevaisuudentutkijan tulee olla avoin maallikoille, heidän tulevaisuutta koskeville ongelmilleen, kysymyksilleen ja ajatuksilleen, ja tutkijan tulee ottaa huomioon heidän odotuksensa, kun hahmottelee mahdollisia tulevaisuudenvaihtoehtoja. Maallikkojen taas tulee luottaa tutkijoihin, että nämä todella ottavat huomioon heidän mielipiteensä ja käyttävät heidän luovia ajatuksiaan. Tämän yhteistyön takia he uskovat, että tulevaisuudenvaihtoehdot ovat varmemmalla pohjalla.

Yleisön tuottamat tulevaisuutta koskevat mielipiteet ja odotukset ovat ennustuksia tehtäessä huomion keskipisteenä, sillä elämme epävakaista aikaa. Entiset sosialistiset maat käyvät läpi kovaa siirtymäprosessia, ja niiden kansalaiset opettelevat demokratian pelisääntöjä. Koko planeetankin mittakaavassa odotamme näkevämmiä merkittäviä ja osin vaarallisia ympäristömuutoksia ja sosiaalisia muutoksia. Esiintyy siis suurta epävakautta, ja epävarmuuteen on paljon syytä. *Ihmisillä on taipumus ymmärtää, että heidän täytyy alkaa osallistua tulevaisuutensa muovaamiseen entistä enemmän.* Yhä useammat vaativat saada osallistua (esimerkiksi eri järjestöjen kautta) ja monet ovat myös valmiit näkemään lujasti vaivaa tämän tähden.

Yksilöiden sekä suurempien ja pienempien yhteisöjen odotusten pohjalta voi todeta, että subjektiivisten tekijöiden rooli tulevaisuuden muotouttamisessa on kasvanut. Kehityssuuntaukset, joita arvioidaan perinteisiä ennustusmenetelmiä ja objektiivista dataa käyttäen, eivät ole yksiselitteisiä, sillä sekä ulkoiset että sisäiset olosuhteet ovat epävakaat. Sitä suurempaa huomiota tulisi kiinnittää niihin voimiin ja motivaatiotekijöihin, joita löytyy yksilöistä, kansalaisorganisaatioista, paikallisjohdoista ja eri liikkeistä. On myös tärkeää tutkia, miten nämä voimat reagoivat epävakauteen, missä määrin ne tahtovat vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa ja ympäristönsä tulevaisuuteen, missä määrin ne tahtovat ja kykenevät tulevaisuutensa suunnitteluun, antamaan sille aikaansa ja voimiaan, ja kykenevätkö ne muotoilemaan käyttökelpoisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Voimme saada tarvitsemaamme tietoa kyseisistä ajatuksista tutustumalla siihen, miten yksilöt ja yhteisöt tulkitsevat todellisuutta ja millaisia tulevaisuudenodotuksia niillä on. Kun käytämme osallistavia menetelmiä, saamme uuden, tehokkaan mallin, sillä eri kehitysaskeleet ja verkostot ovat mahdollistaneet suorat tietovirrat.

On loogista olettaa, että tulevaisuudessa esiintyy vielä nykyistäkin vähemmän vakaita kausia. Aikojen kuluessa muutokset ovat tulleet yhä syvemmiksi ja radikaalimmiksi. Myös muutosnopeuden odotetaan kasvavan tulevaisuudessa, joten osallistavan tulevaisuudentutkimuksen rooli kasvaa. Muutosten kiihkeyden tähden ei ole enää perusteltua käyttää analyyttisiä ennustusmenetelmiä, joista maallikkojen osallistuminen suljetaan pois. Meidän kaikkien tulee oppia, miten elää dynaamisesti muuttuvassa maailmassa, sopeutua uusiin tilanteisiin ja monimuotoisuuden lisääntymiseen. *Tulevaisuudentutkijoiden ja maallikkojen tulee ilmaista tulevaisuutta koskevat ajatuksensa ammattimaisemmin ja toimia harmonisessa yhteistyössä tulevaisuuden parantamiseksi, jotta päättäjätkin hyväksyvät tulevaisuudentutkimuksen tulokset.*

Unkarissa on menestyksekkäästi käytetty osallistavia tulevaisuudentutkimusmenetelmiä useilla aloilla: ensin vuosina 1995–96 koulutuksen ja ammattikasvatuksen alalla, myöhemmin aluekehityshankkeessa, jossa pienen alueen ja kaupungin alueellisten kehitysprojehtien juurruttamista edesautettiin näillä menetelmillä, ja vihdoin hahmoteltiin pitkän aikavälin tulevaisuudenvaihtoehtot valtakunnan sosiaalis-taloudelliselle kehitykselle.

Kasvatus on yhteinen velvollisuutemme – opiskelijoiden, vanhempien, opettajien ja muiden työntekijöiden. Opetamme opiskelijoille, miten tehdä arvoarvostelmia ja muotoilla tulevaisuudenodotuksia. Monet eivät päästä itse ryhtyä tulevaisuudentutkijoiksi, mutta silti heidän on tarpeen tietää, miten muodostaa tulevaisuuden vaihtoehtoja ja strategioita. Unkarin ammatillisen koulutuksen alueella tulevaisuuden vaihtoehtoja ja variantteja määriteltiin osallistavan tutkimuksen menetelmin. (Hideg-Nováky, 1998). Tässä prosessissa kysyttiin ammatillisen koulutuksen piirissä toimivilta, mitä he ajattelevat nykyisestä ja tulevasta ammattikasvatuksesta. Myös paikallisia asiantuntijoita, nimittäin

ammattikoulujen opettajia, pyydettiin osallistumaan kahdessa osassa toteutettuun asian-
tuntijaselvitykseen. Seuraavaksi prosessoitiin kaikki saadut ammatti-ihmisten ja maalli-
koiden mielipiteet (edustavan otoksen perusteella) erikseen pyrkien tutkimaan osallis-
tujen mielipiteiden eroavaisuuksia. Tämän perusteella määriteltiin ”luonteenomainen
mielipide” kullekin ryhmälle. Sitten analysoitiin tulokset, jotta löydetäisiin kyseisten
tulevaisuudenvaihtoehtojen loogiset ekvivalenssit, samankaltaisuudet ja erot, ja yhdis-
tettiin ne verkoksi, joka rakentui tulevaisuuden ammatillisen koulutuksen tärkeimmistä
piirteistä (koulujärjestelmästä ja sen toiminnasta, koulutuksen sisällöstä, työmarkkinoi-
den kompetensseista jne.). Unkarin ammatilliselle koulutukselle määriteltiin sitten tä-
män tekijäverkon perusteella kompleksisia vaihtoehtoja ja variantteja. Osallistavan me-
netelmän tuloksena saatiin ammattikoulutuksen tulevaisuudelle kaksi päävaihtoehtoa:
ensimmäinen näkee koulutuksen itsensä määräävänä voimana, kun taas toinen kuvaa
sen melko mukautuvana kasvatuksellisena rakenteena.

Kerätessä asukkaiden mielipiteitä *pienen alueen kehityssuunnitelman* toteuttami-
sesta käytettiin Delphi-menetelmää. Kyseessä olivat asuinalueet nimeltään Tuzsér ja
Felső-Szabolcs (Nováky, 2000) – lisäksi tutkimukseen kuului kaupunki nimeltä Kis-
kunfélegyháza (Nováky, 2003). Molemmissa tapauksissa tavoitteena oli paikallisten,
asuinympäristönsä tulevaisuudesta vastuuta kantavien asukkaiden osallistaminen. Ky-
symyslomakkeista palautettiin asuinalueilla 30 % ja kaupungissa 75 %. Tämä on huomi-
onarvoista, sillä tulos saavutettiin käymällä osallistujien kanssa pitkiä keskusteluja eikä
ylimääräisiä palkkioita tarjottu.

Pienen alueen tulevaisuuden ennustamiseen käytettiin kolmea peräkkäistä kyselylo-
maketta, joihin oli listattu mahdollisia tulevaisuuden tapahtumia. Niiden joukosta vain
muutamaa pidettiin todennäköisenä lähitulevaisuudessa tapahtuvaksi, ja näistä suurin
osa oli taloudellisia. Useimpien tapahtumien, mukaan lukien taloudelliset, sosiaaliset ja
teknologiset, ennustettiin toteutuvan seuraavan 25 vuoden kuluessa. Näiden ruohon-
juuritus mielipiteiden perusteella määriteltiin kolmen tyyppisiä vaihtoehtoja: talou-
dellinen kehitystyyppi, sosiaalinen kehitystyyppi ja taloudellis-sosiaalinen kehitystyyppi.
Mikään näistä vaihtoehtoista ei synnyttänyt maallikkojen keskuuteen innostusta tai
yhteistyötahtoa.

Kaupungin tulevaisuuden tutkimiseen soveltamassamme Delphi-prosessissa arvioi-
tiin myös nykytilaa. Ensimmäisellä kierroksella osallistujia pyydettiin arvioimaan kau-
punkiin vaikuttavia taloudellisia prosesseja kolmelta näkökannalta: globaalilta, euroop-
palaiselta ja valtakunnalliselta. Myös paikallishallinnon ja kansalaispiirien toimet otettiin
arvioinnissa huomioon. Kehitykselle hahmoteltiin vaihtoehtoja tarkastelemalla subjek-
tiivisia, henkilökohtaisia paikallisia asuinoloja koskevia odotuksia ja mielipiteitä. Lopul-
ta käytettävissä oli neljä eri skenaarioita: menestysvaihtoehto, huonon itsetunnon vaihto-
ehto, toivon vaihtoehto ja pettymyksen tuottavan tulevaisuuden vaihtoehto. Asukkaiden
sitoutuminen kuhunkin vaihtoehtoon käy selvästi ilmi sen saamasta nimestä.

Molemmissa tutkimuksissa ruohonjuuritasolta tulleet tulevaisuutta koskevat huo-
mautukset, ehdotukset ja odotukset ovat vaikuttaneet tulevaisuudensuunnitelmien laa-
dintaan suurestikin. Etenkin luontoympäristön suhteen ilmaistiin kiinnostusta ja huol-
ta, ja samalla annettiin ehdotuksia, joissa oli virallisille vallanpitäjille jopa aivan uusia
elementtejä. Ikävä kyllä monet kyselyyn osallistajat kokivat avuttomuutta oman seutun-
sa kehityksen edistämisen suhteen, mutta he kokivat kuntien olevan riittävän kykeneviä
saamaan seudut kukoistamaan.

Osallistavia tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä käytettiin myös luotaessa *Unkarin sosio-ekonomiselle kehitykselle hyväksyttävissä olevia vaihtoehtoja* (Nováky, 2001). Käytettävän menetelmän pääpiirre on, että yhdistettiin tietoisesti objektiiviset mahdollisuudet subjektiivisiin toiveisiin etsittäessä hyväksyttäviä ja epähyväksyttäviä tulevaisuusskenaarioita: tutkimme nykyisten sosiaalisten ja taloudellisten kehityskulkujen määrittelemiä mahdollisia tulevia trendejä ja niiden suhdetta yksittäisten ihmisten ja sosiaalisten instituutioiden toiveisiin ja odotuksiin. Aihetta tarkasteltiin sekä ylhäältä alas (poliittisiin ja taloudellisiin prosesseihin pohjautuen) että alhaalta ylös (yksittäisten ihmisten ja sosiaalisten instituutioiden tulevaisuutta koskeviin asenteisiin pohjautuen). Näin pystyttiin analysoimaan rinnakkain sekä taloudellisten ja poliittisten tilanteiden tarjoamat mahdollisuudet että muut toiveet ja odotukset.

Osallistavan tulevaisuudentutkimuksen menetelmillä saatuja tuloksia käytettiin suoraan motivoimaan asianosaisia, lisäämään heidän tietoisuuttaan ja harmonisoimaan heidän toimiaan. Tämä antoi heille tunteen, että he eivät olleet eristyksissä, koska muillakin on samankaltaisia ongelmia ja muutkin toimivat samoin. Näitä menetelmiä käyttämällä tuli päätöksentekoprosessiin mukaan enemmän ihmisiä. Näin ne, jotka päätökset lopulta tekivät, ja ne, jotka päätösten luomassa todellisuudessa elivät, lähentyivät toisiaan. Päätöksenteon laadun odotetaan paranevan, kun yleisö on motivoituneempaa ja päättäjät tietoisempia vastuustaan päätösten tekijöinä ja toimeenpanijoina. Saatuja tuloksia voi hyödyntää suoraan laajemmankin ympäristön tulevaisuutta kehitettäessä, sillä ruohonjuuritason ajatuksilla ja toimilla on vaikutusta laajempaankin ympäristöön ja muihinkin ryhmiin.

Molemmissa tapauksissa, sekä tutkittaessa ammatillisen koulutuksen tulevaisuutta että hyväksyttäviä sosio-ekonomisia vaihtoehtoja, ammattilaisilta ja maallikoilta saatu tieto voitiin yhdistää orgaanisesti samalla, kun vältettiin kummaltakaan ryhmältä peräisin olevan tiedon katoaminen tai väheneminen. Tulevaisuudentutkijat eivät ammattilaisina osallistuneet alueellisen kehityksen projekteihin, milloin työvaiheessa oli mukana maallikoita, jotta olisi saatu aidot vastaukset (ammattilaisten sekaantuminen olisi saattanut muuttaa joidenkin mielipiteitä). Syynä tähän oli ruohonjuuritason osallistujien erittäin vastuuntuntoinen asenne ja osallistavan menetelmän luonne, nimittäin se, että sillä pystytään tehokkaasti antamaan panosta tulevaisuuden tutkimiseen (Nováky, 2006).

Aggression käsittelyn tärkeys demokratioissa

1900-luvulla ei aggressioiden käsittely ollut kunnollista. Tilanne on paha myös demokratioissa. Kuten tiedetään, kohtaamme hajottavaa aggressiota päivittäin. Yhdysvalloissa vuonna 1998 tehdyssä tutkimuksessa näytettiin, että 80 % väestöstä oli kokenut hajottavaa aggressiota elämänsä aikana. Määrän odotetaan kasvavan. Tilanne on vieläkin pahempi entisissä sosialistisissa maissa.

István Kappéter on käytännön kokemuksensa perustella – sairaanhoitajana, erityisopettajana ja psykiatrina – sillä kannalla, että ns. mielisairaajat ja ns. normaalit ihmiset eivät eroa toisistaan niin paljon kuin yleensä luullaan. Hän tajusi, että ne, joilla ei ole kokemusta mielisairaista, erehtyvät kuvittelemaan, ettei heihin voisi vaikuttaa tavallisilla tavoilla. Ihmiset ajattelevat yleensä, ettei mielisairaiden kanssa pidä olla aggressiivinen, sillä sairaat eivät tiedä mitä tekevät eikä aggressio tehoa heihin. He uskovat, että mielel-

tään sairaat kaipaavat vain lääkitystä ja sitten heistä tulee mukavia, passiivisia yhteisön jäseniä. On totta, että meillä on nykyään valtavat määrät tehokkaita lääkkeitä psykoottisten jännitteiden lieventämiseen, mutta lääke ei koskaan muuta persoonallisuutta. Vanha, eri tekijöitä yhdistelevä ympäristöterapia (tarjotaan kiinnostavaa työtä ja normaalin kaltaista elämää potilaille tai ryhmille ja potilaille myös yksilöllistä psykoterapiaa, mikä tarkoittaa, että hyväksymme potilaiden rakentavan aggression ja myös itse käyttämme rakentavaa aggressiota heidän kanssaan loukkaamatta heitä ihmisinä) auttaa useimpia potilaita elämään käytännöllisesti katsoen normaalia elämää. *Meidän on tajuttava, että ne, jotka yrittävät hoitaa mielisairaita tai kasvattaa lapsia ilman aggressiota, ovat naiiveja ja aiheuttavat vaaraa* (Kappéter, 1996, Hárdis, 2000). Tämä ei tarkoita, että pitäisi olla julma tai että saisi antaa sijaa omille tiedostamattomille ja turhille kostontarpeilleen.

Juuri ne oikeudenkäytön kaksitahoiset toimenpiteet, joiden alkuperäinen tarkoitus on ollut suojata lapsia ja mielisairaita, aiheuttavat sen tehottomuutta. Ihmiset, jotka on ”vapautettu” rikosoikeudellisesta vastuusta psykoottisen tilan vuoksi, eivät koskaan tiedä, kuinka kauan heidän eristämisensä kestää, eikä heillä ole tarpeeksi turvaa laista. Suurin osa rikollisista vihataan kuin vihollista, ja heitä kohdellaan ilman riittävää empatiaa. Vankiloilla on paljon enemmän kielteisiä kuin hyödyllisiä vaikutuksia, eikä kuolemantuomiollakaan ole tarpeeksi vaikutusta. On tarpeen rakentaa aivan uudenlainen oikeusjärjestelmä, vaikka se käykin kalliiksi.

Vuoden 2001 syyskuun 11. päivän jälkeen käytiin kiivasta keskustelua terrorismista ja aggressiosta World Futures Studies Federationin internetsivustolla. Siinä ilmaistiin hyvin vastakkaisia näkökantoja. Oli eri käsityksiä siitä, mitä pitäisi tehdä, ja hyviä argumentteja itse kunkin oman näkökannan puolesta. Me ehdotimme käytettäväksi samaa menetelmäkettua, jota psykiatrit käyttävät aggressiota vastaan. Ensimmäinen askel on, että uhrin sukulaiset saavat kokea surunsa. Viranomaisen tulisi tehdä kaikkensa tehdäkseen terroriteot entistä vaikeammiksi. On myös välttämätöntä käyttää sopivaa aggressiota, jotta terroristit saadaan estetyksi suunnittelemasta ja toteuttamasta tekojaan. Mutta on myös tärkeää, ettemme anna tiedostamattomien kostonajatusten ohjata meitä, vaan käytämme koko ammattitaitomme asettaaksemme tehokkaat mutta silti ystävälliset rajat. Vastanäiden toimien jälkeen voimme saada terroristit ja terroristeja vastaan taistelevat vakuutuneiksi hyvästä tahdostamme ja voimme alkaa analysoida hyökkäysten syitä. Seuraava askel on, että *opetamme rakkauden ja inhimillisyyden avulla terroristit pyrkimään oikeutetuiksi kokemuksiinsa tavoitteisiin muilla keinoin kuin terrorismin avulla*. Lopuksi meidän on luotava koulutusjärjestelmä, joka ei kasvata nuorista terroristeja (Kappéter, 2003).

Meidän ei tule olla niin naiiveja, että yrittäisimme hallita terroristien iskuja ilman aggressiota. Eikä meidän pidä olla niin naiiveja, että kuvittelisimme lopettavamme terrorin kerta kaikkiaan, kunhan vain saisimme kaikki terroristit tapetuksi. Meidän ei enää tule olla niin naiiveja, että luulemme kykenevämmme erottamaan joukosta mielisairaat ja hoitamaan heidät ilman järjestyksenpidon asiantuntijoita. Nykyisin on entistä vähemmän neuroottisia potilaita ja entistä enemmän ahdistusoireista kärsiviä potilaita ja persoonallisuushäiriöitä, eivätkä parhaatkaan psykiatrit pysty sanomaan, kuka on mielisairas ja kuka vain ongelmainen. Nämä ongelmaiset ihmiset ovat vaarallisempia kuin neurootikot. Lisäksi mielisairaiden ihmisoikeudet ovat huomattavasti turvatut kuin rikollisten tai terroristien.

Ervin László, Club of Budapestin (jolla on juuret Rooman klubissa, mutta lähestyy käytännöllisemmältä kannalta) perustaja, on myös huomannut, miten huonosti aggressiota nykyisin käsitellään. Hänkin on sitä mieltä, että meidän on tehtävä kaikkemme

päästäksemme terrorismista eroon mutta että sitä ei voida toteuttaa turvautumalla vastaterrorismiin. Vastaterrorismi pystyy vain motivoimaan lisää ihmisiä ottamaan oman paikkansa kuolleiden terroristien tilalle.

Aggression käsittelyyn tarjoutuu tehokas ratkaisu dynaamisen psykiatrian koulukunnan kautta. Tämän psykiatrisen koulukunnan edustajat ottavat hoitaakseen myös niitä, jotka eivät välttämättä kärsi mielisairauksista vaikka selvästi aiheuttavat kärsimystä toisille. Dynaamisen psykiatrian edustajat käyttävät *Sigmund Freudin* 1900-luvun alussa alkuun saattamaa psykoanalyttistä menetelmää sekä ympäristöterapiaa, joka on ollut käytössä jo tuhansia vuosia. He adaptoituvat dynaamisesti potilaiden tarpeisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin. Skitsofreenikkoja tai affektiivisesta mielialahäiriöstä kärsiviä potilaita hoidettaessa ja kuntoutettaessa heidän tuloksensa ovat parempia kuin perinteisen psykiatrian edustajien. He hoitavat persoonallisuushäiriöitä ja riippuvuuksia usein onnistuneesti (*Ammon, 1994*). Jotkut ovat hoitaneet rikollisia, ja Englannissa hoidettiin juutalaisista ja palestiinalaisista koostunutta ryhmää, hyvin tuloksin sitäkin: osallistujat alkoivat kokea toisiaan kohtaan ymmärtämystä ja lämpöä. Israelissa taas kaksi naispsykologia hoiti 13–15-vuotiaita lapsia, jotka olivat päättäneet kuolla marttyyreinä, ja saivat nämä vakuuttuneiksi, että taisteluun on parempiakin tapoja ja marttyyrius kannattaa hylätä.

Johtopäätelmät

1. Keski- ja Itä-Euroopassa taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset tilanteet ovat vaihdelleet kovasti ja ihmiset ovat kärsineet.
2. Vuodesta 1990 saakka olemme asuneet demokratioissa, mutta useimmat meistä ovat pettyneitä.
3. Parlamentaarisen demokratian tehokkaan käytön estää tuhoutunut kansalaismoraali.
4. Ihmiset tulevat päivä päivältä kykenevämmiksi ilmaisemaan ajatuksiaan tulevaisuudesta ja halukkaammiksi osallistumaan sen kehitysprosessiin.
5. Osallistamisen ansiosta tulevaisuuden muotouttamisesta tulee demokraattisempaa ja voidaan tehdä käyttökelpoisempia ennusteita.
6. Kaikki elävät olennot tarvitsevat rakentavaa aggressiota.
7. Rikollisuus kasvaa, ja sen hallintaa estävät erilaiset toimet (yhdet säännöt mieheltään sairaille, toiset toisille).
8. On ehdotettu aikajärjestystä terroristien käsittelylle – kohdellaan heitä aluksi rakentavalla, ei hajottavalla aggressiolla ja kasvatetaan ja hoidetaan heitä myöhemmin.
9. Psykiatrien ja tulevaisuustieteilijöiden on tehtävä yhteistyötä.

Näemme oikeutettuna, että psyyken alalla ja tulevaisuudentutkimuksen parissa työskentelevät ammattilaiset tekevät molemminpuolisesti hyödyllistä yhteistyötä. *Taloustieteilijäfuturistit voivat tutkia, mitä ihmiskunta tarvitsee jatkaakseen elämistään, ja psykiatrifuturistit voivat selvittää, millaista rakentavaa aggressiota tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseen.* Näiden kahden alan yhteistyö on väistämätöntä, kun käsitellään osallistamista ja aggressiota (*Kappéter-Nováky, 2002*). Tällainen yhteistyö voi auttaa maailmaa välttämään katastrofin ja tukea järkevästi lisääntyvän ihmiskunnan kestävästä kehitystä.

Kirjallisuutta

AMMON, GÜNTER (1994) The therapeutic concept of the Dynamic-Psychiatric Hospital Menter-schwaige. *Dynamische Psychiatrie/ Dynamic Psychiatry*, 27 (1) 25-31.

HÁRDI ISTVÁN (2000) *Az agresszió világa* [Aggression maailma]. Medicina, Budapest.

HIDEG ÉVA, NOVÁKY ERZSÉBET (1998) *Szakképzés és jövő* [Ammattikasvatus ja tulevaisuus]. Aula Kiadó, Budapest.

KAPPÉTER ISTVÁN (1996, toim.) *Az agresszivitás problémái korunkban* [Nykyisen aggression ongelmia]. Szociális Munka Alapítvány, Budapest.

KAPPÉTER ISTVÁN (2003) *Az emberiség képes jóra változtatni a világot* [Ihmiskunta voi muuttaa maailmaa paremmaksi]. Püski Kiadó, Budapest.

KAPPÉTER ISTVÁN, NOVÁKY ERZSÉBET (2002) Elmeegészségért felelősök és jövőkutatók az agresszió humánus kezeléséért [Asiantuntijat vastaavat mielenterveydestä ja tulevaisuustieteilijät aggression inhimillisestä kohtelusta]. *Psychiatria Hungarica*, 4.

NOVÁKY ERZSÉBET (2001, toim.) *Magyarország holnap után* [Unkari huomisen tuolla puolen]. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest.

NOVÁKY, E., RAMBA VARGA, V., KALAS KÖSZEGI, M. (2001, toim.) *Futures Studies in the European Ex-Socialist Countries*, Futures Studies Centre, Budapest University of Economic Sciences and Public Administration, Budapest.

NOVÁKY ERZSÉBET (2000) Tuzsér település és a Felső-Szabolcsi Kistérség jövője [Asutuksen ja pienalueen tulevaisuudet - Tuzsér ja Felső-Szabolcs] – Jövötanulmányok 18. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Jövő kutatás Tanszék, Budapest.

NOVÁKY ERZSÉBET (2003) Kiskunfélegyháza jövője a participatív jövő kutatás szemléletében [Kiskunfélegyházan kaupungin tulevaisuus osallistavan tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta] – Jövötanulmányok 20. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Jövőkutatási Kutatóközpont, Budapest.

NOVÁKY, ERZSÉBET (2004) Participative futures studies. Teoksessa: Action for the future (toim.: E. Nováky, Sz. Fridrik, B. Szél) Futures Studies Centre, Budapest University of Economic Sciences and Public Administration, Budapest, 67-79.

NOVÁKY, ERZSÉBET (2006) Action oriented futures studies in Hungary, *Futures*, Vol. 38., n:ro 7.

NOVÁKY, ERZSÉBET, HIDEG, ÉVA, KAPPÉTER, ISTVÁN (1994) Future Orientation in Hungarian Society, *Futures*, Vol. 26., n:ro 7.

Ikäkohortin vaihdos ja arvojen muutos: Korean¹ demokratian tulevaisuuksia

Youngsook Park Harmsen

Diplomaatti, Australian Soulin suurlähetystö

Yongseok Seo

Politiikan tutkimuksen jatko-opiskelija,
Havaijin yliopisto, Manoa

Abstrakti

Ajatus ”aasialaisille arvoille perustuvasta” demokratiasta on saanut viime aikoina paljon älymystön huomiota, sillä se on käsitetty sekä läntisen liberaalin demokratian vaihtoehdoksi että sen kanssa kilpailevaksi tulevaisuudenkuvaksi. Aasialaisille arvoille perustuvasta demokratiasta väiteltäessä nojaututaan kuitenkin raskaasti kulttuurisen autonomian käsitykseen. Meille paljastuu tämän käsitystavan rajoitukset, miten se kykenee kuvaamaan nykyisiä aasialaisia poliittisia järjestelmiä ja niiden tulevaisuuksia. Teoreettinen lähtöoletuksemme on, että kulttuuri ei ole staattista, se on pikemminkin jatkuvassa muutostilassa kulttuurivaihdon ja etenkin teknologian kehityksen takia. Yksittäistapauksena tutkimme, miten uusien teknologioiden kehitys ja niiden leviäminen vaikuttavat arvojen muutokseen, etenkin Korean nuoremman sukupolven demokraattisiin arvoihin. Esitämme neljä erilaista vaihtoehtoista tulevaisuutta Korean demokratialle. Olemme muodostaneet ne analysoituamme Korean ikäkohortteja kullekin ominaisine uusine sosiaalisine ja poliittisine kokeiluineen. Lopuksi pyrimme testaamaan, voisivatko Koreassa kokeiltavat ilmiöt toimia Aasian demokratioiden tulevaisuuksien vaihtoehtoisena mallina.

Johdanto

Väittelyt ”aasialaisille arvoille perustuvasta” demokratiasta ovat kukoistaneet älymystön keskuudessa kylmän sodan lopusta saakka. Ne ovat olleet vastausta liberaalin demokratian globaaliin vientiin. Time-lehti kommentoi Aasian marssivan eri rummun tahdissa. Samalla kun maat vaurastuvat, entistä itsevarmempi konfutselainen Itä-Aasian yhteiskunta esittää länsiliberalismille haasteen omilla demokraattisilla hyveillä koskevilla käsityksillään.² Tulevaisuudentutkijat eivät ole olleet tämän trendin suhteen poikkeus, ja monet ovat alkaneet kiinnittää huomiota aasialaisiin arvoihin, etenkin konfutselaisiin ja muihin perinteisiin arvoihin, kilpailevien tulevaisuudenkuvien tuottajina.

¹ Toim. huom. Käyttäessään nimeä Korea ja ilmaisua korealaiset kirjoittajat tarkoittavat Korean tasavaltaa eli Etelä-Koreaa ja sen väestöä.

² Time, 14. kesäkuuta 1993

Aasialaisille arvoille perustuvan demokratian ydinajatus on, että jokaisen poliittisen järjestelmän lähtökohdan pitäisi olla sopusoinnussa kotoperäisten kulttuurien ja perinteisten arvojen kanssa. On esitetty, että kulttuuriero vaikuttaisi lännen ja idän demokratoiden toisistaan eroaviin käytäntöihin (Pye 1985, Huntington 1996, Helgesen & Li Xing 1996, Tu 1996, Fukuyama 1998). Kuitenkin tässä ”kulttuurirelativistisessa demokratiasassa” on useita heikkouksia, joiden vuoksi se ei pysty selittämään nykyistä Aasiaa eikä sen tulevia kehityskaaria. Ensinnäkään se ei kiinnitä huomiota kulttuurin dynaamiseen ole-mukseen. Kulttuuri ei ole kiinteä, muuttumaton kokonaisuus, pikemminkin se on jotain jatkuvasti muuttuvaa, jossa tapahtuu sisäistä vaihtoa ja myös vaihtoa muiden, erilaisten kulttuureiden kanssa. Tosiasiassa monet viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että arvot, normit ja asenteet ovat nykyisin muuttumassa Aasiassa. Teknologioiden viimeaikainen kehitys ja niiden leviäminen ovat näiden muutosten liikuttavia voimia tällä alueella. Korea, jossa poliittiset ja yhteiskunnalliset muutokset tapahtuvat valtavalla vauhdilla ja voimalla, on ehkä paras esimerkki tästä muutoksesta. Maa toimii suurena Aasian tulevaisuuksien laboratoriona, ja siitä on tulossa erilaisten yhteiskunnallisten ja poliittisten kokeiden koekenttä.

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on tunnistaa Aasian demokratialle tarjotun kulttuurisen selityksen rajoitukset ja ongelmat osoittamalla, että kulttuuri, mukaan lukien uskomukset, arvot ja normit, on huomattavan muutoksen tilassa. Tutkimme Koreaa tapaustutkimuksenamme ja keskitymme siihen, miten uusien teknologioiden kehitys ja niiden leviäminen vaikuttavat arvoihin, etenkin Korean nuoremman sukupolven demokraattisiin arvoihin – heidän tulevat johtamaan Korean tulevaisuutta. Tutkimme myös Korean demokratian vaihtoehtoisia tulevaisuuksia analysoimalla Korean ikäkohortteja kullekin ominaisine uusine sosiaalisine ja poliittisine kokeiluineen. Lopuksi tutkimme, voivatko Koreassa kokeiltavat ilmiöt toimia Aasian demokratian tulevaisuuksien vaihtoehtoisena mallina.

Aasialaisen politiikan kulttuurisen selityksen rajoitukset

1990-luvun alusta asti on ollut erotettavissa uusi käsitys aasialaisista arvoista. Devan ja Hall väittävät, että teoria aasialaisista arvoista vaihtoehtona länsiliberaalille demokratialle on saanut voimaa kylmän sodan loppumisen jälkeen (Devan 1994, Hall 1999). On myös esitetty, että uusi aasialaisten arvojen hypoteesi olisi tulosta siitä itseluottamuksesta, jonka Itä-Aasian maiden suuri talouskasvu on nostattanut. Huntington huomauttaa, että Itä-Aasia saa kiittää dramaattisesta talouskehityksestään sitä, että on pidättäytytty omassa kulttuurissa eikä tuotettu maahan läntistä kulttuuria.³ Itä-Aasian maiden taloudellinen menestys 1970- ja 1980-luvulla sekä 1990-luvulla kommunismin hajottua tapahtunut liberaalin demokratian maailmanlaajuinen leviäminen ovat olleet ne kaksi päätekijää, joiden tähden väittely länsiliberaalin ja aasialaisille arvoille perustuvan demokratian yhteensopivuudesta on käynnistynyt. Väittely oli huipussaan, kun Korean presidentti Kim Dae Jung (”Demokratia on kohtalo”) kritisoi julkisesti Singaporen pääministeriä Lee Kuan Yewta (”Kulttuuri on kohtalo”) 1990-luvun puolimaissa.⁴

³ Huntington (1996)

⁴ ks. Kim (1994)

Kim Dae Jungin ja Lee Kuan Yewn väittely edustaa perimmiltään kahden eri näkökannan eroa, universaalin modernisaation sekä toisaalta kulttuuriippuvuuden käsityksen. Ne, jotka kannattavat universaalia modernisaatiota, olettavat, että liberaalin demokratian ajatukset ja periaatteet eivät sovi kovinkaan hyvin yhteen Aasian kulttuurien arvojen ja normien kanssa. He korostavat Aasian perinteiden epädemokraattisia piirteitä ja painottavat, että aasialaiset arvot ovat pääesteenä alueen liberaalin demokratian kehittymiselle. Jopa Huntingtonin kaltainen kulttuurirelativisti on sanonut, että konfutselaisuus on este liberaalin demokratian kehittymiselle Aasiassa, ja samalla todennut, että ”konfutselainen demokratia” on sisäisesti ristiriitainen käsite.⁵ Kaikesta tästä huolimatta universalistit uskovat, että lännen arvot loppujen lopuksi hukuttavat Aasian omat demokratianäkemykset, kun Aasian modernisoitumisprosessi etenee. Ne taas, jotka kannattavat demokratian kulttuuririippuvaisuutta, keskittyvät aasialaisten arvojen myönteisiin puoliin arvioiden niiden saattavan helpottaa liberaalin demokratian toteuttamista alueella. Jotkut korostavat, että konfutselainen demokratia on mahdollinen vaihtoehto länsimaisille liberaaleille malleille ja kritisoivat individualistisen lännen itkeskeisiä piirteitä. Tu Wei-Ming on jopa tulkinnut aasialaisista arvoista käytävän väittelyn prosessiksi, jolla rakennetaan Aasian modernisoitumiselle Aasialle ominaista tietä (Tu, 1996).

Edellä kuvatut tavat hahmottaa aasialaisten arvojen ja liberaalin demokratian suhdetta nojaavat voimakkaasti kulttuurisen autonomian teoriaan. Tämä kulttuureita painottava ajattelu joutuu kuitenkin tunnustamaan rajallisuutensa nykyisen Aasian kuvaamisessa. Ensinnäkin, vaikka eräillä Aasian mailla on yhteisiä kokemuksia modernisoitumisesta, yksittäiset reaktiot läntiseen demokratiaan voivat vaihdella maasta toiseen. Siksi on hieman hätäistä tehdä päätelmää Aasian kulttuurien diversiteetille perustuvan yhteisen kulttuuri-identiteetin mahdollisuudesta. Toiseksi, aasialaisista arvoista väiteltäessä jätetään huomiotta kulttuurin dynaaminen luonne. Kulttuuri ei ole kiinteä, muuttumaton kokonaisuus. Ennemmin se muuttuu koko ajan sekä sisäisen että muiden kulttuurien kanssa käymänsä vaihdon avulla. Vielä tärkeämpää on, että teknologian käynnistämien sosiaalisten muutosten kasvava vauhti puskee kulttuuria järjestelemään uskomuksia, asenteita, käyttäytymismalleja ja normeja uusin tavoin.

Onko siis kulttuurilla väliä puhuttaessa Aasian poliittisten järjestelmien ja demokratian tulevaisuuksista? Alustava vastauksemme on kyllä, kyllä sillä on väliä. Monet viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että arvot, normit ja käytöstavat ovat nykypäivän Aasiassa kokemassa merkittävää muutosta. Elämäntapa, joka korosti perhearvoja, auktoriteetin kunnioitusta ja yhteisöllisyyttä on nyt Aasiassa vähenemässä. Tämä on erityisen näkyvää alueen nuoremman sukupolven keskuudessa, joka eroaa vanhemmista sukupolvista huomattavasti arvoiltaan, normeiltaan ja käytökseltään. Väitämme, että teknologioiden nopea kehitys ja niiden laaja levinneisyys on tämän muutoksen pääasiallinen voima, ja se näkyy erityisen selvästi juuri Koreassa. Nuorempi sukupolvi on keskeinen tekijä, kun uusien teknologioiden sovellus ja käyttöönotto aiheuttavat dynaamisia sosiaalisia ja poliittisia muutoksia. Seuraavaksi käsittelemme, mitä Koreassa nyt tapahtuu. Onko Korea tulevaisuuden demokratioiden laboratorio?

Kuluneen puolen vuosisadan aikana Korea on muuttunut maatalousyhteiskunnasta teolliseksi yhteiskunnaksi ja vielä aivan viime aikoina teollisesta yhteiskunnasta tieto-

⁵ Huntington (1991)

yhteiskunnaksi. Nyt Koreaa odottaa ”unelmayhteiskunnan” pikainen tuleminen.⁶ Hallituksen täysi tuki on ollut oleellista kehitettäessä informaatio- ja kommunikaatioteknologioita ja niiden vaatimaa infrastruktuuria 1990-luvun lopulta lähtien Korean kasvaessa näiden teknologian alueiden suurvallaksi. Tältä taustalta Koreasta on nyt tulossa uusien informaatio- ja kommunikaatioteknologioiden ja -laitteiden koekenttä. New York Timesissa julkaistu artikkeli on arvioinut Koreaa tähän tapaan:

[Korea] on maailman johdotetuin maa, se ryntää muuttamaan tieteisjutuilta kuulostavat asiat arkipäiväksi... Etelä-Korea, ehkä enemmän kuin mikään muu maa, muuttaa itseään teknologian avulla. Maan elektroninen yhdistyneisyys on muuttanut mielipiteiden muodostuksen tapaa ja nopeutta, onpa sitten kyseessä muoti tai politiikka. Korealaiset käyttävät futuristisia teknologioita, joista Yhdysvallat on vielä vuosien päässä. Mikrosoftin ja Motorolan kaltaiset yritykset testaavat tuotteensa täällä ennen kuin lanseeraavat niitä Yhdysvaltain markkinoille.⁷

Uusien teknologioiden kehitys ja niiden laaja käyttö ovat mahdollistaneet Korean kansalaisille politiikan ja median muuttamisen. Yeonho Oh, OhmyNewsin perustaja ja toimitusjohtaja, kuvaa ilmiötä demokratian ja teknologian avioliitoksi.⁸ Ohin mukaan OhmyNews ja kansalaisosallistuminen internet-journalismin avulla alkoi ensin Koreassa tunnuslauseella ”jokainen kansalainen on reportteri”. Tunnuslause ei koske pelkästään lehtialan muutosta vaan koko yhteiskunnan muutosta.⁹ Paras esimerkki, miten teknologia on vaikuttanut politiikkaan, on ehkä Koreassa vuonna 2002 pidettyjen presidentinvaalien lopputulos. Internet ja matkaviestimet olivat olennaisesti auttamassa liberaalin ehdokkaan Roh Moo Hyunin voittoon. Toinen dramaattinen esimerkki teknologian vaikutuksesta politiikkaan on presidentti Rohin viraltapanoyritys vuonna 2004. Kansalaisliikehdintä nousi internetissä ja kansalaiset pystyivät estämään Rohin viraltapanon. New York Times esitti asian näin:

Kun opposition johtama kansalliskokous oli päättänyt presidentti Roh Moo Hyunin viraltapanosta, internetissä alkoi muodostua yhteisymmärrys, että tapauksessa oli poliittiset tarkoitukset – tämä oli tilanne jo kahden tunnin kuluttua äänestyksestä. Siitä seurasi joukkomielenosoituksia... Sellaista ei ollut ennen sattunut Koreassa. Kaikki ovat yhteydessä kaikkiin muihin, joten kaikki asiat leviävät hyvin nopeasti ja tavallaan ennustamattomasti.¹⁰

6 Viime aikoina on väitetty, että tietoyhteiskunnan aika on lähestymässä loppuaan ja uudenlainen on tulollaan. Tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolf Jensen nimittää uutta yhteiskuntaa ”dream societyksi”; termi on suomennettu sekä unelmayhteiskunnaksi että elämysyhteiskunnaksi. Ks. Rolf Jensen, *The dream society: How the coming shift from information to imagination will transform your business*. New York: McGraw-Hill, 1999, Ernest Sternberg, *The Economy of Icons: How business manufactures meaning*. Westport, Conn: Praeger, 1999, s. 5, B. Joseph Pine II ja James H. Gilmore, *The experience economy: Work is theatre and every business a stage*. Boston: Harvard Business School Press, 1999, s. ix, Virginia Postel, *The substance of style: How the rise of aesthetic value is remaking commerce, culture and consciousness*. New York: HarperCollins Publishers, 2003, s. 39, Daniel H. Pink, ”The MFA is the new MBA,” *Harvard Business Review*, helmikuu 2004, s 21f.

7 Norimitsu Onishi, ”In a Wired South Korea, Robots Will Feel Right at Home” osoitteessa <http://www.nytimes.com/>

8 ”Korean Netizens Change Journalism and Politics - The marriage of democracy and technology,” osoitteessa <http://english.ohmynews.com/>

9 mainittu julkaisu

10 Norimitsu Onishi, ”In a Wired South Korea, Robots Will Feel Right at Home” osoitteessa <http://www.nytimes.com/>

Korea on luultavasti ensimmäinen maa, joka kohtaa informaatio- ja kommunikaatio-tekniologioiden kehityksen siunaukset ja sairaudet. Tulevaisuudentutkijoiden pitkäaikainen unelma suorasta demokratiasta elektronisen demokratian avulla saattaa Koreassa toteutua. Mutta tässä kirjoituksessa keskitymme kuitenkin informaatioteknologioiden ja tiedon aikakauden vaikutusta etäämmälle, nimittäin Korean nuorison arvojen kehittymiseen. Seuraavassa tutkimme nousevaa sukupolvea, jonka näkökannalta kaikki perustuu kuvaan ja sisältöön.

Korealaisten ikäkohorttien vaihdokset ja arvojen muutos

Tässä osassa tutkimme sosioekonomisten muutosten – etenkin teknologioiden viimeaikaisen kehityksen – vaikutusta korealaisiin. Keskitymme siihen, miten ne vaikuttavat etenkin nuoremman sukupolven demokraattisiin arvoihin. Jotta voisimme toteuttaa tämän, käytämme hyväksemme ikäkohorttianalyysia (Age-Cohort Analysis), jota monet tulevaisuudentutkijat mielellään käyttävät eri sukupolvia tutkiessaan. Ikäkohorttianalyysi perustuu siihen, että tietyn ajanjakson mittaan syntyvät ihmiset saavat tiettyjä yhteisiä kokemuksia, jotka erottavat heidät nuoremista tai vanhemmista ikäluokista – kokemuksista, jotka kulkevat mukana vaikuttamassa heidän uskomuksiinsa ja käytökseensä läpi heidän elämänsä.¹¹ Tietyn ikäkohortin jäsenet siis jakavat kokemukset tietyistä tapauksista tai heillä on yhteisiä piirteitä esimerkiksi elämäntyyliinsä näkyvissä uskomuksissa, arvoissa ja normeissa.

Kuten huomautimme aiemmin, Korean yhteiskunta on kokenut nopean poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen muutoksen kuluneen puolen vuosisadan aikana. Se on siksi yksi parhaista tapauksista, joilla testata ikäkohortin vaihdosta ja arvojen muutoksia kussakin kohortissa. Monet viime aikoina Koreassa tehty mielipidekyselyt ja tutkimukset osoittavat, että eri tekijöiden aiheuttamat nopeat sosioekonomiset muutokset ovat muuttaneet korealaisten perinteisiä arvoja. Makrotason tapahtumien tai tietynä aikana sattuneiden tapausten ohella väitämme, että teknologian kehityksen vaikutus kulttuuriin muuttaa ihmisten uskomuksia ja käytöstä. Esimerkiksi ne sosiaaliset ja ympäristöä koskevat muutokset, joita televisioiden, walkmanien, MP3-soittimien, henkilökohtaisten tietokoneiden sekä internetin ja elektronisten pelien ja matkaviestimien laaja levinneisyys aiheuttavat, synnyttävät merkittäviä muutoksia lasten ja teini-ikäisten vivahtedentajuun.¹²

Vaikka joukkotiedotusvälineet ja markkinatutkimustoimistot tuottavat erilaisia uusia käsitteitä tai nimityksiä viittaamaan tiettyihin ikäkohortteihin, näyttää asianmukaisimmalta erottaa Koreassa viisi syntymävuosien mukaan ryhmiteltyä kohorttia: veteraanit (1921–1933), modernisoijat (1934–1953), suuret ikäluokat (1954–1971), P-sukupolvi (1972–1981), ja C-sukupolvi (1982–). Joka kohorttia leimaa kaikille yhteisten suurten tapahtumien lisäksi myös uuden teknologian vaatiman sopeutumisen määrä sekä taito, jolla he uutta teknologiaa käyttävät.

¹¹ Dator ja Seo (2005)

¹² Esimerkiksi sukupolvella, joka on kasvanut televisiota katsellen, on todennäköisesti esteettinen taju, jota muunlaiset esitykset eivät tyydytä; ne, jotka ovat kasvaneet walkman kourassa, pyrkivät tyydyttämään omaa makuaan ja etsimään omaa vapautta. MP3-sukupolvelle on TV- ja walkman-sukupolvia tutumpaa asioiden ja tavaroiden jakaminen muiden kanssa.

Veteraanit (1921–1933) syntyivät ja elivät Japanin siirtomaaisännöyden alaisina ja kävivät läpi kaoottisen ideologioiden myllerryksen itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen samoin kuin tuhoisan Korean sodankin. Useimmat tämän kohortin miehet osallistuivat sotaan, ja heillä on siis kammottavat sotamuistot ja vahvat kommunisminvastaiset tunteet. Tämä kohortti koki myrskyisiä aikoja ja pyrkii nyt sosiaaliseen järjestykseen ja poliittiseen vakauteen. Oikeastaan kukaan ei käytä internetiä, jotkut kyllä käyttävät matkapuhelimia. Heidät on kasvatettu kunnioittamaan auktoriteettia, korostamaan yhteisöllisyyttä yksilöllisyyden kustannuksella ja uskomaan, että yhteiskunnan hierarkia on säilytettävä sen järjestyksen ja vakauden takia.

Modernisoijat (1934–1953) olivat pääroolissa Korean talouskehityksessä ja modernisoitumisessa 1970- ja 1980-luvulla. Autoritaarisen vallan alaisuudessa eletyn kehityskauden aikana olivat yksilöllisyys ja suvaitsevaisuus tiukasti tukahdutettuja. Niinpä modernisoijakohortti uskookin, että heidän yksilölliset vapautensa ja oikeutensa uhrattiin kansakunnan uudenaikaistamisen ja taloudellisen vaurauden puolesta. He ovat kuitenkin ylpeitä Korean talousmenestyksestä ja poliittisesta demokratisoitumisesta. Tältä taustalta modernisoijat yleensä suosivat vallitsevan taloudellisen ja poliittisen järjestelmän vaiheittaista muuttamista nopean muutoksen kustannuksella. Mitä tulee uuteen teknologiaan sopeutumiseen ja sen käyttötaitoihin, jotkut modernisoijat osaavat käyttää internetiä ja useimmat käyttävät matkapuhelimia. Kulttuurisessa mielessä modernisoijat ovat tottuneet sosiaaliseen hierarkiaan ja yhteisöllisen harmonian iskulauseisiin, ja uskovat, että Korean perinteinen kulttuuri ja arvot tulisi säilyttää kansan identiteetin säilymisen vuoksi.

Suuret ikäluokat (1954–1971) muodostavat suurimman osan Korean nykyisestä yhteiskunnasta ja dominoivat niin taloudessa kuin politiikassakin. He näkivät omin silmin Korean demokratisoitumisen ja olivat tärkeässä roolissa informaatioteknologioiden käyttöönoton mullistuksissa. 13 Tätä sukupolvea on kutsuttu ”386-sukupolveksi”, ja jotkut kohortin jäsenet osallistuivat opiskelijaliikehdintään ja auktoriteettien vastaisiin mielenosoituksiin autoritaaristen hallitusten aikana 1970- ja 1980-luvulla. He ovat pitäneet liberaalin demokratian saavuttamista lopullisena päämääränä, joten monet suurten ikäluokkien jäsenet ovat uudistusmielisiä ja poliittisesti edistyskellisiä. Koreassa on tosiasiaa nyt meneillään hyvin radikaali poliittinen ja sosioekonominen muutos, kun suuret ikäluokat eri arvoineen ja uskomuksineen ovat astuneet poliittiselle ja taloudelliselle areenalle. Suurten ikäluokkien tulo politiikkaan ja presidentti Rohin valinta 2002 on paras esimerkki, miten paljon ikäkohortin vaihdos voi vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Suuren ikäluokat johtavat uudistuksia 20- ja 30-vuotiaiden nuorten massiivisella tuella ja saavat politiikassa aikaan huomattavia muutoksia. Silti suuret ikäluokat ovat yleensä kulttuuriliberaaleja ja pitävät hierarkkisia ihmissuhteita arvossa esimerkiksi vanhempien ja nuorempien ihmisten kesken.

P-sukupolvi (1972–1987) on uusi käsite, jonka eräs korealainen markkinatutkimusyrietyys loi jokin aika sitten erottaakseen markkinoinnilleen tietyn kohderyhmän. Yrityksen raportin mukaan P-sukupolvi tarkoittaa paradigman muuttajia, jotka aiheuttavat sosiaalisia muutoksia intohimolla, voimalla ja osallistumalla (Passion, Power, Participation). Raportti nostaa esiin 1980-luvulta lähtien tapahtuneen poliittisen demokrati-

13 Gun Ko väittää, että internetin ja matkaviestinten nopea leviäminen Koreassa johtuu suureksi osaksi suurista ikäluokista. Hänen mukaansa tämä ikäluokka tuli 20 ja 30 vuoden ikään 1990-luvun alussa tai sen keskivaiheilla, kun internet ja mobiiliteknologia pyyhkivät yli maailman. Heidän nuoret, teknisesti orientoituneet mielensä omaksuivat uuden teknologian vaivatta. Weekly Chosun, 23. lokakuuta 2003

soitumisen, talouskasvun tuoman vaurauden ja informaatioyhteiskunnan puhkeamisen täyteen kukkaan pitäen niitä tekijöinä, jotka kasvattivat P-sukupolven.¹⁴ Raportti huomauttaa myös, että P-sukupolvi ilmaisee tunteitaan ja ajatuksiaan vapaasti ja pyrkii hajoittamaan pinttyneitä ajatusmalleja ja tabuja suosien luovaa ajattelua ja käyttäytymistä, joten se on vahvasti yksilöllisyyteen suuntautunutta. Samanaikaisesti tällä kohortilla on vahva halu jakaa, ja se pyrkii rakentamaan ihmissuhdeverkostoja sekä internetissä että muutoin.¹⁵ Toisin sanoen P-sukupolvi tietää, miten tehdä oma kulttuurinsa ja etsii jatkuvasti omaa luonnettaan ja ainutlaatuisuuttaan.

Tämä on oikeastaan ensimmäinen kohortti, jolla ei ole mitään kokemusta demokratisoitumisenvastaisista opiskelijamielenosoituksista omilta opiskeluvuosiltaan. P-sukupolvi kasvoi varsin yltäkylläisessä materiaalisessa ympäristössä, eikä sillä ole muistoja sodasta ja puutteesta. Mikä erityisesti erottaa P-sukupolven vanhemmista on se, miten taitavasti sen jäsenet ottavat uusia teknologioita käyttöönsä ja miten tehokkaasti he niitä käyttävät. He hakevat aina jotain uutta ja etsivät muutosta ja pyrkivät testaamaan uusia teknisiä laitteita ”varhaiskäyttäjinä”. Suurin ero on, että he uskovat voivansa muuttaa yhteiskuntaansa. 70 % tästä kohortista katsoo viimeaikaisten sosiaalisten muutosten olevan kaivattuja. 80 % vastasi voivansa muuttaa yhteiskuntaamme aktiivisesti osallistumalla. Tämän lisäksi he uskovat, että sosiaalisen kehityksen takia pitäisi esiintyä eri mielipiteitä, ja he pyrkivät horisontaalisiin ihmissuhteisiin, joissa korostuu jakaminen ja hajautuminen, pikemminkin kuin olisivat hierarkkisten ihmissuhteiden kahleissa, joita konfutselaisuus edustaa.¹⁶ Eräs uudehko tutkimus arveli tämän arvomuutoksen johtuvan uusien kommunikaatioteknologioiden kehityksestä ja niiden laajasta levinneisyydestä Korean alueella. Uudet kommunikaatioteknologiat ovat myös laajentaneet nuorten yksityisaluetta. Toisin sanoen jokainen rakentaa oman maailmansa kyberavaruuteen ja pyrkii ylläpitämään sitä. Esimerkiksi matkapuhelin on väline, joka sallii yksilön luoda oman yksityistilansa milloin vain ja mihin vain. Tuloksena on, että perinteiset arvot kuten auktoriteetin kunnioitus ja hierarkia ovat kovaa vauhtia väistymässä nuoren kohortin yksilöllisten vapauksien ja oikeuksien tieltä.

C-sukupolvi (1988–) on kohortti, joka panee paljon painoa sisällölle ja luovuudelle, uneksii kuuluisaksi tulemista, nauttii digikuvaamisesta ja on avointa sosiaalisille ja teknologisille muutoksille.¹⁷ C-kirjain kattaa laajasti erilaisia käsitteitä kuten luovuus, sisältö, hallinta, kuuluisuus, kamera ja muutos (creativity, contents, control, celebrity, camera, change). C-sukupolven jäsenet voivat tuottaa, esittää ja jakaa omia kuviaan, luomuksiaan ja sisältöään miljoonille internetin käyttäjille maailmanlaajuisesti hyödyntämällä blogejaan ja verkosta löytyviä aina vain lisääntyviä henkilökohtaisia näyttelytilojaan.¹⁸ Trendwatching.com kuvaa C-sukupolven ilmaantumista Koreaan näin:

Katsokaapa vain, miten miljoonat ammattilaiset ja nörtit asuttavat blogimaata ja jakavat näkemyksensä ja luovuutensa tulokset yhä laajenevalle yleisölle, kun monet C-sukupolven nuoremmat jäsenet puolestaan mieluummin avaavat omat näyttelytilansa uudempiin ja jännittävämpiin paikkoihin kuten Cyworldiin... tämä korealainen ilmiö tarjoaa nyt 10 miljoonalle

14 Cheil Communication Inc, "Generation P 80%: I Can Change Our Society"

15 mainittu teos

16 mainittu teos

17 "Digital Generation Leads New Marketing Patterns," The Korea Times, 25. tammikuuta 2005, osoitteessa <http://www.trendwatching.com/>

18 mainittu julkaisu

Etelä-Korean kansalaiselle (25 %:lle koko väestöstä) oman kyberliitännän, jossa omat runot, tarinat, laulut, valokuvat, videot ym. saa näyttää muille C-sukupolven jäsenille ja tuottajille, agenteille, kykyjenetsijöille ja työnantajille kaikille yhtä lailla. Mukava Cyworldin yksityiskoh- ta: käyttäjät voivat elävöittää tilaansa jännittäväillä digitaalisilla koristeilla tai maustaa sitä vi- deoilla ja musiikilla, joita ostetaan tammenterhoilla, Cyworldin valuutalla.¹⁹

C-sukupolvi kasvoi täysin demokraattisessa ja moniarvoisessa ympäristössä, kun taas suuret ikäluokat ja P-sukupolvi kasvoivat kurinalaisissa yhteiskunnissa, joissa yksilönva- paus oli rajoitettua. C-sukupolven ydinosa on hyötynyt vapaammasta koulujärjestelmäs- tä, joka toimii demokratisoituneemmassa opetusympäristössä.²⁰ Korean suvaitsevainen kouluympäristö ja demokraattinen ja moniarvoinen sosiaalinen ympäristö ovat suuresti vaikuttaneet C-sukupolven mielten muotoutumiseen itsenäisiksi ja luoviksi.

Korean mielipideympäristön suvaitsevaisuuden kasvu yhdessä kuvatekniikan viime- aikaisten kehitysaskelien, laitteiden ja ohjelmistojen kanssa stimuloi C-sukupolvea luomaan ja esittämään omia luomuksiaan. C-sukupolvella on materiaalista hyvinvoin- tia, teknisiä taitoja ja luovuutta, ja se pystyy yhä useammin kustantamaan ammattimai- sia laitteistoja, ohjelmistoja ja sähköisiä jakelukanavia kyeten esittämään kuvaa, ään- tä ja videota yhä vaikuttavammilla tavoilla.²¹ Lisäksi C-sukupolvi on alkanut kehittää omia henkilökohtaisia viestintävälineistöjään käyttäen eri teknologioita ja menetelmiä. Kiinnostavaa kyllä, C-sukupolvi näyttää käyttävän henkilökohtaista viestintävälineistö- ään vain hvin ja viihdykkeen saantiin eikä niinkään tiedon ja tietämyksen hankintaan. Vieläkin merkittävämpää on, että kuvien ja ohjelmistojen yhä enenevä käyttö muuttaa C-sukupolven arvoja ja asenteita suuntaan, jossa arvostelmat pohjautuvat pitämiselle tai ei-pitämiselle pikemminkin kuin hyvälle tai pahalle. Tunteet ja emotiot saavat huo- mattavan aseman.

Neljä vaihtoehtoista tulevaisuutta Korean demokratialle

On todettu, että suvaitsevainen ympäristö yhdessä uusien teknologioiden kehityksen se- kä niiden laajan levinneisyyden kanssa on muuttanut Koreassa P- ja C-sukupolven ar- voja. Seuraavien kahden vuosikymmenen kuluessa P- ja C-sukupolvista tulee Koreassa merkittävä demografinen enemmistö. Kun otamme tämän huomioon, voimme odot- taä yhteiskuntaa – myös demokratiaa – joka on hyvin erilainen kuin nykyinen. Emme kuitenkaan suostu yksinkertaisesti ennustamaan ”tulevaisuutta”, jonka uusien, eri ar- voja edustavien sukupolvien astuminen politiikkaan tuo tullessaan. Ehdotamme mie- lummin useita vaihtoehtoisia tulevaisuuksia ja otamme huomioon monia eri muuttu- jia, koska sosiaalinen evoluutio ei koskaan ole lineaarinen prosessi, olkoonpa kyseinen yhteiskunta miten pieni ja heimokantainen hyvänsä. Jotta voisimme käsitellä useita eri Korean tulevaisuuden vaihtoehtoja, käytämme Alternative Futures -menetelmää, joka on yksi tulevaisuudentutkimuksen tehokkaimmista teorioista ja metodeista. Se mahdol- listaa meille monien eri tulevaisuuksien visioinnin, ei pelkästään yhden tietyn. Metodi-

19 Lisätietoa C-sukupolvesta osoitteessa <http://www.trendwatching.com/>

20 Lee (2003—2004)

21 ”Digital Generation Leads New Marketing Patterns,” The Korea Times, 25. tammikuuta 2005, osoit- teessa <http://www.trendwatching.com/>

na se tarjoaa pohjan neljälle geneeriselle vaihtoehtoiselle tulevaisuudelle: jatkuva kasvu (Continued Growth), luhistuminen (Collapse), kurinalainen yhteiskunta (Disciplined Society) ja muuntuva yhteiskunta (Transformational Society) sekä tavan tunnistaa kunkin vaihtoehtoisen suunnan erityispiirteet, toimijat ja käyttövoimat.²² Rakensimme tällä tavalla neljä vaihtoehtoa – vaikka montahan niitä todellisuudessa on – Korean demokratian tulevaisuudelle. Esitämme ne seuraavassa.

1) Edustuksellinen demokratia

Tieteiden ja teknologioiden huomattavasta kehityksestä ja niiden laajasta, jo pari vuosikymmentä kestäneestä leviämisestä huolimatta teknologioiden ja instituutiouudistusten avioliitto ei kestä pitkään. Vaikka tavalliset kansalaiset ovatkin käyttäneet eri teknologioita poliittiseen osallistumiseen, kansalaisryhmien johtajattomuus ja siviiliyhteiskunnan epäterve kehitys aiheuttavat sen, että suoran, osallistuvan demokratian rakentaminen epäonnistuu. Sen takia edustuksellinen demokratia ongelmineen jatkaa kasvuaan tässä yhteiskunnassa. Poliittiset puolueet ja ammattipoliitikot dominoivat edelleen Korean politiikassa, mutta ne ovat tehottomia, itsekeskeisiä ja korruptoituneita eivätkä useinkaan pysty edustamaan kansalaisten näkemyksiä. Edustukselliselle demokratialle ei silti ole näköpiirissä toista vaihtoehtoa, sillä siviiliyhteiskunta luhistuu 2010-luvun puolimaissa. Tavalliset kansalaiset tulevat siis poliittisesti yhä apaattisemmiksi.

2) Kurinalainen demokratia

Demokratiaa politiikan muotona ei kielletä tässä yhteiskunnassa. Mutta yhteiskunta pyrkii ”hyvään hallintoon” ennemmin kuin demokraattiseen hallintoon. Taloudellinen vauraus ja sosiaalinen sopusointu, joita ohjaa ”moralistinen, hyvä hallitus”, ovat tämän yhteiskunnan käsitys ihanteellisesta poliittisesta muodosta. Niinpä hallitus pyrkii toteuttamaan, mitä katsoo oikeaksi, ja jättää eriävät mielipiteet huomiotta. Vakauden ja järjestyksen säilyttäminen on tärkeintä, joten yksilönvapauksissa ja -oikeuksissa on rajoituksia yhteisön arvojen ja etujen nimissä. Auktoriteetin kunnioitusta, velvollisuutta, sosiaalista kurinalaisuutta ja yhteistä lojaalisuutta korostetaan yksilön vapautta ja oikeuksia tärkeämpinä. Samalla kun perinteisiä arvoja painotetaan, kansalaiset ovat valtion vallankäytön kohteena monin tavoin elämänsä mittaan. Poliittista valtaa käyttävät enimmäkseen pienet eliittiryhmät, ja ne uskovat, että hallinnon tulee suosia talouskasvua ja tyydyttää kansalaistensa materialistisia haluja. Talouskasvu saa siis etusijan poliittiseen ja sosiaaliseen kehitykseen nähden.

3) Autokratian paluu

Yhteiskuntaa johtaa hallitus, jolla on rajoittamaton poliittinen valta, ja sen päässä on yksi henkilö. Määriteltyä ideologiaa ei ole. Valtaa pitävä yksilö sai asemansa sotilasvallankaappauksella, kun oli kärsitty vuosikymmenen verran yhteiskunnallista kaaosta, joka oli johtunut korruptoituneista, tehottomista ja itsekeskeisistä poliittisista puolueista ja poliitikoista. Kuluneen vuosikymmenen aikana poliittiset johtajat eivät ole olleet hallituksessa tai kansalliskokouksessa itsenäisiä tai kykeneviä hallitsemaan sisäisiä ristiriitoja. Tämän seurauksena Korean sotavoimat, jotka olivat ennen täysin epäpoliittiset ja jo siviilihallinnon alaiset, ovat taas hankkineet vallankaappausten sarjalla poliittisen vallan itselleen. Sotavoimien johtaja toistelee kerta kerran jälkeen, että hänen hallintonsa hoitaa valtakunnassa vallitsevaa kaaosta ja turvaa sen ulkopuolisilta uhkilta, nimittäin Pohjois-Korealta, Kiinalta ja Japanilta. Sotilashallitus pyrkii varmistamaan valtansa säilymi-

²² The Alternative Futures Theory and Methods. Kehittäjä Jim Dator. Ks. Dator (1992) ja Dator (1981)

sen pakottamalla ihmiset pelkäämään hallitusta, ja se myös yrittää kontrolloida kaikkea tiedonvälitystoimintaa maassa.

4) Virkistysdemokratia²³

Tieteiden ja teknologioiden kehitys parin viime vuosikymmenen mittaan on tarjonnut ennennäkemättömän tilaisuuden ihmisten viettää aikaa viihteen ja vapaa-ajan parissa. Erityisesti informaatio- ja kommunikaatioverkkojen vaatimien teknologioiden laaja tietoyhteiskunnan kaudella tapahtunut leviäminen on vienyt muutamilta rikkailta ja poliittiselta eliitiltä yksinoikeuden tietoon ja tietämykseen. Nyt tieto ja tietämys ovat kaikkialla läsnä ja jakaantuvat tasa-arvoisemmin. Vaikka suoraa demokratiaa on yritetty istuttaa useilla eri tavoilla ja kokeilemalla parin vuosikymmenen mittaan kehitettyjä hienostuneita verkkoratkaisuja, kansalaiset eivät ole onnistuneet luomaan täydellistä suoraa demokratiaa. Edustuksellinen demokratia onnistuu säilymään Koreassa monien kansalaisosallistumista rohkaisemaan tarkoitettujen apulaitteiden rinnalla. Tuloksena on, että kansalaiset ovat paremmin mukana miltei kaikissa päätöksentekoprosesseissa.

Poliittisen edustuksen luonne on kehittynyt vapaaehtoistyön kaltaiseksi. Ammatti-poliitikkoja ei enää tarvita, ja politiikan ja yksityiselämän keinotekoinen ero on kadonnut. Siksi yksittäisillä ihmisillä on enemmän valtaa ”vapaaehtoisina edustajina” (joita siis ennen kutsuttiin poliitikoiksi), ja monet kansalaiset osallistuvat politiikkaan virkistysmielessä tai vapaaehtoistyön tapaan. Kun C-sukupolvi astuu yhteiskuntaan, erilaisiin kulttuuririentoihin, viihteeseen, hyvinvointiin ja ympäristöön liittyvät ohjelmat houkuttelevat yhä useampia kansalaisia mukaan vapaaehtoiseen poliittiseen työhön.

On erittäin merkittävää, että parin viime vuosikymmenen kehitys kuvatekniikkojen ja audiovisuaalisen viestinnän alalla on johtanut kansalaiset kommunikoimaan keskenään kaikkien viiden aistin kautta. Kansalaiset eivät siis pyri ajattelemaan entistä syvemmin, vaan käyttävät entistä vähemmän energiaa ajatteluun, eikä heidän myöskään tarvitse kiinnittää juurikaan huomiota vanhoihin perinteisiin tai enemmistön ajatuksiin. Seurauksena on, että suurten ismien aika on ohi, sillä ihmisten on vaikea uskoa suuriin, persoonattomiin ideologioihin ja kaiken hyvän ja onnen lupauksiin kaikille.²⁴ Ne kuuluvat teolliseen ja tietoyhteiskunnan aikaan. Kuten tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolf Jensen ennusti 1990-luvun lopulla, poliitikon keskustelu kansalaisten kanssa koskee tiettyjä asioita tai tunteita, se täyttää ne aukot, jotka jäävät ideologioilta tyhjiksi. Virkistysdemokratia kehittyy käytännön tasolla aktiivisella osallistumisella.²⁵

Loppuhuomautukset

Korean yhteiskunta on muuttunut kuluneen puolen vuosisadan aikana ja kehittyä edelleen tänä päivänäkin. Korean ikäkohorteista tekemämme analyysi osoittaa, että nuoremmat kohortit eroavat merkittävästi vanhemmista uskomuksiltaan, arvoiltaan ja normeiltaan. Kohorteista nuoremmat kallistuvat kohti poliittista edistyksellisyyttä ja kulttuuriliberalismia, kun taas vanhemmat ovat poliittisesti konservatiivisempia. Ko-

²³ Termi ”virkistys”(engl. recreational) on lainattu tanskalaiselta tulevaisuudentutkijalta Rolf Jenseniltä kirjasta *Recreational Politics*. Yksityiskohtia ks. Rolf Jensen, *The Dream Society: How the coming shift from information to imagination will transform your business*. New York: McGraw-Hill, 1999, s. 185-187

²⁴ mainittu teos, s. 185

²⁵ mainittu teos, s. 185-187

rean nuorten tärkeiksi arvoiksi on tulossa yksilön vapauden vaaliminen ja monipuolisuus. Nuoriso kyseenalaistaa aasialaiset yhdenmukaisuuden, auktoriteetin, vakauden ja solidaarisuuden arvot ja on hyvin epäluuloista kollektivismiin suhteen. Siksi konfutselaisuutta (tai aasialaisia arvoja demokratian tulevaisuuden kilpailevana kuvana) tulisi harkita uudestaan.

Huomasimme myös, että teknologian kehityksellä on oleellinen rooli näissä arvomuutoksissa. Erityisesti nouseva C-sukupolvi todennäköisesti muuttaa Korean tulevaisuuden maisemia melko erilaisiksi. Se on tottuneempi kuviin ja ääniin kuin teksteihin, ja on alkanut kommunikoida keskenään kaikkien viiden aistin kautta. On epävarmaa, miten tämä sukupolvi vaikuttaa demokratian ja poliittisten järjestelmien tulevaisuuteen, mutta on varmaa, että maailmasta tulee hyvin erilainen, kun he ovat astuneet politiikkaan kahden tai kolmen vuosikymmenen kuluttua.

Korea on nyt muotoutumassa informaatioyhteiskunnasta unelmayhteiskunnaksi. Voiko tästä kokemuksesta muodostua Aasian demokratialle tulevaisuuden malli? Demokratian neljästä tulevaisuudenvaihtoehdosta näyttäisi ”kurinalainen demokratia” olevan Kiinalle ja Singaporelle ensisijaista. Tosin on epävarmaa, miten kauan aasialaiset edelleen sietävät autoritaarisia hallintoja, jos ne eivät enää pysty toteuttamaan talouskehitystä (Thompson, 2000: 651). Kiinan kommunistinen puolue esimerkiksi julistaa usein ”oikeutta kehitykseen” ja antaa ymmärtää, että yksilön oikeudet ja vapaudet voi uhrata Kiinan talouskasvun takia. Tässä on dilemma. Kiinan ja Singaporen pitää ehkä ratsastaa unelmayhteiskunnan tsunamin harjalla, jos ne aikovat jatkaa talouskasvuun ja pysytellä vauraina tulevaisuudessa. Unelmayhteiskunnan poliittinen ja taloudellinen järjestelmä taas tulee olemaan riippuvainen luovuudesta, joka vaatii tahtua, täysimittaista ilmaisunvapautta ja täyttä yksilönvapautta. Tässä mielessä on erittäin epätodennäköistä, että C-sukupolvea edes tulisi ”kurinalaisessa demokratiassa”.

Viitteet

Cheil Communication Inc. (2003) ”Generation P 80%: I Can Change Our Society” saatavilla ko-reaksi osoitteessa http://www.cheil.com/cheilfile/cheilhome/report/910_P-generation.pdf

DATOR, JIM. (1992) ”The Futures Lies Behind!: Thirty Years of Teaching Futures Studies,” *American Behavioral Scientist* 42 (3): 298–319

DATOR, JIM. (1981) ”Alternative futures and the future of law,” Teoksessa Jim Dator & C. Bezold (toim.) *Judging the future*, Honolulu: Social Science Research Institute, University of Hawaii, s. 1–17

DATOR JIM JA YONGSEOK SEO. (2005) ”Korea as the wave of a future: the emerging Dream Society of icon and aesthetic experience,” *Papers of the British Association for Korean Studies*, Vol. 10, s.13, 2005

DEVAN, JANDAS. (1994) *Southeast Asia: Challenge of the 21st Century*, Singapore: Institute of South-east Asian Studies

FUKUYAMA, FRANCIS. (1992) *The End of History and the Last Man*, New York: Avon Books

FUKUYAMA, FRANCIS. (1998) "Confucianism and Democracy," *Journal of Democracy*, helmikuu

HALL, DAVID L. JA ROGER T. AMES. (1999) *The Democracy of the Dead: Dewey, Confucius, and the Hope for Democracy in China*, Chicago, Il: Open Court Publishing Company

HARRISON, LAWRENCE E. JA HUNTINGTON, SAMUEL P. (2000) *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*, New York: Basic Book

HELGESEN GEIR JA LI XING (1996) "Democracy or Minzhu: The Challenge of Western Versus East Asian Notions of Good Government", *Asian Perspective*, vol. 20, n:ro. 1, s. 95–124

HUNTINGTON SAMUEL P. (1991) *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Norman and London: University of Oklahoma Press.

HUNTINGTON SAMUEL P. (1993) "Democracy's third wave", teoksessa L. Diamond ja M. F. Plattner toim., *The Global Resurgence of Democracy*, Baltimore: The John Hopkins University Press, s. 3–25

HUNTINGTON SAMUEL P. (1996) "The West: unique, not universal", *Foreign Affairs*, vol. 75, n:ro.6, s. 28–46

INGLEHART, RONALD. (1997) *Modernization and Postmodernization: Culture, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton: Princeton University Press

INGLEHART, RONALD. (2004) "Culture and Democracy," teoksessa Harrison, Lawrence E. ja Huntington, Samuel P. *Culture Matters: How Values Shape Human Progress*, New York: Basic Book

KIM DAE JUNG. (1994) "Is culture destiny? The myth of Asia's Anti-Democratic Values," *Foreign Affairs*, Vol. 73, n:ro 6, s. 189–194

LEE, SOOK-JONG. (2003–04) "The Rise of Korean Youth as a Political Force: Implication for the U.S.-Korean Alliance" *Brookings Northeast Asia Survey*, s. 15–30

PYE, LUCIAN. (1985) *Asian Power and Politics*, Cambridge: Harvard University Press

ROZMAN, GILBERT toim. (1991) *The East Asian Region's Confucian Heritage and Its Modern Adaptation*, Princeton University Press

THOMSON, MARK. (2000) "The survival of Asian Value as Zivilisationskritik", *Theory and Society*, n:ro 29, s. 651–686

TU, WEI-MING. (1996) "Introduction" teoksessa *Confucian Traditions in East Asian Modernity*, Tu Wei-Ming toim., Cambridge, Mass.: Harvard University Press, s. 1–10

ZAKARIA, FARCED.(1994) "Culture is destiny: A conversation with Lee Kuan Yew", *Foreign Affairs*, vol. 73, n:ro 2, s. 109–126

VOGEL, EZRA. (1991) *The Four Little Dragons: the Spread of Industrialization in East Asia*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Sanoma- ja aikakauslehtiä:

Time, 14. kesäkuuta 1993

Weekly Chosun, 23. lokakuuta 2003

The Korea Times, 25. tammikuuta 2000

New York Times, Norimitsu Onishi, "In a Wired South Korea, Robots Will Feel Right at Home", osoitteessa <http://www.nytimes.com/>

Demokratia on instituutioiden puutarhanhoitoa: sata vuotta on lyhyt aika

Paula Tiihonen

Hallintotieteiden tohtori

Tulevaisuusvaliokunnan sihteeri, eduskunta

Abstrakti

Demokratia vaatii aikaa ja huolenpitoa

Väestönlaskennalla kylvetään demokratian siemen

Nälkää näkevää ei voi laittaa vastuuseen demokratiasta

Luku- ja kirjoitustaito on demokratian ehto

Monessa maassa ja kokonaisissa kulttuureissa demokratia edellyttää uskonpuhdistusta

Demokratia ilman oikeusjärjestystä ja kansalaisten oikeuksia on pitkään kulissi

Keinotekoisissa valtioissa demokratia ei toimi

Globalisoidaan demokratia ja demokratisoidaan globalisaatio

Kokonaiset maanosat voivat hylätä demokratian kansallisella tai globaalilla tasolla

Rahan ylivalta syö demokratian mahdollisuuksia

Tuloerot nakertavat demokratiaa sisältä päin

Demokratian puolustuksella ja viennillä voidaan murentaa oman demokratian perustaa

Euroopan demokratian kohtalon kysymys alkaa väestörakenteesta ja koskee jakamista

Näistä teeseistä ilmenee, mistä ja miten kirjoitan.

Demokratia vaatii aikaa ja huolenpitoa

Kun eduskunnan tulevaisuusvaliokunta halusi pohtia vastineena 100-vuotishistoriajuhlille demokratiaa 100 vuotta eteenpäin, moni epäröi. Emmehän me mitään tiedä vuodesta 2100! Monta asiaa varsinkin tieteesä ja teknologiassa on vuonna 2100 toisin, mutta demokratiasta ei ole toisten mielestä varmuutta ja toisten mielestä epäilystäkään. Demokratian piiriin on ehkä vain tullut lisää kansoja ja ihmisiä, demokratiassa elävistä osa on hylännyt sen ja osa heikentänyt sitä, mutta suuri osa vahvistanut sitä.

Demokratiasta on olemassa lukematon määrä teoreettisia määritelmiä ja yhtä monia käytännön sovellutuksia, sillä ihmisten osallistuminen yhteisten päätösten tekemiseen voidaan toteuttaa niin monella tasolla ja monessa toiminnassa. Sitä voidaan soveltaa perheessä, ihmisten lähimmässä pienyhteisössä, paikallis- ja aluehallinnossa, valtiossa, laajalla alueellisella tasolla, kansainvälisissä organisaatioissa, yrityksissä ja järjestöissä.

Sosiologian tutkija Ralf Dahrendorf korostaa, että demokratia tarvitsee legitiimien instituutioiden lisäksi kansalaismieltä, mielipiteen muodostusta ja ennen kaikkea ihmisiä, jotka sitä kannattavat ja siitä huolehtivat eli demokraatteja. Kysymys on elämänmuodosta. Kansalaisyhteiskunnan rakentaminen vaatii aikaa. Kansalaisyhteiskuntaa ei

voi luoda ylhäältä käsin eli valtiollisin toimin (Dahrendorf 2003). Demokratiaa pidetään nykyisin yleisesti parhaana tai oikeutetuimpana tapana järjestää poliittinen yhteiselämä. Antiikin Kreikan valtiofilosofit pitivät sitä tehottomana hallitsemismallina. Poliitiikan tutkija Hannah Arendtin mukaan poliittinen toiminta ja puhe ovat inhimillisen olemassaolon korkein muoto. Ne ovat fyysisten tarpeiden tyydytyksen yläpuolella. Julkisessa poliittisessa tilassa ihmiset tunnustavat toisensa vapaina toimijoina, joilla on kyky ilmaista itseään ja rakentaa omaa minuaan, esiintyä hyveellisinä toimijoina ja luoda jotakin uutta (Arendt 1958).

Politiikka luo perustan yhteiskunnan normirakenteelle ja sen tärkein tehtävä on merkitysten luonti ihmisten elämälle. Periaatteellinen linjamuutos – siirtyminen diktatuurista tai autoritaarisesta mallista demokraattiseen poliittiseen järjestelmään – on ollut ja on suuri käänne kaikissa maissa. Poliitiikan tutkimuksessa katsotaan, että tällaiset syvälliset linjamuutokset on juurrutettava ihmisten käyttäytymiseen, asennoitumiseen ja identiteettiin sosialisatian ja koulutuksen kautta. Tätä työtä Johan P. Olsen kutsuu kauniisti instituutioiden puutarhanhoidoksi (March ja Olsen 1983, 292).

Mikä on demokratian tila maailmassa ja poliittisen kehityksen muutossuunta tällä hetkellä? Eteneekö demokratia? Kansainvälisesti tunnettuja demokratiaindeksejä on kolme: Freedom House/poliittisten oikeuksien ja kansalaisvapauksien indeksi, Polity-project/Institutionaalisen demokratian ja autokratian pisteet ja Vanhanen/demokratisoitumisen indeksi. Kaikkien näiden mukana maailma on vuodesta 1975 ainakin muodollisella tasolla demokratisoitunut voimakkaasti. Neljännesvuosisata sitten neljäsosa maailman valtiosta oli demokratioita kun nyt valtiosta jo puolet on kansanvaltaisia. Yli 60 % maailman ihmisistä elää demokratioissa, mutta maapallolla on suuria alueita, joissa demokratia on lähes olematonta. 1990-luvulla demokratisoituminen on ollut nopeinta Itä-Euroopassa. Tällä hetkellä heikoin tilanne on Lähi-idässä, jossa demokratia on jopa vähentynyt. Heikko tilanne on myös Aasiassa. Siellä noin neljännes valtioista on demokraattisia, mutta Lähi-idässä vain Israel on demokratia.

Se, miten demokraattiseen järjestelmään eri puolilla maapalloa on tultu, on pitkä tarina ja monimutkainen asia. Suoraviivaista, nopeaa ja helppoa demokratia ei tule olemaan seuraavan neljännesvuosisadankaan aikana. Tilanteesta sadan vuoden päästä on vaikea sanoa mitään. Se riippuu maailman poliittisesta vakaudesta ja taloudellisesta kehityksestä. Olennaista on myös ovatko valtiot olemassa vielä ja mikä on niiden asema.

Demokratia on vallan, sen käyttämisen ja jakamisen instituutio. Valtaa suostutaan hyväksyäkin poliittisesti vakaissa ja vauraissa yhteiskunnissa jakamaan kitsaasti. Yhdysvallat omaksui demokraattisen perustuslain varhain ja komeasti 1700-luvun lopulla, mutta sen toimeenpano on edennyt hitaasti. Uudella mantereella demokratia ei ole kehittynyt samaa tahtia talouden, tieteen ja tekniikan kanssa. Pelkästään orjuuden poistaminen vaati lähes 100 vuotta, joka on pitkä aika kun ottaa huomioon, että Venäjällä orjuudesta päästiin eroon jo aiemmin. Naisten vapauttaminen vei Yhdysvalloissa lähes 150 vuotta ja äänioikeuden antaminen ihonväriin katsomatta lähes 200 vuotta. Ranskan vallankumous nojasi vapauden, veljeyden ja tasa-arvon periaatteille. Myös siellä kesti kauan ennen kuin periaatteita ryhdyttiin soveltamaan käytännössä. Kesti kauan ennen kuin periaatteet levisivät muualla Eurooppaan. Maaorjuus ja feodalismi poistuivat monista maista vasta 1800-luvun kuluessa.

Demokratiassa enemmistöllä on suuri merkitys. Useassa demokratiassa 50 % väestöstä, eli naiset, olivat pitkään ilman poliittisia oikeuksia – Euroopassa aina toisen maail-

mansodan päättymiseen asti. Uusi-Seelanti salli naisten äänestävän jo 1893, muttei asetua ehdokkaaksi. Suomessa ensimmäisenä maana maailmassa vuonna 1906 naiset saivat miesten rinnalla täydet poliittiset oikeudet, joita he myös käyttivät. Yleisesti ottaen kehittyneissä maissa naiset ovat saaneet äänioikeuden 50–60 vuotta myöhemmin kuin miehet. Kaikilla mittareilla erittäin kehittyneeltä Sveitsiltä, jossa naiset saivat joissakin kantoneissa äänioikeuden vasta 1990, kesti 100 vuotta hyväksyä toinen puoli kansalaisistaan tasaveroiksi miesten kanssa.

Westfalenin rauhasta 1648 lähtien suvereenit valtiot ovat muodostaneet poliittisen organisaation perusyksikön. Noin puolitoista sataa vuotta myöhemmin valistuksen ajatusten pohjalta Euroopan valtioiden autokraattisia hallitsemismalleja ryhdyttiin uudistamaan vapauden ja tasa-arvon ihanteiden pohjalta. 1800-luvun alussa organisoitumisen läiskriteeriksi tuotiin kansallisuus. 1800-luvun lopulla Euroopan valtiot ja Yhdysvallat omaksuivat kapitalistisen talousjärjestelmän. Näin oli Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin muotoutunut modernin demokraattisen valtiojärjestelmän malli. Se on ideaalityypissään kansallisvaltio, jossa asuu kansa, jolla on varsin yhtenäinen arvopohja, joka tunnustaa kristillistä uskoa ja joka tavoittelee taloudellista kasvua. Mallin rakentaminen kesti satoja vuosia. Malli levisi Euroopasta ja Yhdysvalloista aluksi brittiläisen imperiumin piiriin ja Etelä-Amerikkaan, mutta ei juuri muualle. Vasta toisen maailmansodan päätyttyä, kolonialismin kadottua, sitä on ryhdytty levittämään kehittyviin maihin, aluksi modernisointin nimissä ja nykyisin demokratian vientinä ja state-building-prosessina.

Rationaalisesti, mutta myös eettis-inhimillisesti tarkastellen voimme todeta vaatimuksen nopeasta demokratisoitumisesta olevan kohtuuton. Miten yhtäkkisesti demokratiaan siirrettyjen, usein keinotekoisesti muodostettujen, valtioiden kansalaiset, jotka ovat köyhiä, luku- ja kirjoitustaidottomia ja elävät monessa tapauksessa edelleen heimo-pohjaisissa institutionaalisissa rakenteissa, voisivat ja haluaisivat omaksua Euroopan ja Pohjois-Amerikan oloja varten kehitetyn poliittisen järjestelmän? Muutokseen on varattava aikaa, joka on verrannollinen meidän instituutioiden rakentamiseen.

Demokratiassa on otettu ja otetaan myös taka-askelia. Kokonaiset kansakunnat voivat romahtaa hetkessä. Mistä me tiedämme, että näin ei voi käydä jatkossakin? Jokaisen uuden sukupolven on opiskeltava sivistys ja myös demokratia uudelleen ja uudelleen. Demokratia ei siirry geneeissä eikä periä.

Demokratiaa on vaikea viedä ulkoapain. Suomalainen filosofi J. V. Snellman, jonka syntymästä tulee tänä vuonna kuluneeksi 200 vuotta, sanoi vuonna 1842: ”Asian laita on yksinkertaisesti niin, että kaikki valtiomuodot eivät ole oikeita kaikkina aikoina eivätkä kaikille kansakunnille. Siitä ovat kaikki merkittävämmät valtio-oppineetkin yksimielisiä. Kaikkien kansakuntien historia todistaa niiden valtiomuodon kehittyneen jatkuvasti ja tämä liittyy tiiviisti kansakunnan kulloiseenkin sivistystasoon. Vain mieletön voisi vaatia, että esimerkiksi turkkilaisten taikka nykyisten egyptiläisten pitäisi järjestää valtiomuotonsa amerikkalaisen mallin mukaan tai että toisaalta amerikkalaiset olisivat yksinvaltaisessa hallitusjärjestelmässä onnellisempia kuin nykyisessä. Jokainen ajatteleva ihminen, joka tietää jotain näiden kansakuntien sivistyksestä ja yhteiskuntamuodosta, on päinvastoin vakuuttunut siitä, että sellainen hallitusmuodon muutos olisi kummallekin kansakunnalle yhtä mahdoton kuin lyhytaikainenkin, jos se voitaisiin toteuttaa.” (Snellman 2001, 192.)

Saksa ja Japani ovat lähes ainoat esimerkit onnistuneesta demokratian viennistä. Kaiken lähtökohtana on maan omien olosuhteiden muuttuminen demokratian suuntaan.

Taloudellisen kasvun ja vakauden tavoittelu on osoittautunut tehokkaimmaksi omaehtoiseksi muutoksen pakotteeksi ja sen kiihokkeeksi. Siitä on tuoreina esimerkkeinä EU-jäsenyys, joka sai itäisen Euroopan maat siirtymään poikkeuksellisella nopeudella demokratiaan.

Kiina, joka oli ensimmäisiä sosialistisia maita, joka lähti radikaalien taloudellisten uudistusten tielle neljännesvuosisata sitten, ei ole avannut oviaan poliittisiin uudistuksiin. Nopeasta talouskasvusta huolimatta Kiinan toteuttamaan poliittiseen modernisaatioon ei kuulu demokratia. Kun Kiinaa arvioidaan lainsäädännön, kansainvälisen kaupan, rahatalouden vakauden ja oikeusjärjestyksen toimivuuden kriteereillä, jää se maailman valtioiden joukossa edelleen alimpaan kolmannekseen. Nopean talouskasvun pelätään jopa hidastaneen poliittisten vapauksien omaksumista. Maa on virallisesti sosialistinen markkinatalous, mistä syystä poliittista valtaa käyttää suljettu kommunistinen puolue ja talouden valtaa käyttävät teknokraatit.

John Maynard Keynes esitti vuonna 1930 arvion demokratian tilasta sadan vuoden päästä kirjoituksessaan ”Economic possibilities for our Grandchildren”. Keynes esitti ensin loisteliaan kuvauksen maailmasta, jossa varakkuus ja raha eivät ole enää tärkeitä ja jossa aito vapaus vallitsee. Hän totesi: ”We shall once more value ends above means and prefer the good to be the useful.” Mutta heti perään hän varoitti: ”The time for all this is not yet. For at least another hundred years we must pretend to ourselves and to everyone that fair is foul and foul is fair; for foul is useful and fair is not. Avarice and usury and precaution must be our gods for a little longer still. For only they can lead us out of the tunnel of economic necessity into daylight.” (Keynes; C.B. Macpherson 1966, 369–372.)

Kun 1900-luvun lopulla kapitalistiset maat olivat saavuttaneet sellaisen vaurauden ja demokratian tason, josta Keynes puhui, valtioiden rajoja ryhdyttiin talouden alalla avaamaan ja talouden toimintamekanismeja muuttamaan. Taloutta vapautettiin poliittisesta ohjauksesta. Globalisaatio lävisti nopeasti yhteiskunnat. Kun valtiot luopuivat kansallisesta talouden säätelyvallastaan, ne päättivät kehittää kuitenkin jonkinlaisia uudenlaisia alueellisia ja globaaleja hallitusjärjestelmiä. Kehitys on kiintoisa demokratian kannalta. Lisääntykö vai väheneekö demokratia, jos kansallisen tason demokratialta siirretään valtaa yläpuolelle globaaleille elimille, joissa osa vallankäyttäjistä ei ole demokratiota tai osa jopa diktatuureja? Globaalihallinta on joka tapauksessa poliittinen realiteetti ja demokratiavaade on lähivuosikymmenien ajan keskustelujen ytimessä. On kuitenkin selvää, että globaalidemokratia ei missään muodossa ole lyhyen aikavälin asia. Globaalidemokratiaa on ehkä jopa mahdotonta saavuttaa klassisessa valtiollisen demokratian merkityksessä. Useat jopa kysyvät onko demokratia globaalihallinnassakaan välttämätöntä. Eivätkö hyvät ja toimivat muut instituutiot, jotka turvaavat vaurauden, taloudellisen kasvun ja hyvinvoinnin, riitä?

Väestönlaskennalla kylvetään demokratian siemen

Demokratia on ihmisen luoma järjestelmä. Ihmisoikeudet ja ihmisarvo ovat kaiken lähtökohtana. Jotta ihmisellä voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia, hänen olemassaolonsa on tunnustettava. Hänet on laitettava kirjoihin ja kansiin. Maailmassa on lukuisia isoja kansoja, joiden ihmisiä ei ole vielä kertaakaan merkitty väestökirjoihin.

Omistaminen ja sen tunnustaminen on toinen puoli väestölaskentaa ja samalla oma askeleensa kohti demokratiaa. Demokratia on heikkoa, jos omaisuuden käsite yhteiskunnassa on epäselvä taikka jos oikeusjärjestys on epämääräinen. Afrikka on maanosa, jossa demokratialta näin määritellen puuttuu perusta (de Soto 2000). Venäjällä omaisuuden käsite on edelleen varsin epäselvä. Aineellisen jälkeen tulevat aineettomat oikeudet. Sata vuotta on ehkä lyhyt aika omistuksen vakiinnuttamiseksi osaksi oikeusjärjestystä ja ihmisten vakaata elämää.

Nälkää näkevää ei voi panna vastuuseen demokratiasta

Jos perhe tai kansa näkee nälkää, sen jokaisen jäsenen ensisijainen ja käytännössä ainut tehtävä on hankkia ruokaa. Kansallisella tasolla ei nälässä olevan voida olettaa nousevan barrikadeille vastustamaan diktatuuria ja puolustamaan demokratiaa. Globaalissa demokratiassa nälkää näkevät ovat niitä, joiden asioita globaalitasolla demokratian tulisi hoitaa. Nälän jatkuessa demokratia ei vuosikymmeniin juuri etene. On arvioitu, että demokratian onnistuminen edellyttää henkeä kohden lasketuksi kansantuloksi vähintään 5 000:tä dollaria. Suurin osa nykyisistä kehittyvistä maista jää tämän rajan alapuolelle.

Luku- ja kirjoitustaito on demokratian ehto

Afrikka on maapallon köyhin ja kehittymättömin maanosa, jossa ihmisillä ei ole edes luku- ja kirjoitustaitoa. Hyvin toimivan koulujärjestelmän rakentaminen vaatii vuosikymmeniä. Koko Afrikan nostaminen tällä kriteerillä demokratiaksi vienee puolisen vuosisataa. Myös muualla on samanlaisia ongelmia. Brasiliassa arvioidaan yli 15-vuotiaista yhden neljäsosan olevan luku- ja kirjoitustaidotonta. Brasiliassa on pidetty yhtenä tulevaisuuden nousevana maana. Taloudessa tavoite näyttää hyvältä, mutta luku- ja kirjoitustaidon puutteen takia demokratia jää kaukaiseksi haaveeksi. Se ei edistä myöskään taloudellista kehitystä.

Monessa maassa ja kokonaisissa kulttuureissa demokratia edellyttää uskonpuhdistusta

Demokratioille on yhteistä, että valtio ja politiikka on erotettu uskonnosta. Pääuskonnot ovat vanhoja, mutta niiden alkuperäisiä oppeja on vuosisatojen myötä reformoitu yhteiskunnan kehityksen mukaisesti. Monessa maassa uskonnolla ei ole koskaan ollut vahvaa sijaa valtiollisessa vallankäytössä. Useissa maissa demokratia on omaksuttu vasta uskonpuhdistuksen jälkeen.

Arabimaissa, joissa on vallalla islamilainen uskonto, ei ole yhtään demokraattista valtiota. Sieltä puuttuu malli demokratian rakentamisesta islamilaiseen kulttuuriin. Siellä ei ole kokemusperäistä tietoa siitä, millaisia poliittisia, hallinnollisia, uskonnollisia,

kulttuurisia ja muita ongelmia on ratkaistava, jotta aito demokratia voi juurtua. Jotkut ovat ajatelleet Irakia malliksi arabimaiden ja islamilaisen maailman alkavalle demokratisoitumiselle. Olennainen pitkän aikavälin fundamentaalinen kysymys kuuluu: Kuinka ratkaistaan uskonnon ja lainsäädännön suhde? Saddam Husseinin aikana uskonto ja valtio/laki oli erotettu toisistaan. Nyt uskonto on nostettu lain rinnalle tai jopa sen yläpuolelle.

Demokratiaan ei ole mahdollista siirtyä, jos valtiota ja sen tärkeintä vallan välinettä lakia, ei voida erottaa uskonnosta. Uskontoon vedoten puolta väestöstä eli naisia ei voida jättää poliittisten oikeuksien ulkopuolelle. Demokratia ilman tällaista uskonpuhdistusta on muodollista. Muutokset ovat tällä alalla hitaita. Esimerkiksi kristillisissä uskonpuhdistuksissa 100 vuotta on ollut lyhyt aika.

Uskonnon ja yleensä ihmisten perimmäisten uskomusten kannalta Intia, maailman suurin demokratia, on merkittävä. On kuitenkin vaikea nähdä, miten sen demokratia syvenee, jollei uskontoon ja uskomuksiin nojautuvassa hindulaisessa kastijärjestelmässä suoriteta eräänlaista ”uskonpuhdistusta”. Demokratiassa ei voida hyväksyä, että lasta pidetään synnyttyään oikeudettomana.

Demokratia ilman oikeusjärjestystä ja kansalaisten oikeuksia on pitkään kulissi

Useat demokratian tutkijat korostavat, että demokratian rakentaminen on aloitettava alhaalta, paikallistasolta. On luotava aidot poliittiset puolueet ja lisättävä sananvapautta. Siten luodaan perusta valtiolliselle demokratialle. Se ei ole vain kulissi vaaleista, joissa valitaan etukäteen päätetyt kansanedustajat.

Joidenkin arvioiden mukaan tällä hetkellä vain 17 % maapallon ihmisistä elää maisa, joissa on lehdistönvapaus. Tästä on pitkä matka demokratiaan.

Kehittyneiden maiden piirissä käydyssä keskustelussa myönnetään jo melko yleisesti, että demokratian vientiä on harjoitettu valikoivasti ja se on ollut muodollista. Kehittyneiden maiden omat taloudelliset tai poliittiset edut ovat ohjanneet demokratiasta puhumista ja demokratian vientiä. Kriittisimmät arvioijat väittävät läntisten suurvaltojen käyttäneen demokratiaa tekosyynä saada maailma hallintaansa ja ohjaukseensa. Demokratian sanotaan olevan tämän päivän hegemoniapyrkimysten väline.

Sotilasvallankaappaukset, diktatuuri ja sisällissodat ovat olleet muodollisen demokratian viennin ja juurruttamisyritysten tyypillisiä seurauksia. Yhdysvallat on joutunut huomaamaan tämän 1900-luvun loppupuoliskolla Etelä-Amerikassa ja Eurooppa Afrikassa. Haiti on esimerkki molempien maanosien epäonnistumisesta demokratian viennissä. Maa oli aluksi Ranskan orjavaltio ja sitten kaksi vuosisataa ulkomaisten voimien tuella diktatuuri. Itsenäisyydellä, joka alkoi vuonna 1804, ei ole ollut paljon merkitystä, mutta ei myöskään sinne pakolla viedyllä demokratialla. Haiti on eräs maailman aliravituista kansoista. Diktatuurit ovat seuranneet toisiaan. Taistelua vallasta on jatkettu milloin Yhdysvaltain ja Ranskan avoimella ja milloin ei-avoimella väliintulolla. Uusin demokratian vientioperaatio oli entistä vaikeampi. Ranska ja Yhdysvallat (tässä järjestyksessä) päätyivät kuitenkin helmikuun lopussa 2004 lähettämään Haitiin joukkojaan. Inhimillisesti

väliintuloa voi pitää ymmärrettävänä, mutta demokratian periaatteiden kannalta se on varsin ongelmallinen. Tämä oli maan 33. vallankaappaus. Maalla oli vaaleilla valittu presidentti. Ranska ja Yhdysvallat miehittivät Haitin tällä kertaa ilman YK:n päätöstä.

Muodollisen demokratianakin tunnustaminen takertelee. Jos demokratia on saavutettu eli maassa toimitetaan vaalit, ei tämä vielä takaa, että hallitseva eliitti taikka demokratian viejät sen hyväksyvät. Euroopan kannalta vaikein tilanne on Pohjois-Afrikassa. Kun Algerian vaaleissa 1991 islamilainen liike voitti, sotilaat ottivat ranskalaisten tukemana vallan. Alkoi pitkällinen sisällissota, jonka loppua ei ole näkyvissä. Samanlaisen tilanteen pelättiin toistuvan muutama vuosi sitten Turkissa. Kun Turkin viimeisissä vaaleissa islamilainen puolue voitti, oikeus- ja kehityspuolue johtajanaan Recep Erdogan, Euroopan Unionin perustuslakia uudistavan konventin puheenjohtaja Ranskan ex-presidentti Valéry Giscard d'Estaing ilmoitti, ettei Turkki kuulu Eurooppaan ja sen EU-jäsenyys merkitsisi EU:n loppua. Neuvottelut kuitenkin EU-jäsenyydestä alkoivat.

Miten ylipäätään läntiset demokratiat lopulta suhtautuisivat ääriliikkeiden voittoon vaaleissa maissa, joissa ei ole koskaan ollut toimivaa demokratiaa? Iranin vaalit, vaikka eivät täytäkään rehellisten vaalien ehtoja, antoi myös viitteitä tulevasta. Vaaleista on monessa maassa tullut keino vahvistaa äärikonservatiivien – tässä tapauksessa äärimuslimien – valtaa. Iranin helmikuun 2004 vaaleissa saatiin eliminotua monia tärkeitä liberaalisia puolueita ja suljettua uudistusmielisiä lehtiä. On vaara, että laajemminkin maailmassa muodollisella demokratialla syödään aidolta kansanvallalta ja tasa-arvolta nousun mahdollisuudet. Radikaalin islamilaisen Hamas-puolueen, joka ei tunnusta Israelin valtiota, saatua vaaleissa 2006 Palestiinan kansan enemmistön tuen, länsimaat vetivät apunsa ja tukensa pois Palestiinalta. Puolue ei ole irtisanoutunut terrorismista. Miten suhtaudutaan mahdolliseen tilanteeseen, jossa suuret öljyntuottajamaat, joista koko läntinen hyvinvointi on riippuvainen, siirtyvät vapaissa vaaleissa terrorismia harjoittaville tai ääri-islamilaistilaisille puolueille?

Kuinka suhtautua demokraattiseen siirtymiseen diktatuuriin? Pitääkö demokratialla kansallisella ja globaalitasolla olla oikeus itsepuolustukseen?

Keinotekoisissa valtioissa demokratia ei toimi

Kun demokratian foorumiksi asetetaan valtio, se voi jo lähtökohtaisesti olla demokratian este, jos valtio ei ole luonnollinen. Tästä on historiasta runsaasti esimerkkejä. Keinotekoisien valtioiden – piirustuspöydällä piirrettyine rajoineen – pahoja ongelmia on ratkottu lopulta väkivalloin. Tältä ei välttyttäne jatkossakaan.

Euroopassa Balkanin sodat ovat esimerkkejä keinotekoisesti muodostettujen valtioiden ongelmista. Aasiassa Intia on kolonialismin piirustuspöydällä luotu valtio, jossa on saatu aikaan demokratia, mutta jonka ongelmat eivät ole poistuneet. Afrikan valtioista suurin osa on muodostettu 1960-luvulla piirustuspöydällä siirtomaavaltujen lähdettyä Afrikasta. Rajat ovat monella tapaa lähes mielivaltaisia. Aidon valtion kiinnittävän demokratian rakentaminen tulee olemaan todella vaikeaa.

On globalisoitava demokratia ja demokratisoitava globalisaatio

Ongelmallisuudestaan huolimatta demokratia on globaalitasolla noussut esille nopeasti. Vielä muutama vuosi sitten idealisteja lukuun ottamatta juuri kukaan muu ei puhunut globaaleista asioista samassa lauseessa demokratian kanssa. Nyt asia on Yhdysvaltojen, G7:n, YK:n, EU:n, IMF:n, Maailmanpankin – ja näiden perässä monien muiden virallisten ja arvovaltaisten globaalien toimijoiden asialistalla. Mitä tämä puhe globaalitason demokratiasta tarkoittaa? Pelkistäen, on toisaalta vietävä demokratiaa kaikkialle maailmaan, juurrutettava se osaksi vallankäyttöä kaikilla tasoilla ja toisaalta on demokratisoitava globalisaatio eli ensi kädessä globaalitalous on saatava demokraattiseen ohjaukseen.

Historiallisesti tarkastellen demokratia ei ole ollut perinteisten valtiollisten valtajärjestelmien ja vallankäytön peruselementti. Myöskään maailmanpolitiikan valtasuhteet eivät ole määrittäneet koskaan demokraattisen mallin tai demokratiateorian vaan sotilaallisten ja taloudellisten valtaresurssien seurauksena.

Globalisaation demokraattinen sääntelyvaade on tuonut esille rakenteellisia ja käytännöllisiä ongelmia. Ensinnäkin globaali sääntely ei kohtaa olemassa olevaa demokratiaa, joka rakentuu alueeseen eli valtioon, jossa sen lähde ja kohde asuvat. Valtio alueellisesti rajattuna ei voi olla globaalin hallinnan toimija. Demokraattisista hallituksista ei voida yksin johtaa demokraattista ja legitiimiä maailman hallintaa. Kolmanneksi globalisaatiossa yleisön tai kansan eli hallittavien joukko vaihtelee. Kansallisessa demokratiassa kansa, demokratian lähde ja demokratian kohde, on noudattanut tietyn alueen (yleensä valtion) rajoja. Ihmiset mieltävät kuuluvansa tiettyyn alueeseen ja olevansa sen kansa, kansakunta, jonka nimissä he käyttävät itsenäisesti valtaa.

Gloaalidemokratia kärsii institutionaalisista ja toiminnallisista heikkouksista. Kansalliset hallitukset ovat harvoin julkistaneet tietoja globaaleja asioita koskevista päätöksistään ja vallankäytöstään. Globaalit asiat eivät ole yleensä vaaliteemoja ja aivan poikkeuksellisesti globaaliasioita on alistettu esimerkiksi kansanäänestykseen. Euroopassa Euroopan unioni on lähes ainut julkisuutta ja kansan kuulemista toiminnassaan edes osittain soveltanut globaalin tason toimija. EU:ssa on luotu eurooppalaisia puolueita, vaikka puolueet on organisoitu kansalliselta pohjalta.

Maailmanhallinnan vaikutusvaltaisain instituutio, G8, ei ole demokratian tulosta. Sen alkuperäiset seitsemän teollista perustajavaltiota, jotka ovat demokratioita, alkoivat kokoontua ja valmistella globaaleja taloudellisia ja poliittisia päätöksiä. G8:n jäsenenä on vain kahdeksan valtiota ja sen ”kansa” edustaa noin 10 %:a ihmiskunnasta. Sen päätöksenteon valmistelu, päätöksenteko ja toimeenpano ovat julkisuuden ulkopuolella.

Vaikka maailmaa voi hallita ilman kansanvaltaa, hyvä talous ja hallinta edellyttävät vastuullisia ja tilivelvollisia instituutioita. Se puolestaan vaatii demokraattista kontrollia. Loppujen lopuksi kysymys on hallitsevien ja hallittujen välisestä luottamuksesta. Edellä esitetyistä näkökannoista huolimatta globaalidemokratian kolme mahdollista toimijaa ovat: 1) valtiot, jotka edustavat niiden äänioikeutettuja kansalaisia, 2) oman toimintansa itse organisoineet poliittiset toimijat, jotka ovat osa maailmanlaajuisia kansalaisyhteiskuntaa ja 3) kansa eli oletetut maailmankansalaiset.

Valtiot ovat jatkossakin pitkään maailman tärkeimmät toimijat, sillä niillä on hallussaan armeijat ja muut turvallisuuskoneistot sekä lainsäädäntövalta. Ne ovat nykyisen demokratian kantoaluksia.

Globaalissa maailmassa maiden kapasiteettierot on realiteetti, joka kaikkien on otettava huomioon. 2000-luvulla on lähdettävä siitä maailmanjärjestyksen valtiollisesta rakenteesta, joka 1900-luvulla on muotoutunut. Yhdysvaltain toisen maailmansodan ja kylmän sodan aikana kaikkiin maanosiin ulottuva ja läntisten demokratioiden turvaksi rakentama sotilaallinen turvajärjestelmä on kylmän sodan jälkeen palvellut maailman kaikkien demokraattisten valtioiden intressejä. Kun Yhdysvallat tosiasiaassa vastaa globaalien julkisten turvallisuushyödykkeiden tarjonnasta, sen johtamisrooliin kohdistuu erityisen suuret odotukset ja kysyntä. Yhdysvallat rakentaa liittokuntia, toimii maailmanlaajuisesti alueellisten sopimusjärjestelmien avulla, toimeenpanee aseriisuntaa ja asesulkua koskevia monenvälisiä sopimuksia, organisoi humanitaarisia interventioita ja jakaa tiedustelutietoja terrorismista. Tuon globaalin turvallisuusjärjestelmän luominen on kestänyt vuosikymmeniä ja se on rakennettu euro-atlanttiselle pohjalle, mistä syystä Euroopalla ja Yhdysvalloilla on yhteinen vastuu sen tulevaisuudesta ja kehittämisestä globaalihallinnan poliittisen johtojärjestelmän multilateraaliseksi perustaksi.

Politiikka on siirtynyt 1990-luvun lopulla peruuttamattomasti kansallisen politiikan ajasta jälkikansalliseen vaiheeseen. Kansallisten markkinoiden rajojen avaaminen ja globaalien markkinoiden luominen edellyttävät politiikan globalisointia. Oleellista on rakentaa globaalietiiikkaa, jossa ihmiset tiedostavat kuuluvansa yhteiseen ihmiskuntaan, jossa jaetaan yhteinen kohtalo. Hierarkkisessa ja eriarvoisessa maailmassa vastuu on erityisesti niillä, jotka ovat suurimpien ja rikkaimpien valtioiden ja yritysten johdossa tai joilla on tiedollisesti siihen parhaat mahdollisuudet. Se ei kuitenkaan riitä. Globaalietiiikka koskee myös vauraiden maiden tavallisia ihmisiä.

Tehtävää voi luonnehtia käytännössä tämän päivän tilanteesta arvioiden melkein mahdottomaksi, mutta 100 vuoden aikatahtain on realistinen tavoite.

Kokonaiset maanosat voivat hylätä demokratian kansallisella tai globaalilla tasolla

Demokratian juurtumisen asteittaisuus, hitaus ja kohtalokkaat taka-askeleet on syytä muistaa. 1900-luvulla Euroopassa fasismi ja kommunismi pääsivät valtaan. 1930-luvulla Euroopan isoista vanhoista sivistysmaista Neuvostoliitto, Saksa, Italia ja Espanja vaipuivat koko maailman kannalta tuhoisaan totalitarismiin. Euroopan eteläiset valtiot, Espanja, Portugali ja Kreikka nousivat takaisin demokratioiksi vasta 1970-luvulla. Venäjä on 2000-luvun alussa vasta demokratian alkumetreillä.

Itä-Euroopan maat eivät saaneet aikanaan sodan jälkeen päättää poliittisesta järjestelmästä - siitä pitivät huolen Neuvostoliiton panssarit. Monet demokratian idut jäätivät puolen vuosisadan ajaksi. Kun kommunistinen järjestelmä ei menestynyt taloudellisessa kilpailussa kapitalismin ja demokratian kanssa, Neuvostoliitto hajosi ja Itä-Euroopan maat vapautuivat kommunismista. Monet maista halusivat siirtyä demokratiaan, sillä niiden tavoite oli päästä EU:n jäseniksi. Kitkatta ja ilman taka-askelia tämäkään sinänsä nopea demokratisointi ei ole sujunut.

Euroopan demokratian haurauden lähihistoriassa tunnustaen on tulevaisuudessaakin arvioitava huolella sitä, miten Euroopassa – mukaan lukien Euroopan unioni – valta jakautuu ja miten sitä aiotaan jakaa. Kansainvälinen lehdistö huomasi Italian vaaleissa runsaalla 24 000 äänellä voittaneen EU-komission entisen puheenjohtajan Romano

Prodin linjauksen heti vaalivoiton jälkeen. Hän ehdotti Euroopan johtoon vahvojen maiden – Italia, Ranska, Saksa ja Espanja – ydintä. Valtaa käyttävien joukkoon ei Prodin EU-ytimessä mahdu isoista maista demokratiansa II maailmansodassa säilyttänyt Iso-Britannia eikä yhtään uutta jäsenmaata. Pienistä maista mukaan on kelpuutettu EU:n perustajista Belgia ja Luxemburg. Alankomaat Prodi rajasi pois ytimestä. Mikä näkymä Euroopan ja EU:n demokratialle.

Afrikkaan saatiin 1960-luvulla muodollinen demokratia lavealti. Maanosan valtiot miehittivät myös YK:n elimiä. Sen jälkeen on seurannut pysähdys ja monessa maassa diktatuuri – usein muodollisen demokratian siipien suojassa ja YK:n sulkiessa silmät.

Gloaalidemokratian tulevaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon sekin mahdollisuus, että koko globalisaatio voi jälleen kerran kaatua. Näin kävi globalisaation edelliselle aallolle. 1900-luvun alussa oltiin pitkällä globalisaatiossa ja talouspulan tultua siitä luovuttiin. Jos ihmiset eivät nyt näe globalisaation hyötyä eivätkä luota omiin vallankäyttäjiinsä, sama voi toistua. Nyt talouden globalisaatiota ei pyritä säätelemään, mutta ilman säätelyä globalisaatio ei etene eikä onnistu. On aluksi kuitenkin selvitettävä ja sovitettava, mitkä ovat aitoja globaaleja julkishyödykkeitä.

Rahan ylivalta syö demokratian mahdollisuuksia

Politiikan tutkijat ovat viime vuosikymmeninä olleet huolestuneita siitä, että politiikka on luovuttanut, riisunut aseensa markkinoiden ylivallan edessä. Poliitikalla ei uskota olevan itsenäistä valtaa talouden määrittellessä yhteisten asioiden hoidon tärkeimmät ratkaisut. Euroopassa tämä ilmenee ihmisten poliittisena passiivisuutena ja äänestysaktiivisuuden alenemisena. Äänestämällä ei katsota olevan merkitystä. Suomessa puolue toimintaan osallistuu 2 % suomalaisista ja puolueiden jäsenenä on 8 % kansalaisista. Arvostusmittauksissa eduskunta on jäänyt systemaattisesti jo useamman vuosikymmenen ajan viimesijoille.

Politiikan nykyinen legitimitetin lasku on pitkä trendi. Se alkoi jo aiemmin, mutta tuli esille 1990-luvun alussa. Miksi? 1900-luvulla ja erityisesti II maailmansodan jälkeen kommunismin pelko ja kilpailevan sosialistisen järjestelmän olemassaolo pakottivat eliitin Euroopassakin pitämään yllä luotettavaa ja tehokasta poliittista järjestelmää. Demokratiaa kunnioitettiin ja vaalittiin. Kun sosialismin uhka hävisi ja Neuvostoliitto hajosi, poliittisen järjestelmän kehittämisen kiihoke poistui. Ei tarvinnut kilpailla kenenkään kanssa. Markkinat ottivat valtaa itselleen. Otettiin käyttöön demokratian riisuttu malli. Kapitalismi on koventunut ja kilpailussa menestyneiden yritysten koko ja suurten yritysten johtajien valta kasvanut.

Francis Fukuyama kuvasi kirjassaan *Historian loppu ja viimeinen ihminen* (Fukuyama 1992) kapitalismin voittokulkua. Hän oli ainakin lyhyellä tähtäyksellä oikeassa sikäli, että markkinatalous voitti. Sen sijaan hän ei nähnyt eikä tarkoittanut, että voisi käydä myös niin, että kapitalismin voitto heikentää länsimaisen demokratian toimintamahdollisuuksia ja uskottavuutta.

Rahanvalta on myös Aasian nousevien demokratioiden vitsaus. *Foreign Policy* -lehdessä keväällä 2006 kuvataan Kiinaa seuraavasti: ”A generation ago, the offspring of the ruling elite took up positions in the government or military; today, they go into business. – In real estate, where peasants regularly earn less than 5 percent of the value of

their land while developers pocket 60 percent, with the remainder going into local government coffers. Privatization, too, offers insiders a chance to hit it rich by gobbling up state assets on the cheap. A recent study showed that 60 percent of privatized state enterprises were sold to their managers. As a result, 30 percent of all private-firm owners are now party members.” (Minxin Pei 2006.)

Keynes arvioi aiemmin viitatussa kirjoituksessaan vuonna 1930, että vaatii vielä vähintään sata vuotta, että taloudellisen kasvun nimissä vaurauden hankkimiseksi ihmisten on annettava periksi ei-demokratian keinoille ja toimintavoille. Demokratian tutkijat toteavat 75 vuotta myöhemmin, että maailman on yhä pakko sallia demokratian puutetta talouden kasvun nimissä (Inglehart and Welzel 2006). Tällaisia maita ja kansoja on edelleen paljon. Vaikea kysymys on yhä sama kuin Keynesillä 1930-luvun alussa: Kuinka kauan taloudellisen kasvun nimissä on siedettävä demokratian ja ihmisoi-keuksien puutetta ja mikä takaa, että kun hetki siirtyä demokratian tulee, vallassa oleva eliitti ottaa ratkaisevan askeleen?

Tuloerot nakertavat demokratiaa sisältä päin

Tuloerot ovat lähes kaikissa demokratioissa jyrkentyneet ja vasta sarastavissa demokratioissa ne estävät demokratian etenemisen. Yhdysvalloissa 5 % talouksista omistaa 60 % varallisuudesta. Tuloerojen kasvu on ollut erittäin jyrkkää erityisesti kilpailevan sosialismin kadottua. Myös Kiina on omaksunut kapitalismin tämän piirteen. Foreign Policy -lehden (March/April 2006) mukaan: ”The World Bank and the Chinese government suggest that income inequality has increased at least 50 % since the late 1970’s. Less than 1 % of Chinese households control more than 60 % of the country’s wealth.” Tilanne on samanlainen Intiassa, jonka talous on maailman neljänneksi suurin heti Yhdysvaltain, Kiinan ja Japanin jälkeen. Intialaiset vaurastuvat. Maan keskiluokkaan luetaan 300 miljoonaa ihmistä, mutta Intiassa asuu edelleen 40 % maailman köyhimmistä ihmisistä. Tämä vastakohtien jättäminen elää toisaalta nopeiden muutosten ja murrosten aikaa, mutta toisaalta tuloerot näyttävät syventyvän, luku- ja kirjoitustaidottomuutta ei saada taltutettua ja kastilaitosta ei uskota poistettavan vielä pitkään aikaan.

Robert Dahl ja Charles E. Lindblom ovat klassikoksi muodostuneessa tutkimuksessaan politiikasta, taloudesta ja hyvinvoinnista (Politics, Economics and Welfare 1992) todenneet tuloerojen ja eriarvoisuuden kytkeytyvän poliittisen päätöksenteon eriarvoisuuteen. Jos äänestämisestä, ilmaisuvapaudesta ja hyvästä hallintomenettelystä tehdään oikeuksia, jotka turvaavat demokratian toimivuuden, niin myös oikeudenmukaisemman tulojen ja varakkuuden jakauman täytyy tulla oikeudeksi. Ilman tätä demokratia on kaukainen tavoite. Asiasta on keskusteltu myös sen jälkeen kun valtiot ovat vapauttaneet markkinasäätelyä ja vahvistaneet markkinoiden kykyä suunnata politiikkaa sekä hyväksyneet tuloerojen kasvun.

Suomalaisen demokratian tutkijan Tatu Vanhasen teoria demokratisoitumisesta perustuu ajatukseen, että vallan lähteinä käytettyjen resurssien jakautuminen useampien voimakkaiden ryhmien (hierarkioiden) kesken johtaa demokratiaan. Hän sanoo, että taistelu poliittisesta vallasta ”tarkoittaa, että sellaisessa yhteiskunnallisessa ympäristössä, jossa tärkeät valtaresurssit ovat jakautuneet tasaisesti kilpailevien ryhmittymien kesken, poliittinen valta jakautuu myös tasaisesti (demokratia), ja sellaisissa yhteiskunnalli-

sisä ympäristöissä, joissa tärkeät voimavarat ovat voimakkaasti keskittyneet, poliittinen valta keskittyy muutamien käsiin (autokratia). Tämä vahva säännönmukaisuus ilmenee kaikissa ihmisyhteisöissä yli kaikkien rodullisten, kulttuuristen, kehityksellisten ja alueellisten rajojen, vaikka jotakin historiallista ja kulttuurisista tekijöistä johtuvaa vaihtelua onkin olemassa. Demokratian vahva riippuvuus voimavarojen jakautumisesta johtaa päätelmään, että demokratian yhteiskunnallisen perustan vahvistamisen ja demokratian sosiaalisten edellytysten parantamisen paras strategia ei-demokraattisissa yhteiskunnissa on sellaisten yhteiskunnallisten uudistusten toteuttaminen, jotka jakavat valtaresurssia eri väestöryhmien kesken. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi koulutusmahdollisuudet tulisi avata kaikille väestöryhmille, maareformin tulisi tukea perheviljelmien perustamista ja talousjärjestelmä tulisi muuttaa markkinataloudeksi”.

Vanhasen mukaan demokratian perustana on hierarkioiden tasapaino ja kilpailu, ei niiden hävittäminen. Mielenkiintoista onkin, että Vanhanen, toisin kuin monet muut (esim. Albert Somit ja Steven Peterson), katsoo Saddam Husseinin keskitetyn valtakoneiston tuhoamisen parantaneen demokratian edellytyksiä Irakissa. Vallan lähteinä käytetyt resurssit ovat nyt jakautuneet laajemmalle kilpailevien ryhmien (shiiat, sunnit ja kurdit) kesken. Enemmistönä olevat shiiat eivät enää alistu vähemmistönä olevien sunnien diktatuuriin. He ovat päässeet vallan ja vapauden makuun ja tulisivat puolustamaan saavuttamaansa asemaa tarpeen vaatiessa asevoimin. Silloin sunnien olisi tyydyttävä jonkinlaiseen demokraattiseen vallanjakoon (Vanhanen 2006).

Demokratian puolustuksella ja viennillä voidaan murentaa oman demokratian perustat

Länsimaisiin demokratioihin kohdistuneisiin terroristihyökkäyksiin on 2000-luvulla vastattu päättäväisesti. Demokratian puolustus on johtanut niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassa ennaltaehkäisevän terrorisminvastaisen sodan käyntiin, mikä on osin murentanut kansalaisten luottamusta omaan poliittis-hallinnolliseen johtoon. Kehittyneiden maiden demokratian historia tuo esille sen vääjäämättömän tosiasian, että demokratia ei ole ollut niinkään edellytys taloudelliselle ja sosiaaliselle edistykselle ja hyvälle kehitykselle vaan enemmänkin sen tulos. Demokratian viemisen vaikeudet ovat heijastuneet negatiivisesti myös viejäm maiden omaan demokratiaan.

Muutama peruskysymys avaa demokratian viennin ongelmaa tästä näkökulmasta. Vaikka 1900-lukua kutsutaan usein demokratian vuosisadaksi, sen viimeiselle vuosikymmenelle saakka oli epäselvää, saattoivatko kaikki yhteiskuntamallit edistää demokratiaa vai jopa tuhota sitä. Muun muassa toisen maailmansodan jälkeen Suomen yliopistoissa opiskeltiin kylmän sodan päättymiseen asti erilaisia demokratiamalleja; sosialistinen demokratiamalli oli yksi näistä. Vasta kylmän sodan päätyttyä ovat Suomen poliittiset johtajat kutsuneet sosialistisia järjestelmiä epädemokratioiksi tai diktatuureiksi.

Demokratian vientiä ei voi irrottaa historiasta. Millä oikeudella esimerkiksi Euroopan valtiot vaativat Afrikkaa yhtäkkiä omaksumaan valtiollisen demokratian, kun eurooppalaiset ovat vuosisatoja pitäneet koko maanosaa siirtomaanaan ja riistäneet sen rikkauksia? Toisen maailmansodan jälkeen Eurooppa jätti sen selviytymään alkeellisissa keinoitekoisissa valtioissa, vaikka pääosa afrikkalaisista on elänyt nykyaikaan saakka

heimojärjestelmissä. Läntiset demokratiat eivät hevillä kykene heittämään harteiltaan valkoisen miehen taakkaa.

Vaikka demokratia näyttää kylmän sodan päätyttyä voittaneelta valtajärjestelmältä, se ei ole todellisuutta kaikkialla. Kun tämän päivän lähtökohdista puhutaan demokrati-an tulevaisuudesta, ajatellaan käytännössä OECD-maita. Kuitenkin nämä edustavat vain ihmisten vähemmistöä: kolme neljäsosaa maailman ihmisistä asuu OECD:n ulkopuolella. Merkittävin OECD:n ulkopuolinen valtio on Kiina, joka on paitsi talousmahti myös vahva poliittisesti. Jo nyt on nähtävissä, että se luo vahvoja siteitä paitsi Aasiaan myös Afrikkaan ja arabimaihin nimenomaan tulevaisuutta ajatellen. On täysin luontevaa, että kehitysmaat etsivät myös yhteiskunnallisissa asioissa – mukaan lukien demokratia – mallia 2000-luvulla OECD:n maiden lisäksi myös Kiinasta, joka mielellään myös esittelee omaa malliaan muille. Aasiassa kollektiivisilla arvoilla on parempi kasvujalusta kuin länsimaisilla yksilöpohjaisilla arvoilla.

Demokratian vientiä arvioitaessa kiinnittyy huomio helposti viejamaan demokratian laatuun ja syvyyteen. Kriitikot kysyvät: Miten demokratiaa voidaan perustella parhaana yhteiskuntamallina kun useiden sitä vievien maiden omien kansalaisten usko demokratian toimivuuteen on niin ohut, että vain 30 % kansalaisista äänestää? Vuonna 2005 tehdyn kyselyn (Gallup International) mukaan lähes 80 % ihmisistä piti demokratiaa parhaana hallitsemisen muotona, mutta 65 % ei uskonut oman maansa olevan kansanvaltainen (ruled by the will of the people). Suurimmat epäuskon luvut ovat edistyneissä ja vakaissa demokratioissa, joissa äänestysaktiivisuus on heikentynyt ja puolueiden jäsenmäärät laskeneet.

Vaikka demokratian vienti on useiden hallitusten agendalla tänä päivänä, sitä arvostellaan. Carnegie Endowment for International Peace -instituutin varapresidentti Thomas Carothers viittaa kriittistä kantaa perustellessaan 1990-luvun opetukseen demokratian viennistä. Laitoksen tutkijat tiivistävät kokemukset seuraavasti: Ulkopuoliset ovat marginaalisia toimijoita. Heistä tulee keskeisiä poliittisen muutoksen tekijöitä vain, jos he ovat halukkaita tunkeutumaan maahan massiivisella voimalla, tekemään maasta protektoraatin ja ovat halukkaita jäämään maahan määräämättömän pitkäksi ajaksi (Carothers 2002).

Monessa Euroopan maassa keskustellaan aivan samoista teemoista. Demokratian ja ihmisoikeuksien viennin uusin vaihe 2000-luvulla koskee koko läntistä vaurasta maailmaa. Jos Carothersin ennuste toteutuu ja demokratiaa viedään ase-in, saatetaan hävittää lopulta oma demokratia ja Orwellin tulevaisuuskuva toteutuu.

Euroopan demokratian kohtalon kysymys alkaa väestörakenteesta ja koskee jakamista

Euroopan demokratian tulevaisuuden suuri haaste kytkeytyy sen väestökehitykseen ja taloudellisen vaurauden kehitykseen suhteessa Eurooppaa ympäröiviin alueisiin. Euroopan väestörakenteen skenaario on selkeä. Jos nykyiset väestöennusteet pitävät paikkansa ja Euroopan unioni ei avaa rajojaan siirtolaisuudelle, Eurooppa menettää uusiutumismoimansa. Eurooppaan ei suuntaudu investointeja, sillä täältä puuttuu kulutuskysyntä ja kasvun dynaamisuus. Infrastruktuurin ylläpitokin vaikeutuu. Aleneva elintasokier-

re voidaan ratkaista kolmella tavalla: 1) nostamalla syntyvyyttä ja palauttamalla väestön uusiutuminen entiselleen, 2) avaamalla rajat maahanmuuttajille tai 3) toteuttamalla molemmat.

Euroopan demokratian tulevaisuuden toinen suuri haaste liittyy maapallon ympäristökehitykseen ja kolmas kytkeytyy Euroopan ja sitä ympäröivien maiden kulttuurien jyrkkiin eroihin. Nämä kaksi kysymystä kytkeytyvät toisiinsa. Jo tällä hetkellä kuivuus ja vesipula vaivaavat erityisesti Pohjois-Afrikkaa. Ilmaston lämpenemisen on ennustettu vaikeuttavan tilannetta entisestään. Välimeren pohjoispuolella tilanne ei ole näin paha. Välimeri toimii tämän ohella kristinuskon ja islamilaisuuden, demokraattisen ja ei-demokraattisen poliittisen järjestelmän sekä hitaan ja nopean väestönkasvun rajana. Euroopan demokratia joutuu koetukselle, kun kuivuus ja vesipula pahenevat eivätkä Pohjois-Afrikan valtiot kykene ratkaisemaan köyhyyden kierrettä. Miten Eurooppa vastaa köyhyyden ja rikkauten ongelmaan ja pahimmassa tapauksessa näin syntyvään inhimilliseen katastrofiin? Nykyinen nuorisotyöttömyys Pohjois-Afrikassa on hyvä esimerkki köyhyyden hitaasti kehittyvästä sosiaalisesta uhasta. Suurin osa maailman nuorista työttömistä varttuu Välimeren eteläpuolella. Heitä on kymmeniä miljoonia. Euroopan demokratian kannalta on kysyttävä mihin nämä nuoret suuntaavat energiansa?

Euroopan talouden ja demokratian kannalta ja eettisesti perusteltua olisi, että Välimeri ei erottaisi vaan toimisi yhdistäjänä. Euroopassa tarvitaan nuoria työntekijöitä ja innovaattoreita. Euroopan pitäisi avata rajojaan. Mitä voimakkaammin se tehdään, sitä vahvemmin Eurooppa muuttuu. Se tarkoittaa, että Euroopan demokratian kristinuskoon perustuva pohja muuttuu ja kansallisuus menettää merkitystään valtiollisen demokratian perustana. Euroopan nykyiset poliittiset päätöksentekijät joutuvat ratkomaan demokratian syvimpiä perusteita ja ottamaan kantaa kansallisuuteen ja siihen, mitä vapaus, veljeys ja solidaarisuus suhteessa uusiin maahanmuuttajiin tarkoittavat? Onko uskonto osa eurooppalaista olemassaoloa? Tarkoittaako demokratia yhtäläisiä oikeuksia kaikille ihmisille uskonnosta ja syntyperästä riippumatta vai ainoastaan maan syntyperäisille kansalaisille? Mitä kansalaisuus tarkoittaa? Jos uudet väestöryhmät tulevat Eurooppaan, he ovat uskonnoltaan erilaisia. Heillä on eri kieli ja erilainen kulttuurinen identiteetti. Annettaanko maahanmuuttajille samat poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet kuin kantaväestölle? On selvää, että molempien vaihtoehtojen vaikutukset ovat draamattiset. Täysien kansalaisoikeuksien ja demokratian periaatteiden soveltaminen maahanmuuttajiin tai heidän diskriminointinsa eli demokraattisten oikeuksien kieltäminen maahanmuuttajilta muuttavat Euroopan valtioiden poliittisia asetelmia.

Demokratiassa on lopultakin kysymys ihmisen mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämäänsä. Ihmisen tulee voida vaikuttaa paitsi oman maansa hallituksen muodostamiseen myös voida suoraan osallistua joihinkin hänen elämänsä alueellisiin ja globaaleihin prosesseihin. Kaikki tämä edellyttää demokratian perusinstituutioiden lisäksi henkilökohtaista autonomiaa. John Stuart Mill sanoo: ”Jos ihmisellä on edes jonkin verran tervettä järkeä ja kokemusta, hänen oma tapansa määritellä olemassaolonsa on paras, ei siksi, että se sinänsä on paras, vaan koska se on hänen oma tapansa” (Mill; Acton 1972, 162–163).

Kirjallisuus

Kirjoituksen taustalla tutkimus TIIHONEN, SEPPÖ JA TIIHONEN, PAULA: *Kohti globaalivastuuta*. Helsinki 2004

ARENDT, HANNAH: *The Human Condition*. Chicago 1958.

CAROTHERS, THOMAS: The New Aid, Washington Post, April 16.2002.

DAHL, ROBERT A. AND LINDHOLM, CHARLES E.: *Politics, Economics, and Welfare*. NJ 1992.

DAHRENDORF, RALF: *Auf der Suche nach einer neuen Ordnung. Eine Politik der Freiheit für das 21. Jahrhundert*. C. H. Beck 2003.

FUKYAMA, FRANCIS: *The End of History and the Last Man*. New York 1992.

HETTNE, BJÖRN: *Från Pax Romana till Pax Americana. Europa och världsordningen*. Stockholm 2005.

INGLEHART, RONALD AND WEZEL, CHRISTIAN: *Modernization, Cultural Change and Democracy*. Cambridge 2005.

KEYNES, J. M.: *Essays in Persuasion*. London 1932.

MARCH, JAMES G. AND OLSEN, JOHAN P.: Organizing Political Life: What Administrative Reorganization Tells Us about Government. In: The American Political Science Review, Vol 77, Issue 2. 1983.

” : *Rediscovering Institutions*. New York 1989.

MACPHERSON, C. B.: *The real World of Democracy*. New York and Oxford. 1966.

MILL, JOHN STUART: *Utilitarianism*. In *Liberty, and Considerations of Representative Government*, ed. Acton, H.B. London 1972.

MULGAN, GEOFF: *Good and Bad Power*. Allen Lane 2006.

PEI, MINXIN: The dark Side of China's Rise, Foreign Policy March/April 2006, 33-40.

SNELLMAN, J. V.: Valtio-oppi. Tukholma 1842. Teoksessa J. V. Snellman. Kootut teokset 5. Helsinki 2001

SOMIT, ALBERT AND PETERSON, STEVEN A.: *The Failure of Democratic Nation Building*. Palgrave 2005

DE SOTO, HERNANDO: *The Mystery of Capital: Why Capitalism Triumphs in the West and Fails Everywhere Else*. New York 2000.

VANHANEN, TATU: *Democratization*. London 2003.

” : Demokratian vienti ei oikein onnistu. Tieteessä tapahtuu 3/2006.

Kirjoittajat

ALEXANDER I. AGEJEV (Venäjä) on taloustieteen tohtori (Dr.Sc., Economics), Taloudellisten strategioiden instituutin pääjohtaja ja professori, Venäjän tiedeakatemian akateemikko, MBA. Hän on International League of Strategic Management -järjestön Assessment and Accounting -alueen Venäjän osaston puheenjohtaja, Economic Strategies -lehden päätoimittaja, Valtion yliopiston (MEPHI, Moskova) Engineering Physics Institutin johtaja, Akademia prognosirovanian johtaja (Future Studies International Academy, Venäjän osasto), Venäjän Rosatomin tieteellisteknisen neuvoston jäsen, MEPHIn akateemisen neuvoston jäsen ja Venäjän federaation presidentin innovaatiotyöryhmän jäsen (Interagency Task Force for Innovations). Professori Agejev on kirjoittanut yli 200 tutkimusraporttia.

WALTER TRUETT ANDERSON (Yhdysvallat) on valtiotieteen ja sosiaalipsykologian tohtori (Political Science, Social Psychology) sekä World Academy of Art and Science -järjestön puheenjohtaja. Hän on International Leadership Forumin jäsen (La Jolla, Kalifornia), The Meridian International Institutin jäsen ja varapuheenjohtaja (San Francisco/Ottawa). Hän on jäsenenä useiden instituutioiden ja lehtien johtokunnissa ja neuvottelukunnissa. Anderson on julkaissut useita kirjoja, esimerkkeinä *The Next Enlightenment*, *All Connected Now: Life in the First Global Civilization*, *The Future of the Self*, *Evolution Isn't What It Used To Be*, *The Truth About the Truth* (toim.), *Reality Isn't What It Used To Be* ja *To Govern Evolution*.

CLEMENT BEZOLD (Yhdysvallat) on Institute for Alternative Futures -instituutin perustaja ja johtokunnan puheenjohtaja. Tohtori (PhD) Bezold on tunnettu tulevaisuudentutkija, jolla on laaja kokemus hallitusten sekä yhteisöjen ja yritysten auttamisesta ajattelevaan ja luomaan tulevaisuuttaan paremmin. Hänen ennakkointia tukevaan työhönsä on kuulunut yhteistyö paikallisten ja osavaltioiden/maakuntien ja valtionhallintojen sekä YK:n järjestöjen kanssa. Bezold on julkaissut laajasti ennakkoinnin sekä hallitusten, oikeusistuinten ja terveydenhuollon tulevaisuuden alalta. Hän on kirjoittanut tai toimittanut kaksitoista kirjaa, esimerkkinä *Anticipatory Democracy: People in the Politics of the Future*; *Judging the Future* (toimitettu yhdessä James Datorin kanssa).

RICCARDO CINQUEGRANI (Italia) on yhteiskuntatieteen tohtori (PhD, Social Sciences) ja erikoistunut tulevaisuudentutkimukseen. Hän on Rooman Pontificia Università Gregorianan yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan professori alueenaan ihmisten ja sosiaalisen kehityksen ennakkointi. Professori Cinquegrani on julkaissut useita tulevaisuudentutkimusta koskevia artikkeleita, esimerkkinä *Citizenship, generational Partnership and civil governance* (19th World futures studies Federation Conference, Budapest, elokuu 2005; verkkojulkaisu).

JIM DATOR (Yhdysvallat) on Havaijin yliopiston Manoa (University of Hawai'i at Manoa, UMH) valtiotieteellisen tiedekunnan Research Center for Futures Studies -tutkimuskeskuksen johtaja ja professori. Hän on myös Ranskan Strasbourgin International Space Universityn Space and Society -divisioonan puheenjohtaja, World Futures Studies Federationin entinen puheenjohtaja sekä World Academy of Art and Science -järjestön jäsen ja sen hallituksen jäsen ja julkishallinnon ohjelman apulaisprofessori UMH:n arkkitehtuuriosastolla ja Japanin-tutkimuksen keskuksessa (College of Architecture, Center for Japanese Studies). Hän on mm. Danforth, Woodrow Wilson ja Fulbright -organisaatioiden jäsen. Dator kuuluu jäsenenä useisiin toimitusneuvostoihin: Foresight, Futures, Futures Research Quarterly, Journal of Futures Studies, On the Horizon, Technological Forecasting and Social Change, ja on julkaissut laajalti tulevaisuudentutkimusta koskevia kirjoituksia, esimerkkinä *Advancing Futures: Futures Studies in Higher Education*. New York: Praeger 2002.

JEROME C. GLENN (Yhdysvallat) on yksi Millennium-projektin perustajista ja sen nykyinen johtaja. Millennium on yksi johtavista globaaleista asiantuntijaryhmistä, ja sillä on tukenaan kansainvälisiä organisaatioita, hallituksia, yrityksiä ja NGO-ryhmiä. Se tuottaa kansainvälisesti tunnettuja *State of the Future* -raportteja. Glennillä on 35 vuoden kokemus tulevaisuudentutkimuksesta hallituksille, kansainvälisille organisaatioille ja teollisuudelle. Hän on johtaa YK:n yliopiston Yhdysvaltain osastoa, joka edustaa YK:n yliopistoa Yhdysvalloissa, ja toimii kansainvälisenä kehityskonsulttina. Hän on kirjoittanut yli 100 tulevaisuusorientoitunutta artikkelia eri ammatti- ja aikakauslehtiin. Glenn on kirjoittanut kirjan *Future Mind: Merging the Mystical and the Technological in the 21st Century* (1989 ja 1993).

FABIENNE GOUX-BAUDIMENT (Ranska) on tulevaisuudentutkimuksen ja sosiologian (Futures Studies/Sociology) tohtori. Hän on proGectiven, yksityisen konsulttiyrityksen johtaja ja perustaja. Yritys keskittyy tulevaisuudentutkimukseen ja konsultointiin. Goux-Baudiment on ollut World Futures Studies Federationin puheenjohtaja elokuusta 2005 lähtien. Hän on useiden ammatillisten seurojen jäsen ja on luennoinut eri yliopistoissa. Hän on kirjoittanut useita tutkimuksia ja kirjoja erityisesti alueellisesta ennakkoinnista, Ranskan näkymistä sekä tulevaisuudentutkimuksen roolista kasvatuksessa. Goux-Baudiment on perustajajäsen EEIG:n "euroProspectivessa", joka pyrkii vahvistamaan tulevaisuusajattelua Euroopan laajuisella verkostolla ja tulevaisuushakuisella yhteistyöllä.

LINDA GROFF (Yhdysvallat) on valtiotieteen ja tulevaisuudentutkimuksen (Political Science & Future Studies) professori sekä käyttäytymistieteen tutkintoon johtavan ohjelman koordinaattori Kalifornian valtionyliopistossa Dominguez Hillsillä Carsonin kaupungissa. Hän on myös Global Options Consulting -yrityksen johtaja. Yritys keskittyy globaaleihin tulevaisuuksiin, rauhaan sekä kulttuurien ja uskontojen väliseen synergiaan. Groff opettaa, kirjoittaa, konsultoi ja luennoi sekä vetää työpajoja Yhdysvalloissa ja ympäri maailmaa monenlaisille ryhmille aiheinaan globaalisuus, tulevaisuudet, evoluutio, rauha, konfliktinhallinta, kulttuurienvälisyys, uskontojenvälisyys sekä henkisyys ja tietoisuus. Hän on kirjoittanut yli 35 artikkelia, esimerkiksi *Trends, Models, Paradigms of Change* ja *How Evolution Works*.

BERND HAMM (Saksa) on sosiologian professori ja Trierin yliopiston Centre for European Studies -yksikön perustaja ja johtaja. Hamm on useiden ammatillisten organisaatioiden jäsen, mm. International Sociological Association, Saksan UNESCO-toimikunta, Saksan YK-liitto, World Futures Studies Federation sekä International Society for Ecological Economics. Hän on julkaissut laajalti, esimerkkeinä *Cultural Imperialism – Essays in the Political Economy of Cultural Domination*. Peterborough: Broadview 2005 (toim. Russell Smandychin kanssa) ja *Devastating Society – The Neo-liberal Assault on Democracy and Social Justice*. Lontoo: Pluto 2005 (toim.).

SOHAIL INAYATULLAH (Pakistan-Yhdysvallat-Australia) on valtiotieteilijä ja Tamkangin yliopiston professori Taipeissa (Graduate Institute of Futures Studies), Queenslandin teknillisen yliopiston vieraileva akateeminen tutkija (Centre for Social Change Research), University of the Sunshine Coast -yliopiston apulaisprofessori sekä Transcend Peace Universityn varaprofessori. Inayatullah on World Futures Studies Federationin jäsen. Hän kuuluu myös World Future Societyyn kansainväliseen neuvottelukuntaan (International Advisory Council). Inayatullah on *Journal of Futures Studies* -lehden toinen toimittaja ja *New Renaissance* -lehden toimittaja sekä useiden tulevaisuudentutkimuslehtien toimituskunnan jäsen. Hän on kirjoittanut yli 300 lehtiartikkelia, kirjan lukua, tietosanakirja-artikkelia sekä aikakauslehtiuttua.

ISTVÁN KAPPÉTER (Unkari) on erityisopettaja, neurologi, psykiatri ja psykoterapeutti, joka työskentelee tutkijana Budapestin Corvinus-yliopiston tulevaisuudentutkimusosastolla. Hänen pääalueitaan tulevaisuudentutkimuksessa ovat mm. ihmisten tulevaisuussuuntautuneisuus, kaaosteoria, psykiatria ja ennakointi, tulevaisuusajattelun tiedostamattomat taustat, ammattikasvatus ja -koulutus, ihmiskunnan maailmanpelastamismahdollisuuksia koskevat visiot sekä aggressio ja tulevaisuuden muotouttaminen. Kappéter on kirjoittanut kolme kirjaa, 52 artikkelia ja noin 200 konferenssijulkaisua ja tutkimusta. Hän on useiden ammatillisten järjestöjen jäsen.

MIKA MANNERMAA (Suomi) on kauppatieteiden tohtori (Turku). Hän on ollut yli 10 vuotta Suomen Akatemian tutkija ja konsultoinut useita yrityksiä, ministeriöitä sekä Suomen hallitusta ja eduskuntaa. Tällä hetkellä hän on Futures Studies Mannermaa Oy:n toimitusjohtaja. Hän on tulevaisuudentutkimuksen dosentti, World Futures Studies Federationin fellow-jäsen, World Future Societyyn jäsen ("comprehensive professional member"), Association of Professional Futurists (APF) -järjestön jäsen sekä eräiden tulevaisuudentutkimus-journaalien toimituskunnan jäsen. Mannermaa on kirjoittanut tai ollut yhtenä kirjoittajana yli 200 raportissa, kirjassa ja artikkelissa, esimerkkeinä *Democracy, Leadership and Futures. How do we lead us to the Futures?* (World Future Society, Toronto 2006, yhdessä Pentti Sydänmaanlakan kanssa) ja *Traps in Futures Thinking – and How to Overcome Them?* (World Future Society 2004).

Emeritaprofessori ELEONORA BARBIERI MASINI (Italia) opetti Rooman Pontificia Università Gregorianan yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa tulevaisuudentutkimusta vuosina 1976–2004 ja ihmisen ekologiaa vuosina 1994–2004. Hän on ohjannut tulevaisuudentutkimuksen jatko-opiskelijoita vuodesta 1995. Hän on ollut World Futures Studies Federationin pääsihteeri viisi vuotta ja puheenjohtaja kymmenen vuotta. Barbieri Masini on ollut Rooman Klubin jäsen vuodesta 1975 lähtien ja sen kunniajäsen vuodes-

ta 2004. Hän kuuluu World Future Societyn johtokuntaan ja on jäsenenä tai kunniajäsenenä useissa ammatillisissa organisaatioissa. Barbieri Masini on koordinoanut YK:n yliopiston ja UNESCO:n projekteja, jotka ovat liittyneet naisten rooliin tai kulttuurien tulevaisuuksiin ja myös WIN-projektin (Women International Network, Emergency and Solidarity) hätätilanteiden solidaarisuutta tutkinutta osiota. Hän on kirjoittanut useita kirjoja ja artikkeleita, esimerkkeinä *Futures Research and Sociological Analysis* (2000) ja *Why Futures Studies?* (1993).

PETER H. METTLER (Saksa) on pitkän aikavälin suunnittelun, suunnittelun analysoinnin, teknologian ja tieteiden, tulevaisuudentutkimuksen ja yhteiskuntatieteen professori Wiesbadenin University of Applied Sciences -yliopistossa ja Frankfurt am Mainin yliopistossa. Hän on FutureManagementGroupin hallituksen puheenjohtaja. Useiden kirjojen ja tieteellisten ja lehtiartikkelien kirjoittajana hän on haluttu konsultti, puhuja ja vieraileva professori monella kielellä, ja useiden valtakunnallisten ja kansainvälisten tieteellisten seurojen ja kansalaisjärjestöjen jäsen Mettler on kirjoittanut tai on yhtenä kirjoittajana tai toimittajana yli kolmessatoista kirjassa ja kirjoittajana yli 200 tieteellisessä tai ammatillisessa artikkelissa. Hän on noin 16 valtakunnallisen tai kansainvälisen tieteellisen seuran jäsen, esimerkkeinä World Future Society ja World Futures Studies Federation.

TAKUYA MURATA (Japani) on valtiotieteen ja tulevaisuudentutkimuksen maisteri (Political Science and Futures Studies), joka on suorittanut arvosanansa Havaijin yliopiston Manoan East-West Center -tutkimuskeskuksessa. Hän on jatko-opiskelijana East-West Centerin jatko-opiskelijaohjelmassa. Hänen tutkimusalueisiinsa kuuluu mm. nousevat japanilaiset poliitikot. Hän on toiminut Shansi Fellow'na Intiassa sekä kansainvälisenä konsulttina ja juontanut *Creating Cultural Bridges with Japan* -tapahtumaa yhdessä Diane Hofner-Saphierin kanssa SIETAR/USA:n konferenssissa. Murata on kääntänyt kulttuurienväliseen koulutukseen tarkoitettuja työkaluja japaniksi, esimerkkeinä *Redundancia* ja *Cultural Detective: USA*.

RUBEN NELSON (Kanada) on Kanadan kokenein tulevaisuudentutkija. Hän on laaja-alainen strateginen ajattelija, strategiakonsultti ja mediakommentaattori. Hänen erikoisalaansa on pitkän aikavälin muutosten tulkinta sekä läntisen kulttuurin evoluutio ja muuntuminen. Nelson on jäsen monissa järjestöissä: World Business Academy, World Academy for Art and Science ja Meridian Institute. Hän on Rooman Klubin Kanadan yhdistyksen puheenjohtaja, samoin Square One Management Ltd:n, Creating Tomorrow Foundationin ja The Alliance for Capitalizing on Change -järjestön. Hän on myös Foresight Canadian toimitusjohtaja. Hän on kirjoittanut mm. johtajuudesta, mikroelektronisten teknologioiden yhteiskunnallisista vaikutuksista, tietoyhteiskunnan noususta ja kulttuuriparadigmojen muuttumisesta.

Professori ERZSÉBET NOVÁKY (Unkari) on Budapestin Corvinus-yliopiston (CUB) tulevaisuudentutkimusosaston johtaja. Hänen päätutkimusalueitaan ovat muutos ja tulevaisuus, Unkari huomispäivän jälkeen, suurten järjestelmien käyttäytymisen ennustaminen, ennustamisen metodologia ja luotettavuus, kaaosteoria ja ennustaminen, ihmisten tulevaisuushakuisuus ja ammattikasvatuksen ja -koulutuksen tulevaisuus. Hän on julkaissut mm. 20 kirjaa, 100 artikkelia ja 300 konferenssisitelmää ja tutkimusta. Nováky

on Unkarin tiedeakatemian (Hungarian Academy of Sciences, HAS) tulevaisuudentutkimuskomitean puheenjohtaja ja CUB:n yhteiskuntatieteellisen komitean (Social Sciences Habilitation Committee) puheenjohtaja. Hänellä on useita muitakin jäsenyyksiä ammatillisissa yhdistyksissä ja niiden toimeenpaneissa elimissä.

YOUNGSOOK PARK HARMSSEN (Etelä-Korea) on suorittanut MS Ed. -tutkintonsa Yhdysvalloissa University of Southern California -yliopistossa. Hän on Australian Soulin lähetystön Public Diplomacy -alueen johtaja, Korean Foster Care Associationin puheenjohtaja ja perustaja, World Future Societyn Korean puheenjohtaja sekä ACUNU Millennium -projektin Korean noodin puheenjohtaja. Hän on useiden virallisten järjestöjen ja NGO-organisaatioiden perhe-, lapsi- ja nuorisotoiminnan vastuhenkilö. Hän on kirjoittanut näistä aiheista laajalti.

YONGSEOK SEO (Etelä-Korea) on väitöskirjan tekijä (PhD, Political Science) Havaijin yliopistossa Manoalla. Hänen julkaisujaan ovat mm. *From the 38th Parallel to a Border: Exploring Alternative Futures of Korea* (Journal of Futures Studies 2002), *Korea as the Wave of a Future: The Emerging Dream Society of Icons and Aesthetic Experience* (The Korean Society, the United Kingdom 2004, yhdessä Jim Datorin kanssa) sekä *Fairness, Globalization, and Public Institutions: East Asia and Beyond* (Honolulu: University of Hawaii Press. 2006, yhdessä Jim Datorin ja Dick Prattin kanssa).

PAULA TIIHONEN (Suomi) on hallintotieteiden tohtori ja Suomen eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan valiokuntaneuvos sen perustamisesta asti. Hän on myös kirjoittanut kansainvälisen hallinnan aiheista. Hänen julkaisuihinsa kuuluvat mm. *Kohti globaali-vastuuta, Maailmanhallinta – politiikkaa, taloutta ja demokratiaa* (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004, yhdessä Seppo Tiihosen kanssa).